

รายงานการวิจัย

เรื่อง

สำรวจและรวบรวมพืชสมุนไพรของจังหวัดอุบลราชธานี

บึงอร ศรีพานิชกุลชัย

และ

นิธิมา	สุทธิพันธ์ุ	สุदारัตน์	หอมหวล
อารี	วังมณีรัตน์	ระวีวรรณ	แก้วอมตวงศ์
	วริษฐา	ศิลาอ่อน	



คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

พ.ศ. 2544

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

เงินหมวดอุดหนุนทั่วไป ปีงบประมาณ 2542

รหัสโครงการวิจัย : 03008 878-0001

ISBN 974-609-058-5

A Research Report

**The Investigation and Collection of Medicinal Plants in
Ubonratchathani Province**

by

Bungorn Sripanidkulchai

and

Nitima Suttipanta

Sudarat Homhual

Aree Wangmaneerat

Rawiwan Kaewamatawong

Varisada

Silaorn

Faculty of Pharmaceutical Sciences

Ubonratchathani University

2001

**This research was financially supported from
The National Research Council of Thailand in fiscal year, 1999.**

Research Code : 03008 878-0001

ISBN 974-609-058-5

รายงานการวิจัยเรื่อง สำรวและรวบรวมพืชสมุนไพรของจังหวัดอุบลราชธานี
 The Investigation and Collection of Medicinal Plants in Ubonratchathani Province
 ISBN 974-609-058-5

คณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ นางบังอร ศรีพานิชกุลชัย ภ.บ.(เกียรตินิยม, เหรียญทอง), วท.ม.(ชีวเคมี),
 Ph.D.(Cell Biology)

ผู้ร่วมวิจัย นางสาวนิธิตา สุทธิพันธุ์ ภ.บ., ภ.ม.(เภสัชเวท)
 นางสาวระวีวรรณ แก้วอมตะวงศ์ ภ.บ.(เกียรตินิยม), ภ.ม.(เภสัชเวท)
 นางสุดารัตน์ หอมหวล ภ.บ., ภ.ม.(เภสัชเวท)
 นายอารี วังมณีรัตน์ ภ.บ., M.Sc.(Pharmacognosy)
 นางสาววิรัชภา ศิลลาอ่อน ภ.บ., ภ.ม.(เภสัชอุตสาหกรรม)

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

โทรศัพท์ (045) 288-382-3

โทรสาร (045) 288384

โครงการนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
 เงินหมวดอุดหนุนทั่วไป ปีงบประมาณ 2542 จำนวนเงิน 130,000.- บาท
 ระยะเวลาทำการวิจัย 1 ปี ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2542-2543 รหัสโครงการวิจัย 03008 878-0001

บทคัดย่อ

การสำรวจพืชสมุนไพรพื้นบ้านโดยการสัมภาษณ์หมอยาพื้นบ้าน 42 คน เกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรค ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ ชื่อท้องถิ่น ส่วนที่ใช้ ประโยชน์ และวิธีใช้ พร้อมกับเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรมาจัดทำเป็นพันธุ์ไม้แห้ง เพื่อพิสูจน์ ชื่อพฤกษศาสตร์ของพืชเหล่านั้นโดยการตรวจสอบเอกลักษณ์พืชด้วยรูปวิธานและเปรียบเทียบตัวอย่างพืชที่พิพิธภัณฑ์พืช กรุงเทพฯ กรมวิชาการเกษตรและหอพรรณไม้ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวบรวมพรรณไม้ได้ทั้งหมด 193 ชนิด จำแนกเป็นพืชใบเลี้ยงคู่ 167 ชนิด พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 24 ชนิด เห็ด-รา 2 ชนิด เป็นพืชที่จัดอยู่ใน 88 วงศ์ วงศ์พืชสมุนไพรที่มีมากที่สุดสามอันดับแรกคือ Euphorbiaceae มี 18 ชนิด, Rubiaceae มีทั้งหมด 14 ชนิด Leguminosae 11 ชนิด Minispermaceae Zingiberaceae และ Moraceae มีวงศ์ละ 7 ชนิด นอกจากนี้ยังพบว่าพืชสมุนไพร 193 ชนิด มีเพียง 84 ชนิด เท่านั้นที่เคยมีรายงานการศึกษาฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาในเชิงวิทยาศาสตร์ พบว่าการออกฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาที่มีการศึกษามากที่สุดคือ ฤทธิ์ต้านจุลชีพ รองลงมาคือ ฤทธิ์ต่อความดันโลหิต ฤทธิ์ลดน้ำตาลในเลือด ฤทธิ์ต้านการแข็งตัวของเลือด ฤทธิ์ต้านมาลาเรีย ฤทธิ์ต้านมะเร็ง และฤทธิ์ต้านการอักเสบ

รายงานการวิจัยเรื่อง สํารวจและรวบรวมพืชสมุนไพรของจังหวัดอุบลราชธานี

The investigation and Collection of Medicinal Plants in Ubonratchathani province

ISBN 974-609-058-5

Researchers

Mrs. Bungorn Sripanidkulchai , B.Sc. in Pharm (Honor, Golden medal),

M.Sc.(Biochemistry), Ph.D. (Cell Biology)

Miss Nitima Suttipanta ; B. Pharm, M.Pharm (Pharmacognosy)

Miss Rawiwan Kaewamatawong ; B.Sc. in Pharm (Honor), M.Pharm.(Pharmacognosy)

Mrs. Sudarat Homhual ; B.Sc. in Pharm , M.Sc.(Pharmacognosy)

Mr. Aree Wangmaneerat ; B.Sc. in Pharm , M.Sc.(Pharmacognosy)

Miss Varisada Silaom ; B.Sc. in Pharm , M.Pharm.(Industrial Pharmacy)

Faculty of Pharmaceutical Sciences, Ubonratchathani University

Telephone : (045)288-382-3 Fax : (045)288-384

This research was financially supported from the National Research Council of Thailand
in fiscal year 1999 for 130,000-Bath

Research duration 1 years from 1999-2000

Code of this research 03008 878-0001

Abstract

The investigation of medicinal plants in Ubonratchathani Province was carried out by interviewing 42 of traditional practitioners for local names, indication, and part of use of medicinal plants they have used. Then, the medicinal plants were collected and made voucher specimens. For botanical identification, these specimens were compared with the authentic specimens at two herbaria - The Bangkok Herbarium (Botany Section, Botany and Weed Science Division Department of Agriculture, Ministry of Agriculture, Thailand) and The Forest Herbarium (Royal Forest Department, Ministry of Agriculture, Thailand). One hundred ninety three species of medicinal plant were identified. These were comprised of 167 dicots, 24 monocots, and 2 fungi. Euphorbiaceae is the family consisting most kinds of medicinal plant (18 species). Rubiaceae and Leguminosae consisted of 14 species and 11 species, respectively. The three families: Minispermaceae, Zingiberaceae, and Moraceae each consisted of 7 species. Moreover, only 84 of 193 plant species on the list were reported to have pharmacological studies. From this study, antimicrobial was found to be the most reported pharmacological activity. Other most reported activities were as follow: antihypertension, antihyperglycemia, anticoagulant, antimalaria, anticancer and anti-inflammation.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยตามโครงการอนุรักษ์และรวบรวมพืชสมุนไพรที่สำคัญและหายากของจังหวัดอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2542 เป็นการรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพรในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อนำมาจัดเป็นฐานข้อมูลเกี่ยวกับพันธุ์พืชสมุนไพรที่มีค่าของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการใช้จริงโดยหมอยาพื้นบ้านในจังหวัดอุบลราชธานี ข้อมูลในรายงานการวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์ในการใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเลือกสมุนไพรที่เหมาะสมมาวิจัยและพัฒนาเป็นยา อีกมีการเปรียบเทียบข้อมูลการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคโดยหมอยาพื้นบ้านกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ผู้ศึกษาสามารถเลือกใช้สมุนไพรในการรักษาโรคได้อย่างสมเหตุผล

การจัดทำรายงานฉบับนี้ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์และจัดทำรูปเล่มสำเร็จ โดยความช่วยเหลือของบุคคลหลายท่าน โดยเฉพาะ รศ.ดร. วงศ์สถิตย์ ชั่วกุล ภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ช่วยเหลือในการจำแนกพืชสมุนไพร และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลสมุนไพรหมอยาพื้นบ้านในจังหวัดอุบลราชธานีทุกท่าน ที่ได้สละเวลามาให้ข้อมูลในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาโรค อีกทั้งช่วยนำทางคณะผู้วิจัยในเดินป่าหาสมุนไพร นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จาก ภก.กาญจนาพงษ์ เพ็ญทองดี, ภก.ปฎิภาณ ภูโสภา, ภก.อนันตชัย โสภานันท์, ภก.เสนห์ นามบุตร และ ภก. รุ่งโรจน์ ชินลาภา ที่ให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลสมุนไพร ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯ กรมวิชาการเกษตร และหอพรรณไม้ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการจำแนกพืชสมุนไพร สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่ให้ทุนอุดหนุนสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านที่เอ่ยนาม สำหรับความช่วยเหลือ คำแนะนำและการมีส่วนร่วมในงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คณะผู้วิจัย

เมษายน 2544

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
Abstract.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	จ
ความหมายของสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฉ
บทที่ 1-บทนำ.....	1
บทที่ 2-ทบทวนวรรณกรรม.....	4
บทที่ 3-ระเบียบวิธีวิจัย.....	8
บทที่ 4-ผลการวิจัย.....	10
บทที่ 5-สรุปผลการวิจัย.....	186
บทที่ 6-วิจารณ์และข้อเสนอแนะ.....	233
เอกสารอ้างอิง.....	235
ภาคผนวก.....	260
คณะผู้ดำเนินการวิจัย.....	265

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนพืชสมุนไพรที่สำรวจได้ทั้งหมด.....	187
ตารางที่ 2 จำนวนพืชสมุนไพรที่สำรวจพบแยกตามวงศ์.....	188
ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี.....	189
ตารางที่ 4 ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาของพืชสมุนไพรที่สำรวจได้.....	232
ตารางที่ 5 แสดงรายชื่อและที่อยู่ของหมอยาพื้นบ้านที่ร่วมสำรวจสมุนไพรในเขตจังหวัดอุบลราชธานี..	262

ความหมายของสัญลักษณ์และคำย่อ

%	=	ร้อยละ
g	=	กรัม
mcg	=	ไมโครกรัม
mg	=	มิลลิกรัม
Kg	=	กิโลกรัม
mL	=	มิลลิลิตร
L	=	ลิตร
PPM	=	Part Per Million
IC ₅₀	=	ขนาดที่มีฤทธิ์ยับยั้งได้ครึ่งหนึ่ง
LD ₅₀	=	ขนาดที่ทำให้ตายได้ครึ่งหนึ่ง
ED ₅₀	=	ขนาดที่แสดงฤทธิ์ได้ครึ่งหนึ่ง
MIC	=	ความเข้มข้นต่ำสุดที่แสดงฤทธิ์ยับยั้ง
M	=	ความเข้มข้นในหน่วยโมลต่อลิตร

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมอีสานเป็นสังคมที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน โดยประชากรจำนวนกว่าร้อยละ 85 ของประชากรทั้งหมดเป็นชนเผ่าไทยลาวชนเผ่านี้มีสำเนียงการพูดและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากชาวไทยภาคกลาง แต่มีภาษาและวัฒนธรรมเหมือนกับในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังนั้นวัฒนธรรมทางการแพทย์พื้นบ้านของคนอีสานน่าจะมีความคล้ายคลึงกับคนลาวและแตกต่างจากการแพทย์แผนไทยในภาคกลาง

การแพทย์พื้นบ้านของคนอีสานเป็นมรดกของสังคมในการเยียวยาคนในชุมชนมาตั้งแต่โบราณกาล โดยมีปรัชญาการรักษาที่เน้นความสัมพันธ์กลมกลืนกันของจิตและกาย การดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับสมดุลกับธรรมชาติ โลกทัศน์ของคนอีสานเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บนั้น ไม่ใช่ประกอบขึ้นด้วยสรรพสิ่งทางกายที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมของสิ่งมีชีวิตและวัตถุต่างๆเท่านั้น แต่สำหรับความเชื่อพื้นบ้านทั่วไปนั้นจะเชื่อว่าโรคภัยที่เกิดขึ้นเกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติต่าง ๆ ที่กำหนดบทบาทความเป็นไปของชีวิตและสังคม อำนาจเหล่านี้จะทำหน้าที่คุ้มครองรักษาสิ่งต่างๆให้ดำเนินไปตามที่ถูกที่ควร (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2532) และผู้ที่ทำหน้าที่รักษาเยียวยาความเจ็บป่วย ก็คือ หมอพื้นบ้าน ดังนั้นหมอพื้นบ้าน จึงหมายถึงบุคคลที่ให้บริการนอกสถาบัน หรือนอกสถานที่เป็นทางการ โดยรักษาที่บ้านของเขาเองหรือที่บ้านของผู้ป่วย ที่สำคัญคือการใช้วัฒนธรรมความเชื่อร่วมกับวิธีคิด และวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่บุคลากรทางการแพทย์ หมอพื้นบ้านอีสานเป็นหมอที่ใช้วิธีการรักษาด้วยสมุนไพร แร่ธาตุ และเชื้อยีสต์ มีหลักการรักษาความเจ็บไข้ที่แตกต่างจากระบบการแพทย์แผนไทยในภาคกลางที่ได้รับอิทธิพลมาจากอายุรเวทของอินเดีย จากงานวิจัยเกี่ยวกับการแพทย์พื้นบ้านอีสานที่ในที่นี้จะหมายถึงหมอที่ใช้สมุนไพรในการรักษาโรค มีการศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ของหมอพื้นบ้านทางภาคอีสาน ดังเช่นการศึกษาองค์ความรู้ของหมอยาพื้นบ้านในงานวิจัยเรื่อง *การศึกษามุมปัญญาพื้นบ้านไทย : พ่อใหญ่เคน ลวงส์ หมอยาพื้นบ้าน จังหวัดมหาสารคาม* ของสถาบันการแพทย์แผนไทย กระทรวงสาธารณสุข ในงานวิจัยดังกล่าวได้กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของความเจ็บป่วย พบว่าพ่อใหญ่เคนไม่ได้ใช้ทฤษฎีธาตุทั้งสี่ในการวินิจฉัยโรค จึงพอสรุปได้ว่าการแพทย์พื้นบ้านในภาคอีสานนั้นไม่ใช่ทฤษฎีธาตุในการอธิบายการเกิดโรคแต่อย่างใด ดังนั้นทฤษฎีการแพทย์พื้นบ้านอีสานน่าจะเกิดจากการสังเกตและการทดลองใช้สมุนไพรทั้งที่ได้จากพืช สัตว์ และ แร่ธาตุ ในการรักษาโรคหรือบรรเทาอาการผิดปกติที่เกิดขึ้นในชุมชน จนเกิดการสั่งสมความรู้จากประสบการณ์เกิดเป็นวัฒนธรรมทางการแพทย์ที่มีลักษณะเฉพาะ ผสมผสานเป็นหนึ่งในวิถีชีวิตของคนอีสาน จากงานวิจัยของ วงษ์ดิษฐ์ ฉั่วกุล และคณะ (2542) พบว่าการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคของ หมอยาพื้นบ้านอีสานจะไม่มีการใช้สมุนไพรเครื่องเทศแบบการแพทย์แผนไทยภาคกลางที่ได้รับอิทธิพลจากอายุรเวทของอินเดีย หมอยาพื้นบ้านอีสานใช้สมุนไพรจากป่า โดยเฉพาะป่าเต็งรัง ซึ่งแม้จะมีพรรณพืชไม่มากนักแต่หมอยาพื้นบ้านอีสานก็สามารถนำมาใช้เป็นยาได้ทั้งสิ้น สะท้อนถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดของคนกับป่าเป็นอย่างดี ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าความหลากหลาย

ทางชีวภาพในพื้นที่ที่ชุมชนของคนอีสานตั้งอยู่ทำให้เกิดความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวในด้านการแพทย์ของคนอีสาน

ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานมานานของคนไทยลาว ดูได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พื้นที่ต่างๆ เช่น คูเมืองโบราณที่บ้านคูเมือง ตำบลคูเมือง อำเภอวารินชำราบ หรือ การตั้งชุมชนต่างๆ เช่น ดอนมดแดงบริเวณ

ห้วยจระแม และชุมชนลุ่มแม่น้ำมูล ซึ่งล้วนแต่เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นในยุคของการสร้างบ้านแปงเมือง จึงทำให้จังหวัดอุบลราชธานีเป็นแหล่งที่มีการสะสม วัฒนธรรม วิถีการดำรงชีวิต และเป็นแหล่งที่รวมศาสตร์ของความรู้ทางการแพทย์พื้นบ้านที่มีการสืบทอดความรู้กันในชุมชน จากการสำรวจคำรายนามสมุนไพรและการศึกษาบทบาทของหมอยาพื้นบ้านในจังหวัดอุบลราชธานีในปี พ.ศ. 2541 พบว่ามีหมอยาพื้นบ้านที่ยังทำการรักษาอยู่ถึง 255 คน สามารถรวบรวมตำรับยาสมุนไพรได้ทั้งหมด 761 ตำรับ โดยเฉลี่ยแล้วจะมีตัวยาสมุนไพร 4 ตัวต่อ 1 ตำรับ ซึ่งสมุนไพรที่ใช้เป็นยานี้หมอยาพื้นบ้านจะหาตามหมู่บ้าน หรือเก็บสมุนไพรจากป่าเขา (ติยารัตน์ ภูติยา และคณะ, 2541) ประกอบกับที่ตั้งของจังหวัดอุบลราชธานีสามารถจัดได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงแห่งหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งจะเห็นได้จากการค้นพบพืชพันธุ์ใหม่ของโลกเช่น หญ้าค้อนกลอง ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ อำเภอ สิรินธร การค้นพบสนสามพันปีซึ่งเป็นพืชเขตรักษาพันธุ์ ในเขตอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย ในเขตรอยต่อระหว่างประเทศไทย ลาว และกัมพูชา ในเขตอำเภอนาจะหลวย นอกจากพื้นที่ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติแล้ว ป่าที่กระจายอยู่ในชุมชนทั่วไปก็ยังคงถือว่ามี ความหลากหลายทางชีวภาพระดับหนึ่ง ซึ่งบริเวณเหล่านี้ล้วนแต่เป็นแหล่งที่มาที่สำคัญของสมุนไพรที่นำมาใช้ประกอบรักษาโรคหรืออาการเจ็บป่วยของหมอยาพื้นบ้าน

ทรัพยากรป่าไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานีโดยมีทั้งป่าเต็งรัง ป่าดงดิบ และป่าเบญจพรรณ ซึ่งส่วนใหญ่กระจายอยู่ในเขตอำเภอน้ำยืน โขงเจียม ศรีเมืองใหม่ และสิรินธร เมื่อพิจารณาจากการแปลสภาพถ่ายดาวเทียมของกรมป่าไม้ พบว่าพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2541 เหลือป่าไม้อยู่เพียง 1,548,360 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 15.38 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ทั้งนี้เกิดจากการเข้าถือครองพื้นที่ป่าไม้ของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงการบุกรุกป่าสงวนเพื่อการสร้างที่ทำกินของประชาชน การลดลงของพื้นที่ป่าไม้เป็นภาวะหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า แหล่งของสมุนไพรกิลดน้อยลงด้วยเช่นเดียวกับการลดลงของจำนวนหมอยาพื้นบ้าน ซึ่งเป็นจุดชี้ให้เห็นว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เคยมีแต่เดิมนั้น ค่อยๆ สูญหายไป

ในปัจจุบันประเทศไทยยังขาดข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชนิดและคุณสมบัติของพืชที่จะนำมาใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ อีกทั้งในภาวะที่ประเทศประสบกับปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ รัฐบาลได้มองเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการใช้สมุนไพรในการรักษาอาการเจ็บป่วยเพื่อทดแทนการใช้ยาที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ และส่งเสริมให้มีการวิจัยพัฒนาสมุนไพรไทย

ดังนั้นคณะวิจัยต้องการศึกษารวบรวมข้อมูลสมุนไพรที่หมอยาพื้นบ้านในจังหวัดอุบลราชธานีใช้รักษาโรคหรือบรรเทาอาการเจ็บป่วย ซึ่งผลการศึกษานี้จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพรที่หมอยาพื้นบ้านในจังหวัดอุบลราชธานีใช้ในการรักษาโรค ข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพของป่าชุมชน และสำหรับสมุนไพรบางชนิดที่เคยมีการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์การรวบรวมข้อมูลครั้งนี้จะมีประโยชน์ในด้านการพัฒนาเอกลักษณ์ของสมุนไพรให้เป็นยาในรูปแบบแผนปัจจุบัน

2. จุดประสงค์ของการวิจัย

เพื่อรวบรวมและเก็บรักษาสมุนไพรที่สำคัญและหายากของจังหวัดอุบลราชธานี

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. อนุรักษ์สมุนไพรที่หายากของจังหวัดอุบลราชธานีไว้
2. เป็นแหล่งข้อมูลทางสมุนไพรที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเผยแพร่สู่ประชาชน
3. เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่ต้องการจะทำวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรด้านต่างๆ ต่อไป
4. เป็นข้อมูลสำหรับการวิจัยหาตัวยาลำค้ำที่มีฤทธิ์รักษาโรคของสมุนไพรพื้นบ้าน และอาจนำมาพัฒนาเป็นยาแผนปัจจุบันในอนาคต

4. ขอบเขตในการวิจัย

4.1 การจัดเก็บพืชสมุนไพรในจังหวัดอุบลราชธานี

1. วิธีการแพร่พันธุ์และการเพาะปลูก
2. ระยะเวลาการเจริญเติบโตของพืชสมุนไพร
3. เก็บพืชสมุนไพรบางส่วนทำเป็นตัวอย่างแห้ง (Herbarium specimen)

4.2. การพิสูจน์เอกลักษณ์ของพืชสมุนไพรที่เก็บมาได้

ทำตัวอย่างแห้งของพืชสมุนไพร (Herbarium specimen) ของพืชสมุนไพรมาพิสูจน์เอกลักษณ์โดยวิธีต่าง ๆ เช่น เปรียบเทียบตัวอย่างแห้งของพืชสมุนไพรที่เก็บมาได้ เปรียบเทียบกับตัวอย่างแห้งที่เก็บไว้ในแหล่งอ้างอิงของประเทศ เช่น หอพรรณไม้ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และ พิพิธภัณฑ์พืช กรุงเทพมหานคร กรมวิชาการเกษตร

ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีการวิจัย

แม้ปัจจุบันการพัฒนายาใหม่จะใช้วิธีการสังเคราะห์ทางเคมี การใช้เทคโนโลยีชีวภาพเพื่อช่วยในการผลิต ซึ่งเป็นที่นิยมในประเทศที่พัฒนาแล้ว การพัฒนาโดยวิธีดังกล่าวจำเป็นจะต้องใช้บุคลากรและเทคโนโลยีที่มีความจำเพาะ รวมทั้งผู้ผลิตจะต้องมีการลงทุนในการผลิตค่อนข้างสูง ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาขาดโอกาสแข่งขันในอุตสาหกรรมยา ส่งผลให้การพัฒนายาในประเทศเป็นไปอย่างล่าช้า ประเทศกำลังพัฒนาจะต้องนำเข้ายาจากประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุขจึงมีนโยบายฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองในบริบทยา เพื่อลดการนำเข้าของยาจากประเทศตะวันตก ดังนั้นยาสมุนไพรซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ถูกหยิบยกมาเพื่อวิจัยและพัฒนา เพื่อใช้ทั้งในรูปยาแผนปัจจุบันและการใช้ในลักษณะยาแผนโบราณ แต่ความจริงแล้วหากพิจารณาแล้วจะพบว่า จำนวนยาแผนปัจจุบันกว่า 40% เช่น ยาปฏิชีวนะ ยาสเตียรอยด์ ยาที่ได้มาจากพืชและสารสกัดจากต่อมของสัตว์ รวมทั้งยาสามัญประจำบ้านล้วนได้มาจากธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าทั้งแต่อย่างไรก็ตามสมุนไพรและผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติก็ยังมีค่าสำคัญในแง่ของการเป็นแหล่งผลิตยาแหล่งใหญ่แหล่งหนึ่ง ในปัจจุบันงานวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติได้รับความสนใจจากนักวิจัยในการค้นหานวัตกรรมใหม่จากสมุนไพร โดยเฉพาะการวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรไทย พบว่าสามารถแบ่งลักษณะงานวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติได้ดังนี้

1.1 การศึกษาการดำรงอยู่ของการแพทย์พื้นบ้าน

ที่พบว่ามีการศึกษาได้แก่ การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของหมอยาพื้นบ้านที่ทำการรักษาด้วยสมุนไพรในชุมชน และผลกระทบของการขยายบทบาทการให้บริการสาธารณสุขของรัฐต่อหมอยาพื้นบ้าน (รุ่งรังษี วิบูลย์, 2538) หรือการศึกษาคุณสมบัติและพฤติกรรมในการรักษาพยาบาล การถ่ายทอดความรู้และตำรับยาของหมอยาพื้นบ้าน (รุจิณาถ อรรถศิษฐ์ และคณะ, 2529) ซึ่งการศึกษาวิจัยในลักษณะนี้เป็นการศึกษาด้านสังคมศาสตร์การแพทย์ ที่ทำให้เกิดการอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาการแพทย์พื้นบ้านให้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการเลือกรักษาพยาบาล ก่อให้เกิดการรวบรวมตำรายาแผนโบราณ การสังคายนา การพัฒนาความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยอย่างเป็นระบบในหลายพื้นที่ของประเทศไทย

1.2 การรวบรวมตำรับยาสมุนไพรพื้นบ้านหลายๆพื้นที่

การศึกษาในลักษณะนี้ที่เคยมีการทำในประเทศไทยได้แก่ การรวบรวมตำรายาพื้นบ้านล้านนา (จิระเดช มโนสร้อย และคณะ, 2535) ในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศ การศึกษารวบรวมตำรายาพื้นบ้านจังหวัดชลบุรี (ภรดี มหาจันทร์, 2531) ซึ่งบันทึกอยู่ใน โบราณ สมุดข่อยขาว สมุดข่อยดำ ตลอดจนสิ่งตีพิมพ์ในหนังสือ แจกตามงานปลงศพ ซึ่งการดำเนินงานในลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการรวบรวมตำรับยาที่ใช้ในสมัยโบราณ

ที่มีการบันทึกเป็นรายลักษณะอักษรแล้วเป็นส่วนใหญ่ อาจมีการแปลคำมาจากภาษาถิ่น เช่น อักษรล้านนา หรือ ตัวธรรม ในใบลาน หรือบางครั้งเป็นภาษาบาลี พบว่าบางตำรับไม่มีการใช้ในปัจจุบัน

1.3 การสำรวจและรวบรวมพืชสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรค

การศึกษาวิจัยในลักษณะนี้ที่มีการรายงานในประเทศเช่น รายงานการใช้สมุนไพรรักษาอาการขัด บัสสะวะใน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น (บังอร ศรีพานิชกุลชัย และคณะ, 2543) . การสำรวจสมุนไพรพื้นบ้าน ในจังหวัดอุบลราชธานีโดย วงศ์สถิตย์ ชั่วกุล และ นพมาศ สุนทรเจริญนนท์ ในปี พ.ศ. 2540 เป็นการ สัมภาษณ์หมอพื้นบ้านเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้ชื่อพื้นเมือง ส่วนที่ใช้ทำยา รวมทั้งสรรพคุณและวิธีใช้ เก็บตัวอย่างสมุนไพร จัดทำเป็นตัวอย่างพืชแห้ง ตรวจเอกลักษณ์พันธุพืชด้วยรูปวิธาน และเปรียบเทียบตัวอย่างพืชที่ พิพิธภัณฑิ์พืชของกรมวิชาการเกษตรและกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์สามารถรวบรวมพันธุ์พืชได้ ทั้งหมด 183 ชนิด ซึ่งจำแนกเป็นพืชใบเลี้ยงคู่ 160 ชนิด พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 20 ชนิด พืชเมล็ดเปลือย 3 ชนิด วงศ์ ที่มีพืชสมุนไพรมากที่สุดคือ Rubiaceae 21 ชนิด รองลงมาคือ Fabaceae 20 ชนิด Annonaceae 11 ชนิด และ Euphorbiaceae 8 ชนิด สกุลที่มีพืชสมุนไพรมากที่สุดคือ *Strychnos* 5 ชนิด สกุลละ 3 ชนิด มีจำนวน 8 สกุล ได้แก่ *Capparis*, *Diospyros*, *Gardenia*, *Gnetum*, *Hedyotis*, *Polythia*, *Prismatomeris* และ สกุลละ 2 ชนิด มีจำนวน 17 สกุล ได้แก่ *Artabotrys*, *Argyreia*, *Aristolochia*, *Clerodendrum*, *Drosera*, *Helicteres*, *Holarrhena* *Hoya*, *Ixora*, *Leea*, *Linociera*, *Memecylon*, *Nepenthes*, *Nervillia*, *Orthosiphon*, *Phyllodium* และ *Psychotria* พบพืชที่ยังไม่มีการบันทึกไว้ว่าเป็นสมุนไพรจำนวน 39 ชนิด ใน ปี พ.ศ. 2541 วงศ์สถิตย์ ชั่วกุล และ พร้อมจิต ศรีลัมภ์ สามารถรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพรได้เพิ่มขึ้นอีก 180 ชนิด ซึ่งจำแนกเป็นพืชใบเลี้ยงคู่ 147 ชนิด พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 28 ชนิด พืชเมล็ดเปลือย 2 ชนิดและเฟิร์น 3 ชนิด วงศ์ที่มีพืชสมุนไพรมากที่สุดคือ Fabaceae 32 ชนิด รองลงมาคือ Euphorbiaceae 11 ชนิด สกุลที่มีพืชสมุนไพรมากที่สุดมี 2 สกุล ๆ ละ 5 ชนิด คือ *Croton* และ *Utricularia* พบพืชที่ยังไม่มีการบันทึกไว้ว่าเป็น สมุนไพรจำนวน 74 ชนิด พบพืชชนิดใหม่ของประเทศไทย 4 ชนิด คือ การะเวกน้ำ (*Artabotrys scortechinii* King), บ้าบน (*Entada reticulata* Gagnep.), ชึ่งเปาะ (*Garcinia cataractalis* Whitmore) และ โจดเขียว (*Pseudostigma cambodiana* Bonati) และพืชชนิดใหม่ของโลก 1 ชนิด ได้แก่ หญ้าค้อนกลอง ซึ่งอยู่ระหว่าง ดำเนินการกำหนดชื่อพฤกษศาสตร์และในปีเดียวกันได้มีการรายงานการรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพรที่พบใน จังหวัดอุบลราชธานีอีกทั้ง 167 ชนิด ซึ่งจำแนกเป็นพืชใบเลี้ยงคู่ 147 ชนิด พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 19 ชนิด พืชเมล็ด เปลือย 1 ชนิด วงศ์ที่มีพืชสมุนไพรมากที่สุดคือ Fabaceae 16 ชนิด รองลงมาคือ Euphorbiaceae และ Scrophulariaceae วงศ์ละ 11 ชนิด สกุลที่มีพืชสมุนไพรที่สุดมี 2 สกุล ๆ ละ 4 ชนิด คือ *Argyreia* และ *Lindernia* พบพืชที่ยังไม่มีการบันทึกไว้ว่าเป็นสมุนไพรจำนวน 51 ชนิดและชื่อท้องถิ่นของพืชที่ยังไม่มีการ บันทึกไว้ 97 ชนิด จำนวน 120 ชื่อ (วงศ์สถิตย์ ชั่วกุล และ จวีวรรณ ใจแก้ว, 2541) จากรายงานการวิจัยที่ กล่าวมาในข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ยังมีสมุนไพรมากมายที่มีการใช้ในชุมชนโดยหมอยาพื้นบ้าน ความแตกต่างของพื้นที่ในประเทศที่ทำให้แบบแผนของการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคมักมีความแตกต่างกัน แสดงให้เห็น ว่าความแตกต่างของพรรณพืชในแต่ละพื้นที่และความหลากหลายทางชีวภาพของสมุนไพรทำให้เกิดลักษณะ การใช้สมุนไพรในการรักษาโรคของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน

1.4 การหาสารสำคัญในพืชสมุนไพร

เป็นการศึกษาวิจัยทางด้านพฤกษเคมีที่มีการพัฒนามาจากชาติตะวันตก การศึกษาและงานวิจัยในลักษณะนี้มีมากมายและมีการพัฒนาต่อเนื่องมาเป็นเวลานานเช่น การสกัดสารสำคัญที่มีฤทธิ์ต้านมาลาเรีย ในปีค.ศ.1820 Pelletier และ Caventou สกัดสาร alkaloid ซึ่งมี quinine และ cinchonine ได้จากเปลือกต้น Cinchona (ศรชัย หล่ออารีย์สุวรรณ และคณะ,2533) ค.ศ.1979-82 จีนได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อพัฒนา qinghaosu หรือสาร artemisinin ได้จากต้น Qinghao (*Artemisia annua* L.) (ประไพ วงศ์ลินคงมัน,2537) ส่วนการรายงานการวิจัยสกัดแยกสาร bruceine A, bruceine B hydrate และ bruceine C จากต้นราชคฤศน์ พบว่า มีฤทธิ์ต้านมาลาเรียได้ (วุฒิชัย นุตกุล และคณะ,2528) ค.ศ.1980-88 พบว่ายารักษามาลาเรียมีประสิทธิภาพต่ำลงทุกปี (ศรชัย หล่ออารีย์สุวรรณ และคณะ,2533) ต่อมาพบว่าสาร 28-nor-isoiguesterin-17-carbaldehyde, 17-(methoxycarbonyl)-28-nor-isoiguesterin, 28-hydroxyisoiguesterin, celastrol, pristimerin, และ isoiguesterol ซึ่งได้จากต้น *Salacia kraussii* (Harv.) ในประเทศ Mozambique พบว่าทุกตัวต้าน *Plasmodium falciparum* K₁ และ *Plasmodium falciparum* NF₅₄ ได้ (Figueiredo, 1998) สำหรับการหาสารสกัดจากสมุนไพรที่มีฤทธิ์ต้านมะเร็ง พบว่า vinblastine และ vincristine ซึ่งเป็น alkaloid ที่มีในส่วนต่าง ๆ ของต้นแพงพวยฝรั่ง ต้านมะเร็งได้ (วันดี กฤษณพันธ์, 2539) สารในกลุ่ม Annonaceous acetogenins คือ annonacin และ 16s, 19s annonacin ทดลองใน *in vitro* พบว่าเป็นพืชต่อเซลล์มะเร็ง ได้จากต้นข้าวหลาม (*Goniothalamus marcanii* Craib) (คณิต สุวรรณบริรักษ์ และคณะ, 2538) ส่วนหญ้าปักกิ่งเป็นสมุนไพรอีกชนิดหนึ่งที่นิยมใช้รักษาผู้ป่วยมะเร็งโดยเฉพาะมะเร็งเต้านมและมะเร็งกระเพาะปัสสาวะ และเป็นที่เชื่อถือว่าได้ผลในการรักษา (พิมลวรรณ ทัญพุทธพิจารณ์ และคณะ,2536) รวมทั้งมีรายงานวิจัยเกี่ยวกับฤทธิ์ต้านการก่อกลายพันธุ์ของสารสกัดหญ้าปักกิ่งด้วยแอลกอฮอล์ (บังอร ศรีพานิชกุลชัย และคณะ, 2544) และ สารสกัดด้วยน้ำที่มีฤทธิ์ต้านพิษของสารก่อมะเร็ง alfatoxin B₁ (Vinetketbunnea et al, 1999) ซึ่งสนับสนุนนำความเชื่อของสรรพคุณ.ในด้านการต้านมะเร็งของหญ้าปักกิ่ง สำหรับยาจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่ต้านมะเร็งที่ได้สมุนไพรที่ถูกพัฒนาเป็นยาแผนปัจจุบันแล้วเช่น paclitaxel , vincristine , vinorelbine, navelbine, teniposide และ camptothecin (Pezzuto, 1997)

สารสกัดจากสมุนไพรที่มีฤทธิ์ต้านเชื้อไวรัสปัจจุบันมีไม่มากนัก จากรายงานการวิจัยหนึ่งพบว่า สาร swertifrancheside (flavonoxanthone glucoside) จากต้น *Swertia franchetiana* สาร 1 β -hydroxymaprounic acid 3-*p*-hydroxybenzoate และ 2 α -hydroxymaprounic acid 2,3-bis-*p*-hydroxybenzoate ซึ่งเป็น triterpenes จากราก *Maprounea africana* สาร protolichesterinic acid จากไลเคน (*Cetrelia islandica*) ทั้งหมดนี้มีฤทธิ์ต้าน HIV-1 Reverse transcriptase ได้ (ธิติมา เฟิงสุภาพ และคณะ, 2538)

1.5 ทดสอบฤทธิ์ของสารสกัดสมุนไพร

การทดสอบฤทธิ์ของสารสกัดจากสมุนไพรสามารถทำได้ทั้งในสิ่งสกัดหยาบและสารสกัดจากสมุนไพรที่เป็นสารบริสุทธิ์ การศึกษาฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาของสารสกัดที่ได้จากสมุนไพรในปัจจุบันมีมากมาย เช่น บังอร ศรีพานิชกุลชัย และคณะ (2543) รายงานฤทธิ์การก่อกลายพันธุ์ในสารสกัดด้วยแอลกอฮอล์จากสารสกัดจากหญ้าปักกิ่งและพืชสมุนไพรไทย, ฤทธิ์ยับยั้งสวะของสมุนไพรไทย (Sripanidkuchai et al., 2001a), ฤทธิ์ต้านมะเร็งจากลูกใต้ใบ(Sripanidkuchai et al., 2001b) และ ผลการศึกษาความเป็นพิษเฉียบ

พืชน้ำของสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน 34% และสาหร่ายน้ำจืดจากปรากฏปลาไหลเมือก พบว่าสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน 34% มีพืชน้ำมากกว่าสาหร่ายน้ำจืดทั้งการให้ทางปากและซึมเข้าช่องท้อง และผลการศึกษาความเป็นพิษของสาหร่ายน้ำจืดส่วน พบว่าสาหร่ายน้ำจืดส่วนเอทานอล 95% จะเป็นพิษมากที่สุด ส่วนสาหร่ายน้ำจืดส่วนเอทานอล 95% มีพิษน้อยที่สุด การศึกษาครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นว่าสาหร่ายน้ำจืดส่วนต่าง ๆ และสาหร่ายยูริโคมาแลคโตน ที่แยกได้มีฤทธิ์ต้านเชื้อมาลาเรียในหนู แม้ว่าปรากฏปลาไหลเมือกจะมีฤทธิ์ต้านเชื้อมาลาเรียได้ แต่การจะนำไปใช้ในงานสาธารณสุขมูลฐานจะต้องคำนึงถึงความเป็นพิษประกอบด้วย (Suppakun et al., 1991 ; ประสาน ธรรมอุปกณ์ และคณะ , 2532)

2. หลักการวิจัยเพื่อนำสมุนไพรมาพัฒนาเป็นยา

สำหรับหลักการดำเนินการวิจัยและพัฒนาการด้านสมุนไพรประกอบเพื่อให้ได้ยาประกอบด้วยขั้นตอนหลัก

7 ขั้นตอนคือ

1. การสำรวจเบื้องต้นทางวิทยาศาสตร์
2. การคัดเลือก
3. การสำรวจเบื้องต้นทางเคมี เภสัชวิทยา และการเกษตร
4. การกำหนดธรรมชาติของสารมีฤทธิ์และผลทางสรีรวิทยา
5. การพัฒนาของตำรับยาระดับอุตสาหกรรม
6. การผลิตระดับอุตสาหกรรมของสารที่มีฤทธิ์และยาเตรียม
7. การจดทะเบียนในประเทศและระหว่างประเทศ

จากขั้นตอนทั้ง 7 ขั้นตอนนี้ จะเห็นได้ว่าการสำรวจเบื้องต้นทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกสุดในการพัฒนาสมุนไพรเพื่อใช้เป็นยา หากมีการศึกษาด้านนี้มากขึ้น จะเป็นประโยชน์ในการคัดเลือกสมุนไพรที่มีศักยภาพพอที่จะนำมาผลิตเป็นยาในระดับอุตสาหกรรมต่อไป ดังนั้นควรจะให้ความสำคัญกับข้อมูลของสมุนไพรที่ได้จากการรวบรวมต่างๆ ในขั้นตอนแรกมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้และพร้อมที่จะถูกคัดเลือกไปทำการวิจัยด้านต่างๆ ต่อไป (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535)

การศึกษาในครั้งนี้จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนการสำรวจเบื้องต้นทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลของสมุนไพรและจัดข้อมูลที่ได้นี้ให้เป็นระบบ เพื่อสะดวกในการตัดสินใจเลือกสมุนไพรที่จะนำมาทำการวิจัยต่อไป

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการสำรวจและรวบรวมพืชสมุนไพรที่ของจังหวัด อุบลราชธานี เป็นการสำรวจพืชสมุนไพรในป่า เต็งรัง และป่าเบญจพรรณในจังหวัดอุบลราชธานี โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับความรู้ที่ได้จากการทำงานวิจัยด้านพิษเคมี และ งานวิจัยด้านเภสัชวิทยาโดยการเปรียบเทียบสรรพคุณของสมุนไพรที่หมอยาพื้นบ้านใช้รักษาโรคกับข้อมูลการศึกษาวิจัยที่ค้นคว้าได้ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สนใจในการศึกษาต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดของการดำเนินการดังนี้

1. พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

พื้นที่ป่าชุมชนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าใน อำเภอเมือง อำเภวารินชำราบ อำเภอสิรินธร อำเภอนาจะหลวย และอำเภอน้ำยืน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

2.1 ประชากรในการศึกษาวิจัย : หมอยาพื้นบ้านในจังหวัดอุบลราชธานี 42 คนโดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

1. ต้องอาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีมาแล้วอย่างน้อย 5 ปี
2. มีตำรายา ตำรับยาที่มีการจดเป็นลายลักษณ์อักษรหรือ ยังคงทำการรักษาอยู่ในขณะที่ให้การสัมภาษณ์
3. ต้องเคยเข้าป่าไปหาสมุนไพรด้วยตัวเองและมีความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรเป็นอย่างดี ทั้งในแง่ของการระบุต้นและการใช้ส่วนต่างๆของพืชสมุนไพรมารักษา

2.2 วัสดุและอุปกรณ์ ใช้ในการสำรวจเก็บตัวอย่างและการตรวจเอกลักษณ์ พรรณพืชสมุนไพร

1. การสัมภาษณ์ : เครื่องอัดเสียง, เทปเปล่า, สมุดบันทึก
2. การเก็บพรรณไม้ : กล้องถ่ายรูป, ฟิล์มสไลด์, กรรไกรตัดกิ่งไม้, ถุงพลาสติก
3. การทำพรรณไม้อัดแห้ง : กระดาษหนังสือพิมพ์, แฉกพรรณไม้อัดแห้ง, ตู้อบลมร้อน
4. การตรวจเอกลักษณ์ : เข็มเขี่ย, อุปกรณ์การตัดชิ้นเนื้อเยื่อ, กล้องจุลทรรศน์, พรรณไม้อ้างอิง

3. วิธีการวิจัย

1. คัดเลือกหมอยาพื้นบ้านที่จะทำการสัมภาษณ์ โดยหมอยาพื้นบ้านจะต้องยังทำการรักษาโรคโดยใช้สมุนไพรอยู่ในปัจจุบัน มีตำรายาพื้นบ้าน อาศัยอยู่ในเขตที่ใกล้กับพื้นที่ป่า
2. สัมภาษณ์หมอยาพื้นบ้านเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้ ชื่อพื้นเมือง ส่วนที่เป็นยา สรรพคุณที่ใช้
3. ออกสำรวจสมุนไพรในป่าโดยมีหมอยาพื้นบ้านเป็นผู้นำทาง

4. เก็บตัวอย่างพืชเป็นตัวอย่างพรรณไม้แห้ง
5. ตรวจสอบเอกลักษณ์พรรณพืชด้วยรูปวิธาน และเปรียบเทียบตัวอย่างกับพรรณไม้อ้างอิงที่พิพิธภัณฑ์พืชของกรมวิชาการเกษตรและกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
6. ตรวจสอบเอกลักษณ์พืชกับเอกสารอ้างอิง
7. นำชื่อพฤกษศาสตร์ที่ได้ไปค้นข้อมูลด้าน พฤกษเคมี และ เภสัชวิทยา
8. ศึกษาสรรพคุณและการใช้ของหมอยาพื้นบ้านเทียบกับเอกสารอ้างอิง

บทที่ 4 ผลการวิจัย

สามารถรวบรวมพรรณพืชสมุนไพรได้ทั้งหมด 220 ชนิด โดยพรรณพืชทั้งหมดจะถูกนำมาทำเป็นพรรณไม้แห้ง (Herbarium specimen) เพื่อประกอบการจำแนกพืช (identified) และตรวจสอบเอกลักษณ์ของพืชสมุนไพรด้วยรูปวิธาน เปรียบเทียบกับพันธุ์ไม้แห้งที่รวบรวมไว้ใน พิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพ กรมวิชาการเกษตร และหอพรรณไม้ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อหาชื่อวิทยาศาสตร์ และค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพืชแต่ละชนิด การจำแนกพืชดังกล่าวสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้

1. พืชสมุนไพรที่สามารถตรวจสอบและจำแนกชื่อวิทยาศาสตร์ ได้ 193 ชนิด รายละเอียดของข้อมูลเกี่ยวกับพืชสมุนไพรประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ชื่อ หมายถึง	ชื่อของสมุนไพรที่หมอยาพื้นบ้านใช้เรียกภายในท้องถิ่น
ชื่อสามัญ หมายถึง	ชื่อภาษาอังกฤษของสมุนไพร
ชื่อพฤกษศาสตร์ หมายถึง	ชื่อวิทยาศาสตร์ (Scientific name) ที่ได้จากการจำแนกพืชสมุนไพรตามหลักอนุกรมวิธาน
ชื่อพ้อง หมายถึง	ชื่อวิทยาศาสตร์ของสมุนไพรที่ใช้เรียกสมุนไพรได้เหมือนกัน
ชื่อวงศ์ หมายถึง	ชื่อวงศ์ (Family name) ของสมุนไพรตามหลักอนุกรมวิธาน
ชื่อท้องถิ่นอื่น หมายถึง	ชื่อของสมุนไพรที่เรียกแตกต่างกันในแต่ละส่วนของประเทศไทย
สรรพคุณ หมายถึง	ข้อมูลการใช้สมุนไพรที่ได้จากการสอบถามจากหมอยาพื้นบ้าน และสรรพคุณของสมุนไพรที่ปรากฏอยู่ในตำราแพทย์แผนไทย
การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง หมายถึง	ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจากตำรา วารสารวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสารเคมี ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา รวมทั้งการทดสอบฤทธิ์ของสมุนไพรในหลอดทดลองและในสัตว์ทดลอง

2. พืชสมุนไพรที่ไม่สามารถตรวจสอบและจำแนกชื่อวิทยาศาสตร์ได้จำนวน 28 ชนิดเนื่องจากความไม่สมบูรณ์ของพรรณไม้แห้ง (Herbarium specimen) ทำให้ไม่สามารถค้นคว้าข้อมูลในส่วนอื่นต่อไปได้

พืชสมุนไพรที่สามารถตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ได้

ชื่อ : กกลังกา

ชื่อท้องถิ่นอื่น : หญ้าตีนกา (นครราชสีมา)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Cyperus diffusus* Vahl.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Cyperaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก มีหัวคล้ายเหง้ามีใบสีน้ำตาลหุ้ม ลำต้นตั้งตรงเป็นเหลี่ยมหยาบ สูง 45-60 ซม. ใบ ดอกเป็นกระจุกแผ่กว้าง แผ่นใบรูปยาวขอบขนาน กว้างประมาณ 1.5 ซม. ยาว 15-30 ซม. ดอก เล็กมากออกเป็นช่อแบบซี่ร่มที่ปลาย ผล เล็กรูปขอบขนาน

สรรพคุณ :

ราก (แห้ง) : เข้ายาบำรุงเลือดสตรี

วิธีใช้ : ผสมกับสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กัน ต้มน้ำดื่มครั้งละ 1 แก้ว วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : กระดอม

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ชี้อาดง, ผักแคบป่า, มะนอยจา, มะนอยหก, มะนอยหกฟ้า

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Gymnopetalum cochinchinensis* Kurz.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Cucurbitaceae

สรรพคุณ :

ราก : แก้ไข้ บำรุงธาตุ ช่วยย่อยอาหาร ดับพิษโลหิต เจริญอาหาร ลดอาการปวดเมื่อย

เถา : บำรุงน้ำดี แก้ไข้ เจริญอาหาร ระบายพิษไข้ แก้ไข้เพื่อตีฬิการ

ใบ : แก้ตาแดง ตาเจ็บ แก้ไข้ บำรุงธาตุ แก้พิษที่เกิดจากผลสุก

ผล : บำรุงน้ำดี แก้ดีแห้ง ดีฝ่อ ดีเลือด คลั่งเพ้อ คุ้มดีคุ้มร้าย เจริญอาหาร ขับน้ำดี แก้สะอึก ดับพิษโลหิต บำรุงธาตุ แก้ไข้ ทำให้โลหิตเย็น ช่วยย่อยอาหาร บำรุงมดลูก ผลสุกเป็นพิษ

เมล็ด : แก้พิษสำแดง แก้กินผลไม้เป็นพิษ รักษาโรคในการแท้งลูก ใช้ขับน้ำลาย ช่วยย่อยอาหาร ใช้แก้ไข้

เกสรทั้งห้า :

บำรุงธาตุ เจริญอาหาร ถอนพิษผิดสำแดง แก้ไขกกลับไข้ซ้ำ รักษาบาดแผลหลังจากคลอดบุตร เจริญอาหาร บำรุงน้ำดี บำรุงน้ำนม แก้ไข้ แก้ไข้จับสั่น ดับพิษร้อน

ไม่ระบุส่วนที่ใช้: บำรุงน้ำดี แก้ท้องเสีย ดีเดียด คลั่งเพ้อ บำรุงธาตุ เจริญอาหาร ช่วยย่อยอาหาร แก้
ไข้ ดับพิษโลหิต แก้ผดผื่นคัน

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ยับยั้งการจับตัวของเกล็ดเลือดที่ทำให้กล้ามเนื้อเรียบหดตัว เมื่อฉีดหรือป้อนสารสกัดผลแห้งด้วย
แอลกอฮอล์:น้ำ (1:1) ในขนาด 10 g/kg. แก่นูตัมจักร ไม่พบพิษ (นันทวัน บุญยประภัสร์ และ อรุณช โชคชัย
เจริญพร , 2539 เล่ม 1)

ชื่อ : กระแตไต่ไม้

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กระแตไต่ไม้ (กลาง) ; กระปรอกวาว (ประจวบคีรีขันธ์, ปราจีนบุรี) ; กูดชาฮอก, เข้าวะนะ,
พุดองแคะ (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) ; เดาน์กาโละ (มลายู ปัตตานี) ; ไบหูช้าง, สะโบนาง (กาญจนบุรี) ; สะโอง
(ส่วย สุรินทร์) ; หัววาว (ประจวบคีรีขันธ์)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Drinaria quercifolia* (L.) J. Sm.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Polypodiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

พืชจำพวกเฟิร์น มักขึ้นตามไม้สูงชัน เหง้ากลม เนื้อในสีขาวปนเขียวอ่อน ใบ เดี่ยวออกจากโคน ใบมี
ขนาดใหญ่ รูปวงรี ขอบใบเว้าลึก ปลายใบมน โคนใบสอบ กว้าง 15-20 ซม. ยาว 30-45 ซม. ก้านใบแข็งยาว
ประมาณ 25 ซม. สีดำ หลังใบมีสปอร์กลม กระจาย

สรรพคุณ :

เหง้า (แห้ง) : แก้อ่อนใน

วิธีใช้ : ผลม หัวคลุ้ม หัวคล้า อย่างละเท่าๆ กันต้มน้ำดื่ม

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

เหง้า (อินเดีย)

- สารสกัดด้วยเอทานอล:น้ำ (1:1) แสดงความเป็นพิษเมื่อฉีดเข้าทางช่องท้องหนู ขนาดที่ทำให้หนู
ตายครั้งหนึ่ง คือ 1 g/Kg (Bhakuni , et al. , 1969)

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : กระถินเทศ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ส้มป่อย

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Acacia farnesiana* Willd.

ชื่อพ้อง : -
 ชื่อวงศ์ : Leguminosae
 สรรพคุณ : ไม่พบรายงาน
 การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :
 สารเคมีที่พบ : พบสารเอไมด์(amine) ที่สกัดจากเมล็ด (seeds) ซึ่งเป็น seven-membered lactam คือ 2,6-dimethyl-6-hydroxy-2-trans-2,7-octadienamide (ปราณี ไจอาจ และคณะ, 2541)

ชื่อ : กล้วย
 ชื่อท้องถิ่นอื่น : กล้วยไซ้ , กล้วยใต้ , กล้วยนาก , กล้วยน้ำว่า , กล้วยมณีทอง , กล้วยเล็บมือ , กล้วยล้ม , กล้วยหอม , กล้วยหอมจันทร์ , กล้วยหักมุก , เจก , มะละช่อง , ยะไซ้ , สะกวย , แผลก

ชื่อสามัญ : Banana, Cultivated banana
 ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Musa sapientum* Linn.
 ชื่อพ้อง : *M. paradisiaca* var. *sapientum* (Linn.) O. Kuntze
 ชื่อวงศ์ : Musaceae

สรรพคุณ :

ราก : แก้ไข้รากสาด แก้ไข้ตัวร้อน ขับน้ำเหลืองเสีย แก้ท้องเสีย
 เหง้า : ตำปอนทาท้องน้อยคนคลอบุตร ทำให้รกลอก
 ต้น : ทากันผมร่วง และทำให้ผมขึ้น
 ใบ : รักษาโรคท้องเสีย ห้ามเลือด แก้บิด แก้ผื่นคันตามผิวหนัง
 ดอก : รักษาโรคเบาหวาน
 ผล : บำรุงกำลัง บำรุงเลือด บำรุงเนื้อหนัง เป็นอาหาร หล่อลื่น ยาระบาย รักษาอาการอาหารไม่ย่อย ท้องขึ้นมีกรดมาก สมานแผล แก้มูกเลือด แก้บิด แก้ท้องร่วง แก้ท้องอืดเพ้อ

เปลือกผล : แก้ริดสีดวง

ยาง : ห้ามเลือด

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ : แก้ท้องเสีย ห้ามเลือด แก้กระหายน้ำ เป็นยาฝาดสมาน แก้อันใน แก้เด็กท้องเสีย แก้ผื่นคันตามผิวหนัง แก้ริดสีดวงจมูก

กล้วยน้ำว่า

ราก : แก้โรคซัดเบา

ใบ : รักษาบาดแผลสุนัขกัด

ผล : บำรุงเลือดเนื้อ ทำให้อุจจาระถ่ายสะดวก แก้บิดมดลูก

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ : บำรุงกำลัง บำรุงประสาท แก้เบาหวาน ทำให้รับประทานได้ดี

กล้วยหอม

ราก : แก้ไข้ท้องเสีย ไข้ตัวร้อน ไข้รากสาด

ใบ : แก้ริดสีดวงจมูก

ผล : บำรุงกำลัง บำรุงร่างกาย

เปลือกผล : รับประทานมีฝาดำแก้แตก

กล้วยไข่

ใบ : แก้วตีสีดวงจุมก ตับพิษทั้งปวง

ผล : เป็นอาหารบำรุงร่างกาย

กล้วยหักมุก

ราก : แก้ไข้ท้องเสีย ไข้ตัวร้อน ไข้รากสาด

ผล : สมานท้อง แก้ท้องร่วง

(นันทวัน บุญประภัสร์ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม1)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

3,4-benzopyrene; dopamine; epinephrine, nor; tryptamine, 5-hydroxy

ดอก : caffeic acid; campesterol; cinnamic acid; *p*-coumaric acid; cyclomusalenol; cyclomusalenone; dopa; dopamine; ferulic acid; gallic acid; norepinephrine; protocatechuic acid; serotonin; β -sitosterol; stigmaterol; triterpenoid

ผล : alcohols; aldehydes; barium; 3,4-benzopyrene; biphenyl; carbohydrates; carotene; chlorophyll A; chlorophyll B; condensed tannins; copper; cyanidin; delphinine; L-dopa; dopamine; epinephrine; norepinephrine; essential oil; fats and fatty acid; α -glucan; phosphorylase A, B, C; hydrocarbons; inorganic elements; iron; iso-amylacetate; ketone; lithium; manganese; nicotinic acid; pectins; pelargonidin-3,5-diglucoside; *O*-phenylphenol; proteins; proteolytic enzymes; riboflavin; serotonin; silver; thiabendazole; thiamine; vitamin A; vitamin B; vitamin C; vitamins; zinc

ไม่ระบุส่วน : dimethyl-9 β -, 19-cyclo-5 α -cholest-25-en-3 β -ol; ascorbate oxidase; carbohydrates; carotene; catecholamines; 4-methyl sterols; 4,4-dimethyl-sterols; enzymes; glucose; inorganic elements; 4- α -methyl-sterols; niacin; oxalic acid; riboflavin; serotonin; thiamine; vitamin A; vitamin C

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ด้านการบวม ยับยั้งเอนไซม์ glycolic acid oxidase, lactose dehydrogenase, β -amylase, เป็นพิษต่อตับ ลดโคเลสเตอรอล ทำให้อัตราการเต้นของหัวใจลดลง

สารสกัดจากใบมีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียเล็กน้อย ขณะที่สารสกัดจากลำต้นมีฤทธิ์ในการยับยั้งการเจริญเติบโตของ gram positive, gram negative, acid fast และ gram variable bacteria สารสกัดจากผลมีฤทธิ์ต้านเชื้อรา *Fusarium oxysporum* และ *F. lycopersici* สารสกัดจากผลมีฤทธิ์ยับยั้งเชื้อ *E. coli*, *S. aureus*, *Serratia marcescens*, *Mycobacterium phlei*, *B. subtilis*, *Sarcina lutea*, *Rhodococcus roseus* และ *Xanthomonas translucens*

การศึกษาฤทธิ์ที่มีผลต่อการล้าง catecholamine และ indolamine โดยให้หนู Wistar rats ตัวผู้ กินผลเป็นอาหารในขนาด 20 g/ตัว ในวันแรก จากนั้นเพิ่มขนาดที่ให้วันละ 4 g/day เป็นระยะเวลา 6

วัน (40 g/ตัว ในวันที่ 6) ตรวจบิลสภาวะของหนูพบว่า มีการหลั่งของ noradrenaline, dopamine และ serotonin ที่สูงกว่าหนูปกติ (Farnsworth and Nuntavan Bunyapraphatsara, 1992)

ชื่อ : กะปูลู

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ต่อไล่

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Allophylus cobbe* (Linn.) Raeush

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Sapindaceae

สรรพคุณ :

ราก : ขับบิลสภาวะ แก้เส้นเอ็นพิการ แก้บิด แก้ไตพิการ บำรุงเส้นเอ็น แก้ปวดเมื่อย แก้ไตพิการ แก้บิลสภาวะ พิการ ต่อเส้นเอ็นที่ชำรุด

ใบ : แก้หวัดคัดจมูกในเด็ก

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

cardiospermin, phenylacetamide

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

การทดสอบความเป็นพิษ พบว่าความเข้มข้นต่ำสุดของสารสกัดจากส่วนใบ ลำต้น และผลด้วยน้ำ ที่ทำให้ปลาตาย 100% คือ 10,000 ส่วนในล้านส่วน

(นันทวัน บุญยะประกฤษ และอรนุช โชคชัยเจริญพร , 2541 เล่ม 2)

ชื่อ : กะยอม

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ชะยอม , ชะยอมดง , แคน , เขียง , เขี้ยว , พะยอมดง , พะยอมทอง , พะยอม (ภาคกลาง) , ยางหยวก

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Shorea roxburghii* G. Don

ชื่อพ้อง : *S. floribunda* Kurz.

ชื่อวงศ์ : Dipterocarpaceae

สรรพคุณ :

ดอก : แก้ลม บำรุงหัวใจ

เปลือก : สมานลำไส้ แก้ท้องเดิน ผาตสมาน ร่าเชื้อ (นันทวัน บุญยะประกฤษ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ต้านเชื้อแบคทีเรีย เป็นพิษต่อเซลล์ ฉีดสารสกัดต้นพะยอมด้วยเอทานอล 50%

เข้าช่องท้องหนูถีบจักรขนาด 200 mg/kg พบว่าเป็นพิษ

(นันทวัน บุญยะประภัศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร , 2542 เล่ม 3)

ชื่อ : ก้างปลาแดง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ก้างปลา (ใต้) ; ก้างปลาขาว (ทั่วไป) ; ตาซอโลคีย, มะกอบปละ (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) ; แดงน้ำ (ลำปาง) ; มะแตก (เหนือ)

ชื่อสามัญ : Barinearin, Dene, Kuindie, Nyanye, Suroku

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Securinega virosa* (Roxb. ex Willd.) Baill.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มกิ่งไม้เถา ใบ เดี่ยวเรียงสลับ รูปรีขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบเรียว กว้าง 1.5 - 2 ซม. ยาว 2-3 ซม. ดอก เดี่ยวออกตามง่ามใบ

สรรพคุณ :

ใบ(สด) : แก้ก้างปลาติด

กก : แก้วร้อนในกระหายน้ำ แก้ไข้ ขับพิษ ใช้หัวทุกชนิด แก้ขางข้าวเปลือก

ใบ : ดอนพิษผี

ไม้ระบุงส่วนที่ใช้ : แก้วโรคตาลขโมย ผอมแห้ง

วิธีใช้ : ใช้ประมาณ 1 กำมือต้มน้ำดื่ม

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

ส่วนเหนือดิน (อินเดีย)

- สารสกัดด้วย เอธานอล-น้ำ (1:1) ฉีดเข้าใต้ท้องหนู โดยใช้ ขนาด 375.0 mg/kg พบว่าอาจเป็น ยากล่อมประสาทและมีค่า LD50 ที่ความเข้มข้น 800.0 mg/kg (Bhakuni , et al., 1969)

ใบแห้ง

(อินโดนีเซีย)

- สารสกัดด้วยน้ำเกลือ ทดลองใน อาหารเลี้ยงเชื้อ โดยใช้ความเข้มข้น 1-10 mg/ml พบว่ามีฤทธิ์ ด้านเชื้อแบคทีเรีย โดยเฉพาะไวต่อ *Staphylococcus aureus* และ *Pasteurella pestis* แต่ไม่ ไวต่อเชื้อ *Escherichia coli* (Collier WA, et al., 1949)

(แอฟริกาตะวันออก)

- เมื่อนำใบมาใช้ภายนอกกับผู้ใหญ่ พบว่ามีฤทธิ์เป็นยาถ่ายพยาธิ โดยนำมาใช้ทำลายพยาธิใน แผล โดยใช้ร่วมกับ *Nicotiana tabacum* ในรูปแบบเปียก (Hedberg , et al., 1983)

(อินเดีย)

- สารสกัด นำมาทดลองในอาหารเลี้ยงเชื้อโดยใช้ความเข้มข้น 25.0 mg/liter พบว่ามีฤทธิ์ด้านเชื้อ รา โดยไวต่อเชื้อ *Alternaria alternata*, *Alternaria carthami* และ *Alternaria brassicae* ใน ความเข้มข้น 20.0 mg/liter พบว่าไวต่อเชื้อ *Curvularia lunata* ในความเข้มข้น 15.0 mg/liter พบว่าไวต่อเชื้อ *Fusarium udum*, มีผลลดระดับโคเลสเตอรอลในเลือด, ลดระดับไตรกลีเซอ

ไวต์ในเลือด, ลดระดับไขมันในเลือดเมื่อฉีดเข้าใต้ท้องหนูด้วยขนาด 100.0 mg/kg และยับยั้งการเกิดถุงมันขึ้นที่ผนังของเส้นเลือดแดงขนาดใหญ่หรือปานกลางอีกด้วย (Bhakuni , et al., 1969)

(ชูดาน)

- สารสกัดด้วยน้ำ เมื่อใช้ความเข้มข้น 5000 ppm มีฤทธิ์ต้านพยาธิใบไม้ในเลือด โดยมีฤทธิ์อ่อนต่อ *Schistosoma mansoni* (Collier WA, et al., 1949)

(ได้หวัน)

- สารสกัดด้วยเฮทานอล (95%) แสดงความเป็นพิษต่อเซลล์ CA-9KB, CA-A549, LEUK-P388, LEUK-P1210 โดยมีค่า IC50 < 20.0 mcg/ml (Tatematsy , et al., 1991)

ส่วนเหนือดินแห้ง(อินเดีย)

- สารสกัดด้วยเฮทานอล-น้ำ (1:1) เมื่อใช้ความเข้มข้น 1.0% พบว่ามีฤทธิ์ฆ่าแมลง แต่ไม่มีฤทธิ์ต่อ *Musca domestica*, *Tribolium castaneum* และใช้เบื่อปลาได้ (Bhakuni , et al., 1969)

เนื้อผลไม้แห้ง(Tanzania)

- สารสกัดด้วยเมทานอล เมื่อทดสอบในอาหารเลี้ยงเชื้อ โดยใช้ความเข้มข้น 0.03% พบว่ามีฤทธิ์ต้านยีสต์ โดยไวต่อเชื้อ *Candida albicans* และ *Trichophyton mentagrophytes* (Sawhney, et al., 1978)

ลำต้นใต้ดินแห้ง(ได้หวัน)

- สารสกัดจากลำต้นใต้ดินแห้งด้วยเฮทานอล-น้ำ (1:1) เพาะเลี้ยงในเซลล์ โดยใช้ความเข้มข้น 1.0 mg/ml พบว่ามีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ glutamate-pyruvate-transaminase (Tatematsy , et al., 1991)

รากแห้ง (ยูกันดา)

- สารสกัดจากรากแห้งด้วย pet ether มีฤทธิ์ต้านปรสิต โปรโตซัว โดยไวต่อ *Trypanosoma brucei* มีค่า IC50 ที่ความเข้มข้น 0.5 mcg/ml, ยับยั้งการขยายตัวของเซลล์โดยมีฤทธิ์ที่อ่อนต่อเซลล์ WI-38 เมื่อใช้ขนาด 19.0 mcg/ml (Freiburghaus , et al., 1996)

สารเคมีที่พบ :

น้ำมันจากเมล็ด : Lipid ; Arachidic acid, Behenic acid, Lineolic acid, Myristic acid, Oleic acid, Palmitic acid, Stearic acid (Daulatabad, et al., 1982)

ใบ Coumarin ; Bergenin, Brevifolin carboxylic acid ethyl ester, Ellagic acid (Prithiviray , et al., 1997)

Flavonoid ; Quercetin (Daulatabad, et al., 1982)

Indole alkaloid ; Beta-carboline (Prithiviray , et al., 1997)

Steroid ; Daucoesterol (Prithiviray , et al., 1997)

Triterpene ; Friedelan-3-alpha-ol, Friedelin (Hui , et al., 1991)

Alkaloid ; Viroallosecurinine (Prithiviray , et al., 1997)

Benzenoid ; Gallic acid (Cottlieb, et al., 1997)

ราก : Coumarin ; Nor-bergenin (Cottlieb, et al., 1997)

Isoquinoline alkaloid ; Hordenine

Indolizidine alkaloid ; Securinine (Hui , et al., 1991)

ลำต้น : Triterpene ; Betulonic acid, Friedelanol, Glochilocudiol

ลำต้นใต้ดิน : Alkaloid ; fluggeaine ether, Virosecurinine (Cottlieb, et al., 1991)

Alkane ; N-hentriacontane (Hui , et al., 1991)

Steroid ; Beta-sitosterol

ทั้งต้น : Alkaloid ; Fluggeainol (Cottlieb, et al., 1991)

Triterpene ; Glochidonol

เปลือกกราก : Alkaloid-misc ; Fluggeine (Kumar, et al., 1985)

ส่วนเหนือดิน : Triterpene ; 3-Beta-hydroxy-24-25-epoxy-lanostane, Lupeol, Taraxerol

Steroid ; Stigmasterol (Mumar, et al., 1988)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

คลายกล้ามเนื้อเรียบ เสริมฤทธิ์ยานอนหลับ ต้านเชื้อรา ต้านยีสต์ ต้านแบคทีเรีย เป็นพิษต่อเซลล์มะเร็ง ทำให้เม็ดเลือดแตกตัว ลดความดันโลหิต (Bhakuni , et al., 1969)

สารสกัดด้วยน้ำ (ไม่ได้ระบุว่าสกัดจากส่วนใด) ทำให้คนตายได้ เมื่อฉีดสารสกัดส่วนที่อยู่เหนือดินเข้าช่องท้องหนูถีบจักร ขนาดที่ทำให้สัตว์ ทดลองตายครั้งหนึ่งคือ 800 มก./กก. (Bhakuni , et al., 1969)

ชื่อ : ก้านตรง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ผักหวานบ้าน , จำผักหวาน , โทห่วยกะนิเดาะ , นานาเขียม , ผักหวาน , ผักหวานใต้ใบ , มะยมป่า

ชื่อ

สามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Sauropus androgynus* (Linn.) Merr.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

สรรพคุณ :

ราก : แก้ไข้ ถอนพิษไข้ซ้ำ ไข้กลับ คางทูม ถอนพิษทราง ถอนพิษสำแดง กินของแสลงเป็นพิษ พอกแผล ฝี

ใบ : พอกแผล ฝี ขับเหงื่อ แก้โรคกำเดา

ดอก : ขับโลหิต

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ : แก้กำเดา แก้โรคตา แก้ไข้ที่มีพิษร้อน ถอนพิษไข้กลับ ไข้ซ้ำ แก้โรคคางทูม แก้ไข้เพื่อเสมหะ และโลหิต แก้ไข้กำเดา (นันทวัน บุญยะประกิต และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ : papaverine

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ยับยั้งเอนไซม์ reverse transcriptase มีรายงานว่ามีคนรับประทานส่วนที่อยู่เหนือดินพบว่า เป็นพิษต่อปอด (นันทวัน บุญยะประกฤษ และอรนุช โชคชัยเจริญพร , 2542 เล่ม 3)

ชื่อ : การบูร

ชื่อท้องถิ่นอื่น : การบูร , อบเชยญวน , พรหมเสิง (เงี้ยว) ; เจียโล่ (ประเทศจีน)

ชื่อสามัญ : Camphor tree, Laurel camphor, Gum camphor, Formosan camphor

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Cinnamomum camphora* (L.) Presl.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Lauraceae

สรรพคุณ :

เปลือกและราก : แก้ปวดขัดตามเส้นประสาท ขอบวมเป็นพิษ แก้เคล็ดบวม เส้นสะดุ้ง กระตุก บำรุงกำหนด ขับเหงื่อ ทำลายเสมหะ บำรุงธาตุ แก้โรคตา กระจายลม ขับผายลม ทาแก้ถอนพิษอักเสบเรื้อรัง ปวดตึงตามกล้ามเนื้อ สะบักจม ทรวงอกปวดร้าวตามเส้นเอ็น โรคปวดผิวหนัง รอยผิวดกในช่วงฤดูหนาว แก้พิษสัตว์กัดต่อย (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : essential oil ที่สกัดได้จากใบแสดงฤทธิ์ Fungitoxicity ได้ (วิทย์ เทียงบูรณธรรม , 2539)

ชื่อ : กาหลาดัน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : เคลลา, สุมตัน (สุราษฎร์ธานี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Pittosporum ferrugineum* Ait.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Pittosporaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่ม หรือยืนต้นขนาดเล็ก สูง 2-4 ม. เปลือกเรียบสีน้ำตาลเทา เปลือกชั้นในสีน้ำตาล กิ่งอ่อน ใบอ่อน และช่อดอก มีขนสีน้ำตาลแดง ใบ เดี่ยว เรียงเวียนสลับรอบกิ่ง แผ่นใบรูปรีหรือรูปรีแกมหอก ยาว 6-10 ซม. กว้าง 2.5-4.5 ซม. ผิวใบเกลี้ยง ใบแห้งสีเหลืองคล้ำ ก้านใบยาว 0.5-1 ซม. ดอก สีขาวนวลถึงสีเหลืองนวล ออกเป็นช่อสั้นๆ ตาม ตามปลายกิ่ง ผล แก่สีส้ม ค่อนข้างกลมเมื่อสุกแตกออกเป็น 2 กลีบโค้งออกด้านนอก เมล็ดเล็กสีดำ นุ่มด้วยเยื่อสีแดง

สรรพคุณ :

ใบเทศลาด : แก้เด็กตัวร้อน

วิธีใช้ : ใช้ประมาณ 1 กำมือต้มน้ำดื่ม หรือผสมปูนกินหมากขยี้โปะหัวเด็ก

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : -

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : กำแพงเพชรเจ็ดชั้น

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ม่วย, เมื่อย (ตราด, นครราชสีมา) ; ม่วยเลือด (นครศรีธรรมราช) ; เมื่อยตุก (ปัตตานี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Gnetum macrostachyum* Hook.f.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Gnetaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ ลำต้นยาวได้ถึง 20 ม. ข้อลำต้นและกิ่งบวมพอง ใบเดี่ยวเรียงตรงข้ามแผ่นใบรูปขอบขนานแกมรี ยาว 8-12 ซม. กว้าง 4-6 ซม. ผิวใบเกลี้ยงทั้ง 2 ด้าน ขอบใบหนาม้วนลงเล็กน้อย

สรรพคุณ :

เถา (แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้ : ผลผสมุนไฟร้อนอย่างละเท่าๆ กัน แช่เหล้าต้มครั้งละครั้งแก้ว หลังอาหารเย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : -

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : กำลั้งควายถึก

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Smilax blumi* A. DC.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Smilacaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ ยาวประมาณ 10 เมตร ใบเดี่ยวออกเรียงสลับ ก้านใบมีแผ่นยื่นออกมาหุ้มกิ่งเล็กน้อย ใบมีขนาดใหญ่ รูปไข่กลับ ปลายใบแหลม โคนใบเว้าเข้า มีเส้นใบ 7 เส้นออกจากโคนจรดปลายใบ ดอกช่อ ออกที่ซอกใบ ผล กลม ก้านชูผลยาว 1-2 สีม่วงดำ

สรรพคุณ :

ราก (แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้ : ผลผสมุนไฟร้อนอย่างละเท่าๆ กัน แช่เหล้าต้ม ครั้งละ ครั้งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : -

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : กำลั้งหนูมาน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กำลั้งหนูนาร (นครศรีธรรมราช), สะลิก็บูโต๊ะ (Malay-นราธิวาส)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์: *Dracaena conferta* Ridl.S

ชื่อพ้อง: -

ชื่อวงศ์: Dracaenaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์:

ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูง 1 ม. ลำต้นสีเขียวเทา มีรอยใบเป็นปล้องๆ มีใบเป็นกลุ่มที่ปลายกิ่งโคนต้นมีรากค้ำยัน ใบ เดี่ยวเรียงซ้อนสลับกัน รูปรียาวปลายแหลม โคนใบเป็นกาบหุ้มลำต้นและกิ่ง ยาว 8-12 ซม. กว้าง 2-3 ซม.

สรรพคุณ:

ราก (สด): เข้ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้: ผสมสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กัน แช่เหล้าดื่ม ครั้งละ ครั้งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหารเช้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง: -

สารเคมีที่พบ: ไม่พบรายงาน

ชื่อ: เกล็ดปล้อง

ชื่อท้องถิ่นอื่น: -

ชื่อสามัญ: -

ชื่อพฤกษศาสตร์: *Freycinetia javanica* Blume.

ชื่อพ้อง: -

ชื่อวงศ์: Padanaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์:

ไม้เถาหรือไม้พุ่มรอเลื้อย ลำต้นเรียวเล็ก ยาว 1-5 ม. โคนต้นมีรากค้ำยัน ใบ เดี่ยว ค่อนข้างอวบน้ำ เรียงเวียนเป็นเกลียวรอบลำต้น แผ่นใบกว้าง 2-4 ซม. ยาว 15-20 ซม. รูปขอบขนานแกมรูปรี มีหนามสั้นๆ ที่ขอบใบ กาบใบยาว 1-2 ซม. หุ้มลำต้น ช่อดอก ออกที่ปลายกิ่ง มีกลีบประดับรูปรี สีส้มแกมเหลือง ดอกเล็ก สีขาวออกเหลือง ดอกแยกเพศอยู่คนละต้น ผล แก่สีแดงรูปทรงกระบอกเนื้อนุ่ม

สรรพคุณ:

ทั้งต้น (แห้ง): เข้ายาบำรุงเลือด

วิธีใช้: ผสมสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กันต้มน้ำดื่มครั้งละ 1 แก้ว วันละ 2 ครั้ง หลังอาหารเช้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง: ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ: ไม่พบรายงาน

ชื่อ: ขนุนป่า

ชื่อท้องถิ่นอื่น: หาดขนุน(ภาคเหนือ); ปวกหาด(เชียงใหม่); หาด(ภาคกลาง); หาดใบใหญ่(ตรัง); ตาแปง, ตาแป, กาแย(มาเลย์-นราธิวาส); มะหาด

ชื่อสามัญ: -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Artocarpus lakoocha* Roxb.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Moraceae

สรรพคุณ :

ราก : สดหรือแห้งเป็นยาแก้ไข้ แก้พิษร้อนใน แก้กษัยในเส้นเอ็นและช่วยขับพยาธิ

แก่นไม้ : ช่วยขับพยาธิตัวตืดและพยาธิไส้เดือน แก้ท้องอืดเฟ้อ แก้โรคกษัย แก้เบื่ออาหาร แก้กระหายน้ำ แก้ผื่นในท้อง แก้ปวด แก้ลม ขับโลหิต แก้เคือง และแก้ปัสสาวะกะปริดกะปรอย (วิทย์ เทียงบุญธรรม, 2539)

เปลือกลำต้น : แก้ไข้หรือขับพยาธิ ขับพยาธิไส้เดือน ขับพยาธิเส้นด้าย ขับพยาธิตัวตืด

เนื้อไม้ : แก้ผดผื่นคัน แก้โรคผิวหนัง ขับพยาธิตัวตืด แก้จุกเสียด ขับพยาธิไส้เดือน

ไม้ระบูนที่ใช้ : ขับพยาธิตัวตืด ขับพยาธิเส้นด้าย พยาธิตัวแบน แก้โรคผิวหนัง (นันทวัน บุญยะประกศกร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

agglutinin,lympho; Artocarpus isolectin ALA-I; artocarpus isolectin ALA-II; flavone,5,7-dihydroxy: 3-O- α -L-rhamnoside; flavone,5-hydroxy-7,2',4'-trimethoxy; galangin-3-O- β -D-galactosyl-(1-4)- α -L-rhamnoside; kaempferol-3-O- β -D-xylopyranoside; lupeol; quercetin-3-O- α -L-rhamnopyranoside; β -sitosterol; stilbene,2,3',4,5'-tetrahydroxy; stilbene,2,4,3',5'-tetrahydroxy

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ลดความดัน ด้านไวรัสที่ก่อโรคพิษ ด้านแบคทีเรีย ด้านมัยโคแบคทีเรีย ทำให้แพ้ ฆ่าพยาธิตัวตืด ส่วนการทดสอบความเป็นพิษ พบว่า เมื่อฉีดสารสกัดที่อยู่เหนือดินด้วยแอลกอฮอล์และน้ำ(1:1) เข้าช่องท้องหนูถีบจักร ขนาดที่ทำให้สัตว์ทดลองตายครั้งหนึ่งคือ มากกว่า 1 g/kg เมื่อให้หนูขาวกินแก่นในขนาด 100, 200, 1,250 mg ไม่พบพิษ และพบว่า ขนาดที่ทำให้สัตว์ทดลองตายครั้งหนึ่งคือ 1,148 mg มีผู้ศึกษาสารสกัดที่ได้จากการนำแก่นไปสกัดด้วยน้ำ แล้วตากฟองที่ลอยออกไปทำให้แห้ง พบว่า ค่าที่ทำให้กระต่ายและหนูขาวตายครั้งหนึ่งคือ 5.30, 7.48 g/kg ตามลำดับ (นันทวัน บุญยะประกศกร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม3)

สารสกัด 50% แอลกอฮอล์ของส่วนที่อยู่เหนือดิน เมื่อฉีดเข้าทางหลอดเลือดดำแก่สุนัขในขนาด 50 mg/kg พบว่ามีฤทธิ์ในการลดความดันโลหิต และที่ความเข้มข้น 20 μ g/ml ไม่มีผลต่อ CA-9 cells ในหลอดทดลอง สารสกัดด้วย 95% แอลกอฮอล์ จากเนื้อไม้แห้ง (91.0 mg/disc) มีฤทธิ์ต้านเชื้อ *Bacillus subtilis* ในขนาด 1 mg/disc มีฤทธิ์ต้านเชื้อ *Mycobacterium smegmatis* ส่วนสารสกัดด้วยน้ำจากเปลือก มีผลยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อ potato virus x ที่เจริญบนใบยาสูบ (Farnsworth and Nuntavan Bunyapraphatsara, 1992)

ชื่อ : ขมิ้นเครือ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กำแพงเจ็ดชั้น

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Arcangelisia flava* (L.) Merr.

ชื่อพ้อง : *A. lemniscata* Becc. L.C.

ชื่อวงศ์ : Menispermaceae

สรรพคุณ

ลำต้น : ขับปัสสาวะ

ราก : ต้มอยู่ไฟ

ลำต้น : แก้ท้องอืด-จุกเสียด

ลำต้น : ขับนิ่วในกระเพาะปัสสาวะและนิ่วในไต

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

พบสาร Berberine ซึ่งเป็นแอลคาลอยด์สีเหลือง (นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ตันติวัฒน์, 2541) แยกสาร 6 Quaternary และ 3 tertiary alkaloid จากลำต้นและรากของขมิ้นเครือ (Verpoorte R. et al., 1982)

สารเคมีที่พบ :

Berberine; berberine,hydroxy; corydalmine,dehydro; jatrorrhizine; limacine; palmatine; pycnarrhine; thalifendine

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ต้านเชื้อรา ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านมาลาเรีย พิษต่อตับ ต้านการเป็นพิษต่อตับ ลดความดันโลหิต ลดอัตราการเต้นของหัวใจ กระตุ้นการหายใจ ยับยั้งชีวสังเคราะห์ของ DNA RNA โปรตีนและไขมัน และยับยั้งการใช้กลูโคส การศึกษาความเป็นพิษของ Crude alkaloid พบว่า เมื่อให้หนูเพศเมียและเพศผู้กิน ขนาดที่ทำให้หนูถึงกับจกรตายเป็นจำนวนครั้งหนึ่งคือ 1.1085 และ 1.1150 g/kg (นันทวัน บุณยะประภัศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม1)

ชื่อ : ขมิ้นชัน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : Turmeric

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Curcuma longa* Linn.

ชื่อพ้อง : *Curcuma domestica* Valeton

ชื่อวงศ์ : Zingiberaceae

สรรพคุณ :

ราก : ยาบำรุง แก้อาการชัก ลดไข้ แก้ลมชัก รักษาโรคหนองใน แก้อาการฟกช้ำ แก้โรคผิวหนังผื่นคัน แก้ท้องอืดเฟ้อ

เหง้า : แก้โรคผิวหนังผื่นคัน แก้ท้องร่วง ขับลม รักษาไข้ แก้ท้องมาน แก้ท้องอืด ขับเสมหะ รักษาเมะเร็ง ลาม รักษาเมะเร็งเพลิง คลายกล้ามเนื้อคลายลำไส้ที่หดเกร็งตัว เจริญอาหาร ยากกระตุ้นแก้อาการไม่สบาย ระงับเชื้อ ต้านวัณโรค แก้ไข้เพื่อดี แก้ไข้ผอมเหลือง แก้พิษเสมหะและโลหิต ดมแก้หวัด แก้บิด ปิดธาตุ คุมธาตุ แก้ท้องร่วง แก้คัน แก้ฟกช้ำ ฆ่าพยาธิ รักษาแผลในลำไส้ สมานแผล แก้คั่งเพื่อ รักษาแผลเรื้อรัง คุม และรักษาลำไส้

ไม้ระบุดส่วนที่ใช้: แก้วโรคผิวหนัง แก้วผิวน้ำเป็นผื่นคัน แก้วผิวน้ำผุพอง บาดแผลมีน้ำเหลือง ทาแก้คัน รักษากลากเกลื้อน แก้วตัวพยาธิกระทำให้คันทั่วสรรพางค์กาย สมานแผล แก้วบาดแผล แก้วพิษโลหิตและลม แก้วไขทั้งปวง แก้วเสมหะ ทำให้พอกช้า แก้วเตโชธาตุให้ดับ แก้วเสมหะ แก้วบวม แก้วฟกปวด แก้วฝี แก้วดี แก้วธาตุพิการ คุมธาตุขับลม บำรุงธาตุ ขับผายลม แก้วท้องร่วง ท้องเสีย เป็นยาลดกรด แก้วปวดท้อง แก้วอาการเกร็งของกล้ามเนื้อทำให้ลำไส้เคลื่อนไหวตัวน้อยลงเป็นยาเจริญอาหาร เป็นยาขับน้ำเหลือง ใช้รักษาโรคเดือนไม่ปกติ ทำยาพอกแก้ปวดข้อ แก้วตาบวม ใช้ดมแก้หวัด แก้วโลหิตเป็นพิษ ชะล้างแผลสดๆ เน่าๆ ห้ามโลหิตออกจากแผลตื้นๆ แก้วปิดลงท้อง อุจจาระธาตุ

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ:

antraquinone, 2- hydroxy-methyl; (1); α -atlantone ; γ - atlantone ; bisabola-2-10-diene-9-one,4-hydroxy;; bisabola-2-10-diene-9-one,5- hydroxy-4-methoxy; ; bisabola-3-10-diene-2-one; bisabola-3-10-diene,2-5-dihydroxy; bisabolene ; β -bisabolene; bisacumal ; bisarcurone ; borneol ; borneol,iso;; caffeic acid; campesterol; camphene; camphor; caryophyllene; cholesterol; cineol; 1-8-cineol; cinnamoyl-(feruloyl)-methane,4-hydroxy; coumaric acid,ortho; coumaric acid,para ; curcumine; α -curcume; curcumenol; curcumenone; curcumin; curcumin I; curcumin II; curcumin III; curcumin,5'-methoxy; cucumin,bis-demethoxy;; curcumin,demethoxy; cucumin,mono-demethoxy; curdione; curdinoe,dehydro; curlone; curzerenone; curzerenone C; cyclocurcumin; cymene,para; essential oil; eugenol; germacro (4s',5s')-epoxide; germacron-13-al; germacrone; germacrone,4(s)-5(s)-epoxy; guaiacol; hepta-1-4-6-triene-3-one,1-7-bis-(4-hydrpxy-phenyl); hepta-1-6-diene-3-5-dione,1-(4-hydroxy-3-methoxy-phenyl)-7-(3-4-dihydroxy-phenyl); limoene; linalool; methane,4-hydroxy-cinnamoyl; methane,4-hydroxy-feruloxul; methane,bis-(4-hydro-cinnamoyl); methane,bis-(para-hydroxy-cinnamoyl) methane,di-feruloyl; methane,di-para-coumaroyl; methane,feruloyl-para-coumaroyl; methane,feruloyl; para-hydroxy-cinnamoyl; penta-trans-1-trans-4-dien-3-one,1-(4-hydroxy-3-methoxy-phenyl)-5-(4-hydroxy-phenyl); penta-trans-1-trans-4-dien-3-one,1-5-bis-(4-hydroxyl-3-methoxy-phenyl); (+)- α -phellandrene; α -pinene; β - pinene; procurcumenol; procurcumenol,5-hydroxy; procurcumenol,epi; procurcumenol,iso; protocatechuic acid; (+)-sabinene; β -sesquiphyllylandrene; β -sitosterol; stigmasterol; syringic acid; terpinene; terpineol; tolyl-methyl-carbinol; tolyl-methyl-carbinol,para; tumerin; α -tmeriune; tumerone; (+)-s-tumerone,ar; tumeronol A; tumeronol B; β -tumerone; ukonan A; ukonan B; ukonan C; ukonan D; vanillic acid; zedoarondiaol; zingiberene

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านยีสต์ ต้านเชื้อบิดมีตัว ฆ่าพยาธิ ยับยั้งการหลั่งสารจากกระเพาะอาหาร รักษาแผลในกระเพาะอาหาร ขับน้ำดี ลดอาการบวม ลดการดูดซึมของลำไส้เล็ก ยับยั้งการแข็งตัวของเม็ดเลือด เพิ่มอัตราการหายใจ แก้อาไอ โล้แมลง ฆ่าแมลง ด้านการชัก กดระบบประสาทส่วนกลาง กระตุ้นหัวใจ แก้อ่อนเพลีย ยับยั้งการหดเกร็งของลำไส้ กระตุ้นภูมิคุ้มกันกระตุ้นการสร้าง Interferon กระตุ้น phagocytosis

กระตุ้น reticuloendothelial system ยับยั้ง complement เร่งให้แผลหายเร็วขึ้น ขับปัสสาวะ ด้านพิษงู ทำให้เป็นหมัน ยับยั้งการฝังตัวของตัวอ่อน ทำให้แพ้ ยับยั้งอาการหอบหืด ด้านพิษ ยับยั้งการเป็นพิษต่อตับ ยับยั้ง cytochrome B-5 ยับยั้ง cytochrome P450 ยับยั้งการ oxidation ยับยั้งการมีไขมันในเลือดสูง ยับยั้งการมีไขมันในเลือดสูง ลดระดับคอเลสเตอรอลใน ต่อด้านการสร้างเซลล์เม็ดเลือดแดง และลดปริมาณเม็ดเลือดขาว ลดการอักเสบ ทำให้เกิดความผิดปกติของโครโมโซม ยับยั้งการขาดเลือดไปเลี้ยงหัวใจ ยับยั้งการสร้าง leukotriene B4 , Thromboxan B2, glutathione, lipid peroxide ด้านมะเร็ง ยับยั้ง nitrosation กระตุ้นเอนไซม์ alkaline phosphatase, catalase, glutathione peroxidase, glutathione-S-transferase, GOT, GPT, lactate dehydrogenase, superoxide dismutase, กระตุ้นให้กล้ามเนื้อคลายตัว

เมื่อป้อนสารสกัดเหง้าด้วยปิโตรเลียมอีเธอร์ในหนูขาวพบว่ามิพิษต่อทารกในครรภ์แต่ไม่ทำให้เกิดความผิดปกติต่อทารกในครรภ์ ทำให้ต่อมหมวกไตโต การผสม oleorasin ในอาหารให้หนูกินไม่พบพิษ สารสกัดเหง้าด้วย 95 % EtOH ไม่ทำให้เกิดพิษต่อลิง หนูตะเภา หนูขาว หนูถีบจักร ค่า LD₅₀ คือ 500 mg/kg, 3.98 g/kg, 430 mg/kg, 525 mg/kg ใน สารสกัดด้วย 50 % EtOH, 95 % EtOH, น้ำ, ปิโตรเลียมอีเธอร์ (นันทวัน บุญยะประกัศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร , 2539, เล่ม 1)

ชื่อ : ขอบนางแดง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ขอบต้วงเดา, ตะก้อง (ชุมพร) ; ตากวง (นครพนม) ; ตากวาง (ลำปาง, แพร่, นครพนม)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Salacia verrucosa* Wight

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Celastraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มรอเลื้อย ใบเดี่ยว เรียงเยื้องกันเล็กน้อย แผ่นใบรูปหอกถึงขอบขนาน กว้าง 4-5 ซม. ยาว 10-12 ซม. ผิวใบเกลี้ยงทั้ง 2 ด้าน ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบ

สรรพคุณ :

ลำต้น (สด) : เข้ายาบำรุงเลือด

วิธีใช้ : ผสมสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กันต้มน้ำดื่มครั้งละ 1 แก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหารเช้า-เย็น จนยาจืด

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : -

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ขันเพชร

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : -

ชื่อวงศ์ : Pandanaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

พืชจำพวกเตยชอบขึ้นตามที่ชื้นแฉะ มีลักษณะคล้ายเตยหอม แต่เล็กกว่าและไม่มีการสืบพันธุ์โดยออก จากโคนเป็นกระจุก ใบรูปขอบขนานยาว ปลายเรียว กว้าง 1.5-2.5 ซม. ยาว 20-30 ซม.

สรรพคุณ :

ราก (แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้ : ผลสมุนไพรรื่นอย่างละเท่าๆ กัน แช่เหล้าตี๋มครั้งละครั้งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ข้าวโพด

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ข้าวแซ่ ข้าวสาลี บือเคสะ โปด สาลี

ชื่อสามัญ : Corn, Maize

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Zea mays* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Gramineae

สรรพคุณ :

ราก : ขับปัสสาวะ แก้นิ่ว แก้อาเจียนเป็นเลือด

ต้น : แก้นิ่ว แก้อาเจียนเป็นเลือด แก้อาเจียนเป็นเลือด บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ เจริญอาหาร

ใบ : แก้นิ่ว

ดอก : ขับปัสสาวะ ขับร้อน บำรุงตับ ขับน้ำดี แก้อาเจียนเป็นเลือด บวมหน้า ตับอักเสบ เป็นดีซ่าน ความดันโลหิตสูง แก้อาเจียนเป็นเลือด นิ่วในถุงน้ำดี เบาหวาน อาเจียนเป็นเลือด โพร่งจมูกอักเสบ เลือดกำเดาออกง่าย มีหลายหัว ที่ได้มานม

เมล็ด : ขับปัสสาวะ บำรุงกระเพาะอาหาร ผาตสมาน บำรุงหัวใจ ปอด ทำให้เจริญอาหาร พอกแผลทำให้เยื่อ อ่อนนุ่ม ไม่เกิดการระคายเคือง ระงับอาการคลื่นไส้ อาเจียน

ชัง : ถอนพิษสำแดง ถอนพิษร้อนและพิษยา แก้อาเจียนเป็นเลือด หรือแก้นิ่ว แก้อาเจียนเป็นเลือด แก้อาเจียนเป็นเลือด หนอง ยาห้ามระดูตกมาก เป็นยาปิดโลหิต บำรุงม้าม แก้อาเจียนเป็นเลือด แก้อาเจียนเป็นเลือด

ฝอย : รักษาโรคทางเดินปัสสาวะ รักษาโรคไตอักเสบเรื้อรัง นิ่ว ความดันโลหิตสูง เบาหวาน ขับปัสสาวะ พอกแผลทำให้เยื่ออ่อนนุ่ม ระงับอาการคลื่นไส้ อาเจียน รักษาอาการโรค

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ : แก้อาเจียนเป็นเลือด แก้อาเจียนเป็นเลือด แก้อาเจียนเป็นเลือด ขับปัสสาวะ

(นันทวัน บุญประภัสร์ และ อรุณ โชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม 1)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

aconitic acid; adenosine; allantoin; amine, diethyl; amine, dimethyl; amine, ethyl-methyl; amine, iso-propyl; β -amyrin; aniline; antheraxanthin; astragaloside; avenasterol, 5-dehydro; avenasterol, 7-dehydro; bazanene; benzaldehyde; benzaldehyde, 4-hydroxy; benzene, 1,2,3-trimethyl; benzene, 1-

2-4-trimethyl; benzene,1-2-dimethoxy; benzene,1-2-dimethyl-4-ethyl; benzene,1-3-dimethyl-4-ethyl; benzoic acid,4-hydroxy; benzoxazin-3(4H)-one- β -D-glucoside,2-(2-4-dihydroxy-1-4-(2H)); benzoxazin-3(4H)-one- β -D-glucoside,2-(2-hydroxy-1-4(2H)); benzoxazin-3(4H)-one- β -D-glucoside,2-(2-hydroxy-7-methoxy-1-4(2H)); benzoxazin-3(4H)-one,1-4: 2(H): 4-hydroxy-7-methoxy- β -D-glucoside; benzoxazin-3(4H)-one- β -D-glucoside,2-(2-4-dihydroxy-7-methoxy-1-4(2H)); benzoxazin-3-(4H)-one: 2-(5-chloro-2-hydroxy-7-methoxy-2H-1-4: β -D-glucopyranoside; benzoxazone; benzoxazolin-2-one,4-acetyl; benzoxazolin-2-one,6-7-dimethoxy; benzoxazolin-2-one,6-methoxy; benzoxazolinone; benzoxazolinone,2(3); benzoxazolinone,2(3): 6-methoxy; benzylamine; biphenyl; butan-1-al,2-methyl; butan-1-ol; butan-1-ol,2-methyl; butan-1-ol,3-methyl; δ -cadinene; caffeic acid; calmodulin; campesterol; carotene; β -carotene; cavacrol; caryophyllene; castasterone; cellulose,hemi; chelidonic acid; chitinase A; chitinase B; chlorogenic acid; cholesterol; cholesterol,23-dehydro: 24-methyl; cholesterol,24-ethyl; cholesterol,24-methyl; cholesterol,24-methylene; choline; 1,8-cineol; cinnamic acid ethyl ester; α -copaene; β -copaene; cumaric acid,para; crocetin; cyanidin-3-(6"-malonyl-glucoside); cyanidin-3-dimalonyl-glucoside; cyanin; cycloartanol,24-methylene; cycloartenol; cycloeucalenol; cyclosadol; cyclosativene; daucosterol; dec-trans-2-en-1-al; deca-trans-2-cis-4-dien-1-al; deca-trans-2-trans-4-dien-1-al; deca-trans-2-trans-4-trans-7-trien-1-al; decan-1-al; decan-1-ol; decan-2-ol; decan-2-one; diazepam,N-demethyl; dodecan-1-al; ergosterol; estrone; ethanol; ethyl acetate; ethylamine; eugenol; β -farnesene,trans; ferulic acid; ferulic acid,trans; feruloylquinic acid; fixed oil; fluorene; friedelin; furan,2-pentyl; furfural; gallate,N-propyl; gallic acid; geosmin; geranial; geraniol; geranylacetone; glucose, β -D: 1-O-feruloyl; glucose, β -D: 1-O-sinapoyl; glutathione; glycolic acid; guaiacol; guaiacol,4-ethyl; guaiacol,4-methyl; guaiacol,4-vinyl; guaiacol,para-vinyl; hept-4-en-2-ol; hept-4-en-2-one; hept-cis-4-en-2-ol; hept-cis-4-en-2-one; hept-trans-2-en-1-alhepta-trans-2-cis-4-dien-1-al; heptan-1-al; heptan-1-ol; heptan-2-ol; heptan-2-one; hex-1-en-3-ol; hex-cis-3-en-1-al; hex-cis-3-en-1-ol; hex-cis-3-en-1-yl acetate; hex-trans-2-en-1-al; hex-trans-2-en-1-ol; hex-trans-3-en-1-ol; hex-trans-2-trans-4-dien-1-al; hexan-1-al; hexan-1-ol; hexan-1-ol,2-ethyl; hexan-2-ol; hexan-2-one; indole-3-acetic acid; indole-3-acetic acid-cellulosiglucan; indole-3-acetic acid-myoinositol; indolin-2-one-3-acetic acid-7'-O- β -glucoside,3-7-dihydroxy; inositol,meso; β -ionone; isoamyl amine; kaemferol-3-O- α -L-galactoside; kaur-15-en-17 β -ol,ent; kaur-15-en-19-oic acid,17-hydroxy; ent; lignin; limonene; linalool; lophenol; lophenol,23-dehydro: trans-24-methyl; lophenol,24-ethylidene; lophenol,24-methylene; lutein; maize 22 kD antifungal protein; maysin; methylamine; mevalonic acid; α -murolene; myrcene; naphthalene; naphthalene,2-methyl; neoxanthin; nicotianamine; non-cis-3-en-1-ol; non-trans-2-en-1-al; nona-trans-2-trans-4-dien-1-al; nonal-N-2-ol; γ -nonalactone; nonan-1-al; nona-1-ol; nonan-2-ol; nonan-2-one; 3'-nucleotidase; obtusifoliol; oct-trans-2-en-1-al; oct-trans-2-en-1-ol; octan-2-one; pectic polysaccharide; pent-1-en-2-ol; pent-2-en-

1-al,2-methyl; pentadecan-2-one,6-10-14-trimethyl; pentan-1-ol; pentan-2-ol; pentan-3-one; pentan-3-one,2-methyl; peroxidase; phenethyl alcohol; phenethylamine, β : N-methyl; phenethylamine,N-methyl; phenol,4-ethyl; phenol,4-vinyl; phenylacetaldehyde; phenylacetic acid; phosphoenol pyruvate; phthalate,ortho: diethyl; phytic acid; phytohemagglutinin; α -pinene; propan-1-ol; propan-1-ol,2-methyl; protease inhibitor CI-4-A; protocatechuic acid; protosan; pyrrole; pyrrolidine; pyruvic acid; quercetin-3-3'-O- β -D-diglucoside; quercetin-3-7-di-O- β -D-glucoside; quercetin-3-O- β -D-glucoside; quercetin-3-O- β -D-glucosyl-O- α -L-galactoside; quercetin-3-O- β -D-neohesperidoside; quercetin-3-O-glucoside-3'-O-diglucoside; quercitrin,iso; quinol-2-one-4-carboxylic acid-8'-O- β -D-glucoside,8-hydroxy; rhamnetin,iso: 3-4'-O-diglucoside; rhamnetin,iso: 3-O- β -D glucoside; rhamnetin,iso: 3-O-glucoside-4'-O-diglucoside; rhamnetin,iso: 3-O-neohesperidoside; rhamnogalacturonan I; ribonuclease; ribonuclease,deoxy; salicylic acid methyl ester; β -sitosterol; squalene; stigmasterol; stigmastrol; syringaldehyde; syringic acid; teasterone; α -terpineol; thiocyanate,iso: butenyl; thiocyanate,iso: hexenyl; thymol; α -tocopherol; transferase,APS-sufo; tridecan-1-al; trigonelline; typhasterol; undecan-1-al; undecan-2-ol; undecan-2-one; valeraldehyde,iso; vanillic acid; vanillin; violaxanthin; vitamin D-3; xylene; α -ylangene; zea glycoprotein U-CSE-100; zea glycoprotein U-CSE-300; α -amylase inhibitor; protease inhibitor; zeamatin; zeanin; zeanoside A; zeanoside B; zeanoside C; zearalenone; zein

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

กระตุ้นการหลั่ง lutinizing hormone เหนี่ยวนำการตกไข่ ฤทธิ์เหมือนเอสโตรเจน ด้านเอสโตรเจน ทำให้กล้ามเนื้อดลูกบีบตัว คลายกล้ามเนื้อ กระตุ้นกำหนด ยับยั้งเอนไซม์ protease, pancreatic hydrolase, ornithine decarboxylase, tyramine oxydase, catechin oxidase, cathepsin G, elastase, papaya pectin esterase, ATP citrate lyase, azo dye reductase, glucose-6-phosphate dehydrogenase, stearyl-CoA desaturase, fatty acid synthetase, amylase, glutamate-pyruvate-transaminase, glucose-6-phosphate, pyruvate dehydrogenase ลดการหลั่งเอนไซม์ pepsin ลดปริมาณเอนไซม์ lactase มีสารยับยั้งการทำงานของโปรตีน กระตุ้นเอนไซม์ carnitine acetyl transferase , carnitine octanoyl transferase, carnitine palmitoyl transferase, catalase, glycerolphosphate acyltransferase, palmitoyl-CoA dehydrogenase, pyruvate kinase, glucose-6-phosphate dehydrogenase, 6-phosphogluconate dehydrogenase, fructose-1,6-diphosphatase, glucose-6-phosphatase, lipase, glutathione reductase, glutathione-S-transferase, glutathione peroxidase, acid phosphatase, alkaline phosphatase, fatty acid synthetase, epoxide hydrolase, UDP-glucuronyl transferase, peroxisomal catalase, superoxide dismutase, glutamic-pyruvic transaminase, aldrin epoxidase, sulfurylase, xanthine oxidase, aniline hydroxylase, δ -aminolevulinic acid synthetase, aminopyrine demethylase, glycogen synthetase, phosphorylase A, alanine aminotransferase, 3-OH-3-methylglutaryl CoA reductase, desaturase, spermidine-N-acetyltransferase ornithine decarboxylase ในลำไส้ใหญ่ esterase ในเลือด มีเอนไซม์ amylase

เพิ่มปริมาณ cytochrome P₄₅₀ กระตุ้นการสร้าง พรอสตาแกลนดิน กระตุ้นเอนไซม์ prostaglandoyl E₂-CoA-oxidase มีผลต่อเมตาบอลิซึมของ arachidonic acid เพิ่มฤทธิ์ของ glucagon ที่กระตุ้น adenylylase กระตุ้นเอนไซม์ ornithine decarboxylase, tyrosine kinase, protein kinase ลดอัตราการเต้นของหัวใจ เพิ่มอัตราการเต้นของหัวใจ ด้านความดันโลหิตสูง เพิ่มความดันโลหิต เพิ่มความไวของ β -receptor ต่อตัวกระตุ้นและตัวยับยั้ง ป้องกันไม่ให้หัวใจทำงานผิดปกติ ทำให้เกิดความผิดปกติของผนังหัวใจและหลอดเลือด ลดการเกิดกล้ามเนื้อหัวใจตาย ทำให้เกิดการตีบของหลอดเลือด ด้านการตีบของหลอดเลือด ทำให้เกิดความผิดปกติของเม็ดเลือด เพิ่มการยอมให้ซึมผ่านหลอดเลือด เพิ่มการเกาะกลุ่มของเกล็ดเลือดที่ผนังหลอดเลือด แรงการแข็งตัวของเลือด ทำให้เม็ดเลือดเกาะกลุ่ม ยับยั้งการเกาะกลุ่มของเกล็ดเลือด เพิ่มคอเลสเตอรอลในเลือด เพิ่มไตรกลีเซอไรด์ในเลือด ลดไตรกลีเซอไรด์ในเลือด เพิ่มไขมันในเลือด ลดไขมันในเลือด เพิ่มบิลิรูบินในเลือด ลดบิลิรูบินในเลือด เพิ่มคอเลสเตอรอลในตับ ลดคอเลสเตอรอลในตับ เพิ่มไตรกลีเซอไรด์ในตับ ลดไตรกลีเซอไรด์ในตับ เพิ่มไขมันในตับ ลดไขมันในตับ ทำให้ตับแข็ง เพิ่ม ketone body ในเลือด ลด ketone body ในเลือด เพิ่มโปรตีนในเลือด ลดโปรตีนในเลือด ลดกรดอะมิโนในเลือด เพิ่มระดับ low density lipoprotein (LDL) และ very low density lipoprotein (VLDL) ในเลือด ลด LDL และ VLDL ในเลือด เพิ่ม high density lipoprotein (HDL) ในเลือด ลด HDL ในเลือด ลดปริมาณ β -lipoprotein ลดน้ำตาลในเลือด เพิ่มน้ำตาลในเลือด ลดการสูญเสีย galactose ทางปัสสาวะ ลดผลของ alloxan ที่เหนี่ยวนำให้เกิดเบาหวาน บำรุงเส้นประสาท ด้านฤทธิ์ barbiturate เพิ่มการกินอาหาร ส่งเสริมการเจริญเติบโต ทำให้ทานอาหารได้น้อยลง ยับยั้งการเจริญเติบโต ยับยั้งการเจริญเติบโตของพืช ยับยั้งการสร้างโปรตีน เป็นพิษต่อเซลล์ ยับยั้งการเกิดมะเร็ง ก่อเกิดมะเร็ง ส่งเสริมการเกิดมะเร็ง ก่อเกิดเนื้องอก ส่งเสริมการเกิดเนื้องอก ยับยั้งการเกิดเนื้องอก กระตุ้นการแบ่งเซลล์ ฤทธิ์ก่อกลายพันธุ์ ยับยั้งการก่อกลายพันธุ์ ด้าน complement กระตุ้น interleukin กระตุ้นเม็ดเลือดขาวและ macrophage ลดการอักเสบ ขับปัสสาวะ ละลายนิ่วที่ไต ละลายนิ่วในถุงน้ำดี ทำให้เกิดนิ่วในถุงน้ำดี กระตุ้นการเจริญของอวัยวะที่สร้างเม็ดเลือด ด้านการบวม ด้านเชื้อรา ด้านแบคทีเรีย เพิ่มการเจริญของเชื้อ *Streptomyces* มีอิทธิพลต่อเชื้อในทางเดินอาหาร ด้านยุงก้นปล่อง ลดการเป็นโรคลักปิดลักเปิด ลดผลของการขาดวิตามิน A ช่วยบรรเทาโรคกระดูกอ่อน ช่วยการตอบสนองต่อวิตามิน B₁₂ เพิ่มการสร้างวิตามิน B₁₂ ของแบคทีเรีย ลดการขับวิตามิน B₁₂ ทำให้เป็น pellagra มี niacin เพิ่มการสร้าง oleandomycin ของเชื้อ *Streptomyces antibioticus* ลดอุณหภูมิร่างกาย ด้านแมลง ด้านอาการที่ต่อมไทรอยด์ทำงานมากเกินไป มีผลต่อเมตาบอลิซึมของแร่ธาตุ ทำให้แพ้ ส่งเสริมการเกิด encephalomalacia เพิ่มระดับวิตามิน D ในเลือด เพิ่มความต้องการวิตามิน E รักษาระดับ α -tocopherol ให้สูง เพิ่มระดับ lecithin ในเลือด เพิ่มน้ำหนักของต่อมไทรอยด์ เพิ่มปริมาณน้ำดี ลดปริมาณน้ำดี ลดการขับน้ำดีทางอุจจาระ เพิ่มการขับ steroid ทางอุจจาระ บรรเทาความผิดปกติเนื่องจากโรคเบาหวาน เพิ่มประสิทธิภาพของการใช้พลังงานจากกระบวนการเมตาบอลิซึม ลดผลของ phenobarbital ที่กระตุ้นเอนไซม์ในตับ มีผลต่อเมตาบอลิซึมของสารอื่น มีผลต่อการทำงานของระบบทางเดินอาหาร ยับยั้งเอนไซม์ที่ทำงานในวงจรรูเรีย เพิ่มการใช้กลูโคส เพิ่มตัวรับอินซูลินที่เม็ดเลือดแดง มีผลต่อเมตาบอลิซึมของโปรตีน กระตุ้นระบบภูมิคุ้มกัน ทำให้เกิดข้ออักเสบ แก้วปวด บรรเทาโรคกระดูกอ่อน ทำให้เป็นแผลที่มีผิวหนังและเยื่อเมือกมากขึ้น เพิ่ม fluidity ของเมมเบรน เพิ่มจำนวนเม็ดเลือดแดง ลดแผลในกระเพาะที่เหนี่ยวนำโดยแอลกอฮอล์ เพิ่ม gastric inhibitory peptide มีสารออกฤทธิ์เหมือน acetylcholine มี biotin เพิ่ม spontaneous hemorrhagic necrosis ของ

สมอง ลด opiate receptor binding ในสมอง ทำลายฤทธิ์ต้านจุลชีพของสาร phenolic oxidants เพิ่มการสร้าง glycosaminoglycan ในหลอดเลือดและตับ

เมื่อให้หนูขาวกินข้าวโพดดิบอายุรังสี 6 เดือน ไม่พบอาการพิษ แบ่งข้าวโพดที่เปลี่ยนเป็น acetylated distarch adipate และ acetylated distarch glycerol ผสมอาหารในปริมาณ 62% ให้หนูขาวกิน ไม่มีอาการพิษแม้ว่าจะกินติดต่อกัน 2 ปี protein hydrolyzate จากข้าวโพดถูกนำไปทดสอบพิษในหนูขาว พบว่าขนาดที่ทำให้สัตว์ทดลองตายร้อยละ 50 มีค่ามากกว่า 5 g/kg เมื่อให้หนูกินแสดงว่าไม่มีพิษ น้ำมันข้าวโพดที่ถูก oxidize ด้วยความร้อน ป้อนให้หนูขาว ไม่พบอาการทางประสาทหลังจากการป้อนแล้ว 10 ชม. เมื่อให้น้ำมันข้าวโพด 10% ผสมในอาหารเลี้ยงเซลล์ปรากฏว่าไม่พบความผิดปกติของเซลล์ตัวอ่อน ข้าวโพดเป็นพิษต่อดับ เมื่อให้หนูขาวกินเป็นอาหารติดต่อกันนาน 14 เดือน หรือกินกับนมเปรี้ยว น้ำมันข้าวโพดที่ถูกเติมออกซิเจนและได้รับความร้อนจะเป็นพิษต่อดับ ข้าวโพดที่ถูกทำให้เป็นด่าง เมื่อให้หนูกินจะเป็นพิษต่อดับ น้ำมันข้าวโพดที่ถูก oxidize ด้วยความร้อน เมื่อป้อนให้หนูขาวจะปรากฏอาการพิษ 3 วัน หนูขาวกินฝอยขนาด 50 และ 100 mg/kg เป็นเวลา 21 วัน มีผลต่อลักษณะเม็ดเลือดแดงและเฮโมโกลบินในเลือดเล็กน้อย แต่ขนาด 150 mg/kg จะมีอาการพิษเกิดขึ้นได้ สารสกัดข้าวโพดด้วยแอลกอฮอล์ (95%) เมื่อฉีดเข้าช่องท้องหนูถีบจักร ขนาด 7 ml/kg จะทำให้หนูตายร้อยละ 50

(นันทวัน บุญยะประภัศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม1)

ชื่อ : ชีมันเครือ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กำแพงเจ็ดชั้น (กลาง)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Fibraurea tinctoria* Lour.

ชื่อห้อง : -

ชื่อวงศ์ : Menispermaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เถาขนาดใหญ่เลื้อยพันต้นไม้อื่น เนื้อไม้มีสีเหลืองเหมือนขมิ้นมีน้ำยางใส เปลือกต้นเรียบ ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปหัวใจ ปลายแหลมเป็นติ่ง โคนใบเว้า 4-6 ซม. ยาว 6-8 ซม. ผิวใบเรียบ ดอก ช่อออกตามซอกใบ ดอกเล็กสีขาว ผล สดออกเป็นช่อคล้ายช่อองุ่น ผลย่อยรูปไข่เมื่อสุกมีสีเหลือง มีน้ำยางขาว

สรรพคุณ :

เถา (แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง

ราก : แก้ลมอัมพฤกษ์ บำรุงน้ำเหลือง แก้ตาแดง ตาเบื่อก ตาจะ

ต้น : แก้เสมหะ แก้ไข้ตรีโทษ กระจายลมอันบังเกิดด้วยดี แก่น้ำดีพิการ ขับผายลมให้เรอ

เนื้อไม้ : บำรุงธาตุ บำรุงโลหิต ขับโลหิต ประจำเดือน เป็นยาสมานลำไส้

ใบ : แก้โลหิตเน่าให้แตก แก้บิดมดลูก ขับโลหิตระดูสตรีที่เสียให้เป็นปกติ แก้มุติกา

ดอก : แก้บิดและมูกเลือด แก้บิดมดลูก

ไม้ระบุส่วนที่ใช้ : แก้มะหะ แก้ม แก้กระหายน้ำ แก้มวม แก้ใช้ ทั้งปวง แก้มิ

แก้ตัวพวยกระทำให้คันทั่วสรรพางค์ แก้บิดมูกเลือด ขับผายลมให้เรอ ขับโลหิตระดูที่เสีย บำรุงน้ำเหลือง แก้โรคตา แก้ทางเดินปัสสาวะพิการ ขับปัสสาวะ

วิธีใช้ : ผลผสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กัน แช่วล้าต้มครั้งละครั้งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น
การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

เหง้า : Diterpene ; Fiblueucin, Fibleucinoside, Fibraurinoside, Tinophyllolside

ราก : Structure unkonwn ; Fibrilactone, Fibraminine, Fibranine, Fibraurin Isoquinoline alkaloid ;
Palmatine (Nguyen, et al., 1996)

ทั้งต้น : Isoquinoline alkaloid ; Tetrahydro-palmatine (Chu , et al., 1962)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

กึ่งแห้ง(ประเทศไทย)

- สารสกัดด้วย 95% เอทานอล มีฤทธิ์ต้านเชื้อไมโครแบคทีเรียล *Mycobacterium smegmatis* ในอาหารเลี้ยงเชื้อเมื่อใช้ความเข้มข้น 1 mg/disc (Nguyen, et al., 1996)

ชื่อ : ขี้เหิน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : คมขวาน ,ฝรั่งโคก(กลาง) ; ขี้เหิน(เลย) ; ปลูก(เขมร-สุรินทร์) ; ไข่เน่า

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Vitex glabrata* R.Br.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Verbenaceae

สรรพคุณ :

เปลือกต้น : รักษาพิษตานขาง ตานขโมย แก้ท้องเสีย แก้เด็กถ่ายเป็นฟอง แก้บิด

เปลือกต้น : แก้ท้องเสีย ขับไล่เดือนในท้อง เจริญอาหาร แก้อาตุไม่ปกติ แก้โรคเบาหวาน แก้บิด แก้ตัวร้อน แก้อุจจาระเป็นฟองเหม็นเปรี้ยว

ราก : ขับพยาธิไส้เดือน รักษาท้องร่วง เจริญอาหาร บำรุงธาตุ แก้อาการขโมย แก้บิด แก้เด็กอุจจาระเป็นฟอง แก้ตัวร้อน

ผล : รับประทานกับเกลือสามารถรักษาโรคเบาหวาน (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

ผล : แก้อาการขโมย

เปลือกผล : แก้โรคเกล็ดกระดี่ขึ้นนัยน์ตา

ไม้ระบูนวนที่ใช้ : แก้กวาง และอาจงมิให้เสีย แก้โรคกระเพาะอาหารหรือลำไส้อักเสบของทารก

(นันทวัน นุณยะประภัสร์ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม1)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

เปลือกต้นมีการจำพวก Steroid ชื่อ Sitosterol และ ecdysterone และ anguside (p-hydroxybenzoic ester of aucubin) (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

ecdysone, 11- α -20-dihydroxy; β -ecdysone; inokosterone, iso; β -sitosterol

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

เร่งการลอกคราบของกิ้งก่าเตเล (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม1)

ชื่อ : เข

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กรักซี่ , แกก้อง , แกล , ไม้เหลือง , เหลือง , แทร , แกแล

ชื่อสามัญ :

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Maclura cochinchinensis* (Lour.) Corner.

ชื่อพ้อง : *Cudrania javanensis* Trec.

ชื่อวงศ์ : Moraceae

สรรพคุณ :

แก่น : แก้หุพอง บำรุงกำลัง แก้กาฬสิงคลี รักษาไข้รากสาดหอบเข้าลำไส้ ขับปัสสาวะ บำรุงน้ำเหลือง แก้

ท้องร่วง บำรุงธาตุ แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้คุดทะราด ขับเสมหะ แก้ไข้พิษ บำรุงโลหิต กล่อมเสมหะ โลหิต

ต้น : บำรุงโลหิต

ดอก : แก้เสมหะ โลหิต และวาโยกำเริบ

ไม้ระบุดส่วนที่ใช้ : บำรุงน้ำเหลืองให้ปกติ บำรุงกำลัง แก้หุพอง แก้กาฬสิงคลี แก้โลหิตในฟัน และโรค

คุดทะราดรู้สังหารเสียซึ่งเสมหะ และไข้พิษ (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2539,

เล่ม1)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

aromadendrin; butyrospermol; butyrospermolacetate; cudraniaxanthone; β -hydroxybenzoic acid;

kaempferol; monomethyl fumarate; morin; osajaxathone; populin; quercetin; sinensin; sitosterol;

(-)-(s)-stachydrine; tetrahydroxystilbene; trihydroxystilbene; taxifolin; vanillic acid

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ต้านมะเร็ง (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม1)

ชื่อ : เข็มขาว

ชื่อท้องถิ่นอื่น : เข็มตูดหมา, เข็มพุดหมา (สุโขทัย) ; เข็มน้ำ (สุราษฎร์ธานี, ยะลา)

ชื่อสามัญ :

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Ixora affinis* Wall ex G. Don

(*Ixora nigricans* Wight & Arm.)

ชื่อพ้อง :

ชื่อวงศ์ : Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มขนาดกลาง แตกกิ่งก้านมาก ลำต้นเกลี้ยงสีออกเทาน้ำตาล ใบเดี่ยว เรียงสลับเป็นคู่ๆ สลับหว่างกัน มีหูใบ รูปสามเหลี่ยมเล็ก ใบรูปไข่กลับ ขอบขนาน ปลายใบแหลมย่นเล็กน้อย โคนใบสอบแหลม ผิวใบด้านบนเป็นมัน ด้านล่างด้าน กว้าง 3-5 ซม. ยาว 8-12 ซม. ดอก ช่อ ออกที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงขนาดเล็กเชื่อมติดกัน กลีบดอกสีขาวเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 4 กลีบ ผล กลมเมื่อแก่สีดำ มี 2 เมล็ด

สรรพคุณ :

ราก (สด) : เข้ายาแก้พิษงู

วิธีใช้ : ผสมกับสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กัน ผ่นกับน้ำปูนใสทาแผล

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : เขี้ยวงู

ชื่อท้องถิ่นอื่น : มะลิย่าน (สุราษฎร์ธานี) ; เขี้ยวงูเล็ก (ชุมพร) ; มะลิไล่ไก่ (เหนือ) ; แฉ้วดง (ลำปาง)

ชื่อสามัญ :

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Jasminum nervosum* Lour.

ชื่อวงศ์ : Oleaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เลื้อยขนาดเล็ก ลำต้นเกลี้ยง ใบ เดี่ยวออกเรียงสลับ รูปไข่กลับ รูปรี ปลายใบแหลมมีติ่งย่นเล็กน้อย โคนใบสอบแหลม ก้านใบยาว 0.5-0.8 ซม. กว้าง 2.5-3 ซม. ยาว 5-7 ซม. ดอกเดี่ยวออกตามซอกใบ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดเป็นรูปถ้วยปลายแยกเป็นแฉก 4-5 แฉก กลีบดอกสีขาว เชื่อมติดเป็นหลอดยาว 1-1.5 ซม. ปลายแยก เป็น 4-5 แฉก มีกลิ่นหอม

สรรพคุณ :

ใบ (สด) : แก้พิษงู

ราก : แก้กษัยไตพิการ ขับปัสสาวะ แก้พิษขาง แก้ไข้ แก้สะอึก แก้ปวดศีรษะ แก้ตัวร้อน แก้ไซ้สันนิบาต แก้เถาตาน แก้ริดสีดวงลำไส้ แก้ฝี

เถา : แก้โลหิตเป็นพิษหลังคลอดบุตร แก้บาดทะยักปากมดลูก แก้ปวดพิการ แก้ไอ ดับพิษในกระดุกและเอ็น แก้พิษตานขาง ขับไล่เดือน และพยาธิในท้อง แก้กามโรค แก้เถาตาน แก้สันนิบาต หน้าเพลิง แก้มดลูก

อีกเสบ ปวดท้อง ขับลม แก้วิณโรค แก้ริดสีดวงในลำไส้ แก้ปวดศีรษะ ตัวร้อน แก้ไซ้สันนิบาต

ใบ : แก้โรคผิวหนัง แก้กษัย ไตพิการ ขับปัสสาวะ แก้พิษขาง แก้ไข้ แก้สะอึก

ลูก : ถ่ายท้องเด็ก แก้ริดสีดวงลำไส้

เมล็ด : แก้พิษสัตว์กัดต่อย ถอนพิษ

วิธีใช้ : ตำพอกบริเวณที่งูกัด

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : คนทีดิน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : หนูท้องขาว (ตรัง)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Desmodium heterocarpon* (L.) DC. Var. *heterocarpon*

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Leguminosae (Fabaceae)-Papilionoideae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุกฤดูเดียว ลำต้นตรงสูงได้ถึง 2 ม. ใบประกอบขนนก มีใบย่อย 3 ใบ เรียงสลับ ใบ ย่อยรูปวงรี รูปวงแกมขอบขนาน กว้าง 1.5 - 3 ซม. ยาว 2-8 ซม. แผ่น ใบมีขน ทั้ง 2 ด้าน ดอกช่อออกที่ซอกใบ กลีบดอกสีม่วง รูปดอกถั่ว ผล เป็นฝักยาว มีขน คอดเป็นข้อ เมื่อแก่แตกตามตะเข็บด้านข้าง

สรรพคุณ :

ทั้งต้นบนดิน (สด) : เข้ายาแก้ร้อน ลดไข้

วิธีใช้ : ผสมกับสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กันต้มน้ำดื่ม

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : คลุ้ม

ชื่อท้องถิ่นอื่น : คลุ้ม (สุราษฎร์ธานี, ตรัง)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Donax grandis* Ridl.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Marantaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก ลำต้นตั้งตรง มีเหง้าใต้ดิน สูง 0.5-30 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่หรือรูปขอบขนานแกมใบหอก กว้าง 5-13 ซม. ยาว 10-30 ซม. ก้านใบแผ่เป็นแผ่นหุ้ม ดอกช่อ ออกที่ซอกใบช่อดอกห้อยลง กลีบดอกสีขาวนวล ผลสด รูปทรงกลม เมื่อสุกสีขาวขุ่น

สรรพคุณ :

เหง้า (สด) : แก้ร้อนใน

วิธีใช้ : ผสมกับสมุนไพรอื่นใช้อย่างละเท่าๆ กัน ต้มน้ำดื่ม

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ :

ใบ : Protein ; Alanine, Phenylalanine, Arginine, Aspartic acid, Glutamic acid, Glycine, Histidine, Leucine, Isoleucine, Lysine, Methionine, Proline, Serine, Threonine, Tryptophan, Tyrosine, Valine (Yeoh, et al., 1986)

ชื่อ : ค้อนตีหมา

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กระมั่ว (สระบุรี) ; ขุนมา (สุรินทร์) ; ค้อนตีหมา (ยะลา) ; ค้อนหมาขาว (กลาง) ; ค้อนหมาแดง (นครราชสีมา) ; คันทรง, ทองคันทรง (ชลบุรี) ; โคนมะเดื่อ (สุพรรณบุรี) ; ชินตะโกพลี, ลั่นกวาง, ลั่นควาย (ลำปาง) ; พันทรง (ตราด) ; ยูลง (นราธิวาส) ; หางกวาง (นครพนม) ; หูกลอง (ปราจีนบุรี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Ancistrocladus tectorius* Merr.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Ancistrocladaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เถาขนาดใหญ่ เลื้อยพันต้นไม้อื่น กิ่งก้านเล็กๆ เปลี่ยนเป็นมือ มีลักษณะเป็นขอแข็งๆ สำหรับยึดเกาะ ใบ ออกเป็นกระจุกที่ปลายกิ่ง รูปใบคล้ายรูปหอกกลับหรือรูปรี ปลายใบแหลมโคนใบเรียวแหลมค้อยๆ สอดเข้าหาก้านใบ ตัวใบแข็งกระด้าง เส้นใบเชื่อมกันถึงขอบใบ ขอบใบเรียบหรือเป็นคลื่น ใบกว้าง 4-7 ซม. ยาว 10-16 ซม. ก้านใบสั้นมากหรือไม่มีก้านใบ ดอก ออกที่ยอดเป็นช่อกระจาย แต่ละดอกมีขนาดเล็ก กลีบรองดอกติดกันเป็นตอนโคนเป็นท่อสั้นๆ ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ต่อมาเจริญเป็นปีกหุ้มผล กลีบดอกมี 5 กลีบ สีแดงเข้ม ผล ขนาดประมาณ 0.5 ซม. มีปีก 5 ปีก ซึ่งยาวไม่เท่ากันรองรับ

สรรพคุณ :

ใบ : แก้คัน

ราก : แก้วริดสีดวงพลวก แก้วร้อนในกระหายน้ำ

ต้น : แก้วบวมตามตัว แก้วเม็ดผื่นคันตามผิวหนัง

ใบและเปลือกต้น : แก้วบวมเนื่องจากโรคไต และหัวใจพิการ แก้วน้ำเหลือง แก้วเหน็บชา แก้วเม็ดผื่นคัน

ไม้ระบุส่วนที่ใช้ : ต้มอาบแก้วบวม

วิธีใช้ : ใช้ใบ พอบประมาณ ต้มน้ำอาบ

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ราก : Isoquinoline alkaloid ; Ancistrocladeine (Bringmann, et al., 1993)

ใบ : Isoquinoline alkaloid ; Ancistrocladus alkaloid 1, Ancistrocladus alkaloid 2, Ancistrocladus alkaloid3,

(Foucher , et al., 1986)Ancistrotectorine, Ancistrocladeine (Dhumma-Upakorn, et al., 1986),

Hamatine

(Meksuriyen, et al., 1990)

ทั้งต้น : Isoquinoline alkaloid ; Ancistrocladeine (Meksuriyen, et al., 1986)

ลำต้น : Isoquinoline alkaloid; Ancistrocladeine(Dhumma-Upakorn, et al., 1986), Hamatine

(Meksuriyen, et al., 1990)

เปลือก : Isoquinoline alkaloid ; Ancistrocline, 4-O-demethyl Ancistrocladeine, (S)-6-8-dimethoxy-1-3-dimethyl-3-4-dihydro quinolone, (S)-6-8dmethoxy-1-3-dimethyl-3-4-dihydro isoquinolone, 3-

hydroxy-methyl-6-8-dimethoxy-1-methyl isoquinolone, 6-8-dimethoxy-1-3-dimethyl isoquinolone
(Montagnae, et al., 1995)

กิง : Isoquinoline alkaloid ; Ancistrocladus alkaloid , Ancistrocladus alkaloid , Ancistrocladus
alkaloid (Montagnae, et al., 1995)

เปลือกราก : Dioncophylline A, Dioncophylline B, Dioncophylline C (Bringman , et al., 1993)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา:

เปลือกแห้ง (จีน)

- สารสกัดด้วยไดคลอโรโรมีเทนผสมแอมโมเนีย มีฤทธิ์แรงในการต้านเชื้อมาลาเรีย *Plasmodium falciparum* และ *Plasmodium berghei* มีค่า IC 50 ที่ 0.798 และ 0.648 mcg/mL ตามลำดับ (Francois, et al., 1997 a)

ใบแห้ง (จีน)

สารสกัดด้วยไดคลอโรโรมีเทน มีฤทธิ์ต้านมาลาเรีย *Plasmodium falciparum* และ *Plasmodium berghei* มีค่า IC 50 ที่ 0.709 และ 10 mcg/mL ตามลำดับ (Francois, et al., 1997 b)

ชื่อ : คิงโคตัน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : เทพธาโร, จวงหอม

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Litsea cubeba Pers.*

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Lauraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ กิ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาล

ใบ : ใบเดี่ยว ออกตรงกันข้าม ขอบเรียบ ทรงรี ปลายใบมีติ่งแหลมมน โคนใบมน ก้านใบมีขนสีน้ำตาล ขนาดเล็ก ยาวประมาณ 12-18 ซม. กว้าง 10-15 ซม.

ดอก : มีขนาดเล็ก สีไม่เด่นชัด ผล ขนาดเล็ก สีเขียว ลักษณะคล้ายผลเหมือดแอดเส้นผ่านศูนย์กลาง ประมาณ 3-5 มิลลิเมตร

สรรพคุณ :

แก่น : แก้ไข้มาลาเรีย

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : คิมไพนกคุ้ม

ชื่อท้องถิ่นอื่น : โด่ไม่รู้ล้ม

ชื่อสามัญ : Elephant's Foot, Prickly Leaved

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Elephantopus scaber* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Asteraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น เป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นแข็งตั้งตรงสูงประมาณ 2-3 ฟุต ทั้งต้นมีขนสาๆ สีขาว พบทั่วตามที่กว้าง ว่างเปล่า ป่า ทุ่งนา ริมทางพบมากทางภาคเหนือและอีสาน ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงตัวกันรอบโคนต้น และโคนก้านดอก คล้ายใบยาสูบหนาสาๆ ปลายกว้างโคนสอบ แม่เป็นกาบเล็กๆ หุ้มลำต้น ริมใบจักกว้าง ดอกเป็นดอกช่อ ออกเป็นกระจุก ชัดกันแน่นอยู่ที่ปลายก้านดอกกลีบดอกรูปห่อ สีขาวอมม่วง ก้านดอกสูง แข็ง

สรรพคุณ :

ทั้งต้น : ทั้งต้น แก้เส้นเอ็น

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา: ไม่พบรายงาน

ชื่อ : เครือหูนแปร

ชื่อท้องถิ่นอื่น : เถาคัน, เถาคันขาว, เถาคันแดง

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Parthenocissus* sp.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Vitaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น เป็นไม้เถาเกาะตามต้นไม้อื่น ส่วนมากเห็นเป็นเถาขนาดเล็ก ใบเป็นใบเดี่ยว 1 ก้านจะประกอบด้วยใบเดี่ยว 3 ใบ ออกเรียงกันคล้ายฝ่ามือ ใบมีลักษณะโคนใบสอบ ขอบใบหยัก ปลายใบหู่ ใบหนา เรียบดอกเป็นดอกขนาดเล็ก ออกเป็นช่อ สีขาว ผล สีเขียวขนาดเล็ก

สรรพคุณ :

ทั้งต้น : ทั้งต้น รักษา มะเร็งเต้านม

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา: ไม่พบรายงาน

ชื่อ : จอมปุ่น

ชื่อท้องถิ่นอื่น : มุ, มูก, โมงแดง (ใต้); โมงป่า (จันทบุรี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Wrightia dubia* (Sims) Spreng. (*Wrightia cambodiensis* Pierre ex Pitard)

ชื่อวงศ์ : Apocynaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่ม สูง 2-3 ม. ลำต้นเกลี้ยง ใบเดี่ยวออกเรียงสลับ รูปไข่กลับ ปลายใบแหลมมีติ่งยื่นเล็กน้อย โคนใบสอบ กว้าง 3-5 ซม. ยาว 8-12 ซม. ผิวใบเรียบเป็นมัน ดอกช่อออกที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงรูปไข่ ปลายแหลม เชื่อมติดกันที่โคน กลีบดอก สีส้ม เชื่อมติดกันเป็นหลอดกว้างคล้ายแตร

สรรพคุณ :

ใบเพสลาด (สด) : ร้อนใน มีไข้

วิธีใช้ : ผสมกับหัวคูลุ่ม หัวคูล้า อย่างละเท่าๆ กันต้มน้ำดื่ม ครั้งละ 1 แก้ว วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เข้า-เย็น การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา: ไม่พบรายงาน

ชื่อ : จันทน์หอม

ชื่อท้องถิ่นอื่น : จันทน์ จันทน์ขาว จันทน์พม่า จันทน์ชะมด

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Mansonia gagei* Drumm.

ชื่อห้อง : -

ชื่อวงศ์ : Sterculiaceae

สรรพคุณ :

ต้น : ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียดแน่นเฟ้อ แก้ปวดท้อง แก้บิด แก้ธาตุพิการ ขับโลหิตระดู

เนื้อไม้ : แก้คลื่นเหียนอาเจียน บำรุงหัวใจ แก้ลมวิงเวียน แก้วิงเวียนหน้ามืดตามัว ชูกำลัง ทำใจคอให้สดชื่น สดใส บำรุงประสาท แก้ไข้ แก้เหงื่อตกหนัก แก้ร้อนใน กระหายน้ำ บำรุงตับปอดให้เป็นปกติ บำรุงเนื้อหนังให้สดชื่น แก้ตับปอดพิการ ขับพยาธิ แก้ดีพิการ แก้ไข้อันบังเกิดแก่ตับและดี บำรุงเลือดลม แก้ไข้เพื่อดี แก้ไข้เพื่อคลั่ง แก้สันนิบาตโลหิต

แก่น : บำรุงหัวใจ แก้ลมอาเจียน แก้ลมวิงเวียน แก้ลม แก้ไข้กำเดา แก้ดีพิการ แก้ไข้ ชูกำลัง แก้คลื่นเหียนอาเจียน แก้อาเจียน แก้ร้อนใน บำรุงน้ำดี แก้โลหิต แก้ดี แก้อ่อนระโหย แก้กระหายน้ำ บำรุงผิว ทำให้หัวใจขึ้น บานสดใส แก้ไข้เพื่อดี แก้ตับพิการ แก้อ่อนเพลีย

ใบ : บำรุงประสาท บำรุงเนื้อหนังให้สดชื่น แก้ไข้ แก้ปวด แก้ตับพิการ แก้ดี ดีพิการ แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้เหงื่อตกหนัก ขับพยาธิ แก้จุกเสียด แก้แน่นเฟ้อ ขับลมในลำไส้ แก้ปวดท้อง แก้บิด แก้ธาตุพิการ ขับโลหิตระดู

ทั้งต้น : ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียดแน่นเฟ้อ แก้ปวดท้อง แก้ธาตุพิการ ขับโลหิตระดู แก้บิด

น้ำมันหอมระเหย : เป็นยาแก้ลม มีฤทธิ์เป็นยาบำรุงหัวใจ

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ : ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียด แก้ปวดท้อง บำรุงดวงจิตให้ม่องใส ชูกำลังให้ยาหอมดี บำรุงหัวใจ แก้ลมวิงเวียน คลื่นเหียนอาเจียน ชูกำลัง แก้ไข้ บำรุงครรภ์ บำรุงน้ำดี แก้ไข้เพื่อดี ลดความร้อน แก้ไข้เพื่อคลั่ง แก้ไข้อันเกิดแก่ตับและดี ตับพิษร้อน แก้กระหายน้ำ แก้เหงื่อ แก้มลทิน แก้พยาธิ แก้สะอึก บำรุงธาตุไฟให้สมบูรณ์

(นันทวัน บุญยะประกัศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม 1)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงานวิจัย

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ยับยั้งระบบประสาทพาราซิมพาเทติกที่ลำไส้ ยับยั้งการหดเกร็งของกล้ามเนื้อเรียบที่ลำไส้ ลดอัตราการเต้นของหัวใจ เพิ่มแรงบีบตัวของหัวใจ ต้านฮีสตามีน

สำหรับการทดสอบความเป็นพิษของสารสกัดจากแก่นด้วยเอทานอล : น้ำ (1:1) ฉีดเข้าได้มีน้ำหนักขนาด 8 g/kg ในหนูถีบจักร ไม่พบความเป็นพิษ ขนาดที่ทำให้สัตว์ทดลองตายครั้งหนึ่ง สารสกัดแก่นด้วยเอทานอล : น้ำ (1:1) ฉีดเข้าได้มีน้ำหนักและให้ทางท่อที่กระเพาะอาหาร มีค่า 5.039 และ 17.97 mg/kg ตามลำดับ ถ้าทำให้บริสุทธิ์ขึ้น

(นันทวัน บุญยะประกัศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม 1)

ชื่อ : จางจืด

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กำลั้งข้างเมือก, ขอบชะนาง, เครือเขาเขียว, ยาเขียว, รางจืด (กลาง) ; คาย, รางเย็น (ยะลา) ; จอหลอดเื่อ, ชั้งกะ, บั้งกะละ, พอนนอเตอ (กะเหรี่ยง, แม่ฮ่องสอน) ; ดูเหว่า (ปัตตานี) ; ทิดพูด (นครศรีธรรมราช) ; น้ำนอง (สระบุรี) ; ย้าแย้, แอดแอ (เพชรบูรณ์)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Thunbergia laurifolia* L.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Thunbergiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เถาเนื้อแข็ง ใบเดี่ยวรูปขอบขนานหรือรูปไข่ กว้าง 4-7 ซม. ยาว 8-12 ซม. ขอบใบเว้าเล็กน้อย ดอกช่อออกที่ปลายกิ่ง กลีบดอกสีม่วงแกมน้ำเงิน ใบประดับสีเขียว ผลเป็นผลแห้ง ปลายยื่นเหมือนปากเปิด แตกเมื่อแก่

สรรพคุณ :

ใบ (สด) : แก้ร้อน ลดไข้ในเด็ก

ทั้งต้น : ดอนพิษยาเบื่อเมา ดอนพิษไข้และพิษทั้งปวง

รากและเถา : รักษาอาการร้อนใน กระหายน้ำ รักษาพิษร้อนทั้งปวง

วิธีใช้ : ตำคั้นน้ำเช็ดตัวหรือกิน

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ดอก : Flavonoid ; Apigenin, Cosmosin, Delphinidin-3-5-di-o-beta-d-glucoside

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา

ใบสด (ไทย)

- สารสกัดจากใบสดด้วยน้ำ ชีตเข้าได้ผิวหนังของหนู โดยใช้ ขนาด 5.0 ml/kg พบว่าสามารถต้านพิษได้

รากแห้ง (ไทย)

สารสกัดจากรากแห้ง ทดลองกับหนู โดยใช้ขนาด 14.0 gm/kg พบว่ามีฤทธิ์กันชัก

ชื่อ : จำปีขาว

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ป้ายหลานฮั่ว(จีนกลาง) ; แปะหลังฮวย(แต้จิ๋ว)

ชื่อสามัญ : White champaka

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Michelia alba* DC.

ชื่อพ้อง : *M. longifolia* Bl.

ชื่อวงศ์ : Magnoliaceae

สรรพคุณ :

ใบ : ขับระดูขาว แก้หลอดลมอักเสบเรื้อรัง ระบายไอ ต่อมลูกหมากอักเสบ (วิทย์ เที่ยงบูรณธรรม, 2539)

ดอก : แก้ลม แก้ไข้ บำรุงหัวใจ ขับน้ำดี บำรุงโลหิต (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช ไชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม1)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารสกัดจากใบสดมีน้ำมันหอมระเหย 0.7% ซึ่งประกอบด้วย phenylethyl alcohol, linalool, methyleugenol อัลคาลอยด์และสารพวก phenol น้ำยาที่กลั่นได้ 150 g ชีตในสัตว์สามารถระงับอาการไอและขับเสมหะได้ผล แต่ระงับอาการหอบได้น้อยมาก (วิทย์ เที่ยงบูรณธรรม, 2539)

สารเคมีที่พบ :

costunolide; liriodenine; parthenolide; β -sitosterol

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช ไชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม 1)

ชื่อ : เจตมูลเพลิงแดง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ไฟใต้ดิน , คุยวู , ตั้งชูไว้ , อุบะกุจ๊ะ , ปิดปิวแดง

ชื่อสามัญ : Official leadwort, Rose coloured leadwort, Rosy leadwort

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Plumbago indica* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Plumbaginaceae

สรรพคุณ :

ราก : บำรุงไฟธาตุ บำรุงธาตุ แก้อาตุพิการ ช่วยย่อยอาหาร เจริญอาหาร แก้ปวดท้องแน่นจุกเสียด ขับลม
ในลำไส้ กระจายลม กระจายเลือด แก้ลม แก้ลมป่วง แก้เสมหะในทรวง แก่วิดสีดวง แก่วิดสีดวงทวาร แก้ปวด
บวม แก้คุดทะราด เมาพยาธิ แก้อัณฑะ ขับฟอกโลหิตระดู แก้เลือดที่ขึ้นเมื่อคลอดบุตรแล้ว แก้อั้วร้อน รักษาฝี
แก้ปอดขึ้นปอดบวม แก้โรคเข้าข้อและเป็นอัมพาต ขับเหงื่อ แก้น้ำค้างและโรคผิวหนัง แก้ปวดศีรษะ ทำให้
แห้งจุก แก้วรังแค

ต้น : แก้โลหิตอันบังเกิดแต่กองกำเดา ขับโลหิตระดู แก้ปวดท้อง

เปลือก : ฆ่าแมงดาเรืองเข้าหู

แก่น : แก้ไข้เรือนกวาง ไข้เรื้อนน้ำเต้า

กระพี้ : แก้เกลื้อนข้าง

ใบ : แก้ลมในกองเสมหะ แก้อั้วพิษปิดตสมุฏฐาน แก้ไม่ปกติ

ดอก : แก้อั้วพิษปิดตสมุฏฐาน แก้โรคตา และโรคที่ทำให้หนาวเย็น

ลูก : แก้โรคพยาธิผิวหนัง แก้ฝี

ทั้งห้า : บำรุงไฟธาตุ ช่วยย่อยอาหาร ขับผายลม บำรุงธาตุ แก้ปวดท้อง

ไม้ระบู้ที่ใช้ : แก้โรคอันบังเกิดแต่ค้อนทำให้หนาวและเย็น แก้ลมในกองเสมหะ แก้โลหิตเน่าระดูให้ตก แก้ว
ริดสีดวงทวาร แก้บวม แก้คุดทะราด เมาลม เมาพยาธิ เมาเสมหะ โลหิต

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

compesterol; 1,4-naphthoquinone; plumbagin; plumbagin,6-hydroxy; plumbaginol; sitosterol;
stigmasterol

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ด้านเชื้อรา ด้านเชื้อแบคทีเรีย ด้านยีสต์ ยับยั้งเซลล์มะเร็ง ด้านมาลาเรีย คุม
กำเนิด

(มันทวัน บุญยะประกัศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม1)

ชื่อ : จิงคอกเดียว

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Goniothalamus kunstleri* King

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Annonaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มหรือไม้ต้น สูง 2-5 ม. อาจสูงได้ถึง 15 ม. เปลือกเรียบสีเทาหรือสีน้ำตาล มีขนตามปลายกิ่งใบ
ออกเวียนสลับรอบต้น รูปขอบขนาน รูปรีหรือรูปไข่กลับแกมรูปรี กว้าง 3-7 ซม. ยาว 8-15 ซม. ปลายใบเป็นติ่ง
มน โคนใบสอบแคบหรือกลม ก้านใบยาว 1-1.5 ซม. ดอก ออกเป็นช่อสั้นๆ ตามง่ามใบ มีดอกช่อละ 1-3 ดอก
เพศผู้และเพศเมีย อยู่คนละต้น ดอกเพศผู้มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ ขนาดเล็ก กลีบดอกสีขาวอมเขียว

สรรพคุณ :

ลำต้น (แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้ : ผสมสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กัน แช่เหล้าดื่ม ครั้งละ ครั้งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ชาติน้อย

ชื่อท้องถิ่นอื่น : เข็มช้อ (นครศรีธรรมราช) ; เข็มทอง (ชุมพร)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Ixora javanica* (Blume) DC. (*Ixora amoena* Wall.)

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่ม สูง 1-3 ม. ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปรีแกมขอบขนาน รูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ ยาว 8-12 ซม. กว้าง 4-7 ซม. ผิวใบเกลี้ยงทั้ง 2 ด้าน ปลายใบแหลม ถึงเรียวแหลม โคนใบสอบ ก้านใบยาว 0.4-0.8 ซม. หูใบรูปสามเหลี่ยมฐานกว้าง ปลายเรียวแหลม ดอก 4 กลีบ สีเหลืองส้ม โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด ออกเป็นช่อตามปลายกิ่ง ผล แก่สีดำ มี 2 เมล็ด

สรรพคุณ :

ราก (สด) : แก้พิษงู

วิธีใช้ : ใช้พอประมาณ ผ่นกับน้ำปูนใสพอกบริเวณที่ถูกกัด

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ชายขี้เครือ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Capparis* sp.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Capparidaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น เป็นพืชจำพวกไม้เถา ลำต้นแข็งเป็นข้อ บริเวณข้อของลำต้นรากอากาศเจริญเป็นมือมายึดเกาะ ใบ สีเขียวเข้ม กลมแกมรี ขอบใบเรียบ ปลายใบโค้งมน ก้านของเส้นกลางใบมี 3 เส้นชัดเจน โคนก้านใบมีหนาม 1 คู่

สรรพคุณ :

เถา : รักษาเมะเร็งเต้านม

เถา : รักษาทางทุม

วิธีใช้ : รักษาฝี

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ชายขี้ตัน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : พญาจอมปลวก, แสมชอ, จิงโจ้, ค้อนร้อง (สระบุรี), พวงมะละคอ (ปัตตานี), หมาดแมง
แดง (เชียงใหม่); จิงซี (ทั่วไป)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Capparis micracantha* Dc.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Capparidaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดย่อม เนื้อแข็ง

ใบ : ใบเดี่ยวรูปไข่ยาวเหมือนลิ้น บริเวณโคนต่างใบทุกใบจะมีหนาม 2 อันบริเวณดอกบนจะบานก่อนดอก
ล่าง กลีบดอกเดี่ยว เกสรตัวผู้เป็นเส้นเหมือนหนวด สีขาว เกสรตัวเมียสีเหลืองสดหรือสีแดง ผลกลมขนาดลูก
มะนาว เมื่อสุกสีแดง รสหวาน

สรรพคุณ :

ลำต้น : รักษาเมะเร็งเต้านม

ราก : แก้ไข้ แก้ปวดเมื่อย

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ชุมเห็ดขี้ควาย

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กิเกีย, หน่อปะหน้าเหนือ (แม่ฮ่องสอน); ชุมเห็ดไทย, ชุมเห็ดควาย, ชุมเห็ดเล็ก, ชุมเห็ดนา,

ชุมเห็ด (กลาง); ลำมือน้อย (เหนือ); พรมदान (สุโขทัย); ญ่าล็กลิน (ปราจีนบุรี)

ชื่อสามัญ : Foetid cassia

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Senna tora* (L.) Roxb. (*Cassia tora* Linn.)

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Leguminosae (Fabaceae)- Caesalpinioideae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก สูง 0.5-1 เมตร แตกกิ่งด้านข้างเป็นพุ่ม ใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับ มีใบย่อย 3 คู่ รูปไข่กลับหรือรูปขอบขนานแกมไข่กลับ กว้าง 1.5-2.5 ซม. ยาว 2-3.5 ซม. ดอกช่อ ออกที่ซอกใบตอนหลายกิ่ง และที่ปลายกิ่ง เป็นกระจุก 2-4 ดอก กลีบดอกสีเหลือง ผลเป็นฝัก เมล็ดรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน สีน้ำตาลแกมเขียว

สรรพคุณ :

เมล็ด : ช่วยในการนอนหลับ

วิธีใช้ : เมล็ดคั่วขงน้ำดื่มก่อนนอน

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :**สารเคมีที่พบ :**

เมล็ด : Alkaloid ; Adenoside (Choi Js, et al., 1998)

Quinoid ; Alaternin(Choi Js, et al., 1998), Aloe emodin(Choi Js, et al., 1998), 1[beta-D-glucosyl-(1-6)-O- beta-D-glucosyl-(1-3)-O- beta-D-glucosyl-(1-6)-O- beta-D-glucosyl-oxy]-8-hydroxy-3-methyl-9-10-Antraquinone(Wong Sm, et al., 1989), 1-[beta-D-glucosyl-(1-3)-O- beta-D-glucosyl-(1-6)-O- beta-D-glucosyl-oxy]-8-hydroxy-3-methyl-9-10-Antraquinone(Wong Sm, et al., 1989), 2-(beta-D-glucosyl-oxy)-8- hydroxy-1-methoxy-3-methyl-9-10-Antraquinone(Wong Sm, et al., 1989), Antraquinones(Kitanaka S, et al., 1995), Aurantioobtusin(Kitanaka S, et al., 1995), 1-dimethyl- Aurantioobtusin(Kitanaka S, et al., 1995), Chrysophanic acid 1-O-beta-D-Gentiobioside (Park Kh, et al., 1994), Chrysophanic acid 9-Anthrone(Park Kh, et al., 1994), 1-[Beta-D-glucopyranosyl-(1-3)-O- beta-D-glucopyranosyl-(1-6)-O- beta-D- glucopyranosyl-oxy]-Chrysophanic acid(Park Kh, et al., 1994), 1-[beta-D-glucopyranosyl-(1-6)-O- beta-D-glucopyranosyl -(1-3)-O- beta-D-glucopyranosyl-(1-6)-O- beta-D-glucopyranosyl-oxy]-Chrysophanic acid(Park Kh, et al., 1994)

Flavanoid ; Alaternin-2-O-beta-D-glucopyranoside (Chakrabarty K and Chawla Hm, 1993)

Chromone ; Isonubrofusarin-Gentiobioside, Nor-rubrofusarin, Rubrofusarin-6-O-beta-D-Gentiobioside, Rubrofusarin-6-O-beta-Gentiobioside (Raghunathan K, et al., 1974)

Steroid ; Teasterone, Typhasterol(Raghunathan K, et al., 1974)

Misc Lactone ; Toralactone(Raghunathan K, et al., 1974), Iso-toralactone(Kitanaka S, et al., 1995)

Oxygen heterocycle ; Toralactone-9-O-beta-Gentiobioside-Glycosides (Kitanaka S and Takido M, 1994)

เปลือกต้น : Lipid ; Arachidic acid ethyl ester, Stearic acid (Koshioka M, et al., 1978)

Flavonoid ; 3-3'-4-5-5'-8-hexahydroxy-Flavone (Chakrabarty K and Chawla Hm, 1993)

ใบ	:Protein ; Gamma-hydroxy-Arginine(Kitanaka S, et al., 1995), Aspartic acid, Cysteine(Park Kh, et al., 1994) Quinoid ; Emodin(Kitanaka S, et al., 1995)
ดอก	Quinoid ; (-) Florbundone 1(Park Kh, et al., 1994), (-) Florbundone 2(Park Kh, et al., 1994), Torosanin-9-10-Quinone(Chakrabarty K and Chawla Hm, 1993), Torosal III(Chakrabarty K and Chawla Hm, 1993)
อับเรณู	:Diterpene ; Gibberellin A-3Gibberellin A-4, Gibberellin A-7(Raghunathan K, et al., 1974)

น้ำมันจากเมล็ด :Lipid ; Linoleic acid, Stearic acid (Koshioka M, et al., 1978)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา

ทั้งต้น

(อินเดีย)

- สารสกัดด้วยเมธานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ต้านเชื้อไวรัส *Ranikhet virus* อย่างอ่อนเมื่อใช้ที่ความเข้มข้น 50 mcg/mL, ลดการบีบตัวของลำไส้เล็กส่วน ileum ในหนูตะเภา และแสดงความเป็นพิษเมื่อฉีดเข้าทางช่องท้องหนู ขนาดสูงที่หนูทนได้คือ 100 mg/Kg ไข่

(อินเดีย)

- สารสกัดด้วยเมธานอล มีฤทธิ์ต้านเชื้อรา *Rhizoctonia solani* มีฤทธิ์รักษาความเป็นพิษของตับเมื่อให้ทางกระเพาะหนู ในขนาด 500 mg/Kg และรักษาการอักเสบ เมื่อให้ทางช่องท้องในเพศผู้ขนาด 400 mg (Maity TK, et al., 1997)
- สารสกัดด้วยเมธานอล-น้ำ (9:1) มีฤทธิ์ต้านยีสต์ *Saccharomyces cerevisiae*, *Candida albican*, *Aspergillus niger* และ *Trichophyton mentagrophytes* ในอาหาร เลี้ยงเชื้อเมื่อใช้ขนาด 100 mcg/mL (Bedi Sj, et al., 1978)
- สารสกัดด้วยคลอโรฟอร์ม มีฤทธิ์ยับยั้งการงอกของต้นผักขมหนาม ได้ 30% (*Amaranthus spinosus* L.) (Bedi Sj, et al., 1978)
- สารสกัดด้วยเอธานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ต้านเชื้อรา *Rhizoctonia solani* mg (Maity TK, et al., 1997)

(ไนจีเรีย)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน มีฤทธิ์ต้านปรสิต เมื่อใช้ภายนอกในคน, เป็นยาระบายเมื่อให้ทางกระเพาะอาหารหนูขนาด 500 mg/Kg (Comley Jcw, 1990)

เมล็ด(อินเดีย)

- สารสกัดด้วย 90% เอธานอล มีฤทธิ์ลดการบีบตัวของมดลูก ในหนูตะเภา (ไม่ตั้งท้อง) เมื่อให้ขนาด 2 mcg/mL(Desai, et al., 1978)
- สารสกัดด้วยเอธานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ลดการบีบตัวของลำไส้เล็กส่วน ileum ของหนูตะเภาและ แสดงความเป็นพิษเมื่อให้ทางช่องท้องในหนูขนาดที่ทำให้ตายครั้งหนึ่งคือ 50 mg/Kg (Maity TK, et al., 1997)

- สารสกัดมีฤทธิ์ต้านเชื้อรา *Trichophyton rubrum*, *Trichophyton mentagrophytes*, *Microsporum canis*, *Microsporum gypseum*, *Geotrichum candidum* และ *Trichophyton rosaceum* ในอาหารเลี้ยงเชื้อความเข้มข้นต่ำสุดที่ได้ผลคือ 3, 3, 5, 10, 10, 10 mcg/mL ตามลำดับ (Acharya T and Chatter Jee Ib, 1975)

(เกาหลีใต้)

- สารสกัดด้วยเมธานอล มีฤทธิ์ลดระยะเวลาในการหลับเนื่องจากใช้ Barbiturate เมื่อให้ทางปากในหนู ขนาด 670 mg/Kg, ในการรักษาความเป็นพิษของเซลล์ตับ และแสดงความเป็นพิษต่อเซลล์เม็ดเลือดขาว LEUK-P388 ความเข้มข้นที่ทำให้เกิดความเป็นพิษครั้งหนึ่งคือ 100 mcg/mL (Shin Nh, et al., 1997)
- สารสกัดด้วยคลอโรฟอร์ม แสดงความเป็นพิษต่อเซลล์เม็ดเลือดขาว LEUK-P388 ความเข้มข้นที่ทำให้เกิดความเป็นพิษครั้งหนึ่งคือ 46.81 mcg/mL (Shin Nh, et al., 1997)
- สารสกัดจากเมล็ดด้วยน้ำ แสดงความเป็นพิษต่อเซลล์เม็ดเลือดขาว LEUK-P388 ความเข้มข้นที่ทำให้เกิดความเป็นพิษครั้งหนึ่งคือ 100 mcg/mL (Shin Nh, et al., 1997)
- สารสกัดจากเมล็ดด้วยน้ำ มีฤทธิ์ต้านการก่อกลายพันธุ์ ของเชื้อ *Salmonella typhimurium* TA100 ในอาหารเลี้ยงเชื้อเมื่อใช้ความเข้มข้น 100 mcg/plate (Shin Nh, et al., 1997)

(ไต้หวัน)

- สารสกัดด้วยเมธานอล, เอธิลอะซิเตต และเฮกเซน มีฤทธิ์ในการเป็น antioxidant เมล็ดแห้ง (Chen Cp, et al., 1989)

(จีน)

- สารสกัดด้วยน้ำ มีฤทธิ์เป็น antioxidant และ รักษาความเป็นพิษของตับ ในหนู เพศเมีย เมื่อให้ทางกระเพาะอาหาร ขนาด 100 mg/1 ตัว
- สารสกัดด้วยเมธานอล มีฤทธิ์ในการรักษาความเป็นพิษของตับในหนู เพศเมีย เมื่อให้ทางกระเพาะอาหาร ขนาด 670 mg/Kg (He Zp, 1983)

(อินเดีย)

- สารสกัดด้วยคลอโรฟอร์ม มีฤทธิ์ยับยั้งการงอกของต้นผักขมหนาม 42% (*Amaranthus spinosus* L.) (Bedi Sj, et al., 1978)

(เกาหลีใต้)

- สารสกัดด้วยเมธานอล มีฤทธิ์ต้านการก่อกลายพันธุ์ ของเชื้อ *Salmonella typhimurium* TA100 ในอาหารเลี้ยงเชื้อเมื่อใช้ความเข้มข้น 1.25 mg/plate (Shin Nh, et al., 1997)
- สารสกัดจากเมล็ดแห้งด้วย 70% เมธานอล มีฤทธิ์ก่อกลายพันธุ์ ของเชื้อ *Escherichia coli* PQ37 ในอาหารเลี้ยงเชื้อเมื่อใช้ความเข้มข้น 50 mg/mL (Shin Nh, et al., 1997)

ส่วนเหนือดิน(เกาหลีใต้)

- สารสกัดด้วย 80% เมธานอล มีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ Tyrosinase อย่างอ่อนเมื่อใช้ความเข้มข้น 100 mcg/mL (Shin Nh, et al., 1997)

ดอกแห้ง(ญี่ปุ่น)

- สารสกัด แสดงความเป็นพิษต่อเซลล์ CA-9KB ความเข้มข้นที่ทำให้เกิดความเป็นพิษได้ครั้งหนึ่ง คือ 1.8 mcg/mL (Ito K and Ota N, 1951)

ผลแห้ง(ชูดาน)

- สารสกัด 80% เอทานอล มีฤทธิ์ในการฆ่าสัตว์จำพวกหอย *Boimphalaria Pfeifferi* และ *Bulnium truncatus* เมื่อใช้ความเข้มข้น 200 mg/L (Abdel - Aziz A, et al., 1990)

น้ำมันจากเมล็ด (แอฟริกาใต้)

- น้ำมันสมน้ำมันจากเมล็ด มีฤทธิ์ต้านเชื้อไวรัส Rotavirus-WA อย่างอ่อน ในเซลล์เพาะเลี้ยง (Coee Fg and Anderson Gj , 1996)

ชื่อ : เขียด

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Cinnamomum* sp.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Lauraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ยืนต้น ขนาดกลาง สูงได้ถึง 10 ม. ใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ กว้าง 4-6 ซม. ยาว 20-30 ซม. มีเส้นใบ 3 เส้น ออกจากโคนจรดปลายใบ ปลายใบแหลม โคนใบสอบ

สรรพคุณ :

ราก (แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้ : ผสมสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กัน แชเหล้าดื่ม ครั้งละ ครั้งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น
การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ไช้แดง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : เส่ไหลล่า(กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน); ทวายเด่น(ขอนแก่น); ละบั้งงาป่า(เหนือ); โมตตง(ระยอง); คำสามซึก(เชียงใหม่); กระเจียน(ชลบุรี); ไม้เหลือง(ลำปาง); แควหาง(ราชบุรี); พญารากดำ

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Polyalthia cerasoides* (Roxb.) Benth. ex Bedd.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Annonaceae

สรรพคุณ :

เปลือก : เข้ายาพื้นเมืองบางชนิด

ราก : แก๊กชัย (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สาร polyalthidin ซึ่งเป็นอนุพันธ์ของ benzopyran ที่แยกได้จากเปลือกต้น มีผลในการยับยั้งการหายใจของ mitochondria ของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม (Gonzalez, et al., 1996)

ชื่อ : ตูกไก่ขาว

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ตะไหล (เชียงใหม่)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Prismatomeris tetrandra* (Roxb.) K. Schum. ssp. *malayana* (Ridl.) J.T.

Johansson

ชื่อวงศ์ : Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มขนาดกลาง ลำต้นเกลี้ยง ใบเดี่ยวเรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนาน ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบ กว้าง 2-3 ซม. ยาว 7-10 ซม. มีหูใบ ดอกช่อ ออกที่ปลายกิ่ง กลีบดอกเล็ก สีขาว ผลกลม เมื่อกแก่เปลี่ยนเป็นสีดำ

สรรพคุณ :

ทั้งต้น (แห้ง) : แก้วร้อนใน

วิธีใช้ : ผสมทั้งต้นไหลเผือก ไฟเดือนห้า ตูกไก่ขาว อย่างละเท่าๆ กัน ต้มน้ำดื่ม จิบกินเรื่อยๆ

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ราก : Quinoid ; 2-Methyl anthraquinone, Damnacanthal, Rubiadin, Rubiadin-1-methyl ether Steroid

; Beta-sitosterol (Tu Dj , et al., 1981)

ชื่อ : ตูกไก่ดำ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : จันทน์คันทนา (ปราจีนบุรี) ; พุดน้ำ (สุราษฎร์ธานี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Psychotria adenophylla* Wall.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มขนาดกลาง ลำต้นเกลี้ยง เปลือกต้นสีคล้ำ ใบเดี่ยวเรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนาน ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบ กว้าง 2-3 ซม. ยาว 7-10 ซม. มีหูใบ ดอกช่อ ออกที่ปลายกิ่ง กลีบดอกเล็ก สีขาว ผลกลม เมื่อกแก่เปลี่ยนเป็นสีดำ

สรรพคุณ :

ทั้งต้น (แห้ง) : แก้ก้อนโน

วิธีใช้ : ผสมทั้งต้นโหลเมือก รากไฟเดือนห้า ทั้งต้นดุกโกขาว อย่างละเท่าๆ กันต้มน้ำดื่มจิบเรื่อยๆ

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ใบ : Triterpene ; Alpha-amyrin, Bauerenol acetate, Betulin, Betulinic acid, Friedelin, Ursolic acid
Steroid ; Beta-sitosterol (Dan S and Dan SS , 1986)

ชื่อ : ดุกใส (1)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : มากดุกหิน (สระบุรี); ชนุนดง (หล่มสัก); เข้าตาก (กาจญบุรี); กระดุก (ใต้);

ชั้นของพยาบาท (ตำรายา)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Suregada multiflorum. Bail.*

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นไม้ยืนต้น

ใบ : ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปขอบขนาน

ดอก : ออกเป็นช่อบริเวณซอกใบ แยกเพศอยู่คนละต้น กลีบดอกสีนวล

ผล : เป็นผลแห้ง

สรรพคุณ :

ลำต้น : แก้ไข้

ลำต้น : แก้ท้องผูกและยาระบาย

ลำต้น : แก้ท้องเสีย

ลำต้น : รักษาโรคผิวหนังทวาร

ราก : แก้ไข้หนักไม่ลงได้

ราก : แก้ปวดท้องและท้องมีลม

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ดุกใส (2)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ชั้นของพยาบาท(ไทยกลาง) ;กระดุก ,ชนุนดง ,ชั้นทอง ,ขุนทอง ,เข้าตาก ,เจิง ,ตีหมี่ ,ดุกหิน ,มะดุกดง ,มะดุกเลื่อน ,หมากดุก

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Gelonium multiflorum* A. Juss

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

สรรพคุณ :

ราก : แก้ลม แก้ประดง แก้พิษในกระดูก แก้โรคผิวหนัง

เปลือก : แก้โรคตับพิการ แก้ปอดพิการ แก้โรคผิวหนัง แก้กลากเกลื้อน รักษา มะเร็ง รักษา มะเร็งคุด เป็นยาถ่าย เป็นยาบำรุงเหงือก แก้เหงือกอักเสบ ทำให้ฟันทน แก้ประดง แก้พิษในกระดูก ร่าพยาธา แก้โรคเรื้อน คุดทะราด

เนื้อไม้ : แก้กามโรค แก้น้ำเหลืองเสีย แก้ไข้ แก้โรคผิวหนัง แก้คุดทะราด แก้กลากเกลื้อน ลมพิษ ประดงผื่นคัน แก้มะเร็ง แก้พิษในกระดูก ร่าพยาธา แก้โรคเรื้อน แก้ลมและโลหิตเป็นพิษ

ไม้ระบุงส่วนที่ใช้ : แก้ลมเป็นพิษ แก้ลม แก้พิษในกระดูก แก้ประดง แก้โรคผิวหนัง ร่าพยาธาผิวหนัง แก้โรค มะเร็ง คุดทะราด แก้กามโรค ร่าพยาธา แก้โรคเรื้อน แก้กลากเกลื้อน ร่าพยาธาโรคเรื้อน (นันทวัน บุณยะประภัศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม1)

เปลือก : ใช้เป็นยาถ่ายในโรคตับพิการ (วิทย์ เทียงบุญธรรม, 2539)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

caprylic acid; gelomulide A; gelomulide B; gelomulide C; gelomulide D; gelomulide E; gelomulide F; gelomuloside A; gelomuloside B; gelonin; gelonium anti-HIV protein GAP-31; jolkinolide B; luteolin-4'-7-dimethyl ether-3'-O- β -D-glucoside; loeic acid; β -sitosterol; multiflorenol; myristic acid; palmitic acid; scutellarein, 4'-7-dimethyl: 6-O- β -D-glucoside

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ยับยั้งการสังเคราะห์โปรตีน ด้านและยับยั้งวงจรชีวิตของ HIV ยับยั้งเนื้องอก รักษาโรค มะเร็งในเม็ดเลือด ยับยั้งการหดเกร็งของกล้ามเนื้อ เพิ่มความดันโลหิต เมื่อฉีดสารสกัดส่วนที่อยู่เหนือดินด้วย เอทานอล: น้ำ (1:1) เข้าช่องท้องหนูถีบจักร พบว่า ขนาดที่ทำให้สัตว์ทดลองตายครั้งหนึ่งคือ 100 mg/kg (นันทวัน บุณยะประภัศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม1)

ชื่อ : คู่มุง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Pterocarpus macrocarpus* Kurz.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Leguminosae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ เปลือกหนา สีน้ำตาลเทา แตกเป็นร่องลึก

ใบ : เป็นใบประกอบ ใบย่อยมี 7-9 ใบ ลักษณะคล้ายแผ่นหนังบางๆ ใบกลมรี ขอบเรียบ ใบย่อยเรียงสลับ
ขอบใบเป็นคลื่นเล็กน้อย

ดอก : มีสีเหลืองอยู่บนช่อดอกตามง่ามใบใกล้ยอด มีขนขึ้นประปราย กลีบดอกยาว

ผล : เป็นฝัก ทรงกลมขอบบาง นูนตรงกลาง ผิวเกลี้ยง

สรรพคุณ :

ราก : แก้ไข้หนักไม้ (มีตุ่ม)

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : เตื่อเกี้ยง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กูแซ เตื่อน้ำ มะเตื่ออุทุมพร

ชื่อสามัญ : Country fig tree

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Ficus racemosa* Linn.

ชื่อพ้อง : *F. glomerata* Roxb.

ชื่อวงศ์ : Moraceae

สรรพคุณ :

ราก : แก้ไข้ แก้ท้องร่วง กล่อมเสมหะ กล่อมโลหิต กระตุ้นพิษไข้ แก้ไข้หวัด แก้ไข้กาฬ แก้ไข้พิษ แก้พิษทุก
ชนิด แก้ไข้ตักกะสิลา แก้โรคงูสวัดและเริม แก้โรคกาฬ แก้ร้อนใน แก้บาดแผล

ต้น : แก้ท้องร่วง แก้บาดแผล

เปลือก : แก้ท้องร่วง แก้บาดแผล สมานบาดแผล แก้อาเจียน กล่อมเสมหะ กล่อมโลหิต แก้ไข้ แก้ลม แก้บิด
แก้ปวดท้อง ปวดมวน

ใบ : แก้ไข้

ผล : ขับลม

ยาง : แก้งูสวัดและเริม

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ : แก้ไข้ แก้ไข้ตักกะสิลา แก้ท้องเดิน แก้ไข้หวัด แก้ไข้กาฬ แก้ลม บำรุงธาตุ ขับเสมหะ กล่อม
เสมหะ กล่อมโลหิต กระตุ้นพิษ (นันทวัน นุณยะประภัสร์ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

α -amyrin acetate; β -amyrin; bergapten; bergenin I; cerylbehenate; daucosterol; friedelin;
gluanolacetate; glutinol; glutinol acetate; lanosta-8,22-dien-3 β -ol,13 β ,14 β ,17 β -(H)-20 α -(H);
lupeol; lupeol acetate; β -sitosterol; stigmasterol

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ลดน้ำตาล ยับยั้งเอนไซม์ glucose-6-phosphate และ arginase กระตุ้นเอนไซม์ glucose-6-
phosphate dehydrogenase ด้านเชื้อบิดมีตัว ลดความดันโลหิต กดหัวใจ คลายกล้ามเนื้อเรียบ ทำให้หลอดเลือด
เล็ดคล้ายตัว ยับยั้งการฝังตัวของตัวอ่อน เป็นพิษต่อเซลล์ ด้านเชื้อแบคทีเรีย ด้านเชื้อไวรัส ขับพยาธิ แก้ปวด

ลดไข้ ลดการอักเสบ มีฤทธิ์เหมือน agglutinin ทำให้เกิดการจับกลุ่มของเม็ดเลือดแดง ลดไขมันในเลือด ย่อยโปรตีน

การทดสอบความเป็นพิษ พบว่า เมื่อฉีดสารสกัดจากเปลือกต้น ด้วยเอทานอลและน้ำ (1:1) เข้าช่องท้องหนูถีบจักร พบว่าขนาดสูงสุดที่สัตว์ทดลองทนได้คือ 100.0 mg/kg แต่ถ้าเป็นสารสกัดจากใบด้วยปิโตรเลียมอีเทอร์ ให้ทางสายยางเข้าสู่กระเพาะอาหารของหนูถีบจักร ขนาดที่ทำให้หนูตายครั้งหนึ่งคือ มากกว่า 3.0 g/kg ส่วนสารสกัดจาก galls ด้วยเอทานอลและน้ำ (1:1) เมื่อฉีดเข้าช่องท้องหนูถีบจักร ขนาดที่ทำให้หนูตายครั้งหนึ่งคือ 500 mg/kg และเมื่อให้สารสกัดจากผลแห้งและส่วนที่อยู่เหนือดินด้วยวิธีเดียวกันนี้ พบว่าขนาดที่ทำให้หนูตายครั้งหนึ่งคือ 825 mg/kg และ 464 mg/kg ตามลำดับ

ชื่อ : เตื่อยบิด

ชื่อท้องถิ่นอื่น : เตื่อยเครือ, เตื่อยดิน, เตื่อยเถา, เตื่อยไม้, โมกเครือ (เหนือ) ; เตื่อยดิน (ประจวบคีรีขันธ์) ; เตื่อยดิบ (กระบี่) ; ตะซือบลาโก๊ะ (แม่ฮ่องสอน) ; พิษ (กลาง) ; มะเตื่อยดิน (ทั่วไป) ; มะเตื่อยเถา (ราชบุรี, เหนือ) ; ย่านเตื่อยบิด (สุราษฎร์ธานี) ; ไล่ต้น (นครราชสีมา)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Aganosma marginata* (Roxb.) G. Don

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Apocynaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เถาเนื้อแข็ง มียางสีขาว เลื้อยพันต้นไม้อื่น ใบ ออกตรงข้ามกันเป็นคู่ๆ รูปขอบขนานกว้าง 2.5-4.5 ซม. ยาว 7-10 ซม. ปลายใบเป็นติ่งแหลม โคนใบกลมหรือมน ขอบเรียบ ผิวด้านบนเกลี้ยงหรือมีขนประปราย ด้านล่างมีขนสั้นๆ เส้นใบโค้งบรรจบกันที่ใกล้ขอบใบ ก้านใบเรียวเล็กยาว 5-8 มม. มีขน ดอก ออกเป็นช่อที่ยอดหรือตามง่ามใบ มีขน ก้านช่อยาว 2.5 ซม. กลีบรองดอกยาว 5-7 มม. โคนเชื่อมติดกันเพียงเล็กน้อย ปลายแยกเป็นแฉกแหลม 5 แฉก มีขน กลีบดอกสีขาว เชื่อมติดกันเป็นท่อเล็กๆ ยาว 8-12 มม. โคนสุดเป็นกระเปาะ ปลายแยกเป็นกลีบแคบๆ 5 กลีบ ยาว 1.5-2 ซม. ดอกตูมกลีบจะเปิดไปในทางเดียวกัน เกสรตัวผู้ 5 อัน รูปหัวลูกศร ผล เป็นฝักยาว ออกเป็นคู่ เมื่อแก่จะแยกเป็น 2 ซีก เมล็ด รูปขอบขนาน ค่อนข้างยาว ปลายข้างหนึ่งมีขนยาว 1-2 ซม. ติดเป็นกระจุก

สรรพคุณ :

ใบ (สด) : แก้ท้องร่วง

วิธีใช้ : ใช้ประมาณ 1 กำมือ ต้มด้วย 3 ส่วนเอา 1 ส่วนดื่ม

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

ทั้งต้น (อินเดีย)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน มีฤทธิ์ชักนำการมีประจำเดือน เมื่อให้ทางปากในผู้หญิง (Petelot, 1954)

ราก (มาเลเซีย)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน มีฤทธิ์ชักนำการมีประจำเดือน เมื่อให้ทางปากในผู้หญิง (Quisumbing, 1951)

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : แดง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กร้อม, ควาย, ไคว, จะลาน, จาลาน, ตะกร้อม, ปราณ, ไปริน, ผ้าน, เพร, เน้ย, สะกรอม

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Xylia xylocarpa*

ชื่อพ้อง : *Xylia kerrii* Craib & Taub. Var. *kerrii* Nielson

ชื่อวงศ์ : Fabaceae หรือ Mimosaceae

สรรพคุณ :

เปลือก : สมานธาตุ แก้ก้องร่วง

แก่น : แก้กางโลหิต แก้วโรคชัษย์ บำรุงโลหิต แก้ก้องเสียว แก้วโลหิตชัษย์

ดอก : แก้วไข้ บำรุงหัวใจ

ไม้ระบุส่วนที่ใช้ : แก้วโรคเห็งอกบวมเป็นหนอง (นันทวัน บุญยะประกัศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2541, เล่ม 2)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา: ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ต้นแต้

ชื่อท้องถิ่นอื่น : มะค่าแต้ (กลาง)

ชื่อสามัญ : Sepetir

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Sindora siamensis* Teijsm. Ex Miq.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Leguminosae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่สูงประมาณ 25 เมตร เปลือกสีน้ำตาลเปล้า

ใบ : ปลายกลม หยักเว้าตื้นๆ ตรงกลางเล็กน้อย หลังใบมีขนละเอียดสั้นๆ ท้องใบมีขนหนาแน่น

ผล : เป็นฝักค่อนข้างยาวรูปไข่ ผนังมีหนามแหลม แข็ง เป็นจำนวนมาก แต่ละฝักมี 1-3 เม็ด

สรรพคุณ :

ทั้งต้น (ส่วนทั้ง 5) : รักษาวัณโรค

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา: ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ต້องแล้ง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : นมน้อย (กลาง); น้ำเต้าแล้ง (นครราชสีมา); น้าน้อย (เลย)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Polyalthia evecata* (Pierre) Finet & Gagnep.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Annonaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : ไม้พุ่มขนาดเล็กสูง 0.5-1 เมตร

ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนานหรือวงรี กว้าง 2-4 ซม. ยาว 6-12 ซม.

ดอก : ดอกเดี่ยวออกที่ซอกใบ กลีบดอกสีเหลือง

ผล : เป็นผลกลุ่ม มีหลายผลย่อยรวมเป็นช่อ ผลย่อยรูปทรงกลม เมื่อสุกจะมีสีน้ำตาลแดง

สรรพคุณ :

ราก : ต้มอยู่ไฟ

ราก : รักษาแผลพุพอง

ราก : แก้อาการกินของผิดหลังคลอด

ราก : ขับน้ำนม

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ต่อมต็อก

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ต่อมต็อก, บาดตอมต็อก (เชียงใหม่); ตะงเหล้งเช่า (จีน); โทงเทง (กลาง); ปุงปิง (ปัตตานี)

ชื่อสามัญ : Poisonous cape gooseberry, Winter cherry, Hog weed, Topotopo, Topatop, Sacabuche, Dumadu harachan

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Physalis angulata* L.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Solanaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

พืชล้มลุกอายุประมาณ 1 ปี แตกกิ่งก้าน ต้นสูงได้ถึง 60 ซม. ลำต้นเกลี้ยง หรือมีขนเล็กน้อย ลำต้นเป็นเหลี่ยม ใบ เดี่ยวเรียงสลับ ใบเว้าเล็กน้อย ขอบใบไม่เรียบ รูปไข่ ยาว 4-10 ซม. กว้าง 2.5-5 ซม. ปลายใบแหลมโคนใบมน 2 ข้างไม่เท่ากัน ดอกเดี่ยวออกตามซอกใบ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันปลายแยก กลีบดอกสีเขียวปนเหลือง ผล มีกลีบเลี้ยงหุ้มปิดคล้ายถุง

สรรพคุณ :

ใบ (สด) : แก้คัน

วิธีใช้ : ใช้พอบประมาณตำร่วมกับปูนหมากพอกบริเวณที่คัน

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ส่วนเหนือดินแห้ง (อินโดนีเซีย)

- สารสกัดด้วยเมธานอล พบว่ามีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ protease มีค่า IC 50 ที่ 340.0 mcg/ml, ด้านเชื้อไวรัส และเป็นพิษต่อเซลล์ โดยมีค่า ความเข้มข้นที่สามารถยับยั้งได้ทั้งหมดคือ > 4.0 mcg/ml แต่ไม่ไวต่อ virus-HIV-1 เมื่อทดลองในอาหารเลี้ยงเชื้อ (Kusumoto IT, et al., 1992)
- สารสกัดด้วย เมธานอล หรือน้ำ ทดลองใน cell culture พบว่ามีฤทธิ์ต้านเอนไซม์ reverse transcriptase โดยความเข้มข้นที่สามารถยับยั้งได้ครั้งหนึ่งคือ > 1000 mcg/ml (Kusumoto IT, et al., 1992)

ชื่อ : ตั้งต้น

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ชะลูด(กลาง) ;ลูด(ปัตตานี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Alyxia reinwardtii* Bl. var *lucida* Markgr.

ชื่อพ้อง : *Alyxia nitens* Kerr.

ชื่อวงศ์ : Apocynaceae

สรรพคุณ :

เนื้อไม้ : บำรุงหัวใจ รักษาลมและขับลม

เปลือกชั้นใน : บำรุงกำลัง กลิ่นหอม

ใบ : รักษาอาการไข้

ดอก : รักษาไข้เพื่อคลั่ง

ผล : รักษาอาการไข้

ราก : รักษาพิษเสมหะ พิษไข้และลม (วิทย์ เทียงบูรณธรรม,2539)

คนไทยโบราณนิยมใช้เปลือกอบเสื้อผ้า ทำให้มีกลิ่นหอม และให้ผลมในเครื่องหอม เช่น รูปหอม (รุ่งระวี เต็มศิริ ฤกษ์กุล,2536)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

อวย เกตุสิงห์ ได้ทดลองโดยนำเอาสมุนไพรมารักษาผู้ป่วยมาลาเรีย 543 คน โดยมีผู้ติดเชื้อ *P. falciparum* 255 คน และ เชื้อ *P. vivax* 288 คน พบว่า ผู้ป่วยทั้งหมดหาย 60% ซึ่งเป็นผู้ป่วยที่ติดเชื้อ *P. falciparum* หาย 62.5% เป็นผู้ป่วยที่ติดเชื้อ *P. vivax* หาย 50% (พจนีย์ สุริยะวงศ์,2537)

ชื่อ : ตาไก่

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กำแพงเจ็ดชั้น (ทั่วไป); หลุมนก (ใต้); ตะลุ่มนก (ตะวันออก)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Salacia chinensis* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Celastraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : ป็นไม้พุ่มรอเลื้อย เมื่อใช้มีดเจียนดูลำต้นจะสังเกตเห็นวงรอบภายในลำต้นมี 7 ชั้น

ใบ : ใบเดี่ยว ออกตรงกันข้ามกันเป็นคู่ แผ่นใบรูปรีแกมรูปหอกถึงรูปรีแกมรูปไข่ ปลายเป็นติ่งหูดังเรียวยแหลม ผิวใบเกลี้ยง

ดอก : มีขนาดเล็ก สีเขียวอ่อน ออกเป็นกระจุกบริเวณง่ามใบ

ผล : กลม เมื่อสุกมีสีเหลืองส้ม รสหวานรับประทานได้

สรรพคุณ :

ลำต้น แก้มืดสำแดง

ลำต้น ขับปัสสาวะ

ลำต้น ยาระบาย

ลำต้น รักษาผิวหนัง

ลำต้น ยาระบาย

ราก, ลำต้น, ใบ รักษาเบาหวาน

ราก, ลำต้น, ใบ แก้ไข้

ลำต้น รักษาโรคผิวหนัง

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ตานย่าน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : งูก้านปล้อง (เลย) ; ลังแดง (อุบลราชธานี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Psychotria serpens* L.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มขนาดเล็ก สามารถเลื้อยได้ ใบเดี่ยวออกเรียงสลับ รูปขอบขนาน ปลายใบยื่นเป็นติ่งยาว ประมาณ 0.5-0.8 ซม. โคนใบเรียวสอบหรือมนเล็กน้อย กว้าง 2.5-3 ซม. ยาว 7-9 ซม. ดอกช่อออกที่ปลายกิ่ง ดอกมีขนาดเล็กสีขาว โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้นๆ

สรรพคุณ :

ทั้งต้นสด : แก้กามขโมย ตานซางในเด็ก

วิธีใช้ : ผสมทั้งต้นตานกรอบ ตานบิต หัวตะไคร้แก่ อย่างละเท่าๆ กัน ต้มน้ำดื่ม

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ใบ : Monoterpene ; Asperuloside

ทั้งต้น : Steroid ; Beta-sitosterol, stigmasterol

ส่วนเหนือดิน : Triterpene ; Ursolic acid

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา

ส่วนเหนือดินแห้ง (ได้หวัน)

- สารสกัดส่วนเหนือดินแห้งด้วยเมทานอล ทดลองใน cell culture พบว่าเป็นพิษต่อเซลล์และมีค่าความเข้มข้นที่ทำให้เซลล์ตายครึ่งหนึ่งคือ <20.0 mcg/ml

ชื่อ : ตาลโตนด

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ตะนอด ,ตาลโตนด ,ตาลใหญ่ ,โหนด ห้าง, ทะเนาค์

ชื่อสามัญ : Sugar palm, African fan palm, Brab palm, Butia palm, Fan palm, Lontar palm, Palmyra palm

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Borassus flabellifer* Linn.

ชื่อพ้อง : *B. flabelliformis* Murr.

ชื่อวงศ์ : Palmae

สรรพคุณ :

วงตาล : ทำเครื่องดื่มที่เรียกว่า น้ำตาลเมา แก้กษิตาลซาง ขับพยาธิ บำรุงเนื้อ ทำให้ดวงจิตสดชื่น แก่ประดง แก่ลงท้อง แก่โลหิต แก่ไข้ ริดสีดวงปากเปื่อย ช่อดอกตัวผู้ขับปัสสาวะ

เนื้อ : แต่งสีเหลืองขนมตาล

เมล็ด : กินเป็นอาหาร

ราก : แก้กษิตาลซาง แก่ไข้ร้อน กระหายน้ำ ขับพยาธิ ชูกำลัง ขับโลหิต แก่ประดง ขับปัสสาวะ

ใบ : แก่ปากเปื่อย แก่บิต แก่ท้องเสีย แก่โลหิต แก่อุจจาระเป็นโลหิต

ก้านใบ : แก่ปากเปื่อย แก่บิต แก่ท้องเสีย แก่โลหิต แก่อุจจาระเป็นโลหิต แก่น้ำหนวก

ด่างวงตาล : แก้กษัย แก่นิว ขับปัสสาวะ ขับมูกกิด กัดตานเสมหะ กัดตานเลือด

น้ำตาลสด : ชูกำลัง ทำให้ชุ่มชื้นใจ บำรุงหัวใจ แก่อ่อนเพลีย แก่พิษซาง ขับเลือดลม บำรุงหัวใจให้สดชื่น แก่เสมหะเหนียว เจริญอาหาร

น้ำจากผล : ชูกำลัง บำรุงหัวใจให้ชุ่มชื้น แก้เสมหะเหนียว เจริญอาหาร กินผายธาตุ

จาก : แก่นิวไนโต แก่นิวไนดุงน้ำดี

ทั้งห้า : แก้วพยาธิตาลขวาง คุมธาตุ

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ : ชูกำลัง ดับพิษตาลขวาง บำรุงจิตให้ชื่นบาน บำรุงหัวใจ รูดับพิษ (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2541, เล่ม2)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

polysaccharides; BF-A; BF-B; glucan I

จงให้น้ำตาลหลายชนิด เนื้อให้สารประเภท carotenoid มีสีเหลือง (นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ตันติวัฒน์, 2541)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ก่อกลายพันธุ์ ทำให้เกิดความผิดปกติของโครโมโซม ด้านเชื้อแบคทีเรีย ไม่มีฤทธิ์ลดน้ำตาลในเลือด เร่งการเจริญเติบโตของพืชอื่น

การทดสอบความเป็นพิษ พบว่า เป็นพิษต่อระบบประสาทและทำให้ตายเมื่อให้กิน ดอกตาลเป็นพิษต่อกบเมื่อสัมผัสกับผิวหนัง โดยพบว่าค่า LD₅₀ เท่ากับ 54.1 µg/ml (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2541, เล่ม2)

ชื่อ : ดินเบ็ดขาว

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Alstonia rostrata* Fischer

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Apocynaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ยืนต้น ขนาดกลาง มีน้ำยางสีขาว ใบ ออกรอบข้อ 3-4 ใบ รูปขอบขนาน กว้าง 2-4 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบแคบแหลม ขอบใบเรียบ เส้นใบเล็ก และขนานกัน ผิวเกลี้ยงทั้ง 2 ด้าน ก้านใบยาว 1-2 ซม. ดอกออกเป็นช่อที่ยอด แตกกิ่งย่อยแผ่กระจาย ดอกมีจำนวนมาก กลีบเลี้ยงมีขนาดเล็ก รูปไข่ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว เชื่อมติดกันเป็นท่อ ยาวประมาณ 6 มม. เกสรตัวผู้ 5 อันติดอยู่ด้านในประมาณกลางท่อ ผล เป็นฝักเล็ก ยาว 12-19 ซม.

สรรพคุณ :

ราก (แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้ : ผลสมุนไพรรื่นอย่างละเท่าๆ กัน แช่เหล้าดื่มครั้งละครั้งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ตุ่มพระ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กรวย, กรวยน้ำ, กรวยสวน (กรุงเทพมหานคร) ; กะเพราพระ, เพราพระ (ชุมพร) ; จุมพรี (นครศรีธรรมราช) ; ยางู, หัน (ปัตตานี) ; เลือดควาย (กระบี่) ; ตุ่มพระ (นครศรีธรรมราช)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Horsfieldia irya* Warb.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Myristicaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ สูง 15-30 ม. แตกกิ่งชั้นเดียวปลายกิ่งมักย้อยลง ลำต้นกลมเปลือกสีน้ำตาลเทาขรุขระ แตกเป็นร่องตามยาว กะเทาะบุ่มเป็นแฉ่น เปลือกชั้นในสีชมพูแดง มียางใสสีแดง ใบเดี่ยว เรียงสลับในระนาบเดียวกัน แผ่นใบบางกรอบ รูปขอบขนานแกมรูปหอก ยาว 16-20 ซม. กว้าง 4.5-6 ซม. ด้านหลังใบสีเขียวเข้มมีจุดเล็กๆ ทั่วไป ท้องใบสีเขียวอมวอล ปลายใบเรียวแหลม โคนใบเบี้ยว มน ก้านใบยาว 0.6-1 ซม. ดอกเล็กมากสีเขียวปนเหลือง ออกเป็นช่อตามกิ่งและง่ามใบ ดอกแยกเพศอยู่คนละต้น ผล สีแดงส้มค่อนข้างกลม แต่ละผลมี 1 เมล็ด มีเยื่อสีแดงส้มหุ้ม

สรรพคุณ :

ผล (สด) : แก้หืด

วิธีใช้ : ใช้พอประมาณตำผสมกับน้ำมันมะพร้าวทาบริเวณที่เป็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

เมล็ด : Lignan ; Asarinin, Horsfieldin

Lipid ; Myristic acid, Trimyristin

Benzenoid ; 1-(2-6-Dihydroxy-phenyl) dodecan-1-one

(Wimalasena S and Karunawansa E, 1994)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ตุ่มดั่ง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : พญาษา , พุดไทโร (ไทย-ราชบุรี) ; ตุ่มดั่ง (อีสาน) ; กระเจาะ , ชะแจะ , เก๊ะ , แจะ (พวยัพ)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Naringi crenulata* (Roxb.) Nicolson

ชื่อพ้อง : *Hyperethusa crenulata* (Roxb.) Roem, *Limonia acidissima* Linn., *L. crenulata* Roxb.

ชื่อวงศ์ : Rutaceae

สรรพคุณ :

ใบ : รักษาโรคลมบ้าหมู

ผลแห้ง : รักษาพิษ เป็นยาบำรุง รักษาอาการไข้ และรักษาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ เนื่องจากอาหารไม่ย่อย

เนื้อไม้ : รักษาอาการไข้ โรคโลหิตจางมแห้ง ดับพิษร้อนและโรคกษัย

ราก : ยาระบาย ช่วยขับเหงื่อ บำบัดโรคลำไส้ Colic และ cardiagia (วิทยุ เทียนบูรณธรรม, 2539)

ราก : แก้ไข้ แก้ลมบ้าหมู แก้กษัย แก้โรคผอมแห้ง

ใบ : คุมกำเนียด แก้ไข้ แก้กษัย แก้โรคผอมแห้ง แก้ปวดข้อ ปวดกระดูก

ผล : แก้กษัย แก้โรคผอมแห้ง แก้ลมบ้าหมู

เปลือก : แก้ไข้ ช่วยทำให้เจริญอาหาร บำรุงดวงจิตให้ชุ่มชื้น แจ่มใส ขับผายลม แก้พิษร้อน ดอนพิษไข้

เนื้อไม้ : ช่วยเจริญอาหาร

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ : แก้ไข้ แก้กษัย แก้โลหิต บำรุงน้ำดี บำรุงโลหิต (นันทวัน บุณยะประภัศร และอรนุช โชคชัย เจริญพร, 2542, เล่ม3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

acidissimin A; acidissimin B; acidissimin epoxide; acidissiminol; acidissiminol epoxide; acidissiminol,dihydroxy; alanine,phenyl; β -trans-anethole; aurapten; benzoquinone,2,6-dimethoxy; bergapten; borneol; campesterol; β -carboline,tetrahydro:2-methyl; cholesterol; cinnamide, N-(p-hydroxy- β -phenethyl)-p-hydroxy; coumarin,7-phenyl-acetoxy; p-cresol; cysteine; daucosterol; dictamnine; edulitine; essential oil (Feronia elephantum); estragole; eugenol,iso: methyl ether; ferolin; imperatorin; indole,4-formyl; inositol; integriquinoline; limonin; linoleic acid; linolenic acid; lupeol; luvangetin; maltose; marmesin; (+)-marmesin; marmin; nomilinic acid,deacetyl: methyl ester; obacunone; oleic acid; orientin; ostheno; osthol; palmitic acid; physcion; pimpinellin,iso; psoralen; quinol-2-one,4-methoxy-1-methyl; quinol-2-one,4-methoxy; 2-quinoline,4-methoxy-N-methyl; saponarin; scoparone; β -sitosterol; stearic acid; stigmasterol; (DL)-syringaresinol; syringic aldehyde; (+)-tanakamine; (+)-tanakine; tembamide; thujene; tryptamine,N(B)-acetyl-N(B)-methyl; tryptamine,N-N-dimethyl; tyramine,N-benzoyl; tyrosine; umbelliferone; umbelliferone,geranyl; vitexin; vitexin,iso; xanthotoxin; xanthotoxol

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านเชื้อรา ต้านเชื้อราในพืช ต้านมาลาเรีย ขับพยาธิ ฆ่าตัวตืด ต้านปรสิต ต้านการหดเกร็งของลำไส้ กระตุ้นมดลูก กระตุ้นกล้ามเนื้อเรียบของลำไส้ กระตุ้นกล้ามเนื้อลาย กดการทำงานของหัวใจ กดระบบประสาทส่วนกลาง ลดระดับน้ำตาลในเลือด

สารสกัดเอทานอล 50% จากส่วนเหนือดิน ฉีดเข้าช่องท้องของหนูถีบจักร พบว่ามีค่า LD₅₀ มากกว่า 1 g/kg (นันทวัน บุณยะประภัศร และอรนุช โชคชัย เจริญพร, 2542, เล่ม 3)

ชื่อ : เต่าร้าง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : เขื่องหนู (เหนือ) ;เต่าร้างแดง (นครศรีธรรมราช) ; มะเต็ง (ยะลา)

ชื่อสามัญ : Fish Tail Palm, Wart Fish Palm

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Caryota mitis* Lour.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Palmae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

พืชพวกปาล์ม ลำต้นมักขึ้นเดี่ยว บางครั้งแตกกอ 2-3 ต้น ใบประกอบขนนก 2 ชั้น ยาว 150-300 ซม. กว้าง 100-300 ซม. ใบย่อยรูปหางปลา ยาว 15-30 ซม. กว้าง 8-15 ซม. ปลายหยักไม่สม่ำเสมอ ดอก สีม่วง ออกเป็นช่อแยกแขนงที่โคน ช่อย่อยรูปหางหนู เรียวเล็ก ห้อยลง ยาว 30-60 ซม. ออกช่อครั้งแรกที่ปลายลำ ปิ ต่อมาออกที่ง่ามใบ และในปีต่อๆ มา ออกลงมาถึงโคนต้น เมื่อผลแก่ลำต้นจะค่อยๆ ตามไป ผล แก่สีแดงคล้ำ ค่อนข้างกลม

สรรพคุณ :

ยอดอ่อนข้างใน (สด) : ถ่ายพยาธิในเด็ก

ราก ดับพิษที่ดับ ปอด หัวใจ แก้กัวใจพิการ แก้กัดับทุด

หัว ดับพิษที่ดับ ปอด หัวใจ บำรุงดับ แก้กัวพื้ชั้ที่ดับ แก้กัดับทุด แก้กัชั้ใน บำรุงหัวใจ

ไม้ระบุส่วนที่ใช้ : แก้กัดับทุด

วิธีใช้ : ผสมกับกะปิย่างโปะกะหม่อม

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

lauric acid ; myristic acid ; palmitic acid, oleic acid ; linoleic acid ; (Abu -Mustafa Ea, et al., 1977)

ดอก : Flavonoids (Abu - Mustafa Ea, et al., 1977)

ชื่อ : ถ่อมเลือด

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Stephania sp.*

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Menispermaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นไม้เถาเลื้อยพาดพันต้นไม้ใหญ่ เถาสีแดงอมดำ มีหัวกลมแบนอาจโตเท่ากำมะถันและมียางสีแดง

ใบ : ใบเดี่ยว ทรงกลมปลายแหลม ก้านใบบิด ก้านใบสีแดง ก้านใบมียางสีเหลือง

สรรพคุณ :

เถา : แก้กัเดกเลือด

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ทองพันชั่ง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : พันชั่ง ,ทองคันชั่ง ,หญ้ามันไก่ ,ทองพันศุลย์(ภาคกลาง)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Rhinacanthus nasutus* (L.) Kurz.

ชื่อพ้อง : *R. communis* Wees

ชื่อวงศ์ : Acanthaceae

สรรพคุณ :

ราก : รักษาโรคผิวหนังกลากเกลื้อน โรคผิวหนังที่เป็นน้ำเหลืองบางชนิด โรคผิวหนังผื่นคัน รักษาโรคพยาธิวงแหวนตามผิวหนัง ขับปัสสาวะ ดับพิษไข้ แก้พิษตะขบ แผลงปอง แก้พิษงู ดอนพิษยาเบื่อ เป็นยารักษาเชื้อ แก้ลมพิษ แก้วิตสีดวง ทำลายพยาธิ

ต้น : รักษาความดันโลหิตสูง

ใบ : ขับปัสสาวะ แก้ปวดฝี ดอนพิษอักเสบ แก้พิษงู แก้พิษไข้ แก้พิษโลหิต แก้ไข้เชิงซึม ดับพิษไข้ ยาบำรุงร่างกาย แก้โรค 108 ประการ ทำให้มีสุขภาพอ่อนามียดี ยาระบาย แก้ไข้ตัวร้อน แก้พยาธิผิวหนัง รักษาโรคพยาธิวงแหวนตามผิวหนัง แก้โรคผิวหนัง แก้กลากเกลื้อน แก้มะเร็ง(บางจำพวก) แก้ผื่นคัน บำรุงปอด รักษาโรค ความดันโลหิตสูง แก้ลมร่วงเป็นหย่อมๆ (ไม่ใช่หัวล้าน)

ทั้ง 5 : รักษาไล่เลื้อน แก้เม็ดผื่นคัน แก้โรคผื่นคัน คุศทะเลาะ พยาธิผิวหนัง แก้มะเร็ง แก้โรคคัน แก้โรคเรื้อน พยาธิบาดแผล แก้พิษงู แก้ น้ำเหลืองเสีย แก้กลากเกลื้อน แก้พยาธิ ไล่เลื้อน

ทั้งต้น : รักษา มะเร็งที่เต้านมหรือมดลูก แก้โรคปัสสาวะบ่อย ๆ และมีกลิ่นเหม็นผิดปกติ รักษา มะเร็ง (นันทวัน บุญยะประภักดิ์ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2541, เล่ม2)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ใบและราก : มีสาร oxymethylantraquinone (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539) และ rhinacanthin (นิจศิริ เรืองรังษี และ พยอม ตันติวัฒน์, 2541)

daucosterol; lupeol; naphtho (2,3-B) -pyran-5-10-dione, 2 (H):3-4-dihydro:3-3-dimethyl; rhinacanthin A; rhinacanthin B; β -sitosterol; stigmasterol

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ตั้งจุดแมลง มีฤทธิ์เหมือน juvenile hormone ด้านเชื้อแบคทีเรีย ด้านเชื้อรา ด้านไวรัส ลดความดันโลหิต เพิ่มความดันโลหิต ทำให้หัวใจเต้นเร็วขึ้น ยับยั้งเบาหวาน ขับลม เป็นยาระบาย ลดไข้ ลดฤทธิ์ของ alkylating agent ยับยั้งเอนไซม์ aniline hydroxylase ยับยั้งการก่อกลายพันธุ์ สารสกัดด้วยเอทานอล 50% ป้อนหรือฉีดเข้าใต้ผิวหนังหนูถีบจักรขนาด 10 g/kg ไม่ทำให้เกิดพิษ (นันทวัน บุญยะประภักดิ์ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2541, เล่ม2)

ใช้ใบหรือรากสดตำละเอียดแช่ในเหล้าหรือแอลกอฮอล์ 30-50% ทั้งไว้ รินน้ำทาในบางตำรับ ใช้ใบชงน้ำดื่มเพื่อเป็นยาระบายและขับปัสสาวะ (วันดี กุญชรพันธ์, 2539)

สาร naphthoquinones ซึ่งได้แก่ rhinacanthin-C และ rhinacanthin-D มีฤทธิ์ยับยั้ง cytomegalovirus (CMV) โดยมีค่า ED_{50} เท่ากับ 0.02 และ 0.22 μ g/ml (Sendl, et al., 1996)

สาร 3,4-dihydro-3,3-dimethyl-2H-naphtho(2,3-b)pyran-5,10-dione มีฤทธิ์ต้านเชื้อรา (Kodama, et al., 1993)

ในดอกพบสารจำพวก rutin จากงานวิจัยพบว่า สารสกัดต้นและใบด้วยแอลกอฮอล์และคลอโรฟอร์ม มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อราที่เป็นสาเหตุของโรคผิวหนังต่าง ๆ รวมทั้งกลากได้ผลดี (วันดี กฤษณพันธ์, 2539) กองวิจัยทางการแพทย์กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ศึกษาพิษเฉียบพลันแล้วพบว่า ไม่มีพิษ (มานิช วามานนท์ และเพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ, 2537)

ชื่อ : หุ้งฟ้า

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กระหุ้งฟ้าให้, หุ้งฟ้าไก่ (ชุมพร) ; ดินเทียน (สงขลา) ; พอมพร้าว (ปัตตานี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Alstonia macrophylla* Wall.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Apocynaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ยืนต้น ขนาดกลาง มีน้ำยาวสีขาว ใบ รูปหอกกลับกว้าง 4-8 ซม. ปลายใบเป็นติ่งแหลม โคนใบแคบแหลม ขอบใบเรียบ เส้นใบเล็ก และขนานกัน ผิวด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขน ก้านใบยาว 1-2 ซม. มีขน ดอก ออกเป็นช่อที่ยอด แตกกิ่งย่อยแผ่กระจาย ดอกมีจำนวนมาก กลีบเลี้ยงมีขนาดเล็ก มีขน โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว หรือขาวอมเหลือง เชื่อมติดกันเป็นท่อ ยาวประมาณ 6 มม. ภายนอกเกลี้ยง ภายในใกล้ปากท่อมมีขน เกสรตัวผู้ 5 อันติดอยู่ด้านในใกล้ปากท่อ ผล เป็นฝักเล็กยาว 30-45 ซม. ออกเป็นคู่ๆ เมื่อแก่จะแตกเป็น 2 ซีก เมล็ดแบน รูปขอบขนาน ยาวประมาณ 8 มม. หัวและหางมีขนยาว ตรงกลางขนสั้น ขนสั้นน้ำตาลอมแดง

สรรพคุณ :

ลำต้น ราก (แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้ : ผลผสมุนไฟหรือขึ้นอย่างละเท่าๆ กัน แะ เหล้าต้ม ครั้งละ ครั้งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ทั้งต้น : Indole alkaloid; Affinisine (Abc F, et al., 1994), Macrosalpine (Ratnayake Ck, et al., 1987), Picrinine, Benzoyl-Vincamajin

ใบ : Indole alkaloid; 11-methoxy Akuammicine (Atta- Ur - Rahman, et al., 1987), N-(4)-oxide Akuammicine (Atta- Ur - Rahman, et al., 1987), N(4)-demethyl Alstophyline oxindole (Atta- Ur - Rahman, et al., 1987), Cabucraline (Atta- Ur - Rahman, et al., 1988), Cathafoline-N(4)-oxide (Atta- Ur - Rahman, et al., 1988), Cathafolie-N(4)-oxide, Vincamajine-17-o-veratrate (Atta- Ur - Rahman, et al., 1987), Vincamajine-N-(1)tri-o-methyl-gallate, Vincorine, 19-20-alpha-epoxy-11-methoxy Akuammicine, 20-alpha-

hydroxy-11-methoxy-19-oxo Akuammicine, 17-O- benzoate 10-methoxy-N(1)-methyl Burnamine(Atta- Ur – Rahman, et al., 1988), 17-vertrate 10-11-dimethoxy N(1)-methyl Picrinine(Atta- Ur – Rahman, et al., 1988), StrictamineM (Atta- Ur – Rahman, et al., 1988), 5-alpha-10-11-trimethoxy-1-2-dihydro N-methyl Strictamine(Atta- Ur – Rahman, et al., 1988), Altomacrocine(Atta- Ur – Rahman, et al., 1988), Alstonamide(Atta- Ur – Rahman, et al., 1988), Demethoxy Alstonamide, Alstonisine (Abc F, et al. 1994), Alstophylline(Abc F, et al. 1994), 16-hydroxy N(B)-demethyl Alstophylline oxindole (Wong WH, et al., 1966), Alstopicralamine(Atta- Ur – Rahman, et al., 1988), Alstozine-N-oxide(Wong WH, et al., 1966), Cabucraline(Abc F, et al. 1994), Macralstonine(Atta- Ur – Rahman, et al., 1988), Anhydro Macralstonine, Quebrachidine, N-methyl-1-2-dihydro Strictamine, Strictaminolamine(Atta- Ur – Rahman, et al., 1988), Vincamajine, 19-hydroxy Vincamajine(Abc F, et al. 1994)

· เปลือกราก : Indole alkaloid; Alstomacroline, O-methyl Macraltonine, Villalstonine

น้ำยาง : Isoquinolone alkaloid; Berberine, Phaeantherine, Pycnamine

Isoquinolone alkaloid; Alstomacrophylline, Alstoumerine, 20-EPI Antirhine, Villalstonine-N-oxide

เปลือกต้น : Indole alkaloid; Alstoniaconstrictaalkaloid M

Isoquinolone alkaloid; Berberine, Phaeantherine, Pycnamine

Pyrrrolizidine alkaloid; Macrophylline, Macralstonidine, Macrocarpamine

ผล : Indole alkaloid; Alstonerine, Yohimbine

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา

เปลือก (ฟิลิปปินส์)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน, โวนมีฤทธิ์ชักนำการมีประจำเดือนเมื่อให้ทางปากในหญิงวัยเจริญพันธุ์ (Willaman JJ and Schubert BG, 1961)

เปลือกรากแห้ง (ประเทศไทย)

- สารสกัด ด้วยเมธานอล มีฤทธิ์ต้าน เชื้อ *Plasmodium falciparum* มีค่า IC 50 ที่ความเข้มข้น 5.7 micromoles เป็นพิษต่อเซลล์มะเร็งปอด MOR-P มีค่า IC 50 มีความเข้มข้น 14 mcg/mL, 2.3, 19.6, 61.4 และ 89.4 micromoles เซลล์มะเร็งปอด CRO-L23 มีค่า IC 50 ที่ความเข้มข้น 23 mcg/mL, 2.9 15.1, 62.3 และ 89.9 micromoles (1957 – 1968)
- น้ำต้มเปลือกรากแห้ง มีฤทธิ์ต้านมาลาเรีย ในคน เมื่อให้ทางปาก (Abc F, et al., 1994)

ชื่อ : เท้ายายม่อม

ชื่อท้องถิ่นอื่น : พญารากเดียว, ไม้เท้าฤาษี (ใต้); การะลอง, ดอกคาม, พญาเส็งจอน

ชื่อภาษาสามัญ : One Root Plant

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Clerodendrum petasites* S. Moure.

ชื่อวงศ์ : Verbenaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

อาศัยเกาะบนต้นไม้อื่น ลำต้นใหญ่ มีรากออกตามข้อและลำต้น มียางขาว ใบเดี่ยว ออกเป็นคู่ตรงข้ามกัน รูปไข่ค่อนข้างป้อม หรือ รูปรี ปลายใบกลมหรือเป็นติ่งแหลมเล็กๆ โคนใบแหลมหรือกลม กว้าง 4-6 ซม. ยาว 4.5-10 ซม. เนื้อใบหนา ขอบใบมีขนสั้น เส้นใบเห็นไม่ชัด ก้านใบยาว 4-12 มม. ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบ ก้านช่อและก้านดอกใหญ่มีขน ก้านช่อยาว 1-4 ซม. ก้านดอกยาวเท่าๆ กัน 1-1.5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ มีขนาดเล็ก รูปรี ปลายกลีบกลม กลีบดอกมี 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกัน ดอกบานเต็มที่กว้างประมาณ 8 มม. สีขาว หรือ ขาวอมเขียว ด้านในมีขน เส้นเกสรรูปไข่ สีชมพู หนาและสั้น ด้านกว้างหันออกด้านนอก ด้านบนเข้ามีปุ่มอยู่ตรงกลาง มุมด้านในมีเดือยสั้นๆ สั้นกว่าเกสรตัวผู้ ผล เป็นฝักคู่ โค้งเป็นรูปเคียว กว้างประมาณ 2 ซม. ยาว 15 ซม. เปลือกหนาประมาณ 6 มม. เมล็ด ยาวประมาณ 6 มม.

สรรพคุณ :

ใบ: แก้ป้างในท้อง

วิธีใช้ : เอาใบมาเหน็บที่หน้าท้อง

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

น้ำมัน (ใบ) : Lipid ; Hexadecenoic acid (Warnaar F, 1984), Linoleic acid(Warnaar F, 1984), Margaric acid (Warnaar F, 1984), Myristic acid, Oleic acid, Palmitic acid, Pentadecanoic acid, Stearic acid, Heptadecenoic acid , Phenylpropanoid ; Cinnamic acid, Phenylpropionic acid (Warnaar F, 1984)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : นมหว่า

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กาสะท่อน, ไคร้อยง (เชียงใหม่) ; คางสูงหลวง, ถ่อนฏ, เลน, หัสกิน, เหมือดหยวก (เลย) ; เงินวา (ยะลา) ; ชงทุแมะ (กาญจนบุรี) ; ชงทุแมะ (เชียงใหม่) ; นมวา, ลักเคยลักเกลือ (สุราษฎร์ธานี) ; นำวา (ตรัง) ; ปะแครง (ใต้) ; มะกล้ำตาช้าง (ชุมพร) ; มะขามแป (ลำปาง) ; ยมวา (ภูเก็ต) ; เลินมือ (เหนือ), แชกอง (มาเลย์)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Archidendron clypearia* (Jack) I. Nielsen ssp. *sessiliflora* (Merr.) Nielsen

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Leguminosae (Fabaceae)-Mimosoidaeae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 5-12 ม. เปลือกสีน้ำตาลเทาถึงคล้ำเรียบถึงแตกเป็นสะเก็ด กิ่งและช่อดอกมีขนสั้นๆ กิ่งอ่อนเป็นเหลี่ยมหรือเป็นครีบ ใบ ประกอบสองชั้น เรียงเวียนสลับ ก้านช่อใบเป็นเหลี่ยมยาว 10-25 ซม. มีต่อมเป็นระยะ ก้านแขนงออกตรงข้ามกัน มีต่อมระหว่างคู่ใบย่อย ใบย่อยรูปขนมเบี่ยงปุ่น ปลายมนถึงแหลม โคนใบสอบ เรียงตรงข้ามกัน 4-10 คู่ ยาว 3.5-6 ซม. กว้าง 1.25 ซม. ดอก เล็กสีขาว ออกเป็นช่อตามปลายกิ่ง ฝัก บิดโค้งสี่เหลี่ยม มีขนสั้นๆ แตกออกเป็นซีก มี 4-5 เมล็ด เมล็ดรูปกลมรี สีดำเป็นมัน

สรรพคุณ :

เปลือก (สด) : ใช้ล้างแผล

วิธีใช้ : ใช้ประมาณ 1 กำมือ เติมน้ำพอท่วมต้มเอาน้ำล้างแผล (น้ำจะมีสีแดง)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : น้อยหน่า

ชื่อท้องถิ่นอื่น : บักเซียบ(อีสาน); ลาหนั่ง(ปัตตานี) ;มะนอแม่ ,มะแน้(เหนือ) ;หน่อเกลี๊าะ,แซ(เงี้ยว-แม่ฮ่องสอน); มะอ้อจ๋า, มะโอจ๋า(เงี้ยว-เหนือ); เตียบ(เขมร) ;น้อยแม่(ใต้)

ชื่อสามัญ : Sugar apple, Sweet sop, Custard apple

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Annona squamosa* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Annonaceae

สรรพคุณ :

ผล : แก้พิษงู แก้ฝีในคอ กลากเกลื่อน ฆ่าพยาธิผิวหนัง ผลแห้ง แก้งูสวัด ริม แก้ฝีในหู

เมล็ด : ฆ่าพยาธิตัวจิ๊ด ฆ่าเหาและแก้มวม

ราก : ยาระบาย ทำให้อาเจียน และแก้พิษงู ถอนพิษเบื่อเมา

ใบ : ขับพยาธิลำไส้ ฆ่าเหา แก้หิด แก้กกลากเกลื้อนและแก้ฟกบวม

เปลือกต้น : สมานลำไส้ สมานแผล แก้ท้องร่วง แก้พิษงู แก้กามโรค ผ่าตสมาน (วิทย์ เทียงบุญธรรม, 2539)

เมล็ด : ฆ่าเหาโดยตำผสมกับน้ำมันมะพร้าว ชะโลมที่ศีรษะทิ้งไว้สัก 1-2 ชม. ในการใช้ระวังมิให้ถูกนัยน์ตา เปลือกตา ริมฝีปาก และระงุมูกเพราะอาจทำให้เกิดอาการแสบร้อน

ใบ : โขลกผสมกับน้ำมันมะพร้าวใช้ในการกำจัดเหาได้เช่นเดียวกับเมล็ด resin (นิจศิริเรืองรังษี และพยอม ตันติวัฒน์, 2541)

รักษาตัวจิ๊ด : โดยใช้เมล็ดสด 20 เมล็ด ตำให้ละเอียด ใช้สารส้มเท่าหัวแม่มือใส่ตั้งไฟอ่อน ๆ เมื่อสารส้มละลาย ค่อยๆ โรยผงเมล็ดน้อยหน่าลงไปทีละน้อย คนจนเข้ากันดี ใช้ไม้ป้ายยาที่กำล้งร้อน ๆ แต่พอให้ผิวหนังทนได้ ป้ายลงบนผิวหนังที่บวมและมีอาการคัน วันละ 2 ครั้ง เข้า-เย็น จนกว่าจะหาย ยาที่เหลือ ก่อนใช้นำมาตั้งไฟอ่อน (วันดี กฤษณพันธ์, 2539)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

alanine, β -phenyl; Annona squamosa monoterpene; annonacin; annonacin A; annonacin VI; annonastatin; annonin III,annonin IV; annonin VIII; annonin XIV; annonin XVI; annonin,neo; methyl anthanilate; arginine; arabinitol,2-carboxy; aspartic acid; vit C; tricosan-1-ol; triacontan-1-ol;

γ -terpinene; thymol; stigmasterol; squamosten A; squamostatin A; squamostatin B; squamone; squamosamide; squamostanol A; β -sitosterol; serine; salicylic acid methyl ester; sachanoic acid; rutin; rolliniastatin 2; isoricinoleic acid; quercetin; proline; procyanidin; α -pinene; β -pinene; palmitic acid; ornithine; oleic acid; octacosan-1-ol; trans-ocimene; myrcene; moupinamide; menthone; liriodenine; linoleic acid; linalool; linalool acetate; limonene; leucine,iso; kaurenoic acid; geraniol; (+)-glaucine; hentriacontan-16-one; heptenone,methyl; hexacosan-1-ol; higenamine; hyperoside; eugenol; farnesol; fixed oil; daucosterol; cysteine; corydine; corydine,iso; acetylcholine; cerotic acid; β -caryophyllene; carvone; camphor; (-)-camphor; car-3-ene; camphene; campesterol; bullatacinone

แยกสาร acetogenin, squamone, bullatacin และ bullatacinone ได้จากเปลือกลำต้น (Li XH, et al., 1990)

แยกสาร kaurenoic acid, β -sitosterol, volatile oil และ alkaloids ได้จากส่วนเปลือก (Krislma Rao RV and Satyanarayana T,1986)

แยกสาร benzytetrahydroisoquinoline alkaloid, higenamine ได้จากส่วนใบและลำต้น (Leboeuf M, et al., 1981)

พบ kaurane diterpenoids ใหม่ 2 ชนิดคือ annosquamosin A และ B ซึ่งแยกได้จากผล และยังพบว่า eut-16 β ,17-dihydroxykauran-19-oic acid แสดงฤทธิ์ต้าน HIV replication ใน H9 lymphocyte cells ด้วย EC₅₀ 0.8 μ g/ml (Wu YC, et al.,1996)

ใบและเมล็ดมีแอลคาลอยด์ annonaine ใบเมล็ดมีน้ำมันอยู่ประมาณ 45% resin (นิจศิริเรืองรังษี และพยอม ต้นตีวัฒน์,2541) และสารอื่นๆ เช่น borneol การบูร pinene และ cerotic acid (วันดี กฤษณพันธ์,2539)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

บรรเทาอาการอักเสบ ด้านเชื้อแบคทีเรีย ด้านเชื้อรา กระตุ้นการบีบตัวของมดลูก ยับยั้งการฝังตัวของตัวอ่อนที่ผนังมดลูก เป็นพิษต่อตัวอ่อน กดระบบประสาทส่วนกลาง ลดแรงบีบตัวและอัตราการเต้นของหัวใจ ขับปัสสาวะ เสริมฤทธิ์อะซิติลโคลีนในการกระตุ้นการหดตัวของกล้ามเนื้อลาย กระตุ้นการหดตัวของกล้ามเนื้อเรียบที่ลำไส้ ยับยั้งการหดตัวของกล้ามเนื้อเรียบที่ลำไส้ที่ถูกชักนำด้วยฮีสตามีน เป็นพิษต่อเซลล์ ฆ่าเหา กำจัดแมลง ยับยั้งตัวอ่อนของแมลง ยับยั้งการฟักตัวของไข่พยาธิปากขอ ฆ่าหอย ยับยั้งการเจริญเติบโตของพืช

การทดสอบความเป็นพิษ :

โดยสารสกัดเอทานอล 50% จากส่วนเหนือดิน สารสกัดเอทานอล 95% จากเมล็ด และน้ำมันจากเมล็ด ขนาดที่ทำให้สัตว์ทดลองตายครั้งหนึ่งมีค่า 1 g/kg มากกว่า 50 mg/kg และ 6.4 g/kg ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีพิษระคายเคืองต่อดวงตาและผิวหนัง (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

สาร Tetrahydroisoquinoline alkaloid, higenamine(demethylcoclaurine) จากส่วนใบ พบว่า alkaloid ที่แยกได้มีฤทธิ์กระตุ้นการบีบตัวของหัวใจ (positive inotropic) ในหนู (Wagner H, et al., 1980)

การทดสอบฤทธิ์ของสารสกัด 95% เอทานอล ในขนาดความเข้มข้น 5% พบว่า มีฤทธิ์ฆ่าแมลงได้เล็กน้อยต่อ *Dacus cucurbitae* ตัวเมีย แต่ไม่มีฤทธิ์ต่อ *Macrosiphoniella sanborni* สารสกัดน้ำมันหอมที่ได้จากราก มีประสิทธิภาพในการไล่แมดและแมลงสาบ ยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อ *E. coli*, *Proteus vulgaris*, *B. subtilis* และ *S. aureus* ซึ่งทดสอบโดยใช้วิธี agar plate method

สารสกัดด้วย 95% เอทานอลจากลำต้น ไม่มีฤทธิ์ฆ่าแมลง ส่วนสารสกัดด้วยน้ำร้อน มีผลกระตุ้นการบีบตัวของมดลูกในหนูตั้งครรภ์และ oestrogen-treated rats

ฤทธิ์ในด้านต้านเชื้อ พบว่า สารสกัดด้วยแอลกอฮอล์จากใบมีฤทธิ์ต้านเชื้อ *S. aureus* ในขณะที่สารสกัดด้วยน้ำ มีฤทธิ์ต้านได้ทั้งเชื้อ *S. aureus*, *S. typhi* และ *Ps. aeruginosa*

ฤทธิ์ในด้าน cytotoxic activity พบว่า สารสกัด 50% เอทานอล มีฤทธิ์ cytotoxic activity ต่อ CA-9KB โดยมีค่า ED_{50} เท่ากับ 20 $\mu\text{g/ml}$ สาร acetogenins และ squamone ซึ่งแยกได้จากส่วนของลำต้น มีฤทธิ์ selective cytotoxic activity ต่อ MCF-76 human breast carcinoma นอกจากนี้สารสกัด 50% เอทานอล ยังมีฤทธิ์ต้านเนื้องอกของ Sarcoma-WM 256 (IM) เมื่อให้โดยการฉีดเข้าช่องท้องหนูขาว (Farnsworth and Nuntavan Bunyapraphatsara, 1992) สาร squamotacin ที่สกัดจากส่วนของเปลือก มีฤทธิ์เป็น cytotoxic selectivity ต่อ human prostate tumor cell line (PC-3) (Hopppo, et al., 1996)

ชื่อ : น้ำนมราชสีห์

ชื่อท้องถิ่นอื่น : นมราชสีห์, ผักโขมแดง (กลาง); หญ้าน้ำหมึก (เหนือ); หญ้าหลังอิง (แม่ฮ่องสอน)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Euphorbia hirta* L.

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก มีน้ำยางขาว สูง 15-25 ซม. ลำต้นมีขนละเอียดสีน้ำตาลอ่อน ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนาน ผิวใบมีขนทั้งสองด้าน กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 24 ซม. ดอกช่อ ออกที่ซอกใบดอกแยกเพศ ไม่มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก ใบประดับเป็นรูปถ้วยสีเขียว ผลแห้งแตกได้ มี 3 พู เมื่อสุกสีเหลืองอ่อน

สรรพคุณ :

(1) ทั้งต้น (แห้ง) : แก้เชื้อราที่องคชาติ

(2) ทั้งต้น (แห้ง) : แก้ขางแดง-ขางขาว

วิธีใช้ : (1) ใช้ประมาณ 1 กำมือ ต้มเคี้ยว 3 ส่วนเอา 1 ส่วน ทางครึ่งละครึ่งแก้ว วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร เข้า-กลางวัน-เย็น

(2) ผสมกับทั้งต้น (แห้ง) ตานครอบอย่างละเท่าๆ กัน, น้ำตาลกรวดเล็กน้อยต้มน้ำดื่ม

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

ส่วนเหนือดิน

(สหรัฐอเมริกา)

- น้ำคั้น มีฤทธิ์ต้านฮีสตามีน เมื่อให้ทางปากในหนูตะเภา (Hazleton LW and Helleman RC, 1948), ลดการบีบตัวของลำไส้เล็ก ส่วน ileum เมื่อทดลองในหนูตะเภา(Hazleton LW and Helleman RC, 1948) และแสดงความเป็นพิษ เมื่อฉีดเข้าทางหลอดเลือดดำ มีค่า LD50 เป็น 7.4 mL/Kg(Hazleton LW and Helleman RC, 1948)
- สารสกัดด้วย 95% เอทานอล มีฤทธิ์กระตุ้นการบีบตัวของลำไส้เล็กส่วน ileum เมื่อทดลองในหนูตะเภา (El – Naggar L, et al., 1978) และต้านเนื้องอก Sarcoma37 อย่างอ่อนเมื่อฉีดเข้าได้ ผิวหนังหนู ขนาด 0.01 g/Kg
- (Belkin M and Bucar F, 1994)

(Senegal)

- สารสกัดด้วยน้ำ มีฤทธิ์ต้านการอักเสบ เมื่อให้ทางกระเพาะอาหารหนู ขนาด 330 mg/Kg (Hiemann A and Bucar F, 1994)

ทั้งต้นแห้ง

(อินเดีย)

- สารสกัดด้วยเอทานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ต้านเนื้องอกในเม็ดเลือดขาว Friend virus-solid เมื่อให้ทางช่องท้องหนู, ต้านเชื้ออะมีบา *Endameba histolytica* เมื่อใช้ความเข้มข้น 125 mcg/mL ในอาหารเลี้ยงเชื้อ(Galvez J, et al., 1993), ลดความดันโลหิต เมื่อฉีดเข้าทางหลอดเลือดดำสุนัข ขนาด 250 mg/Kg(Galvez J, et al., 1993), ลดการบีบตัวของลำไส้เล็กส่วน ileum เมื่อทดลองในหนูตะเภา (Hazleton LW and Helleman RC, 1948) และแสดงความเป็นพิษเมื่อให้ทางปากในหนู ขนาดที่ทนได้สูงสุดคือ 1 g/Kg (Hazleton LW and Helleman RC, 1948)
- สารสกัดด้วยเอทานอล มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย *Pseudomonas aeruginosa*, *Streptobacillus species* และ *Streptococcus species* ในอาหารเลี้ยงเชื้อเมื่อใช้ขนาด 2 mg/mL (Hussain HSN and Deeni YY, et al., 1991)

(แอฟริกา)

- น้ำคั้นมีฤทธิ์เพิ่มปริมาณ Beta-casein เมื่อให้ทางกระเพาะอาหารหนูเพศเมีย ขนาด 1 g/1 ตัว (Hussain HSN and Deeni YY, et al., 1991)

(New Hebrides)

- สารสกัดด้วยน้ำ มีฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนกลาง, ชักนำให้เกิดปฏิกิริยารีดักชัน และเพิ่มระยะเวลาในการหลับ เมื่อฉีดเข้าทางช่องท้องหนูเพศผู้ขนาด 100-400, 100-400 และ 400 mg/Kg ตามลำดับ (Lanhers, et al., 1996)
- สารสกัดส่วน Lyophilized มีฤทธิ์แก้ปวด, แก้ไข้ และลดการบวม เมื่อฉีดเข้าทางช่องท้องหนู ขนาด 100 mg/mL

(Lanhers, et al., 1996)

(ระวันดา)

- สารสกัดด้วย 80% เอทานอล มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย *Staphylococcus aureus*, *Pseudomonas aeruginosa* และ *Escherichia coli* ในอาหารเลี้ยงเชื้อเมื่อใช้ขนาด 2 mg/well

ต้านเชื้อไวรัส Coxsackie virus, Semlick-Forest virus, Herpes virus และ Measles virus ในเซลล์เพาะเลี้ยงเมื่อใช้ขนาด 2 mg/well (Vlitinck AJ, et al., 1995)

(Senegal)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน, เอธิลอะซิเตต และเมทานอล มีฤทธิ์ต้านเชื้ออะมีบา *Entamoeba histolytica* ในอาหารเลี้ยงเชื้อเมื่อใช้ความเข้มข้น 1-4 M (Hiermann A and Bucar F, 1994)

(สเปน)

- น้ำต้ม มีฤทธิ์รักษาอาการท้องเสีย เมื่อให้ทางกระเพาะอาหารหนูขนาด 0.35-0.7 g/Kg (Galvez J, et al., 1993)

(สหรัฐอเมริกาบริบทมิเลทส์)

- สารสกัดด้วยเมทานอล มีฤทธิ์ต้านเชื้อรา *Aspergillus terreus* ในอาหารเลี้ยงเชื้อ เมื่อใช้ขนาด 0.1 g/mL

(Bashir Ak and Itassan ESS, 1992)

ใบ

(ในจ๊เรีย)

- น้ำต้ม มีฤทธิ์ต้านแบคทีเรีย Gram + organisms และ Gram-organisms หลายชนิดเมื่อใช้ความเข้มข้น 6.25 และ 12.5 mg/mL ทดลองในอาหารเลี้ยงเชื้อ (Laurens A , et al., 1985)
- สารสกัดด้วยน้ำ มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย Gram+organisms และ Gram-organisms ได้หลายชนิด เมื่อทดลองในอาหารเลี้ยงเชื้อใช้ขนาด 12.5 และ 25 mg/mL ตามลำดับ (Laurens A , et al., 1985)

(อินเดีย)

- สารสกัดด้วยเอทานอล-เอธิลอะซิเตต (4:1) *Shigella shiga*, *Shigella flexneri*, *Escherichia coli*, *Staphylococcus aureus* และ *Salmonella typhimurium* และต้านเชื้ออะมีบา *Entamoeba histolytica* ในอาหารเลี้ยงเชื้อเมื่อใช้ขนาด 5% (Hazleton LW and Helleman RC, 1948)

ใบแห้ง + ลำต้น (จามัก)

- สารสกัดด้วยน้ำ มีฤทธิ์ลดความดันโลหิต เมื่อฉีดเข้าทางหลอดเลือดดำสุนัข ขนาด 0.1 mg/Kg และแสดงความเป็นพิษเมื่อฉีดเข้าทางช่องท้องหนูขนาดต่ำสุดที่ใช้คือ 1 mL/1 ตัว (Dhar ML , et al.1968)

สารเคมีที่พบ :

ทั้งต้น : Triterpene ; Beta-amyrin, Feidelin (Estrada H, 1959)

ส่วนเหนือดิน : Triterpene ; Beta-amyrin-acetate, Euphorbol hexacosanoate (Estrada H, 1959)

Alkane ; Cetyl alcohol, Hexacosan-1-ol (Power FB and Browning JR H, 1914)

Alkaloid-misc ; Choline (El - Naggat L, et al., 1978)

Carbohydrate ; Fructose, Galactose, L-Inositol (L. Blance P, et al., 1963)

Flavonoid ; Kaempfero, Leucocyanidin (Blanc P, et al., 1972)

Lipid ; Melissa acid, Oleic acid, Palmitic acid (Svoboda Gh, 1979)

- ใบ : Phenylpropanoid ; Neochlorogenic acid (Yoshida T , et al., 1988)
 Tannin ; Euphorbin A, Euphorbin B, Euphorbin C, Euphorbin E, Geraniin,
 1-2-3-4-6-Penta-O-galloyl-beta-D-glucose, 1-3-4-6-Tetra-O-
 galloyl-beta-D-glucose, 2-4-6-Tri-O-galloyl-D-glucose (Yoshida T , et al., 1988)
- ราก : Flavonoid ; Cyanidin-3-5-O-beta-D-diglucoside, Pelargonidin-3-5-O-
 beta-D-glucoside (Macree WD, et al., 1988)
 Triterpene ; Cycloartenol, 24-Methylene-cycloartenol (Estrada H, 1959)
 Diterpene ; Ingenol triacetate (Estrada H, 1959)
- ลำต้น : Coumarin ; Ellagic acid (Yoshida T , et al., 1988)
 Alkane ; N-hentriacontane, Myricyl alcohol (Power FB and Browning JR H, 1914)

ชื่อ : บุคพระ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ขี้ตั้ง (นครพนม); หงอนไก่ (เหนือ)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Flemingia macrophylla* (Willd.) Ktze. ex Prain

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Leguminosae (Fabaceae)- Papilionoideae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรง สูง 60-120 ซม. ลำต้นและกิ่งก้านมีขน ใบประกอบ เรียงสลับ ใบย่อย รูปไข่ กว้าง 2.5-5 ซม. ยาว 6-8 ซม. มีหูใบ ผิวใบมีขนทั้ง 2 ด้าน ดอกช่อออกที่ซอกใบ ผลเป็นฝัก

สรรพคุณ :

ใบ (สด) : รักษาแผลมีหนองในสัตว์

วิธีใช้ : ใช้ประมาณ 1 กำมือ ตำผสมในอาหารให้สัตว์กิน

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ลำต้น : Flavonoid ; Fleminone, Flemiphyllin (Rao Kn, et al., 1983)

Flemingia = *Moghania*

Moghania macrophylla Ktze : ขมิ้นนาง, ขมิ้นลิง (กลาง), ขมิ้นพระ (ชลบุรี), มะแฉะนก (เหนือ)

Moghania strobilifera st. Hill & Jack : ขี้ตั้ง (นครพนม), บุคพระ (นครศรีธรรมราช), หงอนไก่ (เหนือ)

ชื่อ : บอระเพ็ด

ชื่อท้องถิ่นอื่น : เครือเขาฮอ, รุ่งจิง, เจตมูลหนาม, ตัวเจตมูลยาน, เถาหัวด้วน, นางหนู

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Tinospora crispa* (L.) Miers ex Hook. F. et Thoms.

ชื่อพ้อง : *T. tuberculata* Miers., *T. rumphii* Boerl.

ชื่อวงศ์ : Menispermaceae

สรรพคุณ :

เถา : ใช้เป็นยาแก้ไอ ซึ่งกล่าวไว้ว่าดีเท่ากับ *Cinchona* และยังใช้เกี่ยวกับธาตุไม่ปกติและโรคเกี่ยวกับทางเดินปัสสาวะ สารขมแก้ไอ อาการอักเสบ แก้อาการเกร็ง (นิจศิริ เรื่องรังษี และพยอม ต้นตีวัฒน์, 2541)

เถา : เป็นยาช่วยเจริญอาหาร ใช้เถาประมาณ 2 คืบ ตำคั้นเอาน้ำดื่มหรือต้มกับน้ำ 3 ส่วน เคี้ยวให้เหลือ 1 ส่วน ดื่มน้ำก่อนอาหารวันละ 2 ครั้ง เช้า-เย็น หรือเวลามีไข้ (วันดี กฤษณพันธ์, 2539)

ราก : เจริญอาหาร ดับพิษร้อนถอนพิษไข้ แก้ไข้สูงมีอาการเห็ดคลั่ง แก้ไข้เหนือ แก้ไข้สันนิบาต แก้ไข้พิษ แก้โลหิตอันเป็นพิษ แก้โลหิตอันเป็นพิษเพื่อไข้เหนือและไข้สันนิบาต

ต้นและเถา : แก้ไข้เหนือ(อันบังเกิดเพื่อโลหิต) แก้ไข้ แก้ไข้ตรีโทษ แก้ไข้พิษ แก้ไข้ทุกชนิด แก้ร้อนใน แก้ไข้กาฬ แก้พิษฝีดาษ ดับพิษร้อน ทำให้เลือดเย็น เจริญธาตุไฟให้สมบูรณ์ ขับน้ำย่อยอาการ แก้กระหายน้ำ แก้สมุทรฐานกำเริบ แก้เลือดลมเดินไม่สะดวก ปวดเมื่อยร่างกาย แก้สะอึก เป็นยาอายุวัฒนะ เจริญอาหาร แก้เลือดพิการ แก้ดีพิการ

ใบ : พอกปิดฝี แก้ฟกบวม แก้ปวดแสบร้อน ลดความร้อน ถอนพิษไข้ แก้ไข้ แก้ไข้เหนือ แก้ไข้กาฬ แก้กระหายน้ำ แก้ดีพิการ แก้รำมะนาด แก้ปวดฟัน ฆ่าพยาธิในลำไส้ในท้อง ฆ่าพยาธิในหู ฆ่าพยาธิตามไรฟัน ฆ่าพยาธิใต้เดือน ฆ่าแมลงเข้าหู ฆ่าแม่พยาธิคือมะเร็ง

ดอก : ถ่ายพยาธิในอุทรให้ตก ถ่ายพยาธิในหู ถ่ายพยาธิในฟัน ขับพยาธิ

ผล : แก้เสมหะอันเป็นพิษ แก้ไข้พิษ แก้ไข้ แก้เสมหะ

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ :

เป็นยาเจริญอาหาร แก้ไข้เฉื่อยง ไข้จับสั่น รักษาโรคผิวหนัง ฆ่าพยาธิ ลดไข้ ถอนพิษไข้ แก้ไข้ทั้งปวง ลดน้ำตาลในกระแสเลือด ทำให้อาเจียน แก้พิษงูบางชนิด แก้ฝีดาษ แก้โรคครีตส์ดวงทวารหนัก แก้ดีพิการ ยาชูกำลัง แก้กระหายน้ำ แก้ร้อนใน ขับเหงื่อ (นันทวัน บุญยะประภัสร์ และอรนุช โชคชัย เจริญพร, 2541, เล่ม2)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

annonaine, N-formyl; berberine; borapetol A; borapetol B; borapetoside A; borapetoside B; borapetoside C; borapetoside D; borapetoside E; borapetoside F; borapetoside FD; borapetoside G; borapetoside H; cerylalcohol; choline; diosmetin; genkwanin; genkwanin-7-O- β -D-glucoside; jatrorrhizine; luteolin-4'-methyl ether 3'-O- β -D-glucoside; luteolin-4'-methyl ether 7-O- β -D-glucoside; nuciferine,nor:N-acetyl; nuciferine,nor; N-formyl; palmatine; picroretin; β -sitosterol; stigmasterol; tembetarine; tinocrisposide; tinotuberide; tinotufalin B; tinotufalin E; tinotufalin F; tinotufalin A; tinotufalin B; tinotufalin C; tinotufalin D

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ลดน้ำตาลในเลือด แรงการหลั่งอินซูลิน แก้ปวด ลดการอักเสบ ลดไข้ เพิ่มความดันโลหิต กระตุ้นกล้ามเนื้อเรียบ ผลต่อโครโมโซม เป็นพิษต่อปลา ด้านแบคทีเรีย ด้านมาลาเรีย โล่แมลง ฆ่าตัวงัวเขียว

การศึกษาฤทธิ์ลดไข้ สารสกัดด้วยน้ำจากลำต้น ใบ Wistar rats จำนวน 30 ตัว ที่ถูกเหนี่ยวนำให้ไข้ด้วยการฉีดไทฟอยด์วัคซีน 0.6 mg เข้ากล้ามเนื้อ พบว่าที่ขนาดของสารสกัด 100 200 และ 300 mg/kg ของน้ำหนักตัวมีผลลดไข้ได้ ขณะที่ 50 mg/kg ไม่มีผล อย่างไรก็ตามฤทธิ์ลดไข้ยังน้อยกว่า Aspirin (ปราณี ไจอาจ และคณะ, 2541)

มีรายงานว่า มีสารขมชื่อ picroretin นอกจากนั้นยังมีสารพวก diterpenoid ชื่อ tinosporan ซึ่งใกล้เคียงกับ cullumbin ที่แยกได้จากเถาและราก นอกจากนี้ยังพบสารประเภท amine 2 ชนิด คือ N-trans-feruloyl tyramine, N-cis-feruloyl tyramine และสาร phenolic glucoside ชื่อ tinotuberide (นิจศิริ เรื่องรังษี และพยอม ต้นตีวัฒน์, 2541) phytosterol (มานิช วามานนท์ และเพ็ญภา ทรรศัยเจริญ, 2537)

การทดสอบความเป็นพิษ พบว่าเมื่อป้อนหรือฉีดสารสกัดด้วยแอลกอฮอล์และน้ำ 1:1 เข้าได้มีน้ำหนัก 10 g/kg ไม่พบพิษ

ต้นมีสาร tinocrisporide ซึ่งเป็นสารในกลุ่ม furanoditerpene glucoside (Pachaly and Adnan, 1992) สารสกัดจากส่วนของลำต้น แสดงฤทธิ์ต้านเชื้อ β -streptococcus gr.A (Farnsworth and Nuntavan Bunyapraphatsara, 1992)

เมื่อให้สารสกัดด้วยน้ำจากลำต้นทางปากหรือหลอดเลือดดำ แก่หนูขาวปกติและหนูที่เหนี่ยวนำด้วย alloxan หลังจาก 2 สัปดาห์ พบว่า ระดับ glucose tolerance ตีขึ้น และระดับ insulin ในเลือดเพิ่มขึ้น (Noor and Ashcroft, 1989)

ชื่อ : บอระเพ็ดพุงช้าง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กลิ้งกลางดง, โกรฐหัวบัว, สนุ่เลือด (กลาง); ชันเครือ (เพชรบูรณ์); เป็ดเลือดเครือ (เหนือ)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Stephania pierrei* Diels.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Menispermaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก เถาเลื้อยพันต้นไม้อื่น ใบกลมโตคล้ายรูปหัวใจ ปลายใบแหลม โคนใบเว้าเล็กน้อย ก้านใบยาว

สรรพคุณ :

ทั้งต้นบนดิน (สด) : เข้ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้ : ผลผสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กัน แช่เหล้าดื่ม ครั้งละ ครั้งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ราก : Isoquinoline alkaloid ; (-)Capaurimine (Patra A and Montgomery Ct, 1987), (+)2-nor-cepharanthine

(Patra A and Montgomery Ct, 1987), Delavaine(Patra A and Montgomery Ct, 1987), (+) Cepharanthine-2-beta-2-beta-n-oxide (Patra A , et al., 1987), (-)Coreximine (Patra A and Montgomery Ct, 1987), (-)Corytenchine(Patra A , et al., 1987), Nor-delavaine(Patra A and Montgomery Ct, 1987), (-)Discretine(Patra A and Montgomery Ct, 1987), (-)Remanine, Pseudopalmatine(Patra A , et al., 1987), 8-oxypseudopalmatine, Stephabine, (-)Tetrahydropalmatine(Patra A , et al., 1987), (-)Tetrahydropalmatrubine(Patra A , et al., 1987), (-)Stephabinamine(Patra A and Montgomery Ct, 1987), (-)Stephabine, Stephanubine(Patra A and Montgomery Ct, 1987), Stephaphylline (Patra A and Montgomery Ct, 1987), Stephasubimine(Patra A and Montgomery Ct, 1987), (+)Stephasubine (Patra A and Montgomery Ct, 1987), (+)Nor-stephasubine, (-)Stepholdine, (-)Xylopinine, (-)N-oxide-cis xylopinine, N-oxide-trans xylopinine (Patra A , et al., 1987)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

รากแห้ง (ไทย)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน เมื่อให้ทางปากแก่ผู้ใหญ่ พบว่ามีฤทธิ์ขับลม, ขับเสมหะและเป็นยาบำรุงกำลัง

ชื่อ : บังบาย

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กะตังใบ (กรุงเทพมหานคร, จันทบุรี, เชียงใหม่) ; คะนางใบ (ตราด) ; ช้างเขิง (เงี้ยว) ; ตองจ้วม, ตองด้อม (เหนือ) ; บังบายต้น (ตรัง)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Leea indica* Merr.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Leeaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูงได้ถึง 10 ม. ใบ เป็นใบประกอบขนนก 1-2 ชั้น ใบย่อย มี 7 ถึงจำนวนมาก หูใบรูปไข่กลับ มักจะเกลี้ยงหรือมีขนประปราย หูรับง่ายเกิดรอยแผลเป็นรูปสามเหลี่ยม ใบย่อยรูปขอบขนานแกมรูปไข่ รูปหอกแกมรูปไข่ รูปรี รูปใบหอกแกมรี กว้าง 3-12 ซม. ยาว 10-20 ซม. ปลายใบแหลมถึงเรียวแหลม โคนใบสอบ หรือกลม เว้า เล็กน้อย ขอบใบจักมนหรือจักแบบฟันเลื่อย เนื้อใบหนาปานกลาง ด้านล่างมีต่อมขนาดเล็กรูปเหลี่ยมหรือกลม ก้านใบย่อยสั้นอาจยาวได้ถึง 2.5 ซม. ก้านใบรวมยาว 8-18 ซม. ดอกสีขาวอมเขียว ออกเป็นช่อกว้าง มีวัดประดับยาว 4 มม. กลีบเลี้ยงยาว 3-4 มม. เชื่อมติดกันที่โคน ปลายแยกเป็นแฉก 5 แฉก กลีบดอก 5 กลีบเชื่อมติดกันที่โคน เกสรตัวผู้มี 5 อัน ติดอยู่กับหลอดเกสร ปลายชั้นเรณูจะโผล่พ้นหลอดออกไปเป็นแฉกมนๆ เกสรตัวเมียมี 6 ช่อง ผลกลม แบน ผิวบาง สีม่วงดำ มี 6 เมล็ด

สรรพคุณ :

ใบ (สด) : แก้พิษงูทุกชนิด

วิธีใช้ : ใช้ประมาณ 1 กำมือ ตำพอกแผลที่ถูกงูกัด

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ส่วนใบ (อินเดีย)

- สารสกัดด้วยเอธานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ลดน้ำตาลในเลือดได้มากกว่า 30% เมื่อให้เข้าทางปากหนู ขนาด 250.0 mg/kg. เมื่อฉีดเข้าทางช่องท้องหนูพบค่า ความเข้มข้นสูงสุดที่หนูทนได้เป็น 250.0 mg/kg, ต้านเชื้อไวรัสในความเข้มข้น 50.0 mcg/ml ในอาหารเลี้ยงเชื้อ แต่มีฤทธิ์ที่อ่อนต่อเชื้อไวรัส Ranikhet virus, มีฤทธิ์กันช้ำกเมื่อฉีดเข้าใต้ท้องหนู ขนาด 125.0 mg/kg และมีพิษต่อเซลล์ โดยมีค่า LD50 > 20.0 mcg/ml เมื่อทดลองในอาหารเลี้ยงเชื้อ (John D, et al., 1984)

ส่วนใบแห้ง (อินเดีย)

- สารสกัดด้วยเอธานอล-น้ำ (1:1) ในความเข้มข้น 2% เมื่อให้กับหนูเพศผู้พบว่า มีผลในการฆ่าตัวอสุจิ และเมื่อให้กับผู้ใหญ่ (ชาย) พบว่าทำให้น้ำอสุจิจับเป็นก้อน (Phana DOUK, 1966)

ส่วนรากแห้ง (อินเดีย)

- สารสกัดด้วยน้ำ เมื่อทดลองใน มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย แต่ไม่มีผลต่อเชื้อ *Staphylococcus aureus*, *Streptococcus progenies*, *Streptococcus viridans*, *Diplococcus pneumoniae* และ *Corynebacterium diphtheriae* ต้านเชื้อ รา แต่ไม่มีผลต่อเชื้อ *Piedraia hortae*, *Microsporium canis*, *Microsporium gypseum* *Trichophyton mentagrophytes* และ *Phialophora jeanselmei* ต้านยีสต์ แต่ไม่มีผลต่อเชื้อ *Candida albicans* และ *Candida tropicalis* เมื่อทดสอบในอาหารเลี้ยงเชื้อโดยใช้ความเข้มข้น 10.0 mg/ml (John D, et al., 1984)

ชื่อ : ปด

ชื่อท้องถิ่นอื่น : เถาะกะปดใบเลื่อม (ประจวบคีรีขันธ์) ; บอระคน, อวคนธ์ (ตรัง);ปดคาย, ปดเลื่อน (สุราษฎร์ธานี); ปदन้ำมัน (ปัตตานี); ปะละ, สะปัลละ (มลายู นราธิวาส); มะตาดเครือ, รสสุคนธ์, รสสุคนธ์ขาว, สุคนธรส, เสาวรส (กรุงเทพมหานคร); ย่านปด (นครศรีธรรมราช)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Tetracera loureiri* Pierre (Finet & Gagnep.) Craib

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Dilleniaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เถาเนื้อแข็ง ขนาดกลาง ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ รูปรี กว้าง 4-7 ซม. ยาว 8-15 ซม. ปลายใบแหลมเป็นติ่ง ขอบใบจัก โคนใบเรียวแหลม ใบสากทั้งด้านบน ด้านล่าง สีเขียวเข้ม ใบแห้ง สีน้ำตาล ก้านใบยาว 5-8 มม. ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบ และปลายกิ่ง มีใบประดับรูปยาวแคบอยู่ที่โคนก้านดอก กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ รูปรีโค้ง ขอบกลีบมีขนติดทน กลีบดอก 5 กลีบ สีขาว เมล็ด รูปไข่มี 1-2 เมล็ด มีเนื้อหุ้ม เมื่อสุกเนื้อหุ้มมีสีแดง

สรรพคุณ :

ทั้งต้น (สด) : แก้กิน้ำ

วิธีใช้ : ใช้ประมาณ 2 กำมือต้มน้ำดื่ม

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ปอจง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ปอจง, ปอสามเต้า, เป็ด (เชียงใหม่) ; จ้อง, ไช้จ้อง (มาเลย์, ปัตตานี ยะลา) ; ชูเมีย (เพชรบุรี) ; ปอหมื่น, แอบข้าว (เหนือ) ; ปอเป็ด (ชลบุรี) ; ปอมุก (ชุมพร) ; ปอหนู (สระบุรี) ; จูจง (ตรัง)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Hibiscus macrophyllus* Roxb.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Malvaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 3-5 ม. แตกกิ่งก้านมาก เปลือกสีน้ำตาลอ่อน ใบเดี่ยวเรียงสลับเรียงสลับ รูปหัวใจฐานกว้าง ยาว 15-30 ซม. กว้าง 12-20 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบเว้าลึก มีขนทั้ง 2 ด้าน

สรรพคุณ :

ราก (สด) : แก้พิษงูที่ฟกบวม

วิธีใช้ : ใช้พอประมาณ ผนกับน้ำปูนใสพอกบริเวณที่ถูกกัดบวม

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ปากกาเล็ก

ชื่อท้องถิ่นอื่น : จิงจ้อ, จิงจ้อเขาตาแป้น (สระบุรี) ; หูปากกา (ชุมพร) ; ช้องหูปากกา, หูปากกา, หูปากกา (ประจวบคีรีขันธ์) ; ทองหูปากกา (สุราษฎร์ธานี) ; หนามแม่ข้าว (เหนือ)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Thunbergia fragrans* Roxb. Var. *vestita* Nees

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Acanthaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เถาขนาดเล็ก ใบเดี่ยวเรียงตรงข้ามกันตามข้อเป็นคู่ๆ แผ่นใบรูปหอกกหลายๆ กว้าง 3-5 ซม. ยาว 6-9 ซม. ปลายใบสอบ หู่ๆ เนื้อใบค่อนข้างหนา มีขน ใบหยัก 2-3 หยัก ก้านใบยาว 1-3 ซม. มีขน ดอกสีขาว มีกลิ่นหอม รูปทรงแจกัน ออกตามง่ามใบ มีกาบรูปร่างคล้ายใบหุ้มโคนก้านดอก 1 คู่ หลอดกลีบเลี้ยงประกอบด้วยแฉกเล็กๆ หลอดกลีบดอกปลายแยกเป็นแฉก รูปรี หรือรูปไข่ 5 กลีบ ทำมุมฉากกับแนวหลอด ผลเป็นแคปซูลรูปป้อมๆ มีปลายยื่นเป็นปากเปิดแข็งแรง เมื่อแก่จะช้ำออกตามแนวตะเข็บ

สรรพคุณ :

ใบ (สด) : แก้ก้อน ลดไข้ในเด็ก

วิธีใช้ : ตำคั้นน้ำเช็ดตัวหรือกิน

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : เปล้ามา

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Croton* sp.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มสูงประมาณ 2 ม. ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับ รูปใบหอก รูปรี ปลายใบสอบแหลม โคนใบสอบ หลังใบสีเงินนวล มีขนสั้นๆ ที่ยอดอ่อนมีขนสีน้ำตาลอ่อนหุ้ม

สรรพคุณ :

ลำต้น (แห้ง) : เข้ายาบำรุงเลือด

วิธีใช้ : ผสมสมุนไพรรื่นอย่างละเท่าๆ กันต้มน้ำดื่ม

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ผักหวาน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ผักหวานช้าง (สุราษฎร์ธานี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Claoxylon longifolium* (Blume) Endl.ex Hassk.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงสลับ ปลายใบแหลม โคนใบสอบ กว้าง 1.5-3 ซม. ยาว 5-8 ซม. ดอกเดี่ยว แยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน ดอกเพศผู้ มีกลีบเลี้ยงสีเขียวเล็กติดเป็นแผ่น กลีบดอกเชื่อมติดกันปลายแยกเป็นนิ้ว 5 นิ้ว ดอกเพศเมีย สีขาวคล้ายดอกเพศผู้แต่ขนาดใหญ่กว่า ผล กลม สีขาวเหลือง มีกลีบเลี้ยงติดอยู่เมล็ดในสีดำ

สรรพคุณ :

ราก (สด หรือแห้ง) : แก้กพิษงู

วิธีใช้ : ใช้พอบประมาณฝนกับน้ำชาหรือชาสารพอกแผล
 การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน
 สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน
 ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ผักหวานนกเขา

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ก้านตง, จ้าผักหวาน (เหนือ) ; โทหฺลฺยกะนิเต้กะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) ; นานาเทียม (มาเลย์-สตูล) ; ผักหวาน, ผักหวานบ้าน (ทั่วไป) ; ผักหวานใต้ใบ (สตูล) ; มะยมป่า (ปราจีนบุรี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Sauropus androgynus* (L.) Merr.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มหรือพืชรัดลูก โคนต้นค่อนข้างแข็ง สูง 1-2 ม. ลำต้นกลม กิ่งอ่อนงอเป็นรูปซิกแซก เล็กน้อย ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปไข่หรือรูปหอก กว้าง 1.5-2.5 ซม. ยาว 5-7 ซม. ปลายใบแหลมหรือมน ขอบใบเรียบ โคนใบแหลมหรือมน ใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เมื่อแห้งมีสีเขียวอมเหลือง ก้านใบสั้น 2-3 มม. หูใบรูปสามเหลี่ยม ดอกออกเป็นช่อตามง่ามใบ ดอกแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน ดอกเพศผู้ ก้านดอกยาว 3-5 มม. ดอกรูปจาน กลีบเลี้ยงสีเหลือง หรือมีจุดสีแดง ดอกบานกว้าง 6-12 มม. ขอบกลีบเป็นคลื่นเล็กน้อย แยกเป็น 6 กลีบกลม เกสรตัวผู้มี 3 อัน ก้านเกสรเชื่อมติดเป็นท่อสั้นๆ ปลายแยก ดอกเพศเมีย ก้านดอกยาว 8-10 มม. กลีบเลี้ยงสีเหลืองหรือแดงเข้มแยกเป็น 6 กลีบ รูปไข่ หรือกลม ผล รูปกลมแป้น สีขาวอมชมพู เมล็ด รูปสามเหลี่ยม สีออกดำ

สรรพคุณ :

ใบ (สด) : แก้เด็กตัวร้อน

วิธีใช้ : ตำคั้นน้ำเช็ดตัวหรือกิน

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ใบ: Isoquinoline alkaloid ; Papaverine (Spyker D, et al., 1996)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ใบและลำต้นแห้ง (ไทย)

-สารสกัดด้วย เมธานอล โดยใช้ความเข้มข้น 200.0 mcg/ml พบว่ามีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ reverse transcriptase ได้ 13% (Tan GT, et al., 1991)

ลำต้นแห้ง (อินโดนีเซีย)

-สารสกัดด้วย เอทานอล (95%) มีฤทธิ์ต้านเนื้องอก เมื่อฉีดเข้าช่องท้องหนู ขนาด 100.0 mg/kg

ชื่อ : แผ่นดินเขียน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Nervilia crispata* (Bl.) Schltr.

ชื่อวงศ์ : Orchidaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นพุ่มขนาดเล็กสูงไม่เกิน 1 ฟุต ขึ้นรวมเป็นกอ มีเหง้าใต้ดินซึ่งมีรากที่เป็นเส้นเล็กๆ คล้ายหัวกระชายแต่ขนาดเล็กกว่า

ใบ : ยาวรี ปลายใบแหลม เส้นใบเป็นเส้นตามแนวยาวเห็นได้ชัดเจน ก้านใบยาวเล็ก

ดอก : เมื่อโตเต็มที่จะมีดอกคล้ายดอกหญ้าคา ขนาดเล็ก

สรรพคุณ :

หัว : แก้กวางทุม

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ไม้ป่า

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ไม้หนาม , ไม้รวก

ชื่อสามัญ :

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Bambusa arundinacea* Willd.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Gramineae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

เป็นไม้ล้มลุกขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ใบประกอบออกสลับ ใบรูปหอกขนาด 2-4 นิ้ว กว้าง 0.5-0.75 นิ้ว ด้านบนเป็นสีเขียวเข้ม ด้านล่างสีอ่อนมีขน ลำต้นเป็นข้อปล้อง

สรรพคุณ :

ราก : ขับปัสสาวะ แก้ไตพิการ แก้หนองใน ขับโลหิตระดู แก้มุตกิตระดูขาว แก้ไข้กาฬ แก้ไข้กาฬมุต แก้กระหายน้ำ แก้เบาแดง บำรุงเสมหะและโลหิต ขับระเสมหะและโลหิต ประสะโลหิต

ช่อดอก : แก้เดินทางปัสสาวะ แก้เสมหะ แก้บิด แก้โรคตาแดง แก้หืด ไอ แก้ไข้

ใบ : ขับฟอกล้างโลหิตระดูที่เสีย ประสะโลหิต ล้างทางเดินปัสสาวะ

ผล : แก้โรคตา แก้หืด ไอ แก้ไข้อันผอมเหลือง แก้ฟกบวม แก้ไข้

หน่อไม้ : แก้หัวริดสีดวงทวารหนัก บำรุงร่างกาย

ตา : แก่สตรีตกเลือดไม่หยุด ขับปัสสาวะ ดูดลมในกระเพาะอาหาร แก่ร้อนในกระหายน้ำ แก้มี ไข้กาฬ เลือด

หนาม : แก้วพิษผีต่างๆ แก้วไข่ แก้วใช้พิษ แก้วใช้กาฬ

ไม้ประดับสวนที่ใช้ : ห้ามเลือด แก้วสตรีตเลือดไม่หยุด แก้วโรคตา แก้วผี แก้วกาฬเลือด (น้ำมัน วัน นุณยะประภัสร์ และ อรุณช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

arabinogalactan; *p*-benzoquinone,2,6-dimethoxy; chlorophyllin; chrysanthem; *p*-coumaroyl arabinoxylan tetrasaccharide; cytokinin; ferulic acid; ferulglylated arabinoxylan oligosaccharide; homogentisic acid; hydrocyanic acid; *p*-hydroxyphenylpyruvate hydroxylase; invertase; oxalic acid; pentosan; sinapic acid; vanillic acid; xylan

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

เป็นพืชต่อตัวอ่อน ลดน้ำตาลในหนูที่เป็นเบาหวาน ด้านแบคทีเรีย ลดการสร้างอสุจิ ลดการผสมพันธุ์ ในหนู ฆ่าอสุจิ ลดโคเลสเตอรอล ลดพิษของสีแดง บำรุงผมและผิว ฆ่าตัวอ่อน ด้านการก่อกลายพันธุ์ ฤทธิ์เหมือน serotonin ด้านไวรัส ด้านมะเร็ง ลดอาการลมหายใจเหม็น ยับยั้ง trypsin ใช้ในเครื่องสำอางเพื่อดับกลิ่นและฆ่าเชื้อ เพิ่มการไหลเวียนของโลหิต ใช้ในการถนอมร่างกาย เพิ่มฤทธิ์กระตุ้น glanulocyte ของ CD_{11b}, CD₁₅ และ CD₃₅ ไส้แมลง ฆ่าเชื้อแบคทีเรียและราในเนื้อ กระตุ้นภูมิคุ้มกัน ทำให้แห้ง รักษาโรคผิวหนัง

ชื่อ : ฝิ่นแสนห้า

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ขุนนมะแวง, เขียวใหม่ (ตรัง) ; จวงตง (หนองคาย) ; เขียด, บริแวง (ระนอง) ; ฝิ่นแสนห้า, สมุลแว้ง (นครศรีธรรมราช) ; พะแว, โมงหอม, ระแวง (ชลบุรี) ; มหาปราบ (ตราด) ; มหาปราบตัวผู้ (จันทบุรี) ; แลงแวง (ปัตตานี) ; อบเชย (กรุงเทพมหานคร, อุดรดิตต์)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Cinnamomum* sp. *Cinnamomum bejolghota* Sweet

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Lauraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่ ขอบขนาน ยาว 10-15 ซม. กว้าง 4-8 ซม. ด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านล่าง สีอ่อนกว่า มีเส้นใบ 3 เส้น ออกจากโคนถึงปลาย ปลายใบหู่ โคนสอบ

สรรพคุณ :

ราก (แห้ง) : ฆ่ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้ : ผลสมมนไพรขึ้นอย่างละเท่าๆ กัน แช่ เหล้าต้ม ครั้งละ ครั้งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ฝรั่ง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : มะก้วย(เชียงใหม่) ; มะมัน(ลำปาง) ; มะก้วยกา, มะสีดา(ภาคเหนือ) ; มะก้วยเปา(ลำพูน) ; มะจีน, มะปุ่น(สุโขทัย-ตาก) ; มะกา(แม่ฮ่องสอน) ; สีดา(นครพนม) ; ฝรั่ง (ภาคกลาง) ; ย่าม, ย่ามมู (ภาคใต้) ; ยะรัง (เชียงใหม่) ; มะแกว (แพร่) ; จุ่มโป (สุราษฎร์ธานี) ; สีดาขาว (อุบลราชธานี)

ชื่อสามัญ : Guava

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Psidium guajava* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Myrtaceae

สรรพคุณ :

ใบ : แก้โรคท้องเดิน แก้โรคบิด แก้ปวดเบ่ง คั้นน้ำใช้ล้างแผล ช่วยระงับกลิ่นปาก

ผล : แก้อาการท้องเดิน

ราก : แก้น้ำเหลืองเสีย ช่วยดูดน้ำเหลือง น้ำหนอง ทำให้แห้ง (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

เปลือก : เป็นยาฝาดสมาน ต้มกินแก้ท้องเสีย

ยาต้มจากรากและใบ :

กินแก้ไอเจ็บและท้องร่วง อมกลั้วคอแก้ปวดฟันและเหงือกเป็นหนอง

ยาชงจากรากและใบ :

เป็นยาฝาดสมาน (นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ต้นติวัฒน์, 2541)

ผลแก่ : ป้องกันและรักษาโรคเลือดออกตามไรฟัน

ใบและผลดิบ :

แก้ท้องร่วงชนิดไม่รุนแรงและไม่ได้เกิดจากเชื้ออหิวาตกโรค โดยใช้ใบไม้แก่ไม่อ่อนเกินไป 10-12 ใบ ล้างน้ำให้สะอาด ย่างไฟพอเหลือง ชงน้ำเดือดดื่มหรือผลดิบ 1 ผล ผ่นกับน้ำปูนใสดื่มวันละ 4-5 ครั้ง

ใบ : ช่วยระงับกลิ่นปาก โดยเคี้ยวใบสด 2-3 ใบ อมไว้ 5 นาทีแล้วคายทิ้ง (วันดี กฤษณพันธ์, 2539)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

น้ำยาบ้วนปากที่ทำจากสารสกัดจากใบ สามารถลดเหงือกอักเสบ 19.8% เมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม โดยทำกับผู้ป่วย 70 คน

สาร Quercetin:3,3,4,5,7-pentahydroxyflavone จากใบ ยับยั้งการหดตัวของกล้ามเนื้อเรียบที่เกิดจาก acetylcholine, serotonin, histamine และ barium chloride ในลำไส้ใหญ่ของหนูตะเภา โดยพบว่ามีผลต่อ acetylcholine มากกว่าตัวอื่น ๆ

การศึกษาฤทธิ์แก้ไอจากใบสด ในหนูทดลอง โดยการฉีดสารสกัดจากใบสดเข้าช่องท้อง พบว่า ในขนาดที่ให้ 1 และ 5 g/kg ของน้ำหนักตัว ลดความถี่ของการไอที่เกิดจากการกระตุ้นทางกลไกของร่างกาย ในขนาด 2 และ 5 g/kg ลดความถี่ของการไอลงอย่างมีนัยสำคัญที่เกิดจากการกระตุ้นทางเคมี โดย capsaicin คิดเป็น 33.4 และ 33.5% ในหนู และ 54.9 และ 37.3% ในหนูตะเภา ส่วน Dextromethophan ลดอาการไอถึง 79.9 และ 82.3% ในขนาด 2 และ 5 g/kg ตามลำดับ กลไกการออกฤทธิ์ยังไม่ทราบแน่ชัด ดังนั้นพบว่าลดอาการไอที่เกิดจากสารเคมีที่พบได้ แต่ประสิทธิภาพด้อยกว่า Dextromethophan

การศึกษาความเป็นพิษของสารสกัดด้วยน้ำจากใบ พบพิษเฉียบพลันที่ค่า LD₅₀ ที่ให้ทางปากในหนู มากกว่า 20 g/kg สำหรับพิษแบบเรื้อรัง ทดสอบโดยหนู 128 ตัว แบ่งเป็น 4 กลุ่ม กลุ่ม 1 เป็นกลุ่มควบคุมให้เฉพาะน้ำกลั่น ส่วนอีก 3 กลุ่มให้สารสกัดจากใบขนาด 0.2, 2.0 และ 20.0 g/kg/day เป็นเวลา 6 เดือน พบว่ามีระดับ WBC, ALP, SGPT และ BUN เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในหนูตัวผู้ ขณะที่ระดับของ Sodium และ Cholesterol ลดลง ซึ่งแสดงว่าเกิด hepatotoxicity อย่างไรก็ตามในหนูตัวเมีย พบว่าระดับ Sodium, Potassium และ albumin เพิ่มขึ้น ขณะที่ platelets และ globulin ลดลง พบ hydronephrosis ในหนูตัวผู้ทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มที่ใช้สารสกัดจากใบ แต่ จะพบ nephrocalcinosis และ chronic pyelonephritis ได้ในหนูตัวเมียที่ใช้สารสกัดจากใบ (ปราณี ใจอาจ และคณะ, 2541)

ในใบมีสาร tannin ประเภท catechol และ pyrogallol รวมกันประมาณ 8-15% essential oil มีสีเหลืองนวลหรือสีแดงปนเหลือง น้ำมันหอมระเหยประกอบด้วย d-limonenes และ dl-limonenes, β -caryophyllene bicyclic sesquiterpene alcohol และ tertiary sesquiterpene alcohol นอกจากนี้ยังพบ resin, carotene, vitamin B₁, B₂, B₆, guaijaverin, sugar, ursolic, oleanolic, guaijavolic

เปลือกมีสาร tannin ประมาณ 11-27% นอกจากนี้ยังพบสาร leucocyanidin, luetic acid, ellagic acid, amritoside (นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ตันตวิวัฒน์, 2541) น้ำมันหอมระเหย ประกอบด้วยสาร aromadendrene, β -bisabolene, caryophyllene, caryophyllene oxide, longicyclene (มาโนช วามานนท์ และเพ็ญภา ทรรศัยเจริญ, 2537) ผลมีปริมาณวิตามินซีสูงกว่าผลส้มถึง 4 เท่า มีเพคตินสูงกว่ามะม่วง วิตามินซีจะเพิ่มสูงสุดเมื่อผลแก่เต็มที่ แต่ถ้าสุกงอมจะมีปริมาณลดลง นอกจากนี้ยังมีปริมาณ citric acid สูงกว่า tartaric acid และ l-malic acid carbohydrates จะอยู่ในรูป reducing sugar สาร tannin และ pectin จะมีปริมาณสูงในผลอ่อน เมื่อสุกจะมีปริมาณลดลง ส่วนสาร β -carotene ในผลมีปริมาณต่ำ โดยฝรั่งเนื้อแดงสูงกว่าฝรั่งเนื้อขาว (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา: ด้านเชื้อแบคทีเรีย ด้านเชื้อรา ด้านราพืช ด้านเชื้อมัยโคแบคทีเรีย ด้านโปรโตซัว ด้านยีสต์ ด้านเชื้อมาลาเรีย ด้านเชื้อไวรัส ด้านไวรัสพืช ยับยั้งเอนไซม์ viral reverse transcriptase ฆ่าหอย ยับยั้งการก่อกลายพันธุ์ ลดอาการบวม ยับยั้งการละลายไขมัน แก้ปวด ลดอาการอักเสบ ลดการอักเสบของเหงือก ยับยั้งการหดเกร็งของลำไส้ ทำให้ลำไส้หดเกร็ง แก้ไอ แก้ไข้ แก้ท้องเสีย คลายกล้ามเนื้อเรียบ ทำให้หลอดลมหดตัว ยับยั้งการเคลื่อนไหวของลำไส้ เพิ่ม gastric emptying time กดระบบประสาทส่วนกลาง เสริมฤทธิ์บาร์บิทูเรต ลดอาการผิดปกติที่เกิดขึ้นหลังวัยหมดประจำเดือน ทำให้ความจำดีขึ้น ยับยั้งการเกิด granuloma ยับยั้ง cholinergic ด้านเบาหวาน ป้องกันลึกลับปิดเปิด ยับยั้งฮอร์โมน gonadotropin และ HCG ลดโคเลสเตอรอลในเลือด ก่อเกิดมะเร็ง เป็นพิษต่อเซลล์ ยับยั้งเอนไซม์ glutamyl-pyruvate-transaminase และ xanthine oxidase

เมื่อฉีดสารสกัดของส่วนเหนือดินด้วยเอทานอล 50% เข้าช่องท้องหนูถีบจักร พบว่า มีค่า LD₅₀ 0.188 g/kg เมื่อให้หนูถีบจักรกินสารสกัดด้วยน้ำจากใบฝรั่ง พบว่า มีค่า LD₅₀ 20.3 และ 20.0 g/kg ในหนูเพศผู้และเพศเมียตามลำดับ (นันทวัน บุณยะประภัศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

สารสกัดด้วยเมทานอล เมื่อให้ทางปากหรือฉีดเข้าช่องท้องหนู พบว่า มีผลลดความดันโลหิต โดยไม่ส่งผลต่ออัตราการเต้นของหัวใจหรืออัตราการหายใจ (Lutterodt and Maleque, 1988)

สารสกัดด้วยน้ำ ไม่มีฤทธิ์ต้านเนื้องอก ส่วนสารสกัดแอลกอฮอล์จากใบและลำต้น มีฤทธิ์ต้านจุลชีพ ได้ 65% และ 80% ตามลำดับ ส่วนสารสกัดคีโตนจากใบ มีฤทธิ์ต้านแบคทีเรียได้ 100% (Lopez, et al., 1980) สารสกัดจากใบ ดอกและผล มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อ *Micrococcus pyogenase var. aureus* และ *Escherichia coli* สารสกัดจากผล มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อ *Salmonella typhosa* และ *Shigella antidysenteriae* (นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ตันติวัฒน์, 2541) สารสกัดน้ำร้อนและสารสกัดเอทานอล : น้ำ (1:1) จากราก เมื่อฉีดเข้าใต้ผิวหนังหนู เพศผู้ขนาด 15 mg/ตัว พบว่า มีฤทธิ์ antigonadotropin และเหนี่ยวนำให้เกิดการฝ่อของอวัยวะเพศ สารสกัดด้วย 60% เอทานอล ยังมีผล anti PMS และ anti HCG น้ำคั้นใบสดที่ความเข้มข้น 66% มีผลในการต้านเชื้อ Tobacco mosaic virus น้ำคั้นผลมีฤทธิ์ต้านเชื้อ *B. typhosus* (Farnsworth and Nuntavan Bunyapraphatsara, 1992) สารสกัดด้วยน้ำจากใบ มีฤทธิ์ antidiarrhea ใน diarrhea-induced rat สารสกัดขนาด 0.2 mg/kg ยับยั้ง propulsion ได้ 65% (Lutterodt, 1992) สารสกัดด้วยแอลกอฮอล์ สาร quercetin และ quercetin-3-arabinoside จากส่วนของใบ มีผลยับยั้งการหลั่งของ acetylcholine จากการกระตุ้นด้วยไฟฟ้าและการหดตัวของลำไส้หนูตะเภา quercetin ที่ความเข้มข้น 1.6 µg/ml มีฤทธิ์ในการยับยั้งได้ แต่จะไม่มีผลเมื่อความเข้มข้นสูงถึง 1.28 mg/ml (Lutterodt, 1989)

ชื่อ : พญามือเหล็ก

ชื่อท้องถิ่นอื่น : พญามูลเหล็ก(ไทย), ย่ามือเหล็ก(กระบี่)

ชื่อสามัญ : Saint ignatus bean

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Strychnos krabiensis* A. W. Hill

ชื่อพ้อง : *S. ignatii* Berg.

ชื่อวงศ์ : Strychnonaceae

สรรพคุณ :

ใบ : รักษาอาการฟกบวม

เนื้อไม้ : รักษาอาการไข้จับสั่น รักษาอาการคันศีรษะ

เมล็ดและเปลือก : รักษาอหิวาตกโรค บำรุงรักษาโรคอัมพาตบางประเภทและเป็นยากระตุ้นไขสันหลัง (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

ราก : แก้ไข้เรื้อรัง แก้ไข้มาลาเรีย

แก่น : ตัดไข้ ระวังพิษโลหิต แก้ไข้ตัวร้อน แก้ร้อนในกระหายน้ำ ตัดไข้จับสั่น ดับพิษไข้ แก้กษัย แก้โรคริดสีดวงทวารหนัก ดับพิษทั้งปวง แก้กษัยโลหิต แก้รังแค

เมล็ด : เป็นยาเบื่อหนู สุนัข กระตุ้นความรู้สึกทางเพศ

ไม้ระบุส่วนที่ใช้ : ตัดไข้ ดับพิษกษัยโลหิต (นันทวัน บุณยะประภัศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ : brucine; colubrine,pseudo; geissoschizol; longicaudatine; macusine B; macusine B,O-methyl; melinonine B,nor; polyneuridine; strychnine; strychnine,proto; strychnine,10-hydroxy; strychnine.iso; strychnine,pseudo; strychnine-N-oxide

ปริมาณ ตามลำดับ และตรวจหาโดย plaque reduction พบ ID_{50} คือ 1:2,000 1:4,800 และ 1:9,600 ตามลำดับ

การศึกษามลของสารสกัดพญาอต่อ Human Cell-mediate Immune Response ในหลอดทดลอง พบว่า การแบ่งตัวเพิ่มจำนวนของเม็ดเลือดขาว lymphocyte เพิ่มขึ้นที่ความเข้มข้น 0.5, 2.5 และ 5 $\mu\text{g/ml}$ ขณะที่การตอบสนองนั้นจะลดลงที่ความเข้มข้น 2.5 และ 5 mg/ml ของสารสกัดพญาอ หน้าที่ของ NK cells ลดลงที่ความเข้มข้น 1 และ 5 mg/ml และ การสร้าง IL-4 ถูกเหนี่ยวนำให้สร้างที่สารสกัดความเข้มข้น 2.5 และ 5 mg/ml

การทดสอบฤทธิ์แก้ปวดและลดการอักเสบของสารสกัด พบว่า สารสกัด n-butanol (270 mg/kg) ลดการบวมที่อุ้งเท้าหนูเทียบเท่า aspirin (100 mg/kg) การให้สารสกัดทางปาก ไม่มีผลต่อระยะเวลาการนอนหลับที่เกิดจาก hexobarbital การฉีดเข้าช่องท้องไม่มีผลแก้ปวด ค่า LD_{50} เท่ากับ $13.4 \pm 1.6 \text{ g/kg}$ หลังการให้ทางปาก 48 ชม. และเท่ากับ $3.4 \pm 0.1 \text{ g/kg}$ เมื่อให้การฉีดเข้าช่องท้อง พบการเกิดแผลเมื่อให้ทางปากน้อยกว่า aspirin ในขนาดรักษาอาการอักเสบ เมื่อให้สารสกัด n-butanol ทางปาก 6 สัปดาห์ พบว่าไม่มีผลต่อการเจริญเติบโตของหนู ต่อมไทมัสมีน้ำหนักลดลง ส่วนตับมีน้ำหนักเพิ่มขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จำเป็นต้องศึกษาวิจัยต่อไป

การศึกษากฤทธิ์ฆ่าเชื้อ Herpes Simplex Virus Type-2 ในหลอดทดลองโดยตรวจวัด plaque reduction ของ HSV-2 ใน baby hamster kidney cell พบว่ามีฤทธิ์ยับยั้งเชื้อ HSV-2

การศึกษาพิษเฉียบพลันของสารสกัดเอทานอลของใบพญาอในขนาด 1.3 g/kg ของน้ำหนักตัวซึ่งเทียบเท่ากับแห้ง 5.44 g/kg ของน้ำหนักตัว ให้ทางปาก ฉีดเข้าให้ผิวหนังหรือฉีดเข้าช่องท้อง ไม่พบอาการพิษเกิดขึ้น การศึกษาพิษกึ่งเฉียบพลันโดยให้สารสกัดในขนาด 0.01 0.1 และ 1.0 g/kg ต่ำกว่ากลุ่มควบคุม ($p < 0.05$) ขณะที่การกินอาหารของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน ค่า platelet count ของหนูที่ได้รับ 1.0 g/kg สูงกว่ากลุ่มควบคุม ($p < 0.05$) และกลุ่มที่ได้รับสารสกัดทั้งหมดนั้นมีระดับ Creatinine ต่ำกว่ากลุ่มควบคุม ($p < 0.05$) อย่างไรก็ตามไม่พบความผิดปกติต่อจุลพยาธิวิทยาของอวัยวะต่างๆ ที่เกิดจากผลของสารสกัดจากใบพญาอ (ปราณี ใจอาจและคณะ, 2541)

ใบประกอบด้วยสาร Lupeol, β -sitosterol, stigmasterol และมีการทดลองพบว่าสารสกัดด้วยสารละลายบิวทานอล (butanol) จากใบพญาอ สามารถระงับอาการอักเสบได้และศึกษาพบว่าสารสำคัญชนิดหนึ่งที่ออกฤทธิ์คือ สารประกอบฟลาโวนอยด์ (Flavonoid) (มาโนช วามานนท์ และเพ็ญภา ทวีทรัพย์เจริญ, 2537)

สารสกัดจากใบด้วยน้ำ ลดอัตราการตายจากพิษงูในหนูถีบจักรได้ 100% ถึง $63 \pm 3.34\%$ ขณะที่สารสกัด 95% ของแอลกอฮอล์ (2.0 g/kg) ไม่มีผลดังกล่าวเมื่อให้ทางหลอดเลือดดำ ทางช่องท้องหรือทางปาก (Farnsworth and Nuntavan Bunyapraphatsara, 1992)

ชื่อ : พระเจ้าห้าพระองค์

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Dracentomelum mangiferum Bl.*

ชื่อวงศ์ : Anacardiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางสูงประมาณ 20-30 เมตร เปลือกสีน้ำตาลอ่อนหรือ
น้ำตาลปนแดง

ใบ : เป็นช่อรูปไข่ ปลายใบหยักเป็นติ่งสั้น

ดอก : สีขาวออกเป็นช่อใหญ่ตามปลายกิ่งและง่ามใบ

ผล : ค่อนข้างกลม เมื่อแก่จะมีสีเหลือง เมล็ดแก่มี 5 พู มีรอยบุ๋ม 5 รอย

สรรพคุณ :

แก่น : แก้พิษงู

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : พรวนกลุ่ม

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Peliosanthes violacea Wall.*

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Liliaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก สูงประมาณ 45-60 ซม. ใบเดี่ยว ออกจากโคน ก้านใบแข็งเรียวยาว ประมาณ 20-30 ซม.
ใบรูปใบหอกปลายและโคนสอบแหลม เส้นใบออกจากโคนจรดปลายในแนวขนานกันดอกช่อแทงออกจากโคน
กลีบดอก 5 กลีบ เรื่อมติดเป็นรูปถ้วยปลายแยก

สรรพคุณ :

ราก (แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้ : ผลผสมุนไฟอื่นอย่างละเท่าๆ กัน แห้เหล้าดื่ม ครั้งละครึ่งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : พริกนก

ชื่อท้องถิ่นอื่น : พริกนก (นครศรีธรรมราช)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Piper sp.*

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Piperaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เถาเนื้อแข็งเลื้อยพันต้นไม้อื่น สูง 4-8 เมตร ใบเดี่ยว ออกเรียงสลับใบเหมือนใบพลู กว้าง 3-5 ซม. ยาว 7-10 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบมนเว้าเล็กน้อยลำต้นเป็นข้อๆ ตามข้อทุกข้อมีรากหุ้มโดยรอบ

สรรพคุณ :

ผล (แห้ง) : เข้ายาบำรุงเลือด

วิธีใช้ : ผสมสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กัน ต้มน้ำดื่มครั้งละ 1 แก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น จนหาย
จิต

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : พอก

ชื่อท้องถิ่นอื่น : หมากพอก

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Parinari anamense Harce*

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rosaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ ลำต้นแตกกิ่งก้านมาก ผิวสีน้ำตาล แตกเป็นร่องไม้ลึกลงแต่ที่

ใบ : ปลายมน ผิวด้านบนเรียบ ด้านล่างขาว แข็งกรอบ ออกเรียงสลับ

ดอก : ผลเดี่ยว ผลสด กลมรี ผิวสีน้ำตาล แข็ง สุกยังมีสีน้ำตาล

ผล : และมีกลิ่นเฉพาะตัว

สรรพคุณ :

แก่น : รักษาอาการดีซ่าน

แก่น : แก้ปวดกระดูก

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : พังคิ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Croton crassifolius* Giesel.

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : ไม้พุ่มขนาดเล็กสูง 20-40 ซม.

ใบ : เดี่ยว เรียงสลับกว้าง 3-5 ซม. ยาว 6-10 ซม. ผิวใบมีขน

ดอก : ดอกช่อออกที่ปลายกิ่ง ดอกแยกเพศอยู่ในช่อเดียวกัน กลีบดอกสีขาวนวล

ผล : รูปทรงกลมมี 3 พู แห้งแตกได้

สรรพคุณ :

ราก ปวดท้องหรือมีลมในท้อง

ราก รักษาฝีช้ำ

ราก แก้ไข้หนักไม่หรือไข้ออกตุ่ม

ราก แก้เจ็บท้อง

ลำต้น แก้ท้องเสีย

ลำต้น ขับลม

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : พาโหมตัน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ตดหมู (สุราษฎร์ธานี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Saprosma longicalyx* Craib

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงประมาณ 1 ม. ใบเดี่ยวออกเรียงสลับ มีหูใบ แผ่นใบรูปไข่กลับ ปลายใบแหลมหูโคนใบมน

สรรพคุณ :

ทั้งต้น (แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้ : ผลผสมุนไพรรื่นอย่างละเท่าๆ กันคองเหล้าต้มครึ่งละ ครึ่งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น
การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : พาโหมย่าน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ย่านพาโหม (Peninsular); พังโหม (กลาง); ฮวน , กอน, กอน (แม่ฮ่องสอน)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Paederia* sp. *Paederia* Linn.

ชื่อวงศ์ : Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เถา เลื้อยพันต้นไม้อื่น ใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ มีหูใบขนาดเล็ก ผิวใบเกลี้ยงทั้ง 2 ด้านรูปไข่กลับ
ขอบใบเรียบ ปลายแหลมหู โคนใบสอบหู่

สรรพคุณ :

ทั้งต้น (แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้ : ผลผสมุนไพรรื่นอย่างละเท่าๆ กัน แซ่เหล้าต้ม ครึ่งละ ครึ่งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น
การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : พิมเสนตัน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : Patchouli

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Pogostemon cablin* (Blanco) Benth.

ชื่อพ้อง : *P. tomentosus* Hassk., *P. nepetoides* Stapf, *P. mollis* Hassk., *P. patchouly* Pellet.,
P. cosmosus Mig., *P. battakianus* Ridl., *P. javanicus* Back. ex Adelb., *Mentha auricularia* (non
Linn.) Blanco, *M. cablin* Blanco

ชื่อวงศ์ : Labiatae

สรรพคุณ :

ราก : ดับพิษ ถอนพิษไข้ แก้อริศสัตตวงจุมก กระจายลม

ใบ : แก้ไข้ทุกชนิด ดับพิษร้อน ถอนพิษไข้ ทำให้ความร้อนในร่างกายลดลง แก้ลม บำรุงหัวใจ บำรุงธาตุ
แก้โลหิตพิการ

เนื้อไม้ : วัลลภ มาเชื้อ กระตุ้นหัวใจ

ไม้ระบุดส่วนที่ใช้ : ทาแก่เป็นลม หน้ามืดวิงเวียน แก้อบหนืด แก้อโรคตา แก้อโรคที่เกิดจากจุก แก้อลมทุกชนิด
กระจายลมทั้งปวง แก้อใช้ทุกชนิด (นันทวัน บุนนยะประภัสร์ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

apigenin; apigenin-7-O- β -D-(6"-p-coumaroyl)-glucoside; apigenin; benzaldehyde; α -bulnesene; butyric acid,2-methyl; δ -cadinene; β -caryophyllene; cinnamaldehyde; O-cresol; cyclopropylcarboxylic acid,cis-2-pentyl; cyclopropylcarboxylic acid,trans-2-pentyl; daucosterol; β -elemene; eugenol; flavonone,5,7-dihydroxy-3',4'-dimethoxy; friedelin; friedelin,epi; guaiacol; α -guaiene; heptanoic acid; hexanoic acid, 2-methyl; licochalcone A; nonanoic acid; octanoic acid; oleanoic acid; ombuine; ombulin; pachypodol; patchoulan-1,2-diol; α -patchoulene; β -patchoulene; δ -patchoulene; patchouli alcohol; (DL)-patchoulol; patchouly alcohol; pentanoic acid; pentanoic acid,4-methyl; phenol; phenol,dimthyl; phenol,p-vinyl; pogostol; pogostone; pyran-2,4-dione,6-methyl-3-(1'-oxo-butyl)-2-(H); pyran-2,4(3-H)-dione,3-acetyl-6-methyl-2-(H); pyran-2,4(3-H)-dione,6-methyl-3-(3'-methyl-1'-oxo-pentanyl)-2(H); pyran-2,4-dione,3-(2-methyl-butyryl)-3,4-dihydro-6-methyl-1,2; pyran-2,4-dione,3-(4-methyl-pentanoyl)-3,4-dihydro-6-methyl-1-2; retusine; rhamnetin; seychellene; β -sitosterol; tematin

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ต้านเชื้อรา ต้าน oxidation ไล่แมลง ยับยั้งอาการแพ้แบบ anaphylactic คลายกล้ามเนื้อเรียบ ยับยั้งการหดเกร็งของลำไส้ มีฤทธิ์เป็น calcium agonist จับกับ endothelin-1 receptor ต้านฮิสตามีน ยับยั้งการเกาะกลุ่มของเกล็ดเลือด

การทดสอบความเป็นพิษ ของสารสกัดใบแห้งด้วยเอทานอล 50% โดยให้หนูถีบจักรกินหรือฉีดเข้าใต้ผิวหนัง ขนาด 10 g/kg ไม่พบความเป็นพิษ (นันทวัน บุนนยะประภัสร์ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

ชื่อ : พิลังกาสา

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กระตูกไก่, ก้างปลา, ก้างปลาเขา (จันทบุรี) ; มะจำก้อง (เชียงใหม่) ; เหมือด (เลย) ; ย้ายราม ไบใหญ่ (ตรัง)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Ardisia colorata* Roxb.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Myrsinaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่ม สูง 2-4 ม. ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปใบหอกกลับ กว้าง 3.5-7 ซม. ยาว 12-20 ซม. ใบหนาผิวเรียบ ดอกช่อ ออกที่ปลายกิ่ง กลีบดอกสีขาวแกมชมพูจาง ผลเป็นผลสด เมื่อสุก มีสีดำ

สรรพคุณ :

ผล (แห้ง) : เข้ายาบำรุงเลือดแก่ประจำเดือนไม่ปกติ

วิธีใช้ : ผลผสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กันต้มน้ำดื่มครั้งละ 1 แก้ว วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหารเช้า-กลางวัน-เย็น
การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

เปลือกแห้ง

(ประเทศไทย)

- สารสกัดด้วยเอธิลอะซิเตต มีฤทธิ์ต้านแบคทีเรีย *Salmonella typhimurium*, *Shigella flexneri*, *Clavibacter michiganense* ssp., *Vibrio cholera*, *Shigella dysenteriae* และ *Neisseria gonorrhoea* (Luanratana O, et al., 1986)

ทั้งต้นแห้ง (ประเทศไทย)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน มีฤทธิ์ต้านแบคทีเรีย เมื่อให้ทางปาก ในผู้ใหญ่ (ใช้รักษา Gonorrhoea) (Luanratana O, et al., 1986)

ผลแห้ง (ประเทศไทย)

- สารสกัดด้วยคาร์บอนเตตระคลอไรด์ มีฤทธิ์ต้านแบคทีเรีย *Salmonella typhimurium*, *Shigella flexneri*, *Clavibacter michiganense* ssp. *Nebraskense*, *Vibrio cholera* และ *Shigella dysenteriae* (Luanratana O, et al., 1986)
- สารสกัดด้วยเฮรานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์คลายกล้ามเนื้อเรียบ ในลำไส้ส่วน ileum ของหนูตะเภา (Luanratana O, et al., 1986)

ชื่อ : พิลลา

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ทับทิม ,เชียบลิว, พิลลาขาว ,มะก่องแก้ว, มะเกี๊ยะ, หมากจิ้ง

ชื่อสามัญ : Pomegranate

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Punica granatum* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Punicaceae

สรรพคุณ :

ราก : แก้วพยาธิในท้องในลำไส้ แก้วพยาธิเส้นด้าย ขับพยาธิไส้เดือน แก้วตาลขโมย แก้วพยาธิตัวตืด แก้วเจ็บคอ ผาดสมาน

เปลือกราก :

แก้ตกขาว แก้ตกเลือด หล่อลื่นลำไส้ ขับพยาธิตัวตืด ขับพยาธิไส้เดือน ผาดสมาน แก้อาการท้องเดิน (ที่ไม่ใช่บิดหรืออหิวาต์) แก้บิด บิดมูกเลือด รักษาโรคลักปิดลักเปิด ขับพยาธิ

ต้น : ขับพยาธิตัวตืด ขับพยาธิไส้เดือน ขับพยาธิ แก้วท้องร่วง

เปลือกต้น :

รักษาโรคลักปิดลักเปิด แก้พยาธิไส้เดือน สมานแผล แก้ท้องร่วง แก้บิดมูกเลือด ขับพยาธิตัวดีด แก้
อาการท้องเสีย(ที่ไม่ใช่บิดและอหิวาตกโรค) ฝาดสมาน

ใบ :

แก้ท้องร่วง แก้บิดมูกเลือด พอกแผลจากหกล้มหรือกระทบกระแทก แก้อาเจียน รักษาตาเจ็บ อมกั้ว
คย ทำยาล้างตา ชะล้างแผลมีหนองเรื้อรังบนศีรษะ รักษาโรคลักปิดลักเปิด

ดอก : ใช้ห้ามเลือด แก้เลือดกำเดา แก้บาดแผล แก้ปวดเอว บำรุงกำลัง

เปลือกผล :

แก้ท้องเดิน ท้องถ่าย แก้บิด ปิดธาตุ คุมธาตุ แก้แผลพุพองเน่าเปื่อย ห้ามเลือด แก้ตกขาว แก้หิด ขี้
กลาก ฝาดสมาน สมานแผล ขับพยาธิ

เมล็ด : แก้โรคลักปิดลักเปิด บำรุงกระเพาะอาหาร ทำให้เจริญอาหาร แก้ปวดกระเพาะอาหาร แก้จุกแน่น
อาหารไม่ย่อย แก้ท้องเสีย

เนื้อหุ้มเมล็ด : แก้ลักปิดลักเปิด

ทั้งห้า : ขับพยาธิ ระบายถ่ายพยาธิเส้นด้าย และพยาธิตัวดีด สมานแผล แก้บิดมูกเลือด แก้ท้องร่วง แก้ท้อง
เสีย

ไม้ระบูนส่วนที่ใช้ :

แก้ท้องเสีย ท้องร่วง ขับพยาธิตัวดีด (นันทวัน บุญยะประกิร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542,
เล่ม 3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ด้านเชื้อแบคทีเรีย ด้านไมโครแบคทีเรีย ด้านเชื้อรา ด้านยีสต์ ด้านไวรัส ยับยั้ง Human
Immunodeficiency Virus type 1(HIV-1)protease ด้านเชื้อบิดมีตัว ด้านเชื้อ Giardia แก้ท้องเสีย ขับพยาธิ
ขับพยาธิตัวแบน ขับพยาธิตัวกลม ขับพยาธิปากขอ ขับพยาธิใบไม้ในตับ สำแมลง ต้านมาลาเรีย สำหอย ลด
ความดันโลหิต ยับยั้งการเกร็งของกล้ามเนื้อ ทำให้กล้ามเนื้อคลายตัว ฤทธิ์เหมือน Oxytoxin คุมกำเนิด ทำ
ให้กล้ามเนื้อคลายตัว ฤทธิ์เหมือนเอสโตรเจน ลดน้ำตาลในเลือด ลดอุณหภูมิร่างกาย ขับปัสสาวะ ยับยั้ง
การหลั่งของลำไส้ ทำให้แพ้ ทำให้ลำไส้อักเสบ ด้านวิตติว ลดการอักเสบ ยับยั้งการสร้างพรอสตาแกลนดิน
ยับยั้งเอนไซม์ carbonic anhydrase ยับยั้งเอนไซม์ tyrosinase และยับยั้งการสร้างเมลาโตนิน กระตุ้น
glutamate-pyruvate ป้องกันโรคลักปิดลักเปิด ทำให้เกิดนิ่วในกระเพาะปัสสาวะ ยับยั้งการเจริญเติบโตของ
พืช ด้านผลของยูเรียในเลือด ป้องกันพิษฝู ด้านออกซิเดชัน เป็นพิษต่อเซลล์

สารสกัดส่วนที่มี gallotannin จากเปลือกของผลทับทิมความเข้มข้น 0.5% เป็นพิษต่อดับ สาร tannic acid
จากเปลือกผลป้อนกระต่ายขนาด 1 g/kg เป็นเวลา 40 วัน ทำให้เกิดอาการพิษ pelletierine ในปริมาณเท่ากัน
ก็ทำให้เป็นพิษเช่นกัน แต่น้อยกว่า tannic acid สารสกัดจากผิวทับทิมด้วยน้ำ ขนาด 0.4 ml/day ทำห้
นกกระจอกตัวผู้ตายได้ สารสกัดทับทิมส่วนเนื้อดินด้วยเอทานอล 50% ฉีดเข้าช่องท้องหนูถีบจักรขนาด 0.25
g/kg ทำให้หนูถีบจักรตาย 50% (นันทวัน บุญยะประกิร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

สาร tannic acid (tannin) จาก pericarp มีฤทธิ์ต้าน genital herpes virus ในหลอดทดลอง สารนี้ไม่เพียงแต่ยับยั้ง HVS-2 เท่านั้น แต่ยังสามารถฆ่าเชื้อและยับยั้งกระบวนการเข้าสู่เซลล์ได้ (Zhang, et al., 1995)

ชื่อ : โพลี

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ปู่(เขมร) ; ละหลี่ .ลี(พม่า) ; ศรีมหาโพธิ์

ชื่อสามัญ : Bo-tree, Peepul tree, Pipal tree, Sacred fig tree, Sacred tree

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Ficus religiosa* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Moraceae

สรรพคุณ :

ลำต้นอ่อน : เป็นยาถ่าย บำบัดโรคผิวหนัง

เปลือกต้น : สมานบาดแผล ทำให้หนองแห้ง แก้โรคผิวหนัง แก้ปวดฟัน รากพื้นเป็นหนอง

ใบ : เป็นยาถ่าย บำบัดโรคผิวหนัง แก้ไข้จับสั่นเรื้อรัง ใบอ่อนกินเป็นอาหารและใช้เลี้ยงหนอนไหม นอกจากนี้ยังมีปริมาณโปรตีนและธาตุหินปูนสูง (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

ผล : เป็นยาระบายอ่อนๆ

เมล็ด : ซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอในร่างกาย เป็นยาระบาย

ยาง : แก้เท้าเป็นหนอง แก้เท้าเป็นพยาธิ

(นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

α -amyrin; β -amyrin; bergapten; bergaptol; campesterol; fucosterol, 28-iso; n-hentriacontane; hexacosan-1-ol; lanosterol; lupen-3-one; lupeol; n-nonacosane; octacosan-1-ol; oleanolic acid methyl ester; pelargonidin-5,7-dimethyl ether 3-O- α -L-rhamnoside; β -sitosterol; solanesol; stigmasterol

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ยับยั้งการเกิด plaque ของเชื้อแบคทีเรีย ยับยั้งเอนไซม์ Protease (HIV-1) ยับยั้ง Herpes simplex 1 virus มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านจุลชีพ ฆ่าไรทะเล ยับยั้งการเกิดเนื้องอกในพืช มีฤทธิ์คล้ายฮอริโมนเอสโตรเจน ทำให้ผิวหนังอักเสบ ใบมีคุณค่าทางโภชนาการใช้ในสูตรอาหารในการทำคู่สัตว์ Tannic acid จากใบทำให้เกิดพิษเมื่อใช้ในสูตรอาหารเลี้ยงแพะ ต้านเชื้อราที่ก่อโรคในพืช ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท ยับยั้งภาวะน้ำตาลในเลือดสูง ลดระดับน้ำตาลในเลือด ยับยั้งบิดมีตัว ต้านไวรัส

การทดสอบความเป็นพิษ พบว่า เมื่อฉีดสารสกัดด้วยเอทานอล-น้ำ (1:1) เข้าสู่ช่องท้องหนูถีบจักร ขนาดสูงสุดที่สามารถทนได้คือ 500 mg/kg (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

ชื่อ : ไพล

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ปูเลย, ปูลอย, มันสะล้าง, ว่านไฟ

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Zingiber cassumunar* Roxb.

ชื่อพ้อง : *Z. roontanum* (Koen.) Theilade, *Z. purpureum* Roscoe.

ชื่อวงศ์ : Zingiberaceae

สรรพคุณ :

เหง้า : ขับลม กระตุ้น แก้อาการท้องเสียและลำไส้อักเสบ (นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ตันติวัฒน์, 2541) ใช้ภายนอกเป็นยาลดการอักเสบ แก้เคล็ดขัดยอก และแก้ปวด คั้นเอาน้ำทาถูนิ้ว, ใช้เป็นยาทาแก้คันยุง โดยให้เหง้าแช่ในแอลกอฮอล์ 95% ระเหยให้เข้มข้นขึ้น ใช้ทา, ใช้เป็นยาทาแผล มีหนอง หรือโรคผิวหนังบางชนิด, ฤทธิ์ขยายหลอดลม (วันดี กฤษณพันธ์, 2539) ช่วยขับระดูประจำเดือนสตรี นิยมใช้เป็นยาล้างคลอดบุตร (นันทวัน บุญยะประกฤษ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม3)

ราก : แก้อาการคันบวมเกิดแต่โลหิตสันออกทางปากและจมูก ขับโลหิต แก้อาเจียนเป็นโลหิต แก้ปวดท้อง ทำให้ประจำเดือนมาตามปกติ แก้ท้องอืด เพ้อ ท้องผูก แก้อาการผื่นคัน แก้เคล็ด

ต้น : แก้อาการจุกเสียดประกอบไปด้วย อุบัตระ ให้ปกติ แก้อาการพิษ

ใบ : แก้ไข้ร้อนเบื่ออาหาร แก้คลื่นไส้คลื่นตัว แก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย

ดอก : กระจายโลหิตอันเกิดแต่ อภินิหารธาตุ ขับโลหิต แก้อาเจียนเป็นเลือด แก้เลือดกำเดา แก้ไข้ใน ขับระดูประจำเดือน

ทั้งต้น : แก้อาการใน กระหายน้ำ (นันทวัน บุญยะประกฤษ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

alfabene ; cassamunarin A; cassamunarin B; cassamunarin C; zerumbone; veratric acid; vanillic acid; vanillin; α -terpinene; γ -terpinene; terpinen-4-ol; sabinene; β -pinene

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ต้านเชื้อรา ต้านเชื้อแบคทีเรีย ลดการอักเสบ แก้ปวด กระตุ้นการผลิตน้ำดี ไส้แมลง ฆ่าแมลง ต้าน histamine ยาลดอาการแพ้ ฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ แก้หืด ยับยั้งหัวใจเต้นผิดปกติ ลดความแรงและอัตราการเต้นของหัวใจ ยับยั้ง cholinergic คลายกล้ามเนื้อหลอดลม ลดการหดเกร็งของลำไส้ คลายกล้ามเนื้อเรียบ ลดความดันโลหิต ทำให้โครโมโซมผิดปกติ

การทดสอบความเป็นพิษ : ให้นกกินสารสกัดเหง้าด้วย 50% ethanol หรือฉีดเข้าใต้ผิวหนัง ขนาด 10 g/kg ไม่พบพิษ ; ให้นกกินสารสกัดเหง้าไพลด้วย ethanol หรือ hexane พบว่า LD₅₀ มีค่า 20 g/kg หรือ 80 g/kg ตามลำดับ และเมื่อผสมเหง้าไพลแห้งในอาหารหนู (ร้อยละ 0.5, 3 และ 18) ให้กินนาน 6 เดือน ไม่พบพิษ (นันทวัน บุญยะประกฤษ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม3)

การศึกษาความเป็นพิษ :

พบว่า ไม่มีพิษเฉียบพลันและไม่มีผลระยะยาวต่อผิวหนังของสัตว์ทดลอง (มานิช วามานนท์ และเพ็ญภา ทรัพย์เจริญ, 2537)

มีการพัฒนาตำรับยากันยุงที่ทำจากน้ำมันตะไคร้หอมและน้ำมันไพล (Plai oil) พบว่าตำรับที่ทำจากน้ำมันไพลมีประสิทธิภาพดีกว่าน้ำมันตะไคร้หอม โดยพบว่าระยะเวลาการออกฤทธิ์ (Duration) 0.67-1.83 ชม. ที่ความเข้มข้น 20-30% และจะเพิ่มขึ้นเป็น 5.50 ชม. ถ้าใช้ Vanillin 5% ในตำรับ

การศึกษาประสิทธิภาพของครีมทาเฉพาะที่ซึ่งทำจากไพลสกัด (14% plai oil) ที่มีชื่อว่า Phygesal ในการรักษาอาการเคล็ดบริเวณตาตุ่ม (Ankle sprain) โดยการเปรียบเทียบมีกลุ่มควบคุมที่ใช้ยาหลอด (Placebo) ประเมินผลทุกวันเป็นเวลา 7 วัน พบว่า กลุ่มที่ใช้ครีมจากไพล 10 คน สามารถลดอาการบวมที่รุนแรงลงได้ ($P < 0.05$) และลดอาการปวดน้อยกว่ากลุ่มควบคุมหลังจากวันที่ 4 และให้ยาแก้ปวด (Paracetamol) น้อยลงใน 1-2 วันแรก ผู้ป่วยสามารถงอเท้า (Dorsiflex) ได้มากกว่ากลุ่มควบคุม แต่ขนาดของ plantar flexion ไม่แตกต่างกันของทั้งสองกลุ่ม (ปราณี ใจอาจ และคณะ, 2541)

เหง้า : พบน้ำมันระเหย คือ tertiary alcohol terpinen-4-ol สารอื่น ๆ ที่พบมี α - และ β -pinenes, sabinene, myrcene, terpinene, limonene, *p*-cymene และ terpinolene, enzyme diastase ซึ่งมีฤทธิ์เหมือน α -amylase ที่พบใน *Aspergillus oryzae* (นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ตันติวัฒน์, 2541) น้ำมันหอมระเหย 0.8% มีสารสีเหลืองชื่อ curcumin และพบสาร (4-4-hydroxy-1-butenyl) veratrole ซึ่งมีฤทธิ์ขยายหลอดลม จากการศึกษาในคนไข้เด็กที่เป็นหืด พบว่า เมื่อได้รับประทานไพลแคปซูลในขนาด 200 mg ทำให้อาการหอบลดลงและสามารถป้องกันอาการหอบหืดในผู้ป่วยโรคหืดเรื้อรังได้ดีพอสมควรทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ โดยไม่มีอาการแทรกซ้อนที่รุนแรง (วันดี กฤษณพันธ์, 2539)

ชื่อ : มะขาม

ชื่อท้องถิ่นอื่น : อ่าเบียด(สุรินทร์) ; มะขามกะตาน , มะขามขี้แมว

ชื่อสามัญ : Tamarind, Sampalok

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Tamarindus indica* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Leguminosae (Caesalpiniaceae)

สรรพคุณ :

ใบ : แก้ม้ามัว ตาอักเสบ แก้มะเหวเหนียว ขับเสมหะ แก้ไข้ร้อนใน ขับลมในลำไส้ ขับพยาธิในเด็ก ประคบให้เส้นเอ็นหย่อน แก้มิวหนังมีคัน ฟอกโลหิต ขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ

ฝัก : ขับเลือดเน่าหลังคลอดบุตร แก้มะอึก แก้อหิวตาโรค แก้มานขโมย กำจัดคราบบุหรี่ปราศปรกให้หมดจากพื้น แก้มูกเลือด บำรุงเลือด แก้พิษแมลงป่องต่อยหรือตะขาบกัด

เมล็ด : แก้มานขโมย บำรุงไขข้อ บำรุงกำลัง รักษาบาดแผลของผู้ป่วยโรคเบาหวาน แก้บิด ทาแผลถูกไฟลวก แก้สัตว์มีพิษกัดต่อย

เปลือกฝัก :

แก้ท้องเสีย แก้อาตุพิการ สมานบาดแผล

เปลือกเมล็ด :

พอกรักษาบาดแผล สมานบาดแผล แก้ไฟไหม้ ไฟลวก แก้บิดปวดเบ่ง แก้ท้องร่วง รักษาแผลในปาก ไนคอค แก้อาเจียน

แก่น : กล่อมเสมหะ กล่อมโลหิต แก้ฝีในมดลูก แก้สะอึก แก้บิด

รก : สมานบาดแผล แก้ท้องเสีย แก้บิดมูกเลือด แก้โลหิตประจำเดือนพิการ

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ :

ขับเสมหะ กล่อมโลหิต ปิดธาตุ (นันทวัน บุญยะประกักร และ อรุณช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

ใบ : แก้ไอ แก้โรคบิด ขับเสมหะในลำไส้ แก้หวัดคัดจมูก

ใบอ่อนและดอก :

เป็นอาหาร

เนื้อในผล(มะขามเปียก) :

แก้อาการท้องผูก ระบาย แก้ไอ ขับเสมหะ ช่วยลดอุณหภูมิในร่างกาย ลดกระหายน้ำ ขับเลือดลม แก้
สันนิบาตหน้าเพลิง ผสมปูนแดงทาบริเวณที่เป็นกลากเกลื้อนหรือฝี

เมล็ดแก้ :

ถ่ายพยาธิไส้เดือน เปลือกนอกแก้ท้องร่วงและแก้อาเจียน (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

เนื้อในเมล็ด :

ต้มกับน้ำ ใสเกลือเล็กน้อย รับประทาน 1 ครั้ง หรือคั่วเนื้อในให้เหลืองกะเทาะเปลือกแช่น้ำให้นิ่ม
เคี้ยวเช่นถั่ว ขนาดใช้ 20-25 เมล็ด ใช้ถ่ายพยาธิตัวกลมและพยาธิเส้นด้าย (นิจศิริ เรืองรังษี และพ
ยอม ดันติวัฒน์, 2541)

เปลือกต้น :

เปลือกต้น 1 ฝ่ามือ สับต้มกับน้ำ เคี่ยวนาน 3-5 นาที เอน้ำดื่ม แก้ท้องเดิน (วันดี กฤษณ
พันธ์, 2539)

ราก : แก้ท้องร่วง กล่อมเสมหะและโลหิต

เปลือกต้น : สมานบาดแผลต่างๆ แก้ฝี แก้ท้องร่วง ชะล้างบาดแผลทุกชนิด แก้ไข้

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

acetophenone, 2-hydroxy-3',4'-dihydroxy; arachidic acid; aromadendrene; behenic acid; benzoic
acid, 2-hydroxy: methyl ester; benzoic acid, 3,4-dihydroxy: methyl ester; butan-1-ol, 2-methyl; n-butyl
-malate, di: (-)-L; γ -cadinene; carvacrol; β -caryophyllene; catechin, (-)-epi; α -copaene; β -
elemene; fixed oil; furan, 2-acetyl; furan, methyl; furan-3-one, tetrahydro: 2-methyl; furanone, 2(3H): 5-
methyl; furfural; furfural, 5-methyl; furoate, 2-methyl; glutaric acid, α -oxo; glyoxylic acid; α -
humulene; lauric acid; lignoceric acid; linalool; linoleic acid; linolenic acid; maltol, iso; methional;
mucilage; α -muurolene; myrcene; myristic acid; nonan-1-ol; n-octadecane; octan-1-ol; octanoic
acid; oleic acid; orientin; orientin, iso; oxaloacetic acid; oxalosuccinic acid; palmitic acid; pectin;
pent-2-3-dione; phenol; phenol, 3-5-dimethyl; phenyl acetate, 3,4-dihydroxy; phenylacetaldehyde;
 α -pinene; β -pinene; propane-1,2-dione, 1-(2-furanyl); propyl, iso; vinyl ether; protein; 4H-pyran-4-
one; pyrazine, 3,3-dimethyl; pyrrole; pyrrole, N-methyl; pyrrole-2-carboxaldehyde, 1-H: 5-methyl;

stearic acid; tamarind xyloglucan; tamarindienal; tamarindus galactoxyglucan; tartaric acid; terpinen-4-ol; α -terpineol; vitexin; vitexin,iso

เนื้อในเมล็ด มี albuminoid 14-20%, fat carbohydrate 59-65%, semidrying fixed oil 3.8-20%, reducing sugar 2.8%, mucilaginous material 60%, polyose oleic และ linoleic (นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ตันติวัฒน์, 2541)

เนื้อฝัก มีกรดอินทรีย์ ได้แก่ tartaric acid, citric acid, malic acid, potassium bitartrate น้ำตาล นอกจากนี้ยังมี gum, pectin

ใบ ดอก ผล เมล็ด มี alcohols, phenolic esters และ ethers, sambubiose, carboxylic acid, oxalic acid, d-(+)-malic acid, l-(-)-malic acid, mikanecic acid, oxaloacetic acid, tartaric acid, oxalosuccinic acid, glyoxylic acid, lactic acid, apigine, iso-orientin, iso-vitexin, glycoside, tannin, protein (จีรเดช มโนสร้อย และอรัญญา มโนสร้อย, 2537)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ต้านไวรัส ยับยั้งเอนไซม์ polygalacturonase ด้านเชื้อรา ด้านเชื้อแบคทีเรีย ทำให้เกิดการแพ้ที่ผิวหนัง ฆ่าพยาธิ ขับปัสสาวะ ยับยั้งการทำงานของตับ ก่อลายพันธู์ เป็นพืชต่อพยาธิใบไม้ ยับยั้งการเกิดเนื้องอก เป็นพืชต่อต้าน เป็นพืชต่อต้าน ยับยั้งการเพิ่มน้ำหนัก ส่าหอย ยับยั้งเอนไซม์ hyaluronidase ยับยั้งการผลิตเมลานิน ยับยั้งเอนไซม์ tyrosinase ยับยั้งเอนไซม์ protopectinase ยับยั้งพืชต่อต้าน ยับยั้งกระบวนการ lipid peroxidation ยับยั้งการงอกของพืช ยับยั้งการเจริญของราก ด้านเชื้อมาลาเรีย ยับยั้งการหดตัวของลำไส้ ขยายหลอดเลือด ผสมในเครื่องสำอาง ยับยั้งการเคลื่อนที่ของเซลล์ ยับยั้งการเพิ่มจำนวนเซลล์ กระตุ้นกระบวนการ phagocytosis ด้านอนุมูลอิสระ ฤทธิ์เหมือนฮอโมน juvenile ป้องกันการเกิดนิ่วในไต ยับยั้ง cyst bovine trypsin ลดระดับโคเลสเตอรอลในเลือด ฆ่าเหา ไม่เป็นพิษเมื่อใช้ปรุงแต่งในอาหาร ทำให้เม็ดเลือดแดงแตกตะกอน ด้านสารก่อกลายพันธู์ รักษาโรคคักปิดลักเปิด ลดระดับน้ำตาลในเลือด เพิ่ม bioavailability ของยาแอสไพริน ปลูกผม ป้องกันฟันผุ ป้องกันและรักษาโรคฮัน ยับยั้งเอนไซม์ trypsin

การทดสอบความเป็นพิษ : โดยให้หนูขาวกินสารสกัดจากผล ราก ใบ ซึ่งทำการสกัดด้วย 50% แอลกอฮอล์ พบว่า ขนาดสูงสุดที่ทำให้เกิดพิษคือ 1 g/kg

(นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

สาร saponin ใน fruit pulp มีฤทธิ์ฆ่าหอย (molluscicidal activity) (Imbabi, et al., 1992) สารสกัดแอลกอฮอล์และสารสกัดน้ำ มีฤทธิ์ต้านเนื้องอก โดยใช้วิธี *Neurospora crassa* microbiological method (Lopez, et al., 1980)

สารสกัดด้วยน้ำจากส่วนของเปลือกลำต้น มีผลในการยับยั้งเอนไซม์ polygalacturonase และ potato virus X (PVX) ส่วนสารสกัดจากใบ มีฤทธิ์ต้านเชื้อ β -Streptococcus gr. A และ *Ps. aeruginosa* สารสกัดด้วยแอลกอฮอล์ : น้ำ (1:1) จากดอก ในขนาดความเข้มข้น 50.0 μ g/ml มีฤทธิ์ต้านเชื้อ Ranikhet virus ส่วนสารสกัด 50% เอทานอล ความเข้มข้น 20.0 μ g/ml ไม่มีฤทธิ์ทำลาย 9 KB cells ในหลอดทดลอง สารสกัดด้วย 70% เอทานอลจากผล มีฤทธิ์ต้านเชื้อ *B. cereus*, *B. megaterium*, *S. aureus*, *S. albus*, *E. coli*, *Ps. aeruginosa* และ *S. typhimurium* ส่วนสารสกัดด้วย acetone มีผลต้านเฉพาะเชื้อ *S.*

typhimurium สารสกัด 95% แอลกอฮอล์จากส่วนของผล มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อรา *Trichophyton mentagrophytes* และ *T. rubrum*

การทดสอบความเป็นพิษ : โดยการให้สารสกัดแอลกอฮอล์ : น้ำ (1:1) จากผลเข้าทางหลอดอาหารหนูขาวที่ ตั้งครรภ์ในขนาด 100 mg/kg ไม่ปรากฏอาการพิษ เมื่อให้สาร glyloid ซึ่งเป็น polysaccharide จากส่วนของเมล็ดแก่หนูเพศผู้และเพศเมียในขนาด 4, 8 และ 12% ของอาหารปกติเป็นระยะเวลา 2 ปี ไม่พบว่ามี การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม การตาย น้ำหนักตัว พฤติกรรมการกินอาหาร ค่าทางเคมีของปัสสาวะและเลือด การตรวจทางโลหิตวิทยาหรือน้ำหนักตัว อย่างมีนัยสำคัญ

(Farnsworth and Nuntavan Bunyapraphatsara, 1992)

ชื่อ : มะขามป้อม

ชื่อท้องถิ่นอื่น : สันยาสา, มังลู่(กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) ; กำทวด(ราชบุรี); กันโตด(เขมร-จันทบุรี)

ชื่อสามัญ : Malacca tree, Embic vyrobalan, Indian gooseberry

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Phyllanthus emblica*

ชื่อห้อง : -

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

สรรพคุณ :

เปลือกลำต้น :

แก้ปวดแผลเลือดออก แผลฟกช้ำ แก้โรคบิด

ใบ : แก้ตัวบวมน้ำ

ปมที่ก้าน :

แก้ปวดเมื่อยกระดูก ปวดท้องน้อย ปวดกระเพาะอาหาร แก้ซางตาลขโมยในเด็กและแก้ไข้ ต้มน้ำอม แก้ปวดฟัน

ผลสด : บำรุง แก้กระหายน้ำ แก้ไอ แก้หวัด กระตุ้นน้ำลาย ละลายเสมหะ ช่วยระบาย ขับปัสสาวะ แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้โรคคอติบ คอแห้ง แก้ไข้ สะอึก อาเจียน ช่วยย่อยอาหารและทำให้สดชื่น ผลสมน้ำมะนาวแก้บิดแบคทีเรีย ผลสมน้ำผึ้งเป็นยาถ่ายพยาธิ

ผลแห้ง : แก้โรคหนองใน แก้ตกเลือด ท้องเสีย โรคบิด บำรุงธาตุ ไล่ล้างตา แก้เยื่อตาอักเสบ ตาแดง หรือ ใช้ผลแห้งผสมกับน้ำสนิมเหล็ก แก้โรคดีซ่าน โรคโลหิตจาง

เมล็ด : แก้ไข้ แก้โรคตาต่างๆ แก้โรคเกี่ยวกับน้ำดี คลื่นไส้ อาเจียน โรคเบาหวาน หอบหืดและโรคหลอดลมอักเสบ แก้ตุ่มคัน และหิด

ราก : แก้ร้อนใน แก้โรคเรื้อน แก้ความดันโลหิตสูง แก้ท้องเสีย ใช้พอกบริเวณตะขบกัด (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

ราก : แก้พิษไข้ แก้พิษโลหิต รักษา มะเร็งลำไส้ แก้มะเร็งกระเพาะอาหาร ทำให้เส้นเอ็นยึด

เปลือกต้น :

แก้ท้องร่วง

ใบ : แก้วผิวนั่งเป็นผืนคัน มีน้ำเหลือง แก้วบิดแบคทีเรีย แก้วผิวนั่งเป็นแผล แก้วมีคันทสูตร แก้วโรคความดันโลหิตสูง

ปมที่ก้าน : แก้วได้เลื่อน

ผล : บำรุงเสียง ทำให้เสียงเพราะ แก้วใช้เจือลม ทำให้คอชุ่มชื้น แก้วใช้เพื่อเสมหะ แก้วพรอดัก แก้วมังษะให้สมบูรณ แก้วลม แก้วใช้พิษ แก้วเจ็บคอ แก้วเลือด แก้วพยาธิ

ไม้ระบุนส่วนที่ใช้ :

แก้วเลือด แก้วเสมหะ (นันทวัน บุณยะประภศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

เนื้อผลแห้ง

ใช้ควบคู่กับธาตุเหล็ก แก้วโรคดีซ่านและช่วยย่อย ถ้าเอาผลมาหมก จะได้แอลกอฮอล์ ใช้กินแก้อาหารไม่ย่อย (จิรเดช มโนสร้อย และอรัญญา มโนสร้อย, 2537)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ascorbic acid; astragaloside; chebulagic acid; chibulonic acid; corilagin; ellagic acid; emblicol; gallic acid; gallic acid ethyl ester; gallic acid: di; gallin; gluco; galloyl- β -D-glucose,1,6-di-O; gibberellin A-1; gibberellin A-3; gibberellin A-4; gibberellin A-7; gibberellin A-9; glucose,3,6-di-O-galloyl; inositol,myo; kaempferol; leucodelphinidin; linoleic acid; linolenic acid; lupeol; myristic acid; oleic acid; palmitic acid; phyllantidine; phyllantine; phyllemblic acid; polysaccharide; putranjivain A; quercetin-3-O-D-glucoside; quercetin; rutin; β -sitosterol; stearic acid; tannin; zeatin; zeatin nucleotide; zeatin riboside

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านเชื้อรา ยับยั้งเอนไซม์ reverse transcriptase ต้านยีสต์ มีฤทธิ์ของ juvenile hormone รักษาดีซ่าน ยับยั้งความเป็นพิษต่อตับ ยับยั้งความเป็นพิษต่อไต ยับยั้งหัวใจโต ยับยั้งภาวะกล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด ยับยั้งหลอดเลือดอุดตัน ยับยั้งระดับโคเลสเตอรอลในเลือดสูง ยับยั้งระดับน้ำตาลในเลือดสูง ลดไขมันในเลือด เป็นพิษต่อปลา รานอย ร่าไล่เดือน ลดความดันโลหิต ยับยั้งพิษฝู ลดการอักเสบ แก้วสิ่ว แก้วไข้ แก้วหวัด กระตุ้นการสังเคราะห์โปรตีน เพิ่มน้ำหนักตัว ต้านฮีสตามีน ขับเสมหะ ยับยั้งการหดเกร็งของลำไส้ ลดกรดในกระเพาะอาหาร รักษาแผลในกระเพาะอาหาร ยับยั้งการเกาะของตัวอ่อนที่ผนังมดลูก ยับยั้ง complement alternative pathway และ complement classical pathway ยับยั้งการเกิด N-nitrosomorpholine และ N-nitrosoproline ยับยั้งการก่อกลายพันธุ์ ยับยั้งความผิดปกติของโครโมโซม ยับยั้ง sister chromatid exchange ทำให้เซลล์เกาะกลุ่ม ยับยั้งการเกาะกลุ่มของเซลล์ ต้านมะเร็ง เพิ่ม natural killer cell ยับยั้งการเคลื่อนที่ของ leukocyte กระตุ้นการเรียนรู้ ปรับปรุงความจำ ยับยั้งเอนไซม์ polygalacturonase ทำให้ชัก

การทดสอบความเป็นพิษ

พบว่า สารสกัดผลด้วย 50% เอทานอล ให้หนูถีบจักรกินขนาด 10 g/kg ไม่พบพิษ แต่เมื่อฉีดเข้าใต้ผิวนั่ง ขนาดที่ทำให้สัตว์ทดลองตายครั้งหนึ่งมีค่า 4.8 g/kg เมื่อฉีดสารสกัดของใบหรือกิ่งด้วย 50% เอทานอลเข้าช่องท้องหนูถีบจักรเพศผู้ พบว่ามีค่า LD₅₀ เท่ากับ 750 และ 185 g/kg ตามลำดับ เมื่อฉีดสารสกัดของใบด้วยน้ำเข้าช่องท้องหนูถีบจักรเพศผู้และเพศเมีย พบว่ามีค่า LD₅₀ เท่ากับ 0.415 และ 0.288 g/kg ตาม

ลำดับ และเมื่อทำการทดสอบพิษกึ่งเฉียบพลันโดยให้กินสารสกัดขนาด 0.1 และ 0.5 g/kg เป็นระยะเวลา 10 สัปดาห์ ไม่พบว่าเกิดความผิดปกติทางจุลพยาธิของอวัยวะภายใน (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัย เจริญพร, 2542, เล่ม 3)

ผลแห้งที่แกะเมล็ดออกแล้ว 3 g ทดสอบกับผู้ป่วยโรคเกี่ยวกับกระเพาะอาหารอีกเลข 20 คน โดยให้กินวันละ 3 ครั้งเป็นเวลา 1 สัปดาห์ พบว่า ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้น 17 คน (18%)

สารสกัดเอทานอลจากเนื้อผลแห้ง ได้สาร phyllemblin มีฤทธิ์กระตุ้นหัวใจในกบ ลดปริมาณของเหลวที่ไหลผ่านหลอดเลือดที่ขาของหนูใหญ่ และหลอดเลือดที่ใบหูกระต่าย สารสกัดแอลกอฮอล์จากผลสด มีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญของเชื้อไวรัส สารสกัดจากเปลือกลำต้น มีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อ *Escherichia coli*, *Streptococcus strain B*, *Pseudomonas aeruginosa* และ *Staphylococcus aureus* (วิทย์ เทียงบุญธรรม, 2539)

ต้น เปลือกต้น ใบ ผล มี tannin และ ellagic acid เนื้อของผลมี gallic acid ซึ่งเป็นสารป้องกันไม่ให้ vit C ถูก Oxidize ได้ง่าย (จีรเดช มโนสร้อย และอรรัญญา มโนสร้อย, 2537)

ชื่อ : มะเขือขีน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Solanum aculeatissimum* Jacq.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Solanaceae

สรรพคุณ :

ราก : แก้เสมหะ ทำให้น้ำลายน้อยลง แก้ไข้สันนิบาต แก่น้ำลายเหนียว กระทุ้งพิษไข้ แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้ไอ

ผล : ขับเสมหะ แก่น้ำลายเหนียว แก้ไอ แก้ไข้สันนิบาต

เมล็ด : รักษาเมะเร็งเพลิง

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ :

ขับเสมหะ แก่น้ำลายเหนียว (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัย เจริญพร, 2542, เล่ม 3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

aculeatiside A; aculeatiside B; diosgenin; lanosterol; β -sitosterol; solamargine; solasodine; solasonine

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ไม่มีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ glutamate-pyruvate transaminase ทำให้เกิดการสะสมแคลเซียม มีพิษทำให้หัวใจตายเมื่อกิน (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัย เจริญพร, 2542, เล่ม 3) Solasodine มีฤทธิ์เป็นยาต้านการอักเสบ แต่มีฤทธิ์แรงน้อยกว่า prednisone (อาทร รุ่งโพธิ์กุล, 2533)

ชื่อ : มะเขือบ้า

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ลำโพงขาว, กาสลัก, ลำโพงกาสลัก, ลำโพงแดง, ลำโพงดำ(ภาคกลาง) ;มะเขือบ้าดอกดำ (ลำปาง) ;มะเขือบ้า(อีสาน,เหนือ) ;ละอังกะ(ส่วย-สุวรรณ)

ชื่อสามัญ : Thorn apple

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Datura metel* L.

ชื่อพ้อง : *D. fastuosa* L., *D. alba* L.

ชื่อวงศ์ : Solanaceae

สรรพคุณ :

ใบ : พอกกลากเกลื้อน แก้แผลเรื้อรัง แก้ฝี และช่วยให้ผู้ที่เป็นหิดหายใจสะดวก แก้อาการชักเสบของแต้ นม

เมล็ด : บรรเทาอาการปวด

ทั้งต้น : มีฤทธิ์เป็นยาเสพติด ระงับความเจ็บปวด แก้อาการเกร็ง ทำให้ม่านตาขยาย (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

พบสารเคมีที่พบจากการสกัดทั้งต้น คือ Daturametelin A และ Daturametelin B ส่วนในใบพบ Datumelin Daturilin Daturilinol และ Datumetelin พบสารเคมีที่พบจาก type B glandular trichomes 2 ชนิด คือ 2,3-di-O-hexanoyl- α -glucopyranose และ 1,2,3-tri-O-hexanoyl- α -glucopyranose ซึ่งทั้ง 2 ชนิด เป็น glucose esters

สาร tropane alkaloid และ datumetine แยกได้จากส่วนใบ (Siddiqui S, et al.,1985)

สาร hyoscine(scopolamine) และ atropine แยกได้จากส่วนเหนือดิน 0.1% (Somanabandhu A and Suntorncharoenon N,1980)

สารที่พบในราก คือ 3 α 6 β -ditigloyloxytropine, 3 α 6 β -ditigloyloxytropine-7 β -ol, tigloidine, apohyoscine, hyoscine(scopolamine), norhyoscine, 3 α -tigloyloxytropine, meteloidine, hyoscyamine/atropine, noehyoscyamine/noratropine, 3 α -acetoxytropine, cuscohygrine, tropine และ PSI-tropine (Anwar K and Ghani A,1973)

การศึกษาปริมาณสาร alkaloid ในส่วนต่างๆ ของมะเขือบ้า พบว่า รากและลำต้นมีสาร alkaloid มากที่สุดในฤดูหนาว ใบมากที่สุดในฤดูฝน ดอกและผลมีมากที่สุดในฤดูร้อน เมล็ดมีมากที่สุดในผลสุก (Kamik CR and Saxena MD,1970)

ดอก ใบ เมล็ด ราก มีแอลคาลอยด์กลุ่ม tropane มี hyoscine เป็นสารหลัก hyoscyamine และ norhyoscyamine ในเมล็ดยังมี fixed oil และ allantoin

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

hyocine ทำให้เกิดการอ่อนเพลีย ตามด้วยหลับ ซึ่งเป็นอยู่ประมาณ 5-8 ชม. ในขนาดที่สูงมาก ทำให้เกิดอาการเพ้อฝัน ตื่นเต้น และ มีความทนต่อพิษนี้ (นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ตันติวัฒน์, 2541)

จากการทดลองผลทางเภสัชวิทยาต่อเอ็นไซม์ในสมองหนู : พบว่า หนูที่ได้รับสารสกัด ethanol และ Diazepam จะมี activity ของ lipid peroxidase และ lipid catalase ลดลง แต่ Fructose diphosphate aldolase และ glucose-6-phosphate dehydrogenase เพิ่มขึ้น ปริมาณ DNA และ RNA ก็เพิ่มขึ้นด้วยเมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม

ชื่อ : มะเขือพวง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : มะแคว้งกูลา ,มะแคว้งกูดัว(เชียงใหม่) ;หมากแค้น ,มะเขือละคร(นครราชสีมา) ;มะแคว้งช้าง ,มะแคว้ง(ภาคใต้)

ชื่อสามัญ : Plate brush, Terongan, Turkey berry

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Solanum torvum* Sw.

ชื่อห้อง : -

ชื่อวงศ์ : Solanaceae

สรรพคุณ :

ลำต้น : ช่วยอาหาร ขับปัสสาวะ ขับเสมหะ แก้ปวด ฟกช้ำ ทำให้เลือดหมุนเวียนดี

ใบ : พอกบริเวณแผล ห้ามโลหิต แก้ฝีบวมมีหนอง

ผล : แก้ไอ ขับเสมหะ เมล็ดเผาไฟสูดดมควันแก้ปวดฟัน

ราก : พอกเท้าที่แตกเป็นแผล (วิทย์ เที่ยงบูรณธรรม, 2539)

ทั้งต้น : รักษากลากเกลื้อน แก้หืด ขับปัสสาวะ ขับเสมหะ ช่วยย่อยอาหาร แก้ไอ รักษาโรคผิวหนัง ขับเหงื่อ ทำให้เลือดหมุนเวียนดี แก้ปวดฟกช้ำจากการทำงานหนัก แก้ไอเป็นเลือด แก้ปวดกระเพาะ แก้ฝีบวมมีหนอง และอักเสบ (นันทวัน บุญยะประกิต และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

campesterol; chlorogenin; chlorogeini,neo; chlorogenone; hecogenin; chlorogenone,neo; cuscohygrine; hexatriacontan-5-one; β -sitosterol; sloasodiene; solasodine; solaspigenin; solaspigenin,neo; stigmasterol; tetratriacontanoic acid; tiracontan-1-ol; torvogenin; torvoside B; torvoside C; torvoside D; torvoside E; torvoside F; torvoside G; triacontane,2,3,4-trimethyl; triacontane acid octacosanoate; tritriacontan-3-one

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านไวรัส ลดความดันโลหิต ชำนาญ ชำแมลง ยับยั้งการหดเกร็งของลำไส้ แก้ชัก กดระบบประสาทส่วนกลาง ยับยั้งการแข็งตัวของเลือด ต้านมะเร็ง เหนียวน้ำให้เกิดความผิดปกติของโครโมโซม ก่อกลายพันธุ์ ทำให้เซลล์จับกลุ่ม ยับยั้งการงอกของพืชอื่น

ในประเทศออสเตรเลียเมื่อใช้กับสัตว์จะเป็นพิษต่อสัตว์ (วิทย์ เที่ยงบูรณธรรม, 2539) สารสกัดแอลกอฮอล์จากส่วนที่อยู่เหนือดิน มีฤทธิ์ลดการบีบตัวของลำไส้และลดความดันโลหิตในสัตว์ทดลอง สาร Solasodine, Solasodiene ที่แยกได้จากใบมีฤทธิ์ต้านเชื้อไวรัส (วงศ์สถิตย์ ฉั่วกุลและคณะ, 2539)

การทดสอบความเป็นพิษ : พบว่า เมื่อฉีดสารสกัดส่วนเหนือดินด้วย 50% เมทานอล เข้าช่องท้องหนูถีบจักร ขนาดที่ทำให้สัตว์ทดลองตายร้อยละ 50 (LD₅₀) มีค่ามากกว่า 1 g/kg เมื่อฉีดสารสกัดลำต้นและใบด้วย 50% เมทานอลมีค่า LD₅₀ มากกว่า 1 g/kg เช่นกัน

ชื่อ : มะตูม

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กะทันตาเดร , ตุ่มตั่ง , ตุ่ม , พะนองค์ , มะปิ่น , มะปัส่า

ชื่อสามัญ : Bengal quince, Bilak-bael, Bael fruit

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Aegle marmelos* Corr.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rutaceae

สรรพคุณ :

ใบ : บำรุงธาตุ ช่วยเจริญอาหาร แก้โรคลำไส้ ใบอ่อนใช้เป็นอาหาร

ผล : บำรุงธาตุ ช่วยเจริญอาหาร แก้บิด แก้ร้อนใน ช่วยขับผายลม แก้โรคลำไส้เรื้อรังในเด็ก (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539) ในประเทศอินเดียใช้เป็นยาแก้ท้องเสียและโรคเกี่ยวกับลำไส้ พบว่า pectin มีฤทธิ์ช่วยแก้ท้องเสียได้ โดย pectin รวมกับ toxin ของเชื้อโรคที่อยู่ในลำไส้

ใบ : มีกลิ่นหอมใช้ใส่แกง เพื่อให้มีน้ำแกงมีสีเขียวและกลิ่นหอม (นิจศิริ เรื่องรังษี และพยอม ดันตวิวัฒน์, 2541)

ราก : แก้พิษฝี แก้พิษไข้ แก้สติเมลอ รักษาน้ำตาล แก้หอบหืดไอ แก้ไข้ตัวร้อน แก้ลมอืดแน่นในอก แก้มุตกิด มุตฆาต แก้เสมหะ แก้ดี แก้ปวดหัวตาลาย แก้สะอึก แก้ชืดโรค แก้ลม แก้ลงท้อง แก้ฝิเปื่อยพัง แก้บวม แก้ตัวพยาธิ แก้ตกโลหิต ขับปัสสาวะ แก้กษัย แก้ซางตะกั่ว

เปลือกราก :

แก้ไข้จับสั่น ขับลมในลำไส้

เปลือกต้น :

แก้ไข้จับสั่น ขับลมในลำไส้ แก้ลงท้อง แก้พยาธิ แก้บิด แก้ฝิเปื่อยพัง แก้บวม แก้ตกโลหิต

แก่น : แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ จุกเสียด

ใบ : แก้ตาเจ็บ แก้เยื่ออักเสบ แก้หวัด แก้เลือดเป็นพิษ แก้ไข้ แก้หืด แก้เสมหะเหนียว แก้บวม แก้ลงท้อง แก้ฝิเปื่อยพัง แก้ตัวพยาธิ แก้ตราโลหิต บำรุงธาตุเจริญอาหาร แก้เสมหะ แก้มูกเลือด แก้กระหายน้ำ

ดอก : แก้ลงท้อง แก้ฝิเปื่อยพัง แก้บวม แก้ตัวพยาธิ แก้ตกโลหิต

ผล : แก้ลม แก้เสมหะ แก้โลหิต ขับหนอง แก้สะอึก แก้กระหายน้ำ ขับผายลม ขับเสมหะ แก้ลมเสียดแทงในท้อง แก้ท้องเดิน บำรุงธาตุ ขูกำลัง บำรุงธาตุไฟ แก้มูกเลือด แก้ธาตุพิการ เป็นยาอายุวัฒนะ รักษาโรคกระเพาะ แก้โรคลำไส้ เป็นยาระบาย แก้น้ำเหลืองเสีย แก่ดับโต คุมกำเนิด สมานแผล แก้ไข้ตรีโทษ แก้ฝิเปื่อยพัง แก้บวม แก้ตัวพยาธิ แก้ตกโลหิต

หนาม : แก้พิษฝีต่าง ๆ แก้ไข้ ลดความร้อน แก้ไข้พิษ แก้ไข้กาฬ

ทั้งห้า : ลดความดันโลหิตสูง เจริญอาหาร

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ : แก้วโรคเห็ด ไช้ หอบ แก้วไข่ ขั้วลม แก้วมุดกิด แก้วเสมหะพิการ แก้วตีพิการ ลดน้ำตาลในเลือด แก้วร้อนโน เป็นยาระบายอ่อน ๆ เป็นยารักษา บำรุงกำลัง แก้วกระหายน้ำ รักษาท้อง (นันทวัน บุญยะประกิต และอรุณช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม3)

การศึกษาริวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

acetic acid; aegelenin; aegelin; aegelin; aegelinol; Aegle marmelos glycoprotein; Aegle marmelos polysaccharide; Aegleumarmelos alkaloid; aeglin; β -amyrin; anthraquinone,1,5-dihydroxy-6-methyl-2-methyl; anthraquinone,1-hydroxy,7,8-dimethoxy-2-methyl; anthraquinone,6-hydroxy-1-methyl-3-methyl; aromadendrene; ascorbic acid; aurapten; aurapten, epoxy; auraptene; aurapten; bael gum; atropine, 6',7' - epoxy; benzaldehyde, 4-methoxy; benzyl acetate ;benzyl alcohol; beragapten; δ -cardinine; car -3-ene ; caryophyllene; cinnamamide , ethyl; N -2- methoxy-2- (4-methoxy-phenyl) ;cinnamamide; N-2-ethoxy-2-(4-methoxy- phenyl)-ethyl ; cinnamamide; N-2-methoxy-(4-(3',3'-dimethyl- allyl-oxy)-phenyl)-ethyl ; cinnamamide; N-2-methoxy-2-(4- methoxy-phenyl)-ethyl ; cinnamic acid methyl ester ; cinnamide,N-2-(3',3'-dimethyl-allyl-oxy)-phenyl-ethyl ; cinnamide,N-2-hydroxy-(4-(3',3'-dimethyl-allyl-oxy)-phyl)-ethyl ; cinnamide, N-4-methoxy-styryl ; β -copaene ; cyanidin ; *p*-cymene ; daucosterol ; decursinol ; dictamnine ; dodecanoic acid ethyl ester ; γ -elemene ; ethanol ; eugenol ; γ -fagarine ; α -farnesene ; fraxidin ; gentisic acid ; guaiacol ; halfordinol ,O-3,3-(dimethyl-allyl) ; halfordinol ,O-iso-pentenyl ; halfordinol ,O-methyl ; haplopine ; n-hentriacontane ; hexnoic acid , 2-ethyl ; α - humulene ; imperatorin ; imperatorin, allo ;methyl ether ; imperatorin, iso ; β -ionone ; kaempferol,3-O-methyl ; limonene ; linalool ; linalool oxide ; cis-linalool oxide ; linolenic acid ; lupeol ; (-)-lyoniresinol,4-epi :3- α -O- β -D-glucopyranoside ; (-)-lyoniresinol-2- α -O- β -D-glucopyranoside ; (+)-lyoniresinol-3- α -O- β -D-glucopyranoside ; (-)-lyoniresinol-3- α -O- β -D-glucopyranoside ; marmelide ; marmeline ; marmeline methyl ether ; marmesin ; (s)-(+)-marmesin ; marmesin-1"- α -L-rhamnopyranoside ; marmesinin ; marmin ; marmin,chloro ; menthol ; myrcene ; myristic acid ethyl ester ; octa -1,3,7-trien-3ol,3,7-dimethyl ; oleic acid ,osthol ; palmitic acid ; palmitic acid ethyl ester ; pelagonidin ; α -pellandrene ; β -pellandrene ; phenol ; phenol,4-ethyl-2-methoxu ; β -phenylethanol ; pimpinelin ,iso ; α -pinene ; β -pinene ;protein ; psoralen ; rutin ;scoparol ; scoparone ; scopoletin ; β -sitosterol ; skimmianine ; skimmin ; stearic acid ; stearic acid thyl ester ; α -terpineol ; umbelliferone ; vannillin ; vinyl acetate,2- (2-hydroxy-4-methoxy-phenyl) ;xanthotoxin-8 - α -O- β -D-glucopyranoside ; α -ylangene

แยกสาร alkaloids และ coumarins ได้จากผล (Reisch J, et al., 1985)

แยกสาร alkaloid และ O-methylhalfordinol ได้จากผลสุกของมะตูม (Sharma BR and Sharma P,1981)

เมล็ดในเมล็ดและเมล็ด พบว่า มีโปรตีน 62% น้ำมัน 30.5% และคาร์โบไฮเดรต 2.3% (Banerji N, et al., 1982)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ด้านเชื้อแบคทีเรีย, ด้านเชื้อรา, ด้านเชื้อไวรัส, ด้านยีสต์, ด้านเชื้อมาลาเรีย, ฆ่าได้เดือน, ฆ่าพยาธิ, ฆ่าแมลง, ยับยั้งการหดเกร็งของลำไส้, ยับยั้งการเคลื่อนไหวของลำไส้, คลายกล้ามเนื้อเรียบ, ด้านฮีสตามีน, ลดระดับน้ำตาลในเลือด, ยับยั้งระดับน้ำตาลในเลือด, เพิ่มระดับ insulin, ลดระดับไขมันในเลือด, มีฤทธิ์เหมือน curare กระตุ้นพฤติกรรมธรรมชาติของสัตว์ทดลอง, ลดความดันโลหิต, ลดการอักเสบ, รักษาแผลในกระเพาะอาหาร, เป็นพิษต่อปลา, เร่งการสมานแผล, ลดอัตราการเต้นของหัวใจ, ยับยั้ง passive cutaneous anaphylaxis, ยับยั้ง lipid peroxidation, ยับยั้งภาวะกล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด และ ยับยั้งการก่อกลายพันธุ์ การศึกษาผลของการลดระดับน้ำตาลในเลือดของสารสกัดจากพืชสมุนไพรไทย : พบว่า สารสกัด Dichloromethane ของมะตูมทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดของหนูที่อดอาหารต่ำลง ซึ่งวิเคราะห์โดย Glucose oxidase method (Zigma method) แต่ไม่มีนัยสำคัญสำหรับการทดสอบด้วย Glucose tolerance test (ปราณี ใจอาจ และคณะ, 2541) ผลห้ามมีสารที่เป็นเมือก (mucilage), pectin และน้ำมันระเหย ส่วนผลสุกมี tannin เพิ่มขึ้นจากผลห้าม (นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ต้นติวฉิม, 2541)

การทดสอบความเป็นพิษ : พบว่าเมื่อฉีดสารสกัดผลหรือรากด้วย 50 % ethanol เข้าช่องท้องของหนูถีบจักร ขนาดสูงสุดที่สัตว์ทดลองทนได้คือ 1 g/kg สารสกัดใบด้วย 50% ethanol เมื่อฉีดเข้าใต้ผิวหนังหรือให้กินขนาด 10 g/kg ไม่พบพิษ ให้นุขาวกินสารสกัดผลด้วยน้ำ ขนาดที่ทำให้สัตว์ทดลองตายร้อยละ 50 มีค่ามากกว่า 10 g/kg ผลผสมมะตูมในอาหารร้อยละ 25 ให้นุขาวกินเป็นเวลา 10 วัน พบว่าเกิดพิษต่อตับและไต (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 2)

essential oil หรือ eucalyptol(1,8-cineole) ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักจากใบของมะตูมและน้ำมันนี้มีฤทธิ์ fungitoxic อย่างชัดเจน และคงตัวที่อุณหภูมิห้องทำให้เก็บไว้ได้นาน (Singh G, et al., 1993)

ศึกษาฤทธิ์ oral hypoglycemia ในหนูจากการใช้พืช 3 ชนิด คือ *Salacia reticulata*, *Aegle marmelos* และ *Momordica charantia* พบว่า สารสกัดจากมะตูมมีฤทธิ์ oral hypoglycemia สูงที่สุด ขณะที่ *S. reticulata* ให้ผลน้อยที่สุด (Karunanayake EH, et al., 1984)

ชื่อ : มะนาว

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ส้มมะนาว(ทั่วไป) ;มะลิว(เชียงใหม่)

ชื่อสามัญ : Commom lime, Lime

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Citrus aurantifolia* Swing.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rutaceae

สรรพคุณ :

ใบ : แก้ไอ ละลายเสมหะ แก้ก้องอืด ท้องเสีย ช่วยขับลม ช่วยเจริญอาหาร

ผล : แก้กะหายน้ำ แก้อ่อนใน บำรุงธาตุ เจริญอาหาร แก้อืดออกตามไรฟัน ถ่ายพยาธิ ขับเสมหะ ทำให้ชุ่มคอ

เปลือกผล :

แก้จุดเสียดแน่นท้อง แก้ปวดท้อง ขับเสมหะ บำรุงกระเพาะอาหาร ขับลม

ราก : แก้ฟกช้ำ แก้ปวดและแก้พิษสุนัขบ้ากัด (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

ราก : แก้เพื่อคลั่ง สติลอย ตาลอย แก้ปวด ขับสิ่งหมักหมม แก้ฟกช้ำจากการหกล้มกระแทก แก้พิษสุนัขบ้ากัด กระทุ้งพิษไข้ แก้ไข้พิษ แก้ไข้หัว แก้ไข้กาฬ ถอนพิษมิดลำแดง ถอนพิษไข้กลับไข้ซ้ำ แก้บิด ลดความร้อนในร่างกาย แก้ร้อนในกระหายน้ำ รักษาฝี แก้ปวดฝี

เปลือกราก : แก้ไข้

เปลือกต้น : แก้ไข้

ใบ : แก้ปวดหัว ปวดท้อง แก้ไข้ แก้ดีซ่าน แก้ตับทุด ละลายเสมหะ แก้ไอ เจริญอาหาร ขับลม แก้ท้องเสีย แก้เหงือกบวมเป็นหนอง กัดฟอกโลหิตระดู

ผล : กัดเสมหะ ฟอกโลหิต แก้ลักปิดลักเปิด แก้ไอ บำรุงโลหิต แก้ปวดหัว แก้อาการเมาเหล้า แก้สิ่ว แก้สันเท้าแตก รักษาโรคผิวหนังตกละเก็ด รักษาโรคน้ำกัดเท้า รักษาบาดแผลเรื้อรัง แก้พิษสัตว์กัดต่อย รักษาเกลื้อน ล้างละออง ขับเสมหะ บำรุงเสียง ฆ่าพยาธิในท้อง ขับลม แก้ริดสีดวง พอกหัวโนทำให้ยุบ แก้บิด ดับพิษปวดแสบปวดร้อนจากไฟลวก น้ำร้อนลวก แก้ปวดหลัง ปวดกระเบนเหน็บ บำรุงกำลัง แก้โรคหละ แก้สะอึก กำจัดกลิ่นตัว คุมกำเนิด ช่วยเจริญอาหาร

เมล็ด : แก้ซางเด็ก แก้เน็ดยอดในปาก ขับเสมหะ แก้ไข้ แก้อาเจียน แก้พิษฝีภายใน

ผิว : แก้ลมท้องขึ้นท้องเฟ้อ แก้ลมวิงเวียน แก้ปวดท้อง จุดเสียดแน่น ขับเสมหะ แก้เบื่ออาหาร บำรุงกระเพาะ

ไม้ระบูนที่ใช้ :

แก้ปูนซีเมนต์กัดมือ แก้โรคสังคัง แก้พิษสัตว์กัดต่อย แก้คอแห้ง แก้ไอ ระวังความกระหายในผู้ป่วยที่เป็นเบาหวาน (นันทวัน นุณยะประภัสร์ และอรุณช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

anthranilate,methyl; arginine; asparagine; aspartic acid; L-aspartic acid; α -bergamotene; bergapten; β -bisabolene; γ -butyric acid; camphene; α -citral; β -caryophyllene; cinnamic acid,3,4-methylenedioxy; citral; citronellal; citronellol; citropten; β -citral; citric acid; coumarin,5-(6-hydroxy-3,7-dimethyloctadien-(2,7)-yloxy)-7-methoxy; coumarin,5-(geranyloxy)-7-methoxy; coumarin,5,7-dialkoxy; coumarin,5,7-dimethoxy; *p*-cymene; cysteine; decanol; disulfide,dimethyl; ergosterol; eriocitrin; eriodictyol-7-rutinoside; farnesol; flavone,5,6,7,8,4'-pentamethoxy; flavone,5,6,7,8,3',4'-hexamethoxy; furfural; geranal; geranial; geraniol; geranyl acetate; glutamine; glutathionine; heptenone,methyl; hesperidin; hesperitin-7-rutinoside; hexadecanoic acid,10,10-dihydroxy; hexadecanoic acid,16-dioxy-10-oxo; histidine; L-leucine; limettin; limonene; linalool; linalyl acetate; linoleic acid; linolenic acid; methanethiol; myrcene; naringenin-7-rutinoside; neral; nerol; nerol nonanol; neryl acetate; nonanol; ocimene; octanol; oleic acid; palmitic acid; palmitoleic acid; peucedanin hydrate,oxy; α -phellandrene; β -phellandrene; pimpinellin; pimpinellin,iso;

pinene; α -pinene; β -pinene; psoralen; psoralen,5-(2,3-dihydroxy-3-methylbutoxy); psoralen,5,8-dimethoxy; psoralen,5-geranyloxy; psoralen,5-geranyloxy-8-methoxy; psoralen,5-methoxy-8-(γ,γ -dimethylallyloxy); psoralen,8-geranyloxy; pulegol,iso; pulegol,isoiso; pyran,2,6,6-trimethyl-2-vinyltetrahydro; L-quinic; sabinene; styrene, α -*p*-dimethyl; sulfide,dimethyl; terpinene; α -terpinene; γ -terpinene; terpinene-4-ol; terpeneol; terpinolene; L-threonine; L-tryptophan; vitamin C; xanthotoxin

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านเชื้อรา ต้านเชื้อราที่ก่อโรคพืช ข่าแมลง ลดระดับน้ำตาลในเลือด ลดระดับโคเลสเตอรอลในเลือด ลดระดับไตรกลีเซอไรด์ในเลือด แก้อาการเลือดออกตามไรฟัน หลังกรดเพิ่มในกระเพาะอาหาร ยับยั้งการก่อกลายพันธุ์ ด้านความเป็นพิษต่อยีน

สารสกัดแอลกอฮอล์จากเปลือกมะนาว พบว่า มีฤทธิ์ต้านเชื้อจุลินทรีย์และการเปลี่ยนแปลงกรรมพันธุ์ที่เหนี่ยวนำโดย AF₂ และ 4-NQO ใน *Salmonella typhimurium* TA 98 (ปราณี ใจอาจและคณะ, 2541) ผลเมื่อนำมาสกัดจะได้สาร naringin และ hesperidin ซึ่งมีฤทธิ์แก้อาการชักเสบของแผลต่างๆ (วิทย์ เทียงบุญธรรม, 2539) ในน้ำมะนาวมีสารเคมีที่พบหลายชนิด เช่น Staronoid, Organic acid, citral และ Vit C (มานิช มโนสร้อย และเพ็ญภา มโนสร้อย, 2537)

ชื่อ : มะไฟตัวผู้

ชื่อท้องถิ่นอื่น : มะไฟบ้าน ,มะไฟเกลี้ยง ,มะไฟป่า(ทั่วไป) ;ส้มไฟ ,ไฟ(ภาคใต้)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Baccaurea ramiflora* Lour.

ชื่อพ้อง : *B. sapida* Muell. Arg.

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

สรรพคุณ :

ราก : ใช้รากสด หรือแห้งนำมาปรุงเป็นยาแก้พิษตานซาง แก้วัดโรค แก้ฝีภายใน ดับพิษร้อน พิษล้ามะลอก และเริ่ม เป็นต้น

ผล : ใช้รับประทานเป็นผลไม้ (วิทย์ เทียงบุญธรรม, 2539)

รากหรือผล :

ต้มน้ำดื่ม บำรุงร่างกาย แก้ไอ แก้ปวดท้อง โรคกระเพาะอาหาร อาหารไม่ย่อย อาหารเป็นพิษ ท้องเสีย บิด (วงศ์สถิตย์ ชั่วกุล และคณะ, 2539)

ราก : เจริญไฟธาตุ แก้ไข้ตรีโทษ ดับพิษต่างๆ แก้ไข้ต่างๆ แก้พิษฝี แก้พุพอง แก้พิษลำรอก

ต้น : บำรุงธาตุ เจริญไฟธาตุ แก้พิษฝี แก้ไข้ตรีโทษ

ใบ : แก้พยาธิ แก้กกลากเกลื้อน แก้ไข้เรื้อน เจริญไฟธาตุ แก้พิษฝี แก้ไข้ตรีโทษ

ดอก : เจริญไฟธาตุ แก้พิษฝี แก้ไข้ตรีโทษ

ผล : เจริญไฟธาตุ แก้พิษฝี แก้ไข้ตรีโทษ ขับโลหิต (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

lignin; pectin; sapidolide A; xylose,2-o-methyl; xylose,2,3-di-o-methyl; xylose,2,3,4-tri-o-methyl

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ลดความดันโลหิต ลดอุณหภูมิร่างกาย การทดสอบความเป็นพิษ พบว่า เมื่อฉีดสารสกัดส่วนของพืชที่อยู่เหนือดินด้วยเอทานอลและน้ำ (1:1) เข้าช่องท้องหนูถีบจักร ขนาดที่ทำให้หนูตายเป็นจำนวนครั้งหนึ่งคือมากกว่า 1.0 g/kg (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

ชื่อ : มะละกอดำผู้

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ก้วยลา , แดงต้น ,มะก้วยเทศ, มะเต๊ะ ,ลอกอ , สะกวยเล่ , บักหุ่ง ,หมากขางพอ

ชื่อสามัญ : Papaya, Melon tree, Pawpaw

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Carica papaya* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Caricaceae

สรรพคุณ :

ราก : ขับปัสสาวะ แก้หนองใน บำรุงน้ำนม แก้กไม่ออก ขับประจำเดือน ช่วยลดความดันโลหิตสูง ละลายก้อนนิ่ว ใช้ทางไต แก้มุตกิต ขับระดูขาว

ต้น : แก้มุตกิต ขับระดูขาว

ก้าน : ขับปัสสาวะ แก้หนองใน

ใบ : พอกแผลมีหนอง กลาก แก้วปวดบวมเจ็บ แก้อิซัสต์ว์กัดต่อย

ผล : บำรุงธาตุ แก้อาการไม่ปกติ ช่วยย่อยอาหาร ใช้ย่อยเนื้อ แก้บิด ปัสสาวะขัด บำรุงน้ำนม เป็นยาระบายอ่อนๆ ขับพยาธิ แก้อาการกระหายน้ำ รักษากระเพาะอาหารพิการ แก้อท้องผูก

เมล็ด : ขับพยาธิ ขับประจำเดือน ขับลม ทาแก้กลาก ทาแก้โรคผิวหนัง แก้กระหายน้ำ บำรุงหัวใจ

ยาง : แก้กกลากเกลื้อน ฆ่าพยาธิ ทำให้เนื้ออ่อนนุ่ม ช่วยย่อยอาหาร ย่อยเศษเลือดและหนองที่แผลเน่า เบื่อยเรื้อรัง ขับพยาธิ ทาแก้ถูกแมลงบึ้งต่อย ขับประจำเดือน ทากันตาปลา กันคิง ทากันจุดต่างดำ บำรุงธาตุ กัดและฆ่าเชื้อโรค แก้อาการขับระดูขาว แก้อิว ฆ่าพยาธิมีผิวหนัง กัดคุดทะราด แก้กกลากเกลื้อน ผสมเครื่องสำอางลบรอยฝ้า แก้อิซัสเตชาบ กัดเนื้องอก ทากันหูด ลดอาการบวมอักเสบที่เกิดจากการชอกช้ำ ลดอาการบวมอักเสบที่เกิดจากการติดเชื้อ อาการที่ผิดปกติ (นันทวัน บุญยะประกาศ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

methyl acetate; myosmine; myristic acid; myristoleic acid; nicotinate,methyl; nicotine; n-nonacosane; n-nonadecane; cis- β -ocimene; oct-7-ene-2,3,6-triol,2,6-dimethyl; octa-1,7-dien-3,6-diol,2,6-dimethyl; octa-3,7-dien-2,6-diol,2,6-dimethyl; octa-cis-2,7-dien-1,6-diol,2,6-dimethyl; octa-trans-2,7-dien-1,6-diol,2,6-dimethyl; n-octacosane; octadecadienoic acid; n-octadecane;

octadecenoic acid; δ -octalactone; octan-3-ol; octanoic acid; octanoic acid ethyl ester; oleic acid; palmitic acid; palmitoleic acid; papain; papaya peptidase A; papaya polysaccharide II; papaya proteinase omega; pectin; n-pentacosane; n-pentadecane; peptidase A; peptidase B; propyl acetate; propyl,iso; alcohol; protease; proteinase; prunasin; pyridine; β -sitosterol; squalene; stearic acid; stigmasterol; δ -5-stimasterol; styrene; n-tetracosane; n-tetradecane; tetraphyllin B; thiocyanate,iso; benzyl; α -tocopherol; toluene; n-triacontane; n-tricosane; tricosanoic acid; n-tridecane; n-tritriacontane; tryptamine,5-hydroxy; violaxanthin; o-xylene; xylitol

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านเชื้อรา ต้านมะเร็ง ฆ่าพยาธิได้เดือน ขับพยาธิ ฆ่าแมลง ต้านไวรัสในยาสูบ ฆ่าลูกน้ำ ต้านยีสต์ ต้านมาลาเรีย ต้านไวรัส ต้านเชื้อ mycobacterium ฆ่าหอย ทำให้แห้ง เป็นพิษต่อตัวอ่อน กระตุ้นมดลูก คลายการบีบตัวของมดลูก ต้านการฝังตัวของตัวอ่อน ต้านเอสโตรเจน ฆ่าอสุจิ มีฤทธิ์คุมกำเนิด ลดการเคลื่อนไหวของตัวอสุจิ ลดปริมาณอสุจิ กดหัวใจ ต้านการแข็งตัวของเลือด บำรุงหัวใจ ทำให้หัวใจเต้นแรง ทำให้หัวใจเต้นไม่สม่ำเสมอ ทำให้เม็ดเลือดแดงจับกลุ่ม ลดการรวม ทำให้อักเสบ ลดความดันโลหิต ขยายหลอดเลือด ต้านการเกิดอนุโมลิสระ ระวังอาการปวด ต้านการชัก กล่อมประสาท คลายกล้ามเนื้อ ต้าน sickle cell ต้านการจับกลุ่มของเซลล์กระดูก ต้านการหลั่งน้ำย่อย ย่อยไขมัน ทำให้ลำไส้บีบตัว คลายกล้ามเนื้อเรียบ ต้านการเป็นพิษต่อตับ ทำให้แพ้ สร้าง antibody ยับยั้งการงอกของพืช ขับปัสสาวะ ใช้ในเครื่องสำอาง กดระบบภูมิคุ้มกัน ใช้เตรียมยารักษาพิษของแอลกอฮอล์

การทดสอบความเป็นพิษ :

เมื่อฉีดสารสกัดส่วนที่อยู่เหนือดินด้วยแอลกอฮอล์ : น้ำ (1:1) เข้าช่องท้องหนูถีบจักร พบว่า ขนาดที่ทำให้สัตว์ทดลองตายครั้งหนึ่งคือ 1 g/kg มีรายงานว่าเมื่อหนูขาวกินสารสกัดเมล็ดด้วยแอลกอฮอล์ (95%) ในขนาด 4 g/kg ไม่พบว่ามีสัตว์ทดลองเสียชีวิต แต่พบว่ามีพิษต่อระบบทางเดินหายใจ และขนาดที่ทำให้สัตว์ทดลองตายครั้งหนึ่งคือ 208 mg/kg (นันทวัน บุณยะประภัศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

ยางจากผลมีฤทธิ์ทำลายพยาธิ *Heligmosomoides polyrus* ได้ โดยใช้ขนาด 2-8 g/kg ซึ่งยางนี้มีฤทธิ์ antiparalitic 55.5-84.5% (Satrija F, et al., 1995)

การใช้เมล็ดสด เมล็ดแห้ง หรือยางของมะละกอ ในการรักษาหนูที่มีพยาธิเข็มหมุด พบว่า ยางมีผลต่อการเคลื่อนไหวของพยาธิเข็มหมุด แต่ไม่มีผลต่อพยาธิตัวติด (De Amorim A, et al., 1993)

สารสกัดจากเมล็ดมีผลต่อการคุมกำเนิดในหนูตัวผู้ ซึ่งให้ผลเป็น reversible antifertility (Lohiya NK, et al., 1992)

สารสกัดจากใบด้วยแอลกอฮอล์ แสดงฤทธิ์ทำให้่วงนอน (10 mg/kg,IP) คลายกล้ามเนื้อส่วนกลาง (5 mg/kg,IP) และต้านการชักได้ (Gupta A, et al., 1990)

การศึกษา pectinesterase จากผล พบว่า ผลที่ใกล้สุกจะมี pectin และ enzyme ที่ออกฤทธิ์ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น (Catutani AT and Lourenco EJ, 1982)

สารสกัดจากใบด้วยน้ำ พบว่ามีฤทธิ์ต้านแบคทีเรียได้มากกว่า 50% ส่วนสารสกัดจากใบด้วยแอลกอฮอล์ พบว่ามีฤทธิ์ต้านมะเร็งได้มากกว่า 60% (Lopez Abraham AM, et al., 1980)

สารสกัดจากใบด้วยน้ำ พบว่า มีฤทธิ์ cytostatic (46.1% inhibition) (Rojas NM and Acosta S, 1980)

ชื่อ : มังตาล

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กรรโชก (ตะวันออก) ; การไร่ (ยะลา, นครพนม) ; คาย, ทะโล้, สารภีป่า (เหนือ) ; คายไซ, จำปาดง, พระราม (เลย) ; ตือชือชะ (กะเหรี่ยง เชียงใหม่) ; บุนนาค (นครราชสีมา, ตรัง) ; พังตาน, พันตัน, มังตาน (ใต้) ; มือแตกาติะ (มลายู บัตตานี) ; หมูพี (เงี้ยว เชียงใหม่)

ชื่อสามัญ : Chilaune, Nagavedl

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Schima wallichii* Korth

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Theaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ยืนต้น สูง 10-15 ม. เปลือกสีน้ำตาลคล้ำ ขรุขระแตกเป็นแผ่นหนา เปลือกชั้นในสีน้ำตาลแดง ยอดอ่อนและใบอ่อนมีขนสีน้ำตาลนุ่มเป็นมัน ใบ เดี่ยวเรียงเวียนสลับ แผ่นใบรูปหอก รูปขอบขนานถึงรี ยาว 5-15 ซม. กว้าง 2-5 ซม. ใบแห้งสีเขียวแกมน้ำตาล ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบถึงเรียวแคบ ผิวใบด้านล่างมีขนสั้นหรือเกลี้ยง ขอบใบหยัก ดอก 5 กลีบสีขาวนวล ผล รูปกลมแป้น ตั้งอยู่บนก้านสั้น ผลแห้งแตกออกเป็น 5 กลีบ เมล็ดเล็กมีมาก

สรรพคุณ :

ใบเพสลาดและยอดอ่อน (สด) : แก้เด็กเป็นตาน เปื่อย พุพอง

วิธีใช้ : ใช้ประมาณ 1 กำมือ ตำผสมกับปูนแดงพอกบริเวณที่เป็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

เปลือก : Triterpene ; Barrigenol (Chen CX, et al., 1997)

Flavonoid ; Epicatechin (Chen CX, et al., 1997)

ดอก : Tannin ; 2-3-Di-o-galloyl-beta-d-glucose, 1-2-3-6-Tetra-0-galloyl-beta-D-glucoside, D-Gemin, Heterophyllina, Pedunculagin, Schimawalin A, Schimawalin B, Tellimagrandin1, Tellimagrandin2 (Yoshida , et al., 1991)

น้ำมันจากเมล็ด : Lipid ; Linoleic acid, Oleic acid, Palmitic acid, Stearic acid (Goel CL, et al., 1992)

ทั้งต้น : Diterpene ; Phytol

Triterpene ; Schiwallin

Steroid ; Alphaspinasterol (Chandel RS and Rastog RP, 1980)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา

ส่วนเหนือดิน (อินเดีย)

- สารสกัดดินด้วย เอทานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ต้านเชื้อไวรัส แต่ไม่มีฤทธิ์ต่อ vaccinia virus เมื่อใช้ความเข้มข้น 0.05 mg/ml ในอาหารเลี้ยงเชื้อ, ต้านการเกร็งตัวของหนู โดยไม่มีผลต่อมดลูก, ต้านการอักเสบ เมื่อฉีดเข้าใต้ท้องหนูมีค่า LD50 เป็น 147.0 mg/kg, ขับปัสสาวะเมื่อฉีดเข้าใต้ท้องหนูด้วยขนาด 100.2 mg/kg, มีความเป็นพิษต่อเซลล์มะเร็ง มีค่า ED50 > 20.0 mcg/ml แต่ไม่มีผลต่อ CA-9KB, ต่อกหนูเมื่อฉีดเข้าใต้ท้องหนู มีค่า ED50 เป็น 45.0 mg/kg (Dhar ML, et al., 1973)

เปลือก (ญี่ปุ่น)

- สารสกัดส่วน saponin แล้วทดลองใน อาหารเลี้ยงเชื้อ โดยใช้ความเข้มข้น 5.0 mg/ml พบว่ามีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย แต่ไม่มีผลต่อเชื้อ *Escherichia coli*, *Staphylococcus aureus*, *Vibrio parahemolyticus*, *Pseudomonas fluorescens*, *Pseudomonas aeruginosa*, *Bacillus mycoides* และ *Bacillus mesentericus* ในความเข้มข้น 0.5 mg/ml มีฤทธิ์ต้านยีสต์ *Saccharomyces cerevisiae* และเชื้อรา ไวต่อเชื้อ *Pellicularia filamentosa*, *Homodendrum pedrosi*, *Aspergillus niger* (Higashi S, et al., 1977)

(เนปาล)

- น้ำคั้น เมื่อให้ทางปากในผู้หญิง พบว่าสามารถนำมาใช้รักษาอาการประจำเดือนมาผิดปกติ โดยใช้ น้ำคั้น 30 ml ผสมกับน้ำผึ้งครึ่งหนึ่ง ต้มวันละหนึ่งครั้งเป็นเวลา 2 สัปดาห์ หรือนานกว่านั้น โดยเริ่มจากวันแรกของการมีประจำเดือน (Singh MP, et al., 1979)

เปลือกแห้ง (อินเดีย)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน เมื่อใช้ภายนอก มีฤทธิ์สตัว์เล็กๆ เช่น แมลงสาป, หนู เป็นต้น (Dhar ML, et al., 1973)

ชื่อ : ม้าถอนหลัก

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ตานโมย (นครศรีธรรมราช)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Apostasia wallichii* R. Br.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Apostasiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก อายุ 1 ปี ลำต้นเป็นปล้องอ้วนสั้น ใบ รูปขอบขนาน กว้าง 1.5-3 ซม. ยาว 7-10 ซม. ดอกออกเป็นช่อที่ปลาย กลิบบอกสีขาวออกเหลืองมี 6 กลีบเรียงซ้อนกัน 2 ชั้น

สรรพคุณ :

ราก(แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้ : ผสมสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กัน แห่ เหล้าต้ม ครั้งละ ครั้งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหารเช้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน
 สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน
 ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : มุยแดง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : จังก่าขาว , ตะลุมพุกแดง , จังก่าขาว , ชันยอต , ตุมกาแดง , มะคัง , มะคังป่า , ลุมปุกแดง , มะคังแดง

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Gardenia erythroclada* Kurz.

ชื่อพ้อง : *Dioecrescis erythroclada* (Kurz) Tirveng

ชื่อวงศ์ : Rubiaceae

สรรพคุณ :

ราก : เป็นยาถ่าย

ไม้ระบุส่วนที่ใช้ : แก่ใช้ (นันทวัน บุณยะประภัศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์เภสัชวิทยา :

ลดความดันโลหิต ไม่มีฤทธิ์ต้านฮีสตามีน และยับยั้งการหดเกร็งของลำไส้ ทดสอบความเป็นพิษพบว่า เมื่อฉีดสารสกัดเปลือกต้นด้วย 50% เอทานอล เข้าได้มีผิวหนังหนูถีบจักรหรือให้กินขนาด 10 g/kg ไม่พบพิษ

ชื่อ : เม็กเดี้ย

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Syzygium gratum* (Wight) S.N.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Myrtaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็กถึงกลาง ต้นเล็กมีลักษณะเป็นพุ่ม ลำต้นเมื่อโตเต็มที่จะมีสีน้ำตาลแดง มีเปลือกลอกออกเป็นสะเก็ด พบได้ทั่วตามตามป่าโคกแถบอีสาน

ใบ : เป็นใบประกอบ ออกตรงข้าม ใบย่อยเป็นวงรีขนาดเล็กปลายใบแหลม ใบแก่มีสีเขียว ใบอ่อนมีสีแดง มีรสฝาดเล็กน้อย สามารถนำมาบริโภคได้

สรรพคุณ :

ราก : ต้มอยู่ไฟ

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ไมยราบ

ชื่อท้องถิ่น : กระเทียมยอด, กะหนับ , ก้านของ , นานหม้อมะ, ระงับ, หนับพระพาย , หญ้าจียอบ, หญ้าบ้านยอด, นามหญ้าราบ

ชื่อสามัญ : Sensitive plant

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Mimosa pudica* Linn. var. *hispida* Bren.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Leguminosae

สรรพคุณ :

ราก : แก้ไอ ขับเสมหะ แก้หลอดลมอักเสบเรื้อรัง แก้ปวดข้อ แก้กระเพาะอาหารอักเสบเรื้อรัง แก้ระบบการย่อยอาหารของเด็กไม่ดี บำรุงกระเพาะอาหาร ทำให้ตาสว่าง ระงับประสาท แก้บิด ขับปัสสาวะ รักษาโรคปวดท้องประจำเดือน ใช้ขนาดสูงมากๆ จะคลื่นไส้อาเจียน แก้ริดสีดวงทวาร

ต้น : ขับปัสสาวะ แก้ไตพิการ แก้ทางเดินปัสสาวะอักเสบ ขับระดูขาว ขับโลหิต

ใบ : แก้เริ่ม งูสวัด โรคพุพอง ไฟลามป่า

ทั้งต้น : ขับปัสสาวะ แก้ไตพิการ แก้ทางเดินปัสสาวะอักเสบ ขับระดูขาว แก้ไข้อกหัก แก้นอนไม่หลับ แก้กระเพาะอาหารอักเสบ สงบประสาท แก้อาได้อักเสบ แก้เด็กเป็นตาลขโมย แก้ผื่นคัน แก้ตาบวมเจ็บ แก้แผลมี แก้กษัย แก้โรคหัวใจล้มหรือหัวใจเต้นแรงผิดปกติ

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ :

ใช้ทางใบและกระเพาะเปาะละลายก่อนนึ่ง ขับปัสสาวะ (นันทวัน บุญยะประกฤษ และอรนุช โชคชัย เจริญพร, 2542, เล่ม 3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

epinephrine, nor; gentisic acid; jasmonic acid; leaf movement factor 5 ; mimosine; orientin, 2"-O-rhamnosyl; orientin, iso:2"-O-rhamnosyl; D-pinitol; selenium

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านไวรัส ฆ่าได้เดือน ขับปัสสาวะ ยับยั้งการเกาะของตัวอ่อนที่ผนังมดลูก ป้องกันอันตรายจากรังสี ยับยั้งการออกของพิษอื่น ยับยั้งการเจริญเติบโตของต้นข้าว ยับยั้งระดับน้ำตาลในเลือดสูง ยับยั้งการหดเกร็งของลำไส้ ยับยั้งการหลั่งฮีสตามีน ด้านการอักเสบ ยับยั้งเอนไซม์ glutamate-pyruvate transaminase

การทดสอบความเป็นพิษ :

พบว่า เมื่อฉีดสารสกัดพืชทั้งต้นด้วย 50% เอทานอลเข้าช่องท้องหนูถีบจักร ขนาดที่ทำให้สัตว์ทดลองตายร้อยละ 50 เท่ากับ 1.0 g/kg เมื่อให้หนูถีบจักรกินสารสกัดพืชทั้งต้นด้วย 95% เอทานอลขนาดที่ทำให้สัตว์ทดลองตายร้อยละ 50 เท่ากับ 84 g/ตัว (เท่ากับ 1200 g ไมยราบแห้ง) สารสกัดเดียวกันนี้เมื่อให้หนูกินขนาด 20,40 หรือ 80 g ของไมยราบแห้งต่อkg โดยให้กินติดต่อกันนาน 6 เดือน ไม่พบพิษ

ชื่อ : ยอป่า

ชื่อท้องถิ่นอื่น : คุ (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี) ; คุย (พิษณุโลก) ; โคะ (กะเหรี่ยง) ; สลักป่า, สลักหลวง สลักหลวง (เหนือ)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Morinda coreia* Ham.

ชื่อวงศ์ : Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ยืนต้น สูง 10 เมตร ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปวงรี กว้าง 5-8 ซม. ยาว 10-18 ซม. หูใบอยู่ระหว่างก้านใบ ดอกช่อ ออกเป็นก้านทรงกลมที่ซอกใบ กลีบดอกสีขาว ผลเป็นผลรวม รูปค่อนข้างกลม

สรรพคุณ :

ใบ (สด) : ดูดหนอง

วิธีใช้ : ใบหยาบหั่น ลนไฟใช้ปิดแผล

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ราก : Quinoid ; Alizarin-1-methyl ether, 1-hydroxy-2-formyl anthraquinone, 1-hydroxy-2-methyl anthraquinone, Lucidin-omega-methyl ether, Damnacanthal, Morindone, Rubiadin, Morindone-5-methyl ether, Rubiadin-1-methyl ether, Soranjidiol (Ali Am, et al., 1997)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ยอรากเดียว

ชื่อท้องถิ่นอื่น : คุ(กะเหรี่ยง กจ) ; คุย (พิษณุโลก) ; โคะ (กะเหรี่ยง) ; ยอป่า (ทั่วไป) ; สลักป่า, สลักหลวง (เหนือ)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Morinda coreia* Ham.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ยืนต้น สูง 10 เมตร ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปวงรี รูปหอก กว้าง 5-8 ซม. ยาว 10-18 ซม. ปลายแหลมยื่น โคนใบสอบ ชวงใกล้ๆ ปลายใบอ้วนกว้าง ใบมักออกเป็นกระจุกที่ปลายกิ่ง หูใบอยู่ระหว่างก้านใบ ดอกช่อ ออกเป็นก้านทรงกลมที่ช่อใบ กลีบดอกสีขาว ผลเป็นผลรวม รูปค่อนข้างกลม

สรรพคุณ :

ทั้งต้น (แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้ : ผลสมุนไพรรื่นอย่างละเท่าๆ กัน แช่เหล้าดื่มครั้งละ ครั้งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ย่านาง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : จ้อยนาง (เชียงใหม่) ; เก่ายานาง, เกาวัลย์เขียว (กลาง)

ชื่อสามัญ : Thao-yanang, Yanang, Ya-nang

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Tiliacora triandra* (Colebr.) Diels

ชื่อวงศ์ : Menispermaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เถา ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปไข่แกมรูปหอก กว้าง 2-4 ซม. ยาว 5-12 ซม. ดอกช่อ ออกตามเถาและช่อใบ แยกเพศอยู่คนละต้น ไม่มีกลีบดอก ดอก ผล เป็นผลกลุ่ม ผลย่อยรูปวงรี

สรรพคุณ :

รากและเหง้า (สดหรือแห้ง) : เข้ายาแก้ร้อนใน

วิธีใช้ : ผลหั่นคูลุ่ม หัวคล้า หัวว่าวอย่างละเท่าๆ กัน ต้มน้ำดื่มเรื่อยๆ

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ใบและลำต้น

:Isoquinoline alkaloid ; Dinklacorine, Tiliacorine (Pachaly P and Tan Tj, 1986), Tiliacorinine (Wiriyaচিত্র P and Phuriyakorn B, 1981), Tiliageine (Pachaly P and Khosravian H, 1988), Tiliangine(Pachaly P and Tan Tj, 1986), Tilitriandrine(Pachaly P and Khosravian H, 1988), Yanang corinine(Wiriyaচিত্র P and Phuriyakorn B, 1981), Yanangine (Wiriyaচিত্র P and Phuriyakorn B, 1981), Carbohydrate ; Protoquercitol (Pachaly P and Khosravian H, 1988)

ส่วนเหนือดิน

:Isoquinoline alkaloid ; Magnoflorine, Nor-tiliacorine a, Tiliacorinin-2-n- oxide, Nor-isoyanangine (Pachaly P and Khosravian H, 1988)

ราก : Isoquinoline alkaloid ; Tiliacorinine, Nor-tiliacorinine A(Wiriyachitra P and Phuriyakom B, 1981), Tiliacorinine-2-n-oxide

ใบ : Protein ; Tiliacora triandra oxalate oxidase (Pachaly P and Khosravian H, 1988)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ราก (ลาว)

- สารสกัด เมื่อให้ทางปากแก่หนู โดยใช้ ขนาด 2.5 gm/kg พบว่าเป็นพิษ อาจทำให้ตายได้ถึง 80% (Saorith sk, 1967)

รากแห้ง (ไทย)

- สารสกัด เมธานอล มีฤทธิ์ต้านเชื้อมาลาเรีย *Plasmodium falciparum* ค่า MIC < 25.0 mcg/ml (Murakami A , et al., 1993)

ใบสด (ไทย)

- สารสกัดด้วย เมธานอล มีฤทธิ์ยับยั้งการงอกของเนื้ออกเมื่อทดลองในเซลล์เพาะเลี้ยงใช้ความเข้มข้น 20.0 mcg/ml (Murakami A , et al., 1993)

ชื่อ : ย่านน้ำดับไฟ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : จะลิดจิดจ้อ, น้ำดับไฟ (ตรง,ปัตตานี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Gouania javanica* Miq.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rhamnaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ขนาดเล็ก สูง 2-3 ม. ลำต้นเกลี้ยงแตกกิ่งก้านมาก ใบ เดี่ยวออกเรียงสลับ รูปไข่กลับปลายแหลม โคนมน ผิวใบมีขนเล็กน้อย กว้าง 3.5-5 ซม. ยาว 6-8 ดอก ออกที่ปลายยอดแตกกิ่งย่อยมาก กลีบเลี้ยง มี 5 กลีบ เชื่อมติดที่โคน ปลายแยก กลีบดอกสีขาว มี 5 กลีบ เชื่อมติดที่โคนปลายแยก ผล กลม เมื่อสุกมีสีน้ำตาลดำ มีกลีบเลี้ยงติดอยู่

สรรพคุณ :

ใบ (สด) : แก้พิษคัน แมลงสัตว์กัดต่อย

วิธีใช้ : ใช้พอประมาณบดขยี้ทาบริเวณที่ถูกกัด

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ย่านเอ็น

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Argyreia* sp.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Convolvulaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เถา ยาวถึง 10 ม. ลำต้นและกิ่งก้าน มีน้ำยางขาวใตเดียว รูปไข่ ปลายใบแหลม โคนใบมนเว้าเข้า เล็กน้อย กว้าง 5-8 ซม. ยาว 8-12 ซม.

สรรพคุณ :

ทั้งต้นบนดิน (สด) : แก้ปวดเส้นเอ็นในผู้หญิงอยู่ไฟ

วิธีใช้ : ใช้พอบประมาณคั้นน้ำอาบ

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ย่านาง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : จ้อยนาง , เถาย่านาง (เชียงใหม่) ; เถาวัลย์เขียว (ภาคกลาง) ; แขนกิม

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Tiliacora triandra* Diels.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Menispermaceae

สรรพคุณ :

ทั้งต้น : แก้ไข้กลับ

ใบ : ถอนพิษ แก้ไข้ แก้ไข้รากสาด แก้ไข้พิษ แก้ไข้เหลืองซึม แก้ไข้ปวดหัวตัวร้อน แก้ไข้ฮุกฮูใน หัด เหือด แก้ ไข้ละอองฟอก รักษาเส้นกระดูก คอแข็ง คางแข็ง เป็นยากวาดคอก แก้ไข้มีดบาดและแก้ไข้ดำแดง

ราก : แก้เบื่อเมา กระทุ้งพิษไข้ แก้ไข้ แก้เมาสุรา ถอนพิษสำแดง แก้ไม่ผูกไม่ถ่าย ผสมกับสมุนไพรอื่น แก้ไข้ รากสาด แก้ไข้กลับ แก้ไข้ฮุกฮูโต แก้ไข้เหือด หัด แก้ไข้ทรพิษ แก้ไข้สันนิบาต แก้ไข้มาลาเรียเรื้อรัง แก้ ไข้ผื่นระดู แก้เลือดแตก เป็นยาบำรุงหัวใจ บำรุงธาตุ แก้พิษภายในให้ตกสิ้น แก้โรคหัวใจบวม แก้ ก้าเคา แก้ม แก้ไข้จับสัน (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

ใบ : รสเย็น ถอนพิษ ใช้คั้นกับหน่อไม้ทำให้หายขึ้น มีรสหวาน ใช้ตำบิบเขาน้ำใสแกงบวด ทำให้รสแกงดีขึ้น (จิรเดช มโนสร้อย และอรุณญา มโนสร้อย, 2537)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

รากมีสารเคมีที่พบ Aporphine, Isoquinolines, Alkaloids, Tiliacorinine 2'-N-oxide, Nortiliacorinine A, Tiliacorinine, Tiliacrine

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

เมื่อให้สารสกัดจากใบด้วยแอลกอฮอล์ 50% แก่หนูถีบจักร โดยฉีดเข้าผิวหนังขนาด 10 g/kg ซึ่งเท่ากับ 6,250 เท่าของปริมาณที่ใช้กับคนก็ไม่พบพิษ เมื่อให้ทางสายยางเข้าช่องท้องกระต่าย ไม่พบฤทธิ์ลดไข้ เนื่องจากยีสต์ ไม่พบฤทธิ์ลดความดันเมื่อฉีดเข้าหลอดเลือดสุนัข และพบฤทธิ์ลดการบีบตัวของลำไส้ เนื่องจากผลของฮีสตามีน (วิทยุ เทียงบูรณธรรม, 2539)

ส่วนเหนือดิน (ลำต้นและใบ) พบสาร Magnoflorine, Nortiliacorine A, Tiliacorinine-2'-N-oxide, Noryanangine, Norisoyanangine, Protoquercitol, Tilitriandrine

สารสกัดจากรากย่านางในการต้านเชื้อ *Plasmodium falciparum* มีฤทธิ์ดังนี้

Methanol extract มี MIC = 17 µg/ml

Water-insoluble alkaloids มี MIC = 2 µg/ml

Water-soluble alkaloids มี MIC = 22 µg/ml

ในส่วนของ Water insoluble alkaloids ได้แยกสารและทำการทดลองและพบว่า

alkaloid G มี ID₅₀ = 344 ng/ml

Nor-tiliacorinine A มี ID₅₀ = 558 ng/ml

Tiliacorine มี ID₅₀ = 675 ng/ml

Alkaloid H มี ID₅₀ = 916 ng/ml

Tiliacorinine มี ID₅₀ = 3,533 ng/ml

ในขณะที่ Mefloquine ซึ่งเป็นตัวเปรียบเทียบมี ID₅₀ = 10 ng/ml

ยังไม่มีการใช้ประโยชน์ทางคลินิก ต้องทำการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม (อาหาร ژی๋วใหญ่ลย์กุล, 2533)

ชื่อ : ยาหนูตัน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : หอมแดง, หนุ่ยาหนูตัน (กลาง) ; โก่กำแล่น (ชัยภูมิ) ; มะพร้าวป่า, ศรีคันไชย (เชียงใหม่) ; ลำพัน (จันทบุรี) ; หนุ่ยาหนู (ปัตตานี); ซิยะ, เรียฮิยะ (Malay-Narathiwat); หนุ่ยาหนู (ปัตตานี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Dianella ensifolia* (L.) DC.

ชื่อวงศ์ : Phormiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน สูง 30-60 ซม. ใบเดี่ยว เรียงสลับ อยู่ในระนาบเดียวกัน รูปดาบกว้าง 1-3 ซม. ยาว 20-60 ซม. ก้านใบแผ่เป็นแผ่นหุ้มซ้อนกัน ดอกช่อแยกแขนงออกที่ปลายกิ่ง กลีบรวมสีขาวนวล ผลสด รูปทรงกลมสีเขียว เมื่อสุกสีม่วงน้ำเงิน

สรรพคุณ :

ราก (แห้ง) : เข้ายาแก้เลือดคั่ง

วิธีใช้ : ผสมสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กันต้มเดี่ยว 3 ส่วนเอา 1 ส่วน ทานครั้งละ 1 แก้ว วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เข้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ราก : Benzenoid ; 2-4-Dihydroxy-6-methoxy-3-methyl-acetophenone, 2-4-Dihydroxy-3-6-dimethyl-benzoic acid methyl ester, 2-4-Dihydroxy-3-5-6-toimethyl-benzoic acid methyl ester, 2-4-Dihydroxy-6-methyl-benzoic acid methyl ester, Orsellinic acid methyl ester (Lojanapiwatna V, et al., 1982)

Chromone ; 5-7-Dihydroxy-2-8-dimethyl-chromone, 5-7-Dihydroxy-2-6-8-trimethyl-chromone, Isoeugenitol (Lojanapiwatna , et al., 1982)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ทั้งต้น (บอร์เนียว)

-สารสกัดด้วย 95% เอทานอล มีฤทธิ์ต้านเชื้อมาลาเรีย *Plasmodium falciparum* D-6, *Plasmodium falciparum* W-2 อย่างอ่อน ในเซลล์เม็ดเลือดแดง และแสดงความเป็นพิษต่อเซลล์มะเร็ง CA-9KB เมื่อใช้ความเข้มข้น 20 mcg/mL (leaman Dj,et al., 1995)

ชื่อ : รากหุ้มหัว

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ว่านหมาหัวตัวผู้, ว่านนางนี้

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Zingiber sp.*

ชื่อวงศ์ : Zingiberaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : ลักษณะคล้ายต้นขมิ้น เหง้าจะมีลักษณะหัวกลมเรียงต่อกันบริเวณหัวแรก (หัวใหญ่) รากจะย้อนกลับมาหุ้มเอาไว้ มีว่านหมาหัวตัวเมียด้วย ลักษณะหัวคล้ายหัวขมิ้นแต่มีขนาดเล็กกว่าดอกคล้ายดอกกระเทียมสีขาว กลีบเลี้ยงสีน้ำตาล

น้ำตาลปนแดง

สรรพคุณ :

เหง้า : รักษาแกมโรค

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : รากจืด

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กระเพาะผี (ตราด) ; หมากหิ่งหู่ (เจ็ย แมฮ่องสอน) ; หิงหายใบใหญ่ (สระบุรี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Crotalaria verrucosa* L.

ชื่อวงศ์ : Leguminosae (Fabaceae)-Papilionoideae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 5-12 ม. เปลือกสีน้ำตาลเทาถึงคล้ำเรียบถึงแตกเป็นสะเก็ด กิ่งและช่อดอกมีขนสั้นๆ กิ่งอ่อนเป็นเหลี่ยมหรือเป็นครีบก ใบ ประกอบสองชั้น เรียงเวียนสลับ ก้านช่อ ใบเป็นเหลี่ยมยาว 10-25 ซม. มีต่อมเป็นระยะ ก้านแขนงออกตรงข้ามกัน มีต่อมระหว่างคู่ใบย่อย ใบย่อยรูปขนนกเป็ยกปุน ปลายมนถึงแหลม โคนใบสอบ เรียงตรงข้ามกัน 4-10 คู่ ยาว 3.5-6 ซม. กว้าง 1-2.5 ซม. ดอก เล็กสีขาว ออกเป็นช่อตามปลายกิ่ง ฝัก บิดโค้งสี่เหลี่ยม มีขนสั้นๆ แตกออกเป็น 2 ซีก มี 4-5 เมล็ด เมล็ด รูปกลมรี สีดำเป็นมัน

สรรพคุณ :

เปลือก (สด) : ใช้ล้างแผล

วิธีใช้ : ใช้ประมาณ 1 กำมือ เติมน้ำพอท่วมต้มเอาน้ำล้างแผล (น้ำจะมีสีแดง)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

หังตัน (อินเดีย)

- สารสกัดด้วยเอธานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ขับปัสสาวะ เมื่อให้ทางช่องท้องหนูในขนาด 0.185 mg/Kg และแสดงความเป็นพิษเมื่อให้ทางช่องท้องหนูขนาดที่ทำให้ตายได้ครั้งหนึ่งคือ 0.75 g/Kg (Rao Jvs, et al., 1979)

ใบแห้ง(อินเดีย)

- สารสกัดด้วยเอธานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ต้านการฝังตัวของตัวอ่อนหนูเมื่อให้ขนาด 100 mg/Kg (Rao Jvs, et al., 1979)

รากแห้ง (ไต้หวัน)

- สารสกัดด้วยเอธานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ Glutamate-Pyruvate-Transaminase ในเซลล์ตับของหนูเมื่อใช้ขนาด 1 mg/Kg (Yanfg Li, et al., 1987)

ดอกสด (อินเดีย)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน มีฤทธิ์ในการรักษาโรคหิด เมื่อใช้ภายนอกในคน (Rao Jvs, et al., 1979)

รากสด (อินเดีย)

- น้ำแช่รากสด มีฤทธิ์ยับยั้งการงอกของต้นไม้ (Rao Jvs, et al., 1979)

สารเคมีที่พบ :

เมล็ด :Protein ; Lymphoagglutinin, Amino acid (Arora Js, et al., 1987)

Pyrrrolizidine Alkaloid ; Crotaverrine, Acetyl-Crotaverrine (Suri Op , et al., 1976)

ลำต้น :Lipid ; Arachidic acid, Lauric acid, Linoleic acid, Linolenic acid, Myristic acid, Oleic acid, Palmitic acid, Ricinoleic acid (Yadara Rn and Mathewa Sr, 1993)

ใบ :Tropane alkaloid ; *Crotalaria verrucosa* alkaloid

Lactone ; 2-Methyl-3-(2-oxo-5-Hydroxymethyl-5-methyl-furan-3-yl) Propanoic acid (Suri Op , et al., 1979)

ดอก : Flavonoid ; Cynaroside, Iridin, Kaempferol-3-O-rutinoside, Kaempferol-4'-7--di-O-L-Rhamnopyranoside, Isoquercitrin (Ogbeide on and Paarvez M, 1992)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ลาห่อง (1)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : โทงเทง (สุราษฎร์ธานี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Adenosma hirsuta* (Miq.) Kurz

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Scrophulariaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก ลำต้นตั้งตรงสูง 45-60 ซม. มีขน ใบ เดี่ยวเรียงตรงข้าม รูปไข่กลับ ปลายมนโคนใบสอบเข้าขอบใบหยัก กว้าง 1.5-2 ซม. ยาว 2.5-3.5 ซม. ผิวใบมีขนนุ่มทั้ง 2 ด้าน ดอก ช่ออัดแน่นออกที่ปลายยอด กลีบดอกสีม่วงมี 6 กลีบ 3 กลีบใหญ่ 3 กลีบเล็ก ผล แตกเมื่อแก่

สรรพคุณ :

ทั้งต้นบนดิน ราก (สด) : เข้ายาแก้ระดูทับไข้

วิธีใช้ : ผสม สมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กัน ต้มด้วย 3 ส่วนเอา 1 ส่วน ต้มครั้งละ 1 แก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหารเช้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ลาห่อง (2)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กระต้ำ, กระต่ายจามใหญ่, กัญชาป่า, มะไฟเดือนห้า (กรุงเทพมหานคร) ; ขั้ดมอนเทศ (ตรัง) ; ขั้ดมอนเล็ก, หนวดแมว (กลาง) ; ข้างไลตุ (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) ; ตานชาน (ปัตตานี) ; เทียนนา (จันทบุรี) ; ปีกแมงวัน (กาญจนบุรี) ; หญ้าจืดตุ้ด, หญ้าหัวแมงฮุน (เหนือ) ; หญ้าฟ้าสามวัน (เจ็ย แม่ฮ่องสอน) ; หูปลาชอนตัวผู้ (ตราด)

ชื่อสามัญ : Amarga, Anisillo, Balai doux, Balye du, Bitterbroom, Sweet broom, Broomweed, Brum sirpi, Brum tahplira, Escoba lisa, Escobilla, Sirsaika, Escobilla del peru, Haraspata, Hierba de dolor, Ri harachan, Rice weed, Teeth bush, The makao, Wild rice

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Scoparia dulcis* L.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Scrophulariaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุกขนาดเล็ก แตกกิ่งมาก สูง 30-50 ซม. ใบเดี่ยว ออกรอบข้อ 3-4 ใบ รูปหอกกลับ กว้าง 1-2 ซม. ยาว 1.5-3 ซม. ปลายใบแหลม โคนสอบ ผิวเกลี้ยงทั้ง 2 ด้าน ดอก ช่อ 3-4 ดอก ออกที่ซอกใบ กลีบเลี้ยง 4 กลีบเชื่อมติดกันที่โคน กลีบดอกสีขาวเชื่อมติดกันเป็นหลอด ผลแห้งแตกเมื่อแก่

สรรพคุณ :

ทั้งต้นบนดิน (แห้ง) : แก้กามขางในเด็ก

วิธีใช้ : ตำผสมน้ำประสานทองเล็กน้อยคั้นน้ำกว่าดื่มน้ำเด็ก

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :**ทั้งต้น :**

Triterpene ; Alphaamyrin (Mahato SB , et al., 1981), Betulinic acid, Dulcic acid, Friedelin(Mahato SB , et al., 1981), Glutinol (Freire SMDF , et al., 1993), Ifflaionic acid (Mahato SB , et al., 1981)

Flavonoid ; Apigenin, Cynarside, Hymenoxin, Linarin, Luteolin, Vicenin2, Vitexin, Isovitexin, Scutellarin methyl ester (L. Kawasaki M , et al., 1988)

Diterpene ; Dulcinol, Scopadulcic acid A, Scopadulcic acid B Scopadulin, Scopadulin, Scoparic acid A, Scoparic acid B, Scoparic acid C, Scoparinol (Satynarayans K, 1969)

ส่วนเหนือดิน :

Non-alkaloid n-heterocycle ; 1-4 : 2-hydroxybenzoxazin-3-one, 2-3 (h):6-methoxybenzoxazolone(Kamperdick C, et al., 1997)

ใบ: Benzenoid ; Gentisic acid (Griffiths LA , 1959)

Flavonoid ; Scutellarein, 7-O-methylscutellarein, Scutellarin, Scutellarein-7-o-beta-d-glucuronide (Ramesh P, et al., 1979)

เปลือกกราก :

Carbohydrate ; D-mannitol (Satynarayans K, 1969)

Steroid ; Beta-sitosterol (Satynarayans K, 1969)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :**ส่วนเหนือดิน****(ญี่ปุ่น)**

- สารสกัดด้วย เมธานอล มีความเป็นพิษต่อเซลล์มะเร็ง CA-9KB เมื่อใช้ความเข้มข้น 50.0 mcg/ml พบว่าเป็นโดยเฉพาะ สามารถยับยั้งได้ถึง 66% (Arisawa M, et al., 1994)

(มาเลเซีย)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน โดยให้เข้าทางปากกับหญิงตั้งครรภ์ พบว่ามีผลเหนี่ยวนำให้แม่เกิดแรงเบ่ง (Burkill IH , 1966)

หังตัน (อินเดีย)

- สารสกัดด้วย เอธานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย, ยีสต์, เชื้อรา เมื่อใช้ความเข้มข้น > 25.0 mcg/mL ทดลองในอาหารเลี้ยงเชื้อ ลดน้ำตาลในเลือดได้ประมาณ 30% เมื่อให้ทางปากหนูด้วยขนาด 250.0 mg/Kg ขับปัสสาวะ เมื่อฉีดเข้าช่องท้องหนู ขนาด 0.25 mg/Kg ด้านการอักเสบ เมื่อให้ทางปากหนูเพศผู้ด้วย ขนาด 0.5 mg/Kg และแสดงความเป็นพิษ เมื่อฉีดเข้าช่องท้องหนู ความเข้มข้นที่ทำให้ หนูตายครั้งหนึ่งคือ 1.0 gm/Kg (Jain SP , et al., 1994)

(อินเดียตะวันตก)

- สารสกัดจากหังตันด้วยน้ำร้อน เมื่อให้ทางปากแก่ผู้ใหญ่ พบว่ามีผลลดน้ำตาลในเลือด (Ayensu ES , 1978)

ราก(อเมริกากลาง, หมู่เกาะมาร์ตีนิก)

- สารสกัดจากรากด้วยน้ำร้อน เมื่อให้ทางปากแก่ผู้ใหญ่เพศหญิง พบว่ามีผลเกี่ยวกับฮอร์โมน estrogen และ progestagen ซึ่งจะช่วยให้ประจำเดือนถูกขับออกมากขึ้น (Dragendroff G , et al., 1898)

หังตันแห้ง (บราซิล)

- สารสกัดด้วย 95% เอธานอล มีฤทธิ์ฆ่าแมลง เมื่อใช้ความเข้มข้น 50.0 mcg/mL แต่พบว่าไม่ไวต่อ *Rhodnius neglectus* มีฤทธิ์กล่อมประสาท, แก้ปวด, แก้อักเสบ, ลดไข้เมื่อใช้ขนาด 1 และ 2 g/Kg ฉีดเข้าช่องท้องหนูทั้ง 2 เพศ (Pinheiro DE Souza M and Rouguayrol MZ , 1974)

(จีน)

- สารสกัดด้วย 95% เอธานอล มีฤทธิ์เพิ่มความดันโลหิต ฉีดเข้าทางเส้นเลือดหนูเมื่อทดลองกับหนู ขนาด 0.5 mg/Kg (Freire SMDF , et al., 1996)

enegal

- สารสกัดด้วย เมธานอล มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย *Sarcina lutea* และ *Several gram-organisms* เมื่อทดลองในอาหารเลี้ยงเชื้อ ในความเข้มข้น 15.0 และ 10 mg/mL ตามลำดับ (Laurens A, et al., 1985)

(ไต้หวัน)

- สารสกัดด้วย เอธานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ glutamate-pyruvate-transaminase เมื่อใช้ความเข้มข้น 1 mg/mL ทดลองในเซลล์เพาะเลี้ยง (Mahato SB , et al., 1981)

ใบสด (อินเดีย)

- สารสกัดด้วยน้ำ มีฤทธิ์ต้านเชื้อรา *Fusarium oxysporum f.sp.lentis* เมื่อทดลองในอาหารเลี้ยงเชื้อ โดยใช้ความเข้มข้น 1:1 (Jain SP , et al., 1994)

ชื่อ : ลำเพ็ง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ก้านเหลือง, คำเกี้ยวตัน, มะตีควาย (เหนือ) ; ต้นหมี่, ปูตูแวง (มลายู นราธิวาส) ;

หีควาย (ลำปาง)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Gonocaryum lobbianum* (Miers.) Kurz
(*Gonocaryum subrostratum* Pierre.)

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Icacinaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มหรือไม้ต้น สูง 2-6 ม. อาจสูงถึง 15 ม. เปลือกเรียบสีเทา หรือสีน้ำตาล มีขนตามปลายกิ่ง ใบเดี่ยวออกเวียนสลับ รูปขอบขนาน รูปรีหรือรูปไข่กลับแกมรูปรี กว้าง 3-7 ซม. ยาว 9-14 ซม. ปลายใบเป็นติ่งมน โคนใบสอบแคบ หรือกลม ก้านใบยาว 1-1.5 ซม. ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบ มีดอกช่อละ 1-3 ดอก ดอกแยกเพศอยู่คนละต้น ดอกเพศผู้ มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ ขนาดเล็ก กลีบดอกสีขาวอมเขียว เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 5 อัน เชื่อมติดกับหลอดกลีบดอก เกสรตัวเมียเป็นหมัน มีขน ดอกเพศเมีย กลีบเลี้ยงและกลีบดอก เพศผู้ แต่มีขนาดใหญ่กว่าเล็กน้อย เกสรตัวผู้มี 5 อัน แต่เป็นหมัน ผล รูปขอบขนาน แกมมีสีเขียวเมื่อสุกมีสีม่วงอมน้ำเงิน หรือค่อนข้างดำ มี 1 เมล็ด

สรรพคุณ :

ทั้งต้น (แห้ง) : ใช้ยาแก้ร้อน ลดไข้

วิธีใช้ : ผสมกับสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กันต้มน้ำดื่ม

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : เล็บแมว

ชื่อท้องถิ่นอื่น : เล็บเหยี่ยว, หนามเล็บแมว, หนามเล็บเหยี่ยว, มะดันขอ, พุทราขอ (เหนือ); หยับยิว (ใต้)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Zizyphus oenoplia* Mill.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rhamnaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : ไม้พุ่มขนาดใหญ่ ตามกิ่งก้านมีหนามลักษณะคล้ายเล็บเหยี่ยวจำนวนมาก

ใบ : เป็นใบเดี่ยวออกตรงข้ามกัน ขนาดเล็ก ทรงกลมรี ยาว 3-5 ซม. กว้าง 2-3 ซม. สาก ขอบเรียบ

ผล : ทรงกลมขนาดเล็ก เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.5 ซม. อ่อนสีเขียวสุกสีดำ รับประทานได้

สรรพคุณ :

เปลือก : รักษาฝี

ราก : แก้ไข้หามกไม้

ราก รักษาฝี

รากและเปลือกต้น : ขับระดูขาว ขับปัสสาวะ แก้มดลูกพิการ แก้มีบุตรยาก แก้เบาหวาน

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ: เล็บเหยี่ยว (1)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Marumia dimorpha* Craib

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Malastomataceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มเลื้อย กิ่งอ่อนมีขนกำมะหยี่ ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม รูปวงรีแกมขอบขนานถึงรูปวงรี กว้าง 2.4-5.5 ซม. ยาว 6.5-9 ซม. เนื้อใบหนาและเหนียวคล้ายแผ่นหนัง หลังใบเขียว ท้องใบสีแดง ก้านใบยาว 0.5-1 ซม. ดอกช่อกระจุกออกที่ซอกใบ ดอกย่อยมีกลีบดอก 4 กลีบ สีม่วงอ่อน กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาว 2 มม. ปลายแยกเป็นแฉก กว้าง 5 มม. ยาว 10 มม. กลีบดอกรูปวงรี กว้าง 1.5 ซม. ยาว 2.5 ซม. รั้งไซม์ 4 พู

สรรพคุณ

หนาม : แก้ฝีประจำวัย

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : เล็บเหยี่ยว (2)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : พุทราขอ มะดันขอ ยับยี่ว เล็ดเหยี่ยว หนามเล็บเหยี่ยว หนามเล็บเหยี่ยว

หมากหนาม ลังคั้น แสงคำ

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Zizyphus oenoplia* (Linn.) Mill. Var. *oenoplia*

ชื่อพ้อง : *Rhamnus oenoplia* Linn.

ชื่อวงศ์ : Oenoplia

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มพาดพันหรือเลื้อย สูง 3-5 เซนติเมตร กิ่งอ่อนมีขนสั้นหนานุ่ม และขนแข็งเอน สีน้ำตาล มีหนามแหลมเดี่ยวหรือคู่ มักโค้ง ยาว 3.5-6 มม. มีขนสั้นหนานุ่มสีน้ำตาลที่โคน ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่แกมใบหอกเหี่ยว กว้าง 1.5-3 ซม. ยาว 2.4-6.5 ซม. หลังใบเกลี้ยงหรือมีขน ท้องใบมีขนแบนชนิดสีน้ำตาลทอง โคนใบแหลมเบี้ยว ปลายใบแหลมถึงแหลมเรียว ขอบใบหยักฟันเลื่อยละเอียดมีเส้นใบออกจากโคนใบ 3-4 เส้น ก้านใบยาว 3-6 มม. มีขนสั้นหนานุ่มสีน้ำตาล ดอกช่อกระจุกออกที่ซอกใบ ดอกย่อย 20-25 ดอก

ก้านดอกยาวประมาณ 3 มม. มีขนสั้นหนานุ่มสีน้ำตาล กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันปลายแยกเป็นแฉกรูปสามเหลี่ยมหรือรูปไข่ ยาว 1.5-2 มม. ปลายเว้าตื้น สีเขียว เกสรตัวผู้ยาวเท่า ๆ กลีบดอก ผลสด เมล็ดแข็ง รูปทรงกลมหรือทรงรูปไข่ เส้นผ่าศูนย์กลาง 3-5 มม. เมื่อสุกสีดำ ผิวเป็นมันเมล็ดทรงรูปไข่ 1-2 เมล็ด

สรรพคุณ :

หนาม : แก่มีประจำวัย

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ทำให้เม็ดเลือดแดงตกตะกอน

ชื่อ : เลียน (1)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ย่าง

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Ficus cuperba* Miq. Var. *japonica* Miq.

ชื่อวงศ์ : Moraceae

ชื่อพ้อง : -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ยืนต้น ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปวงรีกว้างถึงรูปไข่ กลีบแกมวงรี กว้าง 7-8 ซม. ยาว 12.5-15 ซม. ปลายใบเรียวมน โคนใบกลม ขอบใบเรียบ เส้นใบ 6-8 คู่ ก้านใบยาวประมาณ 7-8 ซม. หูใบสั้น รูปไข่ ยาวประมาณ 1.25 ซม. ดอกช่อรูปทรงกลมเป็นโครงสร้างแบบพิเศษ ลักษณะคล้ายผลมะเดื่อ แยกเพศ กลีบรวม 3 กลีบ สั้นกว่าเกสรตัวผู้ ผลแห้งเมล็ดล่อน รูปไข่กลับกว้าง

สรรพคุณ :

แก้เบาหวาน

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ : ไม่มีอัลคาลอยด์

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : เลียน (2)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Ficus lacor* Buch

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Moraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ผลัดใบ สูง 5-8 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่แกมขอบขนานหรือรูปไข่ กว้าง 4-7 ซม. ยาว 9-13 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบกลมเว้าต้นหรือกึ่งหัวใจสอบ หรือแหลม ขอบใบเรียบ เป็นคลื่นเล็กน้อย เส้นใบ 5-7 คู่ ก้านใบยาว 3.5-5 ซม. หูใบรูปไข่กว้าง ปลายแหลม ดอกช่อลักษณะคล้าย ผลรูปทรงกลม ประกอบด้วยดอกย่อยแยกเพศและดอกไม่มีเพศ ผลกลุ่มเมื่อสุกสีชาวมียจุดประสีแดง เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 6 มม.

สรรพคุณ :

แก้เบาหวาน

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

α -amyrin ; β -amyrin ; campesterol ; cholesterol ; fucosterol, 28-iso ; n-hentriacontane ; hexacosan-1-ol ; lupeol ; n-nonacosane ; octacosan-1-ol ; n-tritriacontane (1).

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ยับยั้งการส่งเสริมการเกิดมะเร็ง (2) ไม่เป็นพิษต่อเซลล์ (3)

ชื่อ : โลตทะนง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ข้าวเย็นเนิน ตู๋เบ็ญ ตู๋เต็ญ ทะนง ทะนงแดง นางแขง รักทะนง โลตทะนงแดง
ขนาดคำ หัวยาข้าวเย็นเนิน

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Trigonostemon reidioides* (Kurz) Craib.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มขนาดเล็กสูง 0.5-1.5 เมตร ทุกส่วนของต้นมีขน ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปขนานหรือรูปขอบขนานแกมใบหอก กว้าง 2-4 ซม. ยาว 7-12 ซม. ผิวใบมีขนทั้งสองด้าน ดอกช่อออกที่ซอกใบและกิ่งก้าน แยกเพศ อยู่บนต้นเดียวกัน กลีบดอกสีขาวชมพูหรือม่วง ผลแห้งแตกได้ มี 3 พู รูปค่อนข้างกลม

สรรพคุณ :

ราก : ทำให้อาเจียนอย่างแรง ถอนพิษเบื่อเมา แก้หอบหืด ช่วยขยายท้อง ถอนพิษเสมหะ ผ่นทาเป็นยา
เกลื่อนฝี แก้พิษงู แก้นิว ขับปัสสาวะ แก้ไตพิการ แก้ฟกช้ำ เคล็ดบวม แก้วัดโรค

ไม้ระบุงส่วนที่ใช้ : แก้นิว ขับปัสสาวะ แก้ไตพิการ แก้นิดไอ แก้พยาธิ แก้เสมหะและลมทั้งปวง ผายธาตุ
ทำให้อาเจียน แก้กษะรัย แก้วัดโรค แก้วัดภายนอก ทาแก้พิษสัตว์กัดต่อย กระจายลมทั้งปวง

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

aleuritic acid, acetyl; octacosanoic acid; β -sitosterol; β -sitosteryl palmitate; stigmasterol, igonostemone.

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

สาร trigonostemone จากราก ให้เป็นยาขับเสมหะ ยาระบายและรักษาโรคผิวหนัง (Kokpol, et al., 1990)

ชื่อ : ว่านกีบแรด

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กีบม้าม (เหนือ) ; กีบแรด (แพร่) ; ว่านกีบม้า (กลาง); ตูฎ (Malay-Peninsulax).

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Angiopteris evecta* (Foxst.) Hoffm.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Marattiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

เฟิร์นสูง 30-120 ซม. โคนต้นพองออก ใบ ประกอบแบบขนนกสองหรือสามชั้น ยาว 1.8-4.5 เมตร ใบย่อยรูปขอบขนาน กว้าง 1-3 ซม. ยาว 6-15 ซม. ปลายแหลมขอบเรียบหรือหยักเล็กน้อย อับสปอร์แตกตามยาว

สรรพคุณ :

เหง้า (แห้ง) : เข้ายาแก้ซางเด็ก

วิธีใช้ : ผสมกับสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กันต้มน้ำดื่มครั้งละ 1 แก้ว วันละ 3 เวลาก่อนอาหาร เช้า-กลางวัน-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : -

สารเคมีที่พบ :

ใบ : Flavonoid ; 6-8-di-c-hexosyl Apigenin, 6-C-hexosyl-8-C-Pentosyl Apigenin, C-Pentosyl-C-Hexosyl Apigenin, Schaftoside, Vicenin 1, Vicenin 2, Vicenin 3, Violanthin, Isoviolanthin

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา: ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ว่านชักมดลูก

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Curcuma xanthorrhiza* Roxb.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Zingiberaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุกจำพวกขิงข่า สูงได้ถึง 2 เมตรเหง้ายาวได้ถึง 10 ซม. ผิวนอกสีส้มอ่อน เนื้อในสีส้มหรือส้มแดง ใบเดี่ยว เรียงเป็นกระจุกใกล้ราก รูปขอบขนานแกมวงรี กว้าง 15-21 ซม. ยาว 40-90 ซม. มีแถบสีม่วง

เข้มนกว้างได้ถึง 10 ซม. กาบใบยาวได้ถึง 75 ซม. ดอกช่อเชิงลดรูปทรงกระบอก กว้าง 8-10 ซม. ยาว 16-20 ซม. ก้านช่อดอกยาว 15-20 ซม. ใบประดับที่ไม่ได้รองรับดอกย่อยสีม่วง ยาวได้ถึง 9 ซม. ใบประดับที่รองรับดอกย่อยสีเขียวอ่อน ยาว 5-6 ซม. ใบประดับย่อยยาวได้ถึง 2.5 ซม. กลีบดอกสีชมพู เกสรตัวผู้ที่เป็นหมันสีขาว กลีบปากสีเหลืองแถบกลางสีเหลืองเข้ม

สรรพคุณ :

ไม้ประดับที่ใช่ : แก้มตุ๊กพิการ ปวดบวมทำให้มดลูกเข้าอยู่เร็วขึ้น

ราก : แก้ก้องอืดเฟ้อ

หัว : แก้มตุ๊กพิการ ทำให้มดลูกเข้าอยู่เร็วขึ้น ทำให้ประจำเดือนมาตามปกติ ช่วยย่อยอาหาร แก้วริดสีดวง ทวาร แก้กึ่งปวด เนื่องจากกษัยกล่อนลงฝัก

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

alnustone ; β -atlantone bisacumol ; bisacurrol ; bisacurone; bissacurone A ; bisacurone B ; bisacurone C ; bisacurone epoxide; borneol; borneol acetate; borneol,iso: ,borneol,ison: acetate ; camphene ; camphor ; cineol 1,8 : ; cinnamaldehyde ; cinnamic acid, para-methoxy : ethyl ester ; α -curcumene ; (+)- α -curcumene ; β -curcumene ; curcumenol ; curcumin ; curcumin, 6,7-dihydro: ; curcumin, bis-demethoxy: ; curcumin, demethoxy: ; curcumin, hexahydro: ; curcumin,bis-demethoxy: ; curcumin, octahydro: ; curdione ; curdione, dehydro: ; curlone ; curzerene ; curzerenone ; curzerenone,epi: ; curzerenone, pyro: ; p-cymene ; β -elemene ; δ -elemene ; essential oil ; β -famesene ; uranogermacrene,iso : ; furanodiene ; furanodienone ; furanodienone,iso: ; furanogermenone ; germacrone ; guaiacol ; hept-6-ene- 3,5-dione, 1-hydroxy-1,7-bis(4-hydroxy-3-methoxy-phenyl) : ; hept-trans-1-en-5-ol, 1,7-diphenyl : ; hept-trans-6-ene-3,4-dione, 1-hydroxy-1,7-bis-(4-hydroxy-3-methoxy-phenyl) : ; hepta-trans-1-trans-3-dien-5-ol, 1,7-diphenyl: ; hepta-trans-1-rans-6-diene-3,4-dione, 1-(4-hydroxy-3,5-dimethoxy-phenyl)-7-(4-hydroxy-phenyl)-1: ; phenyl-hept-trans-1-ene, 7-(3,4-dihydroxy-phenyl)-5-hydroxy-1: ; α -ppinene ; β -sesquiphellandrene ; α -terpineol ; turmerone ; α -turmerone ; AR-turmerone ; xanthorrhizol ; (R)-(-)-xanthorrhizol ; zederone .

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา

ไม่พบการรายงานใน *Curcuma xanthorrhiza* Roxb แต่พบการรายงานฤทธิ์ในการลดคลอเรสเตอรอล การเพิ่มการขับน้ำดี และการเร่งระบบสืบพันธุ์ของสัตว์ทดลอง ใน *C. comosa* : (Piyachaturawat et al., 1999, 1998, 1996, 1995)

ชื่อ : ว่านตุบหมอบ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Keamperia fallax* Gagnep.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Zingiberaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นพืชล้มลุก มีเหง้าอยู่ใต้ดิน จะทิ้งใบในฤดูแล้ง พบได้ตามป่าชื้นทั่วไป

ใบ : มีลักษณะกลม หนา เรียบ แผ่นขนานกับพื้นคลุมดินเอาไว้ส่วนใหญ่ใบจะออกเป็นคู่

ดอก : มีสีขาว

สรรพคุณ :

หัว : แก้ปวดปะดวงเส้น

หัว : รักษาโรคกระเพาะ

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ว่านธรณีสาร

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กระเทียมยอบ , ก้างปลา , ก้างปลาดิน , ก้างปลาแดง , คดทราย , ศรีบยอด , ดอกใต้ใบ , ดอกก่อเนาะ , ตรึงบาดาล , รุอี , เสนียด

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Phyllanthus pulcher* Wall.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่ม สูง 0.5-1.5 เมตร ลำต้นมีขนสีน้ำตาลแดง ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนานถึงรูปวงรีกว้าง 8-15 มม. ยาว 15-28 มม. ผิวเกลี้ยงปลายเป็นติ่งแหลมสั้น โคนใบเบี้ยว ดอกช่อกระจุกกลมออกที่ซอกใบ ดอกย่อยแยกเพศ สีแดงดอกตัวเมีย 1 ดอก ออกที่ซอกใบปลายกิ่ง ดอกตัวผู้มีหลายดอกออกที่โคนกิ่ง ดอกตัวผู้มีก้านดอกย่อยยาว (3-) 5-10 มม. กลีบเลี้ยง 4 กลีบ รูปไข่ แกมสามเหลี่ยม กว้าง 1.5-2 มม. ยาว 2.5-3 มม. ปลายเรียวแหลม แหว่ง จานดอกเว้าเป็น 4 แฉก รูปไตหรือรูปโล่แบน ลักษณะคล้ายกลีบดอก กว้าง 0.5-0.7 มม. เกสรตัวผู้ 2 อัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันเป็นมัดเดียว ยาว 0.1 มม. อับเรณูกว้าง 0.5-0.6 มม. ดอกตัวเมียมีก้านดอกย่อยยาว 15-22 มม. เมื่อติดผล กลีบเลี้ยง 6 กลีบ รูปไข่แกมข้าวหลามตัด ยาว 3-4 มม. โคนกลีบสีแดง ปลายกลีบสีขาวเป็นจิวลิก จานฐานดอกรูปคล้ายถ้วย รั้งไข่เกลี้ยงก้านเกสรตัวเมียยาว 0.3-0.4 มม. ปลายแยกเป็น 2 แฉก ผลแห้งแตกได้ ยาว 2.5 มม.

สรรพคุณ :

ราก : แก้ไข้ตัวร้อน แก้พิษตานซางในเด็ก

ใบ : แก้เด็กตัวร้อน แก้พิษตานซาง ขับลมในลำไส้ รักษาเมะเร็งเพลิง

ชื่อ : ว่านนกคุ้ม

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ว่านทรหด , ว่านนางกวัก , chinese taro

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Alocasia cucullata* Schott.

ชื่อพ้อง : *Alocasia rugosa* Schott., *Arum cucullatum* Lour., *Caladium cucullatum* Pers., *Colocasia cochleata* Miq., *C. cucullata* (Lour.) Schott., *C. rugosa* Kunth.

ชื่อวงศ์ : Moraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก สูง 30-60 ซม. มีหัวใต้ดินคล้ายบอนหรือเผือก ใบเดี่ยว เรียงสลับเวียนเป็นกระจุกแน่น รูปคล้ายโล่หรือรูปหัวใจแกมรูปไข่กว้าง 10-17.5 ซม. ยาว 15-30 ซม. เส้นใบ 6-7 คู่ ก้านใบยาว 30-90 ซม. ดอกช่อเชิงลดมีกาบ ออกที่ซอกใบ กาบใบจ้ำน้ำสีเขียวแกมน้ำเงินยาว 15-30 ซม. โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดยาว 5-10 ซม. ขอบกาบใบมีวงงอ

สรรพคุณ :

ทั้งต้น : ระบายเคืองต่อผิวหนัง

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ว่านนางคำ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Curcuma aromatica* Salisb.

ชื่อพ้อง : *C. zedoaria* Roxb.

ชื่อวงศ์ : Zingiberaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก เหง้าและหัวสีเหลือง มีกลิ่นหอมใบเดี่ยว ออกเป็นกระจุก โคนใบกว้าง ประมาณ ใบ 5-7 ใบ รูปใบหอกกว้าง กว้าง 10-14 ซม. ยาว 40-70 ซม. ปลายเรียวแหลม ห่องใบมีขน ดอกช่อเชิงลด มักมีดอกก่อนใบงอกจากเหง้า ช่อดอกกว้าง 9 ซม. ยาว 15-30 ซม. ก้านช่อดอกยาวประมาณ 5-8 ซม. ใบประดับที่ปลายช่อสีชมพู ใบประดับที่รองรับดอกสีขาวแกมเขียว ปลายโค้ง ยาวได้ถึง 6 ซม. ใบประดับย่อยสีขาว ยาวประมาณ 2 ซม. กลีบเลี้ยงยาวประมาณ 2 ซม. กลีบดอกสีขาวแกมชมพู แฉกกลางรูปไข่กว้าง แฉกข้างรูปขอบขนาน กลีบปากรูปโล่ แยกเป็น 3 แฉก สีเหลืองเข้ม

สรรพคุณ :

ไม้ระบุส่วนที่ใช้ : แก้วผักข้า เคล็ดขัดยอกฟกบวม กระทุ้งพิษ แก้มืดผื่นคัน ขับลมในลำไส้ แก้วปวดท้อง ขับเสมหะ แก้วท้องร่วง แก้วหนองใน แก้วมดลูกอักเสบ

ราก : ขับเสมหะ แก้งท้อง เป็นยาสมาน แก้โรคหนองในเรื้อรัง

หัว : ขับลมในลำไส้ แก้เม็ดผื่นคัน แก้ฟกช้ำ แก้ปวดท้อง แก้ข้อเคล็ด เคล็ดยอก แก้หนองใน ทามีแก้ต่อม
ทอนซิล และต่อมน้ำลายอักเสบ แก้ฟกช้ำบวม

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : -

สารเคมีที่พบ :

azulene ; borneol ; D-borneol, ; borneol,iso : ; camphene ; (+) – camphene ; camphor ;
cinnamic acid, paramethoxy: ; p-coumaric acid ; cuminyl alcohol ; curcumadione ;
curcumadione,iso: ; curcumene ; (-)-AR-curcumene: ; (-)- β -curcumene ; curcumenol, pro: ;
curcumenone ; curcumin ; curcumin, bis-demethoxy: ; curcumin, demethoxy: ; curcumol ;
curcuphenol ; curdione ; curdione, dehydro: ; curdione, dehydro: 13-acetoxy: (4S): ; curdione,
dehydro: 13-hydroxy: (4S): ; curdion,neo: ; curdione,neo: acetoxy: ; curzerene ; curdione, neo ;
acetoxy : ; curdione, neo : ; curdione, neo : acetoxy: ; curzerene ; curzerenone ; dioxalate,
dipotassium-magnesium ; dipotassium magnesium dioxalate dihydrate ; β -elemene (20m21);
essential oil ; furanogermacrene,iso: ; germacrene D ; germacrone ; (4S,5S)-germacrone, 4-5-
epoxide (8; germacrone, 13-hydroxy: ; (+)-germacrone-4(S)-5(S)-5(S)-epoxide, 13-acetoxy: ;
germacrone-4(S)-5(S)-epoxide, 13-hydroxy: ;germafurenolide,iso: hydroxy: ; ligustrazine ; α -
pinene ; β -pinene ; (-)- β -pinene ; procurcumenol,epi: ; procurcumenol, iso: ; procurcumenol,neo: ;
protocatechuic acid ; quercetin ; syringic acid ; α -terpineol ; vanillic acid ; xanthorrhizol ;
zedoaronidiol ; zedoaronidiol,iso: ; zedoaronidiol, methyl: ;(-)-zingiberene

ชื่อ : ว่านพระจิม (1)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ข้าวคำ

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Euphorbia sessiliflora* Roxb.

ชื่อพ้อง : *E.gummifera* Boissier., *E.sessiliflora* E.Meyer

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่ม สูง 1-1.3 เมตร ลำต้นอวบน้ำ กิ่งที่มีดอกหนา 5-10 มม. ใบเดี่ยว เรียงสลับ อยู่ใกล้ๆ ปลาย
ยอด อดรูปเป็นเกสรตัวผู้ อวบน้ำ โค้งงอ สีแดงเข้ม ดอกช่อลักษณะคล้ายถ้วยเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 4
มม. มีขนสีขาวและต่อมรูปไตขวางกิ่งรูปโล่ สีแดงเข้มหรือม่วงดอกย่อยแยกเพศ ผลแห้งแตกได้ เป็นสันมน 3
สัน เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.2 ซม. เมล็ดเรียบสีน้ำตาลเปลี่ยนเป็นสีขาว เมื่อสุกเต็มที่

สรรพคุณ :

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ : ยาห้ามเลือดตกในปาก ในจมูก ในทวารทั้ง 5 ทั้งหญิงและชาย แก้เลือดตกหนักเบา

หัว : แก้วฟกบวม แก้วคุดทะราด แก้วพยาธิ กัดเสมหะ กัดโลหิตภายใน ระบายธาตุ ขับระดู แก้วโรคผิวหนัง
 ยาง : ระบายและถ่ายโรคต่าง ๆ ภายในร่างกาย ผายธาตุ รักษาโรคเลือดงทวาร ถ่ายพิษไข้ ถ่ายโลหิต ถ่าย
 โรคลม ถ่ายเสมหะ แก้วพยาธิลำไส้ แก้วพยาธิ แก้วบวม กัดทำลาย เป็นพิษต่อร่างกาย มีฤทธิ์แรงในทางถ่าย รับ
 ประทานมากอาจตายได้

ทั้งต้น : แก่น้ำร้อนลวก ไฟลวก

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ : amino acids

ทั้งต้น : แก้วเด็กตัวร้อน แก้วพิษตานซางในเด็กขับลมในลำไส้ แก้วปวดท้อง แก้วตาเจ็บ

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ฆ่าไรทะเล เป็นพิษต่อเซลล์

ชื่อ : ว่านพระฉิม (2)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : เดชะวา, มะมุ, มันกะทาด, มันขมิ้น, มันแตกเลือด, มันเส้น, มันหลวง, มันอีไม้, มันอีลุ่ม,
 ละสามี่, เล่าะแจ่มือ, ว่านสามพันตึง, ห่าเป้า, อีรุมปุมเป้า, Air potato

ชื่อสามัญ : Trant

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Dioscorea bulbifera* Linn.

ชื่อพ้อง : *D.sativa* (non L.) Thunb., *D.crispata*
 Roxb., *D.heterophylla* Roxb., *D.pulchella*
 Roxb., *Helmia bulbifera* Kunth

ชื่อวงศ์ : Dioscoreaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เลื้อย มีหัวใต้ดินรูปทรงกลมหรือรูปผลแพร์ ชนิดที่ผ่านการคัดพันธุ์อาจมีน้ำหนักได้ถึง 1 กิโลกรัม
 และหัวอากาศอกที่ชอกใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับรูปหัวใจกว้างหรือรูปหัวใจยาว กว้างและยาวได้ถึง 20 ซม. เส้น
 ใบ 5 เส้น ปลายใบเรียวแหลม ดอกช่อแยกเพศออกที่ชอกใบ ช่อดอกตัวผู้ห้อยลงอาจยาวได้ถึง 1 เมตร และมี
 ดอกย่อยมากถึง 100 ดอก ช่อดอกตัวเมียมีดอกย่อยประมาณ 40 ดอก ใบประดับเรียวแหลม กลีบรวมในดอก
 ตัวเมียมีขนาดกว้างกว่าและสีเขียวเข้มกว่าในดอกตัวผู้ ผลแห้งแตกได้ สีน้ำตาลสด เป็นครีบ 3 อัน เมล็ดขนาด
 เท่าๆ กับครีบ

สรรพคุณ :

ไม่ปรากฏสรรพคุณในการใช้เป็นสมุนไพรเดี่ยว

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

acetophenone, 4,6-dihydroxy-2-O-(4'-hydroxy-butyl); ; acetophenone, 4-hydroxy-[2-trans-3',7'-dimethyl-octa-2',6'-dienyl]-6-methoxy: (1); batatasin I (2); batatasin IV, demethyl: (3); diosbulbin A-2-O- β -D-glucopyranoside (5); diosbulbin B (5-7); diosbulbin C (5,6); diosbulbin D (5,7,8); diosbulbin E; diosbulbin F; diosbulbin G; diosbulbin H; diosbulbinoside D; diosbulbinoside F (5); dioscorine (8); diosgenin (8-10); phenanthrene, 2,4,5,6-tetrahydroxy; ; phenanthrene, 9-10-dihydro: 2,4,6, 7-tetrahydroxy; ; D-sorbitol (7); trillin (11)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา: ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ว่านเพชรหึง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กล้วยกา , ตับตาน , ทำทานนอนสูง , มือตบแก , ละคำพะนาย , ว่านงูเหลือม , ว่านหางช้าง , เชื่องพัวร์

ชื่อสามัญ : Letter plant

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Grammatophyllum speciosum* Blume

ชื่อห้อง : -

ชื่อวงศ์ : Orchidaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุกจำพวกกล้วยไม้ ลำต้นสูงได้ถึง 3 เมตร หรือมากกว่า เส้นผ่าศูนย์กลาง 5 ซม. เมื่อโตเต็มที่ ลำต้นมีสีเหลือง แต่ละข้อยาวประมาณ 4 ซม. ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปแถบ กว้าง 3 ซม. หรือ มากกว่า ยาวประมาณ 50-60 ซม. โค้งลงด้านล่าง ดอกช่อกระจะออกที่ซอกใบ ยาวได้ถึง 2 เมตรหรือมากกว่า กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีเหลืองแกมเขียวอ่อนมีจุดประสีน้ำตาลแกมส้มขนาดใหญ่

สรรพคุณ :

ราก : ดอนพิษตะขาบ แมงป่อง สัตว์มีพิษกัดต่อย แก้ท้องขึ้น แก้ลม

หัว : ขับพยาธิ แก้พิษงูกัด

ลำต้น : ดอนพิษสัตว์มีพิษกัด ต่อย แก้พิษงู

เถา : ขับผายลม แก้ท้องขึ้น อืดเฟ้อ แก้ไขจับสันเรื้อรังที่ทำให้ตับโต ม้ามย้อย

วิธีใช้ : ไม้ระบุส่วนที่ใช้ ดอนพิษสัตว์ กัด ต่อย ดูดพิษงู

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา: ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ว่านมหากาฬ (1)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ผักกาดกบ(เพชรบูรณ์); ผักกาดนกเขา(สุราษฎร์) ; คำโคก(ขอนแก่น-เลย); หนาดแห้ง (โคราช); ว่านมหากาฬ(กรุงเทพฯ)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Gynura pseudochina* DC. var *hispida* Thr.

ชื่อพ้อง :

-

ชื่อวงศ์ :

Compositae

สรรพคุณ :

ใบ : พอกฝีหรือหัวล้ามะลอก ทำให้เย็นและใช้ถอนพิษ รักษาอาการปวดแสบปวดร้อน

หัว : ดับพิษกาฬ พิษร้อน รักษาพิษไข้เหลืองซึม กระสับกระส่าย รักษาพิษอักเสบ (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539) หัวว่านมหากาฬตำพอกหรือผสมกับน้ำปูนใส ทาบริเวณที่เป็นฝีและแผลพุพอง วันละ 3-4 ครั้ง (มานิต มโนสร้อย และเพ็ญนภา มโนสร้อย, 2537)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ว่านมหากาฬ (2)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ดาวเรือง

ชื่อสามัญ :

-

ชื่อพฤกษศาสตร์ :

Gynura hispida Thw.

ชื่อพ้อง :

G.pseudo-china DC.

ชื่อวงศ์ :

Compositae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก สูง 75-100 ซม. ไม้ค่อนแตกกิ่ง ยกเว้นเมื่อมีดอก ลำต้นอวบน้ำ สีม่วง มีขนใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปใบหอกกลับ กว้าง 1.5-3 ซม. ยาว 5-10 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบสอบขอบใบหยักซี่ฟัน ห่างและต้นมีขนทั้งสองด้าน ดอกช่อกระจุกแน่นออกเดี่ยวๆ หรือรวมเป็นช่อเชิงลดสั้น 2-7 ช่อที่ปลายยอด ชั้นใบประดับรูปคนโท ใบประดับรูปใบหอกปลายสีม่วง กว้าง 2-2.5 มม. ยาว 8-10 มม. ดอกสีเหลืองแกมส้ม กลีบดอกยาว 8-10 มม. ผลแห้งเมล็ดล่อน รูปแถบแกมขอบขนาน ยาว 3-4 มม. ผิวเกลี้ยงหรือมีขนระหว่างสัน

สรรพคุณ :

หัว : ดับพิษกาฬ ดับพิษต้น แก้ไข้เหลืองซึม ระส่ำระส่าย แก้พิษอักเสบ แก้พิษแมงป่อง ตะขาคอย

ใบ : ถอนพิษ ฝีละลอก ทำให้เย็น แก้ปวดแสบปวดร้อน ถอนพิษต่าง ๆ แก้อาการปวดบวม ดับพิษต้น แก้เริม งูสวัด ไฟลามทุ่ง

วิธีใช้ : ไม้ระบุส่วนที่ใช้ ดับพิษกาฬ แก้พิษฝี แก้พิษต่าง ๆ ดับพิษไข้ แก้กุ่มเพื่อคั่ง

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ว่านร้อนทอง (1)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Ludisia discolor* (Ker Gawler) A. Rich.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Orchidaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก สูง 10-30 ซม. ใบเดี่ยว เรียงสลับรูปไข่กลับหรือรูปใบหอก กว้าง 2-4 ซม. ยาว 2.5-7.5 ซม. สีน้ำตาลมีลายเส้นสีชมพู ก้านช่อดอกยาวได้ถึง 12 ซม. ดอกช่อเชิงลด ยาว 7.5-20 ซม. กลีบดอกสีขาว กลิ่นหอม

สรรพคุณ :

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ : แก้วพิษทั้งปวง เช่น พิษงู พิษผี แก้วพิษขาง คุมธาตุ แก้วบิต แก้วเคล็ดยอกฟกบวม

หัว : แก้วพิษทั้งปวง เช่นพิษงู แมงป่อง ตะขาบ สมานคุมธาตุ แก้วอาหารหยาบ แก้วบิตมูกเลือด แก้วพิษตานขาง บำรุงธาตุ แก้วท้องขึ้นอืด เพื่อ ทำให้เจริญอาหาร แก้วใช้พิษ แก้วพิษใช้

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ว่านร้อนทอง (2)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Globba* sp.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Zingiberaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน ลำต้นเทียมเรียวยาวสูง 60-90 ซม. ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปวงรี ผิวเกลี้ยง ดอกช่อแยกแขนงออกที่ปลายยอด กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นกรวย กลีบดอกเชื่อมติดกับปลายแยกเป็นแฉกรูปไข่ เกสรผู้ที่เป็นหมันเรียวยาว ผลแห้งแตกขนาดเล็ก เมล็ดทรงรูปไข่ มีเยื่อที่ขั้ว

สรรพคุณ :

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ : แก้วพิษทั้งปวง เช่น พิษงู พิษผี แก้วพิษขาง คุมธาตุ แก้วบิต แก้วเคล็ดยอกฟกบวม

หัว : แก้วพิษทั้งปวง เช่นพิษงู แมงป่อง ตะขาบ สมานคุมธาตุ แก้วอาหารหยาบ แก้วบิตมูกเลือด แก้วพิษตานขาง บำรุงธาตุ แก้วท้องขึ้นอืด เพื่อ ทำให้เจริญอาหาร แก้วใช้พิษ แก้วพิษใช้

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ว่านหางจระเข้

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : Aloe

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Aloe barbadensis* Mill.

ชื่อห้อง : *A. vera* Linn., *A. indica* Royle.

ชื่อวงศ์ : Liliaceae

สรรพคุณ :

น้ำยางจากใบ : ผสมสารส้มกินรักษาโรคหนองใน

ใบ : ยาดำเป็นยาระบาย รักษามะเร็งผิวหนัง การอักเสบของผิวหนัง รักษาแผลไฟไหม้ที่เกิดจากการ X-ray รักษาผิวหนังถูกแสงแดดทำให้เนื้อไหม้เกรียมและป้องกันรังสี รักษาอาการคัน รักษามือเท้า จรดตำต่างบนใบหน้า ปิดขมับรักษาอาการปวดศีรษะ

รากและเหง้า :

ต้มกินรักษาโรคหนองใน

ข้อควรระวังในการใช้

1. ใช้เป็นเวลานาน ๆ ติดต่อกัน อาจเกิดอาการแพ้ได้
2. การนำเมือกหรือวุ้นมาใช้ ต้องระวังไม่ให้ยางซึ่งอยู่บริเวณเปลือกปนมา เพราะจะเกิดการระคายเคืองได้
3. ควรใช้สด ๆ หรือเก็บในตู้เย็น เพราะวุ้นไม่คงตัว สลายได้ง่ายและรวดเร็ว (วันดี กฤษณพันธ์, 2539)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

สารสำคัญ : ใบ

จะให้ยาดำที่มีสารไกลโคไซด์พวก anthraquinone ซึ่งมี barbaloin (Aloe-emodin antrone C-10 glucoside) (วิทย์ เทียงบุรณธรรม, 2539)

น้ำยางสีเหลือง:

มีสารกลุ่มแอนทราควิโนน เช่น Aloe-emodin, aloesin, aloin และ barbaloin เป็นต้น

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

การศึกษาประสิทธิภาพของสารสกัดจากใบว่านหางจระเข้ต่อการรักษา melasma (ภาวะที่ผิวมีการสร้าง melanin มาก) พบว่ามีผลต่อการรักษา melasma อย่างมีนัยสำคัญ

การทดลองผลของวุ้น (Gel) สดและที่เก็บไว้จากว่านหางจระเข้ในการต้านเบาหวาน พบว่า การให้ครั้งเดียว (Single dose) จะไม่แสดงผลดังกล่าว แต่การให้ระยะยาวนานขึ้นจะแสดงผลต้านเบาหวานได้ภายในสัปดาห์ที่ 2 การทดลองในหนูที่ถูกเหนี่ยวนำให้เกิดเบาหวานโดย streptozotocin (Streptozotocin induced diabetic rats) กลไกอาจเป็นไปได้ว่า เพิ่มการขับถ่ายน้ำตาลในเลือด

การประเมินประสิทธิภาพของว่านหางจระเข้สำหรับรักษาแผลไหม้ (Minor burn) โดยทดลองในผู้ป่วย 38 คน แบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่ใช้วุ้นสดจากว่านหางจระเข้ทา 20 คน และกลุ่มที่ใช้ยา Sulfadiazine 18 คน พบว่ามีอัตราการประสมผลสำเร็จถึง 95 และ 83% ตามลำดับ ประมาณ 1 ใน 3 ของผู้ป่วยทั้งสองกลุ่มเกิดการระคายเคืองตรงบริเวณที่ทา

การศึกษาผลของวุ้นสดของว่านหางจระเข้เพื่อใช้รักษาแผลในกระเพาะอาหารที่เหนียวมาโดยการฉีด acetic acid (30%) เข้าผนังกระเพาะอาหารของหนู โดยให้ 0.025 ml/น้ำหนักตัว(g) 2 ครั้งต่อวัน เป็นเวลา 12 วัน หลังการฉีด acetic acid พบว่าลดดัชนีการเกิดแผล (Ulcer index) 42.89% เมื่อเปรียบเทียบกับยา Antacil[®], Cimetidine 100 mg/kg และ 0.025 ml/น้ำหนักตัว (g) ซึ่งลดลง 38.93% และ 43.03% ตามลำดับ ซึ่งแสดงว่ามีผลเช่นเดียวกับยาลดกรด (Antacil[®]) และ Cimetidine

การทดลองฤทธิ์ยับยั้งการหลังกรดและป้องกันการเกิดแผลในกระเพาะอาหารของตัวรับที่มีว่านหางจระเข้ 10% ในหนูที่ถูกกระตุ้นด้วย Bethanachol พบว่ายับยั้งการหลังกรดได้ในขนาดสูง (100 μ M) แต่ไม่ยับยั้งในขนาดต่ำ (10 μ M) เมื่อฉีดขนาด 7.5 ml/kg เข้าลำไส้เล็กหนูที่ตัดส่วนของ pylorus (Pylorus-ligated rat) พบว่าสามารถยับยั้งการหลังกรดที่เกิดขึ้นเองได้ และเมื่อให้ตัวรับของว่านหางจระเข้ทางปากก่อนที่จะให้ HCl กับหนูกิน 30 นาที พบว่า Corpus lesion index ลดต่ำกว่าเมื่อให้เฉพาะน้ำเกลือ และมีผลป้องกันการเกิดแผลได้ ดังนั้นแสดงว่าตัวรับของว่านหางจระเข้สามารถป้องกันการเกิดพยาธิสภาพในกระเพาะอาหารและยับยั้งการหลังกรดได้ทั้งที่เกิดขึ้นเองและมีตัวเหนียวมา (ปราณี ใจอาจ และคณะ, 2541)

วุ้นและเมือกจากใบมีสารจำพวก Glycoprotein ชื่อ aloetin A และ B ซึ่งมีฤทธิ์ด้านการชักเสบและช่วยให้แผลหายเร็วขึ้น นอกจากนี้ยังพบ Bradykinase ซึ่งเป็นเอนไซม์ที่ทำหน้าที่ย่อย Bradykinin (วันดี กฤษณพันธ์, 2539)

น้ำเมือกสดหรือที่ฝั่่งจากใบ สามารถรักษาแผลไฟไหม้ในหนูขาว กระต่าย และคนได้ และได้ผลดีในแผลไฟไหม้ที่เกิดจากความร้อน X-ray และรังสี และมีการทดลองฉีดสารสกัดจากใบในคนไข้ 50 คน ซึ่งเป็นโรคเหงือกอักเสบระยะที่ 1 และระยะที่ 2 พบว่าได้ผลลดการชักเสบ แต่ระยะที่ 3 ไม่ได้ผล

Anticancer and antiviral activities

สารสกัดแอลกอฮอล์และกรดมีผลทำลาย sarcoma 37 cells สาร aloemicin มีฤทธิ์ในการยับยั้ง sarcoma 180 และ Ehrlich ascites carcinoma ในหลอดทดลอง สาร Aloe-emodin มีผลยับยั้ง P38 lymphocytic leukemia ในหนูถีบจักร สาร glycoprotein ที่แยกได้จากวุ้นมีผลยับยั้งเซลล์ได้เช่นกัน สาร lectin P-2 หรือ aloetin A มีฤทธิ์ยับยั้ง sarcoma 180 cells ได้ 72% ในหนูถีบจักรและ fibrosarcoma (Meth A) ที่อยู่ในช่องท้อง และยังมีผล cytoagglutination สาร aloetin A, aloetin B หรือ alexin B มีฤทธิ์ในการทำลาย acute lymphocytic leukemia ได้ มีการใช้ว่านหางจระเข้ร่วมกับเคมีบำบัด พบว่ามีผลในการช่วยเพิ่มฤทธิ์ของยา benzotef

สาร aloin ไม่มีฤทธิ์ในการต้านเชื้อ Herpes virus เมื่อฉีดเข้าใต้ผิวหนังของกระต่าย

วุ้นจากว่านหางจระเข้ มีฤทธิ์ต้านไวรัสที่ก่อโรคในพืช, Hela cells และ rabbit kidney fibroblasts
Immune modulating activity

สาร glycoprotein ที่แยกได้ มีฤทธิ์ peripheral phagocytosis ในผู้ป่วยหืด สาร aloetin A (20 mg/kg) มีผลในการเพิ่มระดับ hemopexin ซึ่งจะขึ้นสูงสุดภายในระยะเวลา 1-3 วัน จากนั้นจะลดลงอย่าง

รวดเร็ว สาร aloin มีฤทธิ์ phagocytic activity ในหนูตะเภา และมีรายงานว่าสารอื่นๆที่แยกได้ กระตุ้น เอนไซม์ oxidase, peroxidase และ myeloperoxidase ใน human granulocyte

Mutagenic activity มีรายงานว่าสาร anthraquinones เป็น mutagenic agent เมื่อทำการ ทดสอบกับเชื้อ *Salmonella typhimurium* strains TA 1535, TA 100, TA 1537, TA 1538 และ TA 98

Allergic activity

พบว่า มีผลให้เกิดการแพ้สารฮีสตามีน ส่วนการแพ้ชนิด contact dermatitis และ anaphylactic shock มีการรายงานว่า ผู้ป่วย 1 ราย ซึ่งได้รับการฉีดเข้าทางผิวหนังในขนาด 1 ml

Cardiovascular effects

เมื่อฉีดสารสกัดขนาด 0.3 ml เข้าใต้ผิวหนังกระต่ายที่เกิดใหม่ พบว่า ทำให้หลอดเลือดฝอยในชั้น cortex ขยาย กระตุ้นการแบ่งตัวของเซลล์ประสาทในชั้น cortex และ cerebellum

Antibacterial activity

สาร anthraquinones มีฤทธิ์ต้านแบคทีเรีย ยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อ *Trichophyton mentagrophytes* และ *Aspergillus niger* (Farnsworth and Nuntavan Bunyapraphatsara, 1992)

การทดสอบฤทธิ์ในด้านการรักษาแผลไฟไหม้และแผลเรื้อรังในผู้ป่วย 16 ราย โดยใช้วุ้นสดและยาที่ เตรียมจากวุ้นสด พบว่า จะทำให้แผลหายได้ภายใน 3 วัน สำหรับวุ้นสด และ 7 วัน สำหรับยาเตรียมจากวุ้นสด ทั้งนี้การหายของแผลยังขึ้นกับขนาดของแผลด้วย ส่วนการรักษาแผลที่เกิดจาก *Herpes zoster* ก็พบว่าได้ผล ดีเช่นกัน ส่วนการทดสอบฤทธิ์ในการรักษาโรคผิวหนังที่มีอาการของโรค Dermatitis, Pityriasis, โรคกลาก เริ่ม และแผลอักเสบที่เกิดจากรังสีบำบัด ทดสอบในผู้ป่วย 37 ราย โดยใช้ผลิตภัณฑ์ว่านหางจระเข้ (90%) พบว่า ได้ผลดีในราย *Pityriasis capitis* และโรคกลากที่มีการอักเสบ ส่วนอาการอื่นๆให้ผลในการรักษาปานกลาง และเมื่อทำการศึกษาคัด พบว่าให้ผลดีกับแผลอักเสบที่เกิดจากรังสีบำบัดเทียบเท่ากับ Gentian violet (มาโนช วามานนท์ และเพ็ญนภา ทรรพ์เจริญ, 2537)

เมื่อทดลองฤทธิ์ในการรักษาโดยการให้ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ไม่ต้องพึ่งอินซูลิน จำนวน 5 ราย กินวุ้น ทุกวันเป็นระยะเวลา 4-14 สัปดาห์ ผลปรากฏว่า ผู้ป่วยมีระดับ fasting serum glucose ลดลง มีรายงานว่า วุ้นขนาด 500 mg/kg วันละ 2 ครั้ง สามารถลดระดับน้ำตาลในเลือดหนูปกติ ภายหลังการให้หนูกินวุ้นเพียง 3 วัน นอกจากนี้ยังพบว่าสารสกัดพืชหลายชนิดรวมกันโดยมี aloe ปนอยู่ด้วย มีผลต่อ Glucose tolerance test ทั้งในหนูปกติและหนูที่เป็นเบาหวาน

การทดลองทางพิษวิทยา พบว่า สาร anthraquinone ที่พบในว่านหางจระเข้ มีฤทธิ์ก่อกลายพันธุ์ และเมื่อ ทดลองฉีดวุ้นเข้าช่องท้องและป้อนเข้าทางปากหนูถีบจักรในขนาดต่างๆกัน ขนาดสูงถึง 20 g/kg ไม่พบอาการ พิษ เมื่อป้อนวุ้นวันละ 5 g/kg เป็นเวลา 45 วัน ก็ไม่พบอาการพิษ (รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล, 2536)

สาร C-glucosyl chromone ตัวใหม่ คือ 8-(C-β-D-(2-O-(E)-cinnamoyl)glycopyrano syl)-2-((R)-2-hydroxypropyl)-7-methoxy-5-methyl-chromone ได้จากว่านหางจระเข้ศึกษาฤทธิ์ด้านการอักเสบในหนู ขนาด 100-400 μg/ear พบว่าขนาด 200 μg มีฤทธิ์ยับยั้งการอักเสบเฉพาะที่ได้เท่ากับการใช้ hydrocortisone 200 μg โดยไม่มีผลต่อ thymus จากการใช้สารใหม่นี้ (Hutter JA, et al., 1996)

ว่านหางจระเข้ได้รับการยืนยันว่ามีฤทธิ์ด้านการอักเสบ เพิ่มความชุ่มชื้น และทำให้เย็นได้ (Dweck A and Black P, 1996)

ผลของว่านหางจระเข้ในการรักษา Bronchial asthma พบว่าผู้ป่วย 75 คน ที่ได้รับว่านหางจระเข้ 50-75% syrup แสดงผลการทำงานของระบบหายใจได้ดีขึ้น (Guardarrama I, et al., 1994) ผลของว่านหางจระเข้ 75% syrup ต่อการเป็นแผลเป็น ได้เปรียบเทียบกับหนูและคนที่เป็แผลเปิดพบว่า กระบวนการเป็นแผลเป็นเกิดขึ้นได้เร็วและดี รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่ำในคน (Martinez C, et al., 1993) การให้ของเหลวจากใบ ให้หนูกิน 500 mg/kg หรือ ฉีดเข้าช่องท้อง 5 mg/kg พบว่า สามารถลดน้ำตาลในเลือด ได้สูงสุดภายใน 5 วันแรก (Ajabnoor MA, 1990) ส่วนของเหลวจากใบที่สกัดด้วยน้ำและ chloroform ทดสอบฤทธิ์ต้านมะเร็งเต้านม และมะเร็งเม็ดเลือดขาว พบว่า ไม่มีฤทธิ์ต้านมะเร็งจากการทดสอบนี้ (Magadan Figueroa R, et al., 1985) สำหรับกรดอะมิโนในของเหลวจากใบ พบว่า 8 ใน 10 ชนิด ของกรดอะมิโนจำเป็นที่ร่างกายต้องการ และไม่สามารถสังเคราะห์ได้มีถึง 47% ของกรดอะมิโนทั้งหมดที่มีในของเหลวนี้ (Khan RH, 1983)

ชื่อ : ว่านหางช้าง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ว่านมีดยับ(พายัพ-ภาคเหนือ) ;ว่านหางช้าง(ไทย) ;เซียงกิง(จีน)

ชื่อสามัญ : Black berry lily, Leopard flower

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Belamcanda chinensis* DC.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Iridaceae

สรรพคุณ :

ใบ : ดันใช้เป็นยาระบาย รักษาโรคผิวหนัง

เหง้า : ต้มน้ำกิน รักษาโรคคางทูม น้ำคั้นจากเหง้าสดรักษาอาการท้องมาน เหง้าแห้งต้มน้ำร่วมกับม้ว้งแห้ง ชิงแห้ง ไสยชิน โง้วปี้จี้ จี๊วง ค่องตังฮวย จี้บัวแห่ และลูกพุทราจีน รักษาอาการไอหรืออาการหอบหืด ใช้เหง้าสด 15 g ผสมกับน้ำส้มสายชู ตำคั้นเอาน้ำซุบสำลี อมกลืนแต่น้ำขำ ๆ รักษาอาการเจ็บคอ เหง้าแห้ง 1 เหง้า รากดอกไม้จีนแห้ง 10 g บดเป็นผงแล้วผสมน้ำผึ้ง กินรักษาฝีที่เต้านมบวมมีหนอง ระยะเริ่มแรก เหง้าแห้งต้มน้ำให้เดือดผสมเกลือแกงเล็กน้อยแล้วทาบบริเวณที่ฝีคัน รักษาอาการฝีคันคันมี น้ำเหลืองที่ขาจากการทำนา เหง้าถ้าใช้มากจะทำให้ถ่าย เหง้าแห้งรักษาพิษจากลูกดอก โรคมะเร็ง เต้านม โรคมาลาเรีย ตำพอกรักษาอาการบวม มี และบวมอักเสบต่างๆ ใช้ 3 ใบ ต้มกินเป็นยา ระบาย และขับประจำเดือน (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

เหง้า : ใช้เป็นยาขับปัสสาวะ แก้ไข้ ใช้เมื่อมีอาการอักเสบของทางเดินหายใจส่วนบน ต่อมทอนซิลอักเสบ (นิจศิริ เรืองรังษี และ พยอม ต้นดีวัฒน์, 2541)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

สาร tectoridin และ tectorigenin มีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ hyaluronidase นอกจากนี้ยังรักษาอาการ บวมอักเสบของหนูใหญ่ เนื่องจากเอนไซม์ hyaluronidase มีฤทธิ์รักษาอาการอักเสบ

สารสกัดด้วยแอลกอฮอล์หรือน้ำกระตุ้นการหลั่งน้ำลายของกระต่าย กระตุ้นเอสโตรเจนด้วย แต่ไม่ สามารถป้องกันอาการอักเสบของหนูเล็กที่เกิดจากการฉายรังสีเอกซ์ในความเข้มสูง ไม่มีฤทธิ์เสริมยานอนหลับ

พวก phenobarbitone สารสกัดด้วยแอลกอฮอล์จากเหล้าลดความดันเลือดในกระต่ายฤทธิ์ยับยั้งการเจริญของเชื้อกลาก (Tinea) เชื้อที่ทำให้เกิดหนอง และเชื้อที่ทำให้ลำคออักเสบ (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539) เหน้งมี glucoside shikanin ซึ่งต่อมารถว่าเป็นสารชนิดเดียวกับ tectoridin ซึ่งพบใน Iris tectarum Mox. นอกจากนี้ยังพบ glucoside ชนิดอื่นๆ อีกคือ belamcandin สารนี้เมื่อสลายตัวด้วยน้ำให้ pentahydroxymonomethoxy isoflacione (นิจศิริเรืองรังษี และพยอม ตันติวัฒน์, 2541)

ชื่อ : วาน้ำ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ตะเคียนเผ่า (ตรัง) ; ทุ้มบก (นครศรีธรรมราช) ; พวาน้ำ (ปัตตานี, ชุมพร) ; หน้ำน้ำ (ตรัง, นครศรีธรรมราช)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Fagraea racemosa* Jack.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Potaliaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก เปลือกต้นสีน้ำตาลเรียบหรือแตกเป็นร่อง ใบ เดี่ยวเรียงตรงข้าม รูปขอบขนานแกมรูปหอก โคนใบสอบถึงเรียวแหลม ปลายใบแหลมคล้ายดิ่งยื่น ยาว 15-45 ซม. กว้าง 7-20 ซม. ดอกช่อที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยง 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย กลีบดอก 5 กลีบ เชื่อมติดกันคล้ายรูปกรวย สีขาวครีม ผลสดกลมปลายเป็นติ่ง สีเขียวเมื่อสุกมีสีแดง เมล็ดเล็กมีมาก

สรรพคุณ :

ลำต้น (สด) : เข้ายาแก้ริดสีดวง

วิธีใช้ : ผลม ทั้งต้นบุกรอ ทั้งต้นขลุ้ รากมุดโค หัวยาจีนทั้งสอง ใบยัคคี ทั้งต้นชุมเห็ดเทศ ลำต้นสอมยอดค้าอย่างละเท่าๆ กัน ต้มน้ำดื่ม ใช้ใบเผาพามาใหม่ปิดปากนมื่อเวลาต้มพอเดือดทิ้งไว้ 20-30 นาที ต้มครั้งละครั้งแก้ววันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหารเช้า-กลางวัน-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ราก : Phenylpropanoid ; 7-Oxy-7-8-dihydro-coniferyl alcohol

Lignan ; (+)-Lariciresinol, (+)-Isolariciresinol, (+)-Pinoresinol, (+)-Epipinoresinol

Benzenoid ; Syringaldehyde

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ใบ (บอร์เนียว)

- สารสกัดด้วย 95% เอธานอล มีฤทธิ์ต้านเชื้อมาลาเรีย *Plasmodium Falciparum* W-2 ในเซลล์เม็ดเลือดแดง เมื่อใช้ความเข้มข้น 20 mcg/mL
- สารสกัดด้วยเอธานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ขับปัสสาวะเมื่อให้ทางกระเพาะอาหารหนู ในขนาด 618.7 mg/Kg และแสดงความเป็นพิษเมื่อให้ทางช่องท้องหนู ขนาดที่ทำให้ตายครั้งหนึ่งคือ 825 mg/Kg

รากแห้ง(มาเลเซีย)

- สารสกัด มีฤทธิ์คล้ายการหดตัวของหลอดเลือด aorta ในหนูเพศผู้เมื่อใช้ในขนาด 50 micromols, แก้ปวดอย่างอ่อนในหนูเพศผู้เมื่อให้ผ่านทางกระเพาะอาหาร ในขนาด 50 mg/Kg
- สารสกัด มีฤทธิ์เป็นยาชาเฉพาะที่ เมื่อใช้หยอดตาหนูตะเภาเพศผู้ ขนาด 2.5% และเมื่อฉีดเข้าทางผิวหนังหนูตะเภาเพศผู้ ขนาด 1%
- สารสกัดด้วยเมธานอล มีฤทธิ์คล้ายการหดตัวของหลอดเลือด aorta ในหนูเพศผู้เมื่อใช้ในขนาด 0.2 mg/mL และแก้ปวดในหนูเพศผู้เมื่อให้ทางกระเพาะอาหาร ในขนาด 3 g/Kg

เมล็ดแห้ง(ประเทศไทย)

- สารสกัดด้วย 100% เอทานอล มีฤทธิ์ต้านการก่อกลายพันธุ์ของเชื้อ *Salmonella typhimurium* TA98 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ เมื่อใช้ความเข้มข้น 600 mcg/plate

ชื่อ : ส้มกบ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Hymenodictyon excelsum*

ชื่อห้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rubiaceae

สรรพคุณ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

เปลือกต้นมีสาร hymexelsin ซึ่งเป็น apios-containing scopoletin glycoside (Rao, et al., 1988)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ส้มลม

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Aganoneion polymorphum* Pierre ex Spire.

ชื่อวงศ์ : Apocynaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นไม้เถาขนาดเล็ก มีน้ำยางขาว ผิวสีน้ำตาลอมแดง

ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่หรือรูปวงรี กว้าง 2-4 ซม. ยาว 4-6 ซม.

ดอก : ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง กลีบดอกสีชมพูหรือสีบานเย็น

ผล : เป็นฝัก เมล็ดสีน้ำตาลมีขนสีขาว ปลิวไปตามลมได้

สรรพคุณ :

ราก : แก้เจ็บท้อง

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : สมอไทย

ชื่อท้องถิ่นอื่น : สมออัฒยา (กลาง) ; มะนะ (พายัพ) ; ม่าแน (เชียงใหม่) ; หมากแนะ (แม่ฮ่องสอน)

ชื่อสามัญ : Chebulic Myrobalans, Myrobalan wood

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Terminalia chebula* Retz.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Combretaceae

สรรพคุณ :

ทั้งต้น : ขับเสมหะ แก้อาเจียน เสียวคอและเสียวหน้าอก แก่ท้องผูก ใช้เป็นยาสมาน

ดอก : รักษาโรคบิด

ผล : บดให้ละเอียด โรยแผลเรื้อรัง เป็นยาระบาย และผลแก่มีรสฝาด เป็นยาสมาน ยาระบายรู้จักปิด แก้ลมจุกเสียด เป็นยาเจริญอาหารหรือยาบำรุงกำลัง อมกลั้วแก้เจ็บคอ ขับน้ำเหลืองเสีย

เปลือก : บำรุงหัวใจ ขับน้ำเหลืองเสีย ขับปัสสาวะ

เนื้อหุ้มเมล็ด : แก้บิด แก่ท้องผูก ท้องขึ้นท้องเฟ้อ รักษาโรคเกี่ยวกับน้ำดี โรคท้องมาน ตับและม้ามโต อาเจียน อากาการสะอึก โรคหืด ท้องร่วงเรื้อรัง

ตำรับยาระบาย ใช้เนื้อในผล 5-7 ผลต้มกับน้ำ 1 แก้ว ใสเกลือเล็กน้อย เคี่ยวให้เหลือครึ่งแก้ว แล้วรับประทาน ประมาณ 1-2 ชั่วโมงก็ถ่ายออกมา (วิทย์ เที่ยงบูรณธรรม, 2539)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ผลอ่อนมีสารกลุ่ม anthraquinones และผลแก่มีกรด chebulinic acid และ tannic acid ประมาณ 20-40% รวมทั้งมี gallic acid ด้วย (วิทย์ เที่ยงบูรณธรรม, 2539) นอกจากนี้ยังมีสาร chebulic acid, chebulagic acid, corilagin, terchebin, glucogallin, elagic acid, sennoside A, chebulin, tannase, polyphenol, oxidase และ catechol (นิจศิริ เรืองรังษีและพยอม ตันติวัฒน์, 2541)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : สมอพิเภก

ชื่อท้องถิ่นอื่น : สมอแทน (กลาง) ; แทนตัน แทน , แทนขาว (เหนือ)

ชื่อสามัญ : Beleric Myrobalan, Ink nut

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Terminalia bellerica* Roxb.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Combretaceae

สรรพคุณ :

ผล : ผลโตเต็มทีหรือ ผลแก่ เป็นยาระบายได้ดี

เปลือกผล : แก่ท้องเดิน (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : สมังตัน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Carallia branchiata* Merr.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rhizophoraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นต้นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ผิวขรุขระ สีน้ำตาล

ใบ : ใบเดี่ยวออกตรงข้าม ปลายมน ผิวมัน สีเขียวคล้ำ ผิวเรียบ

ดอก : ออกเป็นช่อ สีเหลืองอ่อน คล้ายดอกกันเกราแต่ช่อเล็กกว่า

ผล : กลมเล็กลักษณะคล้ายผลเม็ก ขนาดประมาณลูกหว้า อ่อนสีเขียวสุกสีดำ รับประทานได้

สรรพคุณ :

ลำต้น : แก่ใช้ยู่ไฟ แก่ใช้มาลาเรีย

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : สมัดน้อย

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : -

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : -

ลักษณะทั่วไป :

ต้น : ไม่ยืนต้นขนาดเล็กสูงประมาณ 1-1.5 เมตร ผิวลำต้นสีเทา

ใบ : ใบประกอบออกตรงข้าม ปลายมน มีขน ผิวสาก กลิ่นคล้ายสมอ
 ดอก : ออกเป็นช่อขนาดเล็ก สีขาว
 ผล : ออกเป็นพวง รูปไข่ ขนาดยาวประมาณ 1 ซม. อ่อนสีขาวใส เมื่อสุก
 จะมีสีชมพู

สรรพคุณ :

ราก : กินของผิด
 ราก : แก้ไข้
 ราก : แก้ปวดท้อง ท้องมีลม
 ราก, ลำต้นแก้ไข้มาลาเรีย
 ราก, ลำต้น : แก้บิดกรรม
 ลำต้น : แก้ท้องเสีย
 การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน
 สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน
 ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : ส่องฟ้า

ชื่อท้องถิ่นอื่น : โปรงฟ้า (ทั่วไป); ส่องฟ้า (อุดรธานี); เหม็น (จันทบุรี); ส่องฟ้า (มหาสารคาม); หัสคุณคง
 (นครราชสีมา)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Clausena harmandiana* (Piere) Pierre ex Guill.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rutaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : ไม้พุ่มขนาดเล็กสูง 20-50 ซม.

ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับ ใบย่อย 3-4 ใบ เนื้อใบมีจุดน้ำมันกระจาย

ดอก : ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่งกลีบดอกสีขาวแกมเหลือง

ผล : เป็นผลสด รูปทรงกลม

สรรพคุณ :

ราก : แก้กินของผิด
 ราก : แก้ไข้
 ราก : แก้ปวดท้อง ท้องมีลม
 ลำต้น : แก้ท้องเสีย
 ฤทธิ์ใช้ : -
 การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :
 สารเคมีที่พบ : -

แยกสาร carbazole alkaloids ใหม่ได้ 2 ตัวคือ 2-hydroxy-3-formyl-7-methoxycarbazole และ 7-methoxyheptaphylline จากรากของ *Clausena harmandiana* และพบว่าสารทั้งสองมีฤทธิ์ cytotoxic เล็กน้อย ซึ่งทดสอบใน *in vitro* (Chaichantipyuth C. et al., 1988)

รากของ *Clausena harmandiana* พบว่ามีสาร coumarins 5 ตัว และ carbazole alkaloid (Wangboonskul JD, et al., 1984)

ชื่อ : สะค้าน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ตะค้านเล็ก (ตราด); ตะค้านหยวก (นครราชสีมา)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Piper* sp. *Piper ribesioids* Wall.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Piperaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เถาเนื้อแข็งเลื้อยพันต้นไม้อื่น สูง 4-8 เมตร ใบเดี่ยวออกเรียงสลับใบเหมือนใบพลูกว้าง 7-15 ซม. ยาว 12-20 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบสอบแหลม ลำต้นเป็นข้อๆ ตามข้อทุกข้อมีรากหุ้มโดยรอบ

สรรพคุณ :

ผล (แห้ง) : บำรุงเลือด

วิธีใช้ : ผลสมมุญไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กัน ต้มน้ำดื่มครั้งละ 1 แก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหารเช้า-เย็น จนยาจืด
การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : สะเดา

ชื่อท้องถิ่นอื่น : วินิน ,ควินิน ,คินิน (กลาง) ; ชีนิน

ชื่อสามัญ : Nim, Margosa, Holy tree, Pride of China, Indian Margosa Tree

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Azadirachta indica* A. Juss.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Meliaceae

สรรพคุณ :

ใบ : ต้มาพอกฝีหรือต้มน้ำชะล้างแผลกลาย

ก้านใบ : แก้วใช้มาลาเรียหรือแก้วใช้

ผล : ถ่ายพยาธิ

เปลือก : แก้วใช้ ช่วยเจริญอาหาร หรือต้มน้ำชะล้างแผล

เมล็ด : ใช้เป็นยาทารักษาโรคผิวหนัง

ราก : ผาดสมาน ช่วยแก้วใช้ (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบและฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ผลประกอบด้วยสารที่มีรสขมชื่อ bakayamin และช่อดอกประกอบด้วยสารกลุ่มไกลโคไซด์ ชื่อ nimboosterin 0.0005% และมีน้ำมันหอมระเหยที่มีรสเผ็ด 0.5% นอกจากนี้ยังพบสาร nimbecetin, nimboosterol กรดไขมันและสารที่มีรสขม ส่วนเมล็ดมีน้ำมันขมชื่อ margosic acid 45% หรือบางที่เรียก Nim oil และมีสารรสขมชื่อ nimbin, numbidin, nimbinin เป็นสารที่พบมากใน Nim oil ซึ่งจะเป็นสารออกฤทธิ์ และมีกัมมะถันด้วย (วิทย์ เทียงบุรณธรรม, 2539)

พบสาร terpenoid ใหม่ 2 ชนิด คือ nimbilin และ nimolinin ซึ่งแยกได้จากส่วนของเปลือกกราก (Ara I, et al., 1989)

สาร tricyclic diterpenoids คือ nimosone, nimbosone, methyl nimbiol และ methyl nimbionone ได้จากเปลือกลำต้น (Ara I, et al., 1988)

แยกสาร tetracyclic triterpenoids และอนุพันธ์ ได้จากต้นสะเดา (Siddiqui S, et al., 1988)

สารสกัดเมล็ดด้วย hexane พบว่ามีฤทธิ์ antifertility ในหนูได้ (Garg S, et al., 1994)

สาร nimbolide และ 28-deoxonimbolide ที่แยกได้มีฤทธิ์ cytotoxic ต่อ human cell line อย่างมีนัยสำคัญ (Kigodi PG, et al., 1989)

สาร gedunin แยกได้จากเปลือก และพบว่ามีฤทธิ์ต้านมาลาเรียได้ดีเท่ากับ quinine (Khalid SA, et al., 1989)

สารสกัดจากน้ำมันในเมล็ดมีฤทธิ์เป็น progestational หรือ ต้าน estrogenic ในขนาด 0.3 ml/kg (Prakash AO, et al., 1988)

สารสกัดจากน้ำมันในเมล็ด ให้หนูกินขนาด 200 mg พบว่า ลดระดับน้ำตาลในเลือดได้ทั้งในหนูปกติ และหนูที่เป็น hyperglycemia (Dixit VP, et al., 1986)

สารสกัดจาก *A. indica*, *Emblia ribes*, *Piper longum* และ *Gossypium indicum* มีฤทธิ์ mitodepressive และ classtogenic ต่อเซลล์ร่างกายของ *Foeniculum vulgare* (Reddy MK, et al., 1984)

สารสกัดจากเปลือก ใบ และลำต้นของสะเดา ผลของ *Piper longum* ผลเล็กๆ ของ *Emblia officinalis* และเมล็ดของ *Gossypium indicum* สารสกัดรวมนี้มีผลต่อหนูขาวตัวเมีย ทำให้วงจรของ estrogen เปลี่ยนไป (Reddy MK, et al., 1984)

สารสกัดจากใบ เมื่อศึกษาฤทธิ์ต่อระบบหัวใจและหลอดเลือดในหนูตะเภาและกระต่าย พบว่า ลดความดันเลือดและบีบหัวใจน้อยลง เมื่อให้ขนาดของสารสกัดเพิ่มขึ้น จะแสดงฤทธิ์ด้านการเต้นของหัวใจไม่เป็นจังหวะเล็กน้อยในกระต่าย (Thompson EB and Anderson CC, 1978)

Nimbidin เป็นสารที่แยกได้จากน้ำมันในเมล็ด ซึ่งมีฤทธิ์ต้านการอักเสบทั่วไปและต้านการอักเสบที่ เกิดบริเวณข้อ (Pillai NR and Santhakumari G, 1981)

จากการทดลองโดยการฉีด seed oil ได้มีวุ้นของหนูตัวผู้ในขนาด 50 mg/kg พบว่ามีฤทธิ์ลดไข้ ทดลองกรอกน้ำต้มใบแห้งให้หนูตัวผู้ขนาด 250 mg/kg พบว่ามีฤทธิ์ลดไข้ สำหรับสารสกัดเอทานอลของเปลือกและใบสด ให้กระต่ายขนาด 400 mg/kg พบว่ามีฤทธิ์ลดไข้ได้

สาร nimbolide ซึ่งเป็น terpenoid lactone มีฤทธิ์ต้านเชื้อ *Plasmodium falciparum* โดยมีค่า EC_{50} เท่ากับ 0.95 $\mu\text{g/ml}$ สารสกัดหยาบด้วยน้ำมีค่า EC_{50} เท่ากับ 115 $\mu\text{g/ml}$ และสารสกัดหยาบด้วยเอทานอลมีค่า EC_{50} เท่ากับ 5.0 $\mu\text{g/ml}$ (อาหารวีวโปบูลย์, 2533)

สารสกัดจากใบด้วย methanol พบว่ามีฤทธิ์ต้านมาลาเรีย *Plasmodium berghei* ในหนูได้ โดยให้ขนาด 500 mg/kg และ 125 mg/kg กิน 4 วัน (Abatan MO and Makinde MJ, 1986)

สารสกัดจากสะเดา พบว่ามีฤทธิ์ต้านการอักเสบและแก้ไอได้ดีเท่ากับการเกิดพิษ โดยที่การทดสอบความเป็นพิษแสดงให้เห็นว่าอยู่ในช่วงที่ต่ำมากเพียง 13 g/kg (Okpanyi SN and Ezeukwu GC, 1981)

พิษที่เกิดขึ้นทันทีกับหนูและกระต่าย จากน้ำมันในเมล็ด ที่ให้โดยการกิน ซึ่ง LD_{50} ที่เกิดในหนูขนาด 14 ml/kg และในกระต่ายขนาด 24 ml/kg สำหรับอวัยวะที่เกิดพิษคือ ปอดและระบบประสาทส่วนกลาง (Gandhi M, et al., 1988)

พิษที่เกิดขึ้นในไก่ของสารสกัดจากใบ พบว่าเกิดพิษที่ตับและไต โดยเพิ่มการทำงานของ lactic dehydrogenase, glutamic oxaloacetic transaminase และ alkaline phosphatase และ ลดระดับโปรตีนใน serum (Ibrahim IA, et al., 1992)

ความเป็นพิษที่เกิดขึ้นจากสารสกัดจากใบสดและแห้ง ในแพะและหนูตะเภา ส่วนใหญ่เกิดพิษต่อตับและไต (Ali BH, 1987)

ชื่อ : สะมัด

ชื่อท้องถิ่นอื่น : เพี้ยฟาน , หนุ่สาบอื่น , หมี่ (เหนือ) ; สีสม , หมอน้อย (กลาง) ; หัสคุณโคก, สมัดใบใหญ่ (เพชรบูรณ์) ; ชี้ผึ้ง , แสนโคก (นครราชสีมา) ; มะหลุย (ใต้) ; สหัสคุณเทศ

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Clausena excavata* Burm. f.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rutaceae

สรรพคุณ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบและฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา

สาร clausenoidic acid และ สารประกอบอีก 4 ตัว จากเปลือกของสะมัด พบว่า มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียได้ (Wu TS and Furukawa H, 1982)

เปลือกต้นมีสาร clausine-D ซึ่งยับยั้งการจับตัวของเกล็ดเลือด สาร wedelolactone และอนุพันธ์ของ coumestan มีฤทธิ์ต้านสารพิษที่ทำลายตับ และต้านอาการปวดและอักเสบ (วงศ์สฤติย์ จีวงศ์ และคณะ, 2539)

ชื่อ : สายเคน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -
 ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Polyalthia sp.*
 ชื่อวงศ์ : Annonaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 8-12 เมตร พบตามป่าเต็งรังและป่าผสมปลัดใบ ออกดอกเป็นกระจุกตามปลายกิ่งประมาณเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม

ผล : มีขนาดเล็กประมาณ 8 ซม. ผลดิบสีเขียว ผลสุกสีแดง รสหวานอมฝาด รับประทานได้

สรรพคุณ :

ราก : แก้กินผิดหลังคลอด

ลำต้น : ยาระบาย

แก่น : แก้ท้องอืด จุกเสียด

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : เสี้ยวน้อย

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ตะไคร้หางนาค , ตะไคร้หางสิงห์ , เสี้ยวน้ำ , เสี้ยวน้อย , เสี้ยวเล็ก

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Phyllanthus taxodiifolius* Beille

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

สรรพคุณ :

ราก : ขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะพิการ แก้ไตพิการ แก้บวมน้ำ แก้ไข้ แก้ร้อน แก้เลือดออกตามไรฟัน

ต้น : ฟอกปัสสาวะ ล้างถ่ายปัสสาวะ แก้กษัย บำรุงไต แก้ดีพิการ

ไม่ระบุส่วนที่ใช้ :

ขับปัสสาวะ แก้กระเพาะปัสสาวะอักเสบ แก้กษัย บำรุงไตให้ทำงานถ่ายปัสสาวะ แก้ไข้ แก้ร้อน แก้ดีพิการ แก้เลือดออกตามไรฟัน ขับหนอง (นันทวัน บุญยะประกิต และ อรณัฐ โชคชัยเจริญพร, 2541, เล่ม 2)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : แสง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : แสงใจ (ทั่วไป); ตีหมี (กลาง); แสงโตน, แสงเบือ (นครราชสีมา); ตูมกาแดง (ตำรายา)

ชื่อสามัญ : Snake Wood, Poison Nut

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Strychnos nux-vomica* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Loganiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่

ใบ : เป็นดอกเดี่ยวออกดอกหนาที่ใบ สีเขียวเข้มเป็นมัน เส้นใบมี 3 เส้น

ดอก : ออกเป็นช่อขนาดเล็ก

ผล : กลมขนาดประมาณเท่าลูกมะนาวขนาดใหญ่ ผลสุกสีส้ม ก้านผลยาว หนึ่งผลมีเมล็ด 4-7 เมล็ด เมล็ดมีลักษณะกลมคล้ายกระดุม ปกคลุมด้วยขนสีขาวนูนๆ เปลือกเมล็ดแข็ง

สรรพคุณ :

ลำต้น : แก้กินของมิด

ราก : แก้ใช้หมากไม้

เมล็ด : แก้ใช้หนาวสั้น

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : แสนคำ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กราย, หางกราย, หนามกราย (ไทยกลาง); แนนาม, ตานแดง, หนองมิ่ง, ใจ, แสน
ขี้ยาย (ภาคเหนือ); แสนคำ, แสงคำ (อีสาน)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Terminalia triptera* Stapf.

ชื่อพ้อง : *T. nigrovenulosa* var. *gracillior* Gagnep.

ชื่อวงศ์ : Meliaceae

สรรพคุณ :

เปลือก : เป็นยากล่อมเสมหะและอาจมน คุมธาตุและแก้จุกจิกเป็นฟอง ขับปัสสาวะ บำรุงหัวใจ รักษาโรคบิด
ท้องร่วง ใช้รักษาภายนอก โดยนำมาชำระล้างบาดแผลเรื้อรังและห้ามโลหิต

ผล : ถ้าเกิดอาการท้องร่วงอย่างแรง หรือเป็นบิด ให้ทานลูกกรายนี้อีกจะหาย (วิทย์ เทียงบุญธรรม, 2539)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : โสมจีน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : โสมคน , โสมเกาหลี , โสมจีน , เข็มเข่า

ชื่อสามัญ : Ginseng, Panax

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Panax ginseng* C.A. Meyer

ชื่อพ้อง : *P. schinseng* Nees

ชื่อวงศ์ : Araliaceae

สรรพคุณ :

ราก : เป็นยากระตุ้นหัวใจและสมอง เป็นยาที่ใช้กล่อมประสาทและระงับอาการปวด ช่วยให้ทางเดินของโลหิตดี (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

ข้อควรระวัง

1. การรับประทานไม่ควรใช้ต่อเนื่องเป็นเวลานานๆ นอกจากในผู้สูงอายุ
2. อาการข้างเคียงที่อาจจะพบได้ในผู้เริ่มใช้โสมใหม่ๆ หรือมากเกินไป คือ อาการประสาทตื่นตัว นอนไม่หลับ ท้องเสีย ผื่นหนังลอก (วันดี กฤษณพันธ์, 2539)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบและฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

รากประกอบด้วยสารกลุ่ม triterpenoid saponin หลายชนิดที่สำคัญได้แก่ ginsenoside หรือ panaxoside, sugar, polysaccharide, volatile oil, vitamin A และ sterol พบสาร glycosides ได้แก่ ginsenin, panacen, panaxic acid, panaxin, panaquilon (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539) สารสกัดด้วยเมทานอลจากรากสดที่เก็บในฤดูหนาวจะได้น้ำหนักมากกว่า 2 เท่า เมื่อเทียบกับการเก็บในฤดูร้อน แต่สารที่ออกฤทธิ์คือ dammarane-saponin ในรากจะเพิ่มมากในฤดูร้อน (Kim, et al., 1981) ผลของโสมมีสาร 20(R)-protopanaxdiol-3-O-beta-D-glycopyranoside (20(R)-ginsenoside Rh₂) (Zhao, et al, 1991)

ฤทธิ์ที่สำคัญต่อร่างกายของโสม มีดังต่อไปนี้

1. ฤทธิ์ต่อเซลล์มะเร็ง

การทดลองในหลอดทดลอง พบว่า สารสกัดจากโสมเกาหลี ทำให้เซลล์มะเร็งจากตับชะงักลงและเซลล์มะเร็งดังกล่าวถูกเปลี่ยนให้กลับเป็นเซลล์ปกติได้

2. ฤทธิ์รักษาแผลในกระเพาะอาหาร

สารจำพวก polysaccharide ในรากโสม ป้องกันและรักษาการเกิดแผลในกระเพาะอาหาร ที่มีสาเหตุมาจาก alcohol ได้ดีพอๆกับยารักษาโรคกระเพาะชนิดอื่นๆ

3. ฤทธิ์ลดน้ำตาลในเลือด

การวิจัยในสัตว์ทดลอง พบว่า โสมสามารถลดน้ำตาลในเลือดในสัตว์ทดลองปกติและสัตว์ทดลองที่เป็นเบาหวาน เมื่อทดลองกับผู้ป่วยโรคเบาหวาน พบว่า สามารถลดน้ำตาลในเลือดได้

4. ฤทธิ์ลดไขมันในเลือด

การทดลองในสัตว์ทดลองและคนไข้ พบว่า โสมสามารถลดไขมันในเลือดได้ สาร saponin ในรากโสม จะกระตุ้นให้มีการสร้างน้ำดีจากโคเลสเตอรอล และยับยั้งเอนไซม์ที่ช่วยในการสังเคราะห์โคเลสเตอรอลและกรดไขมันอีกด้วย

5. ฤทธิ์ลดความดันโลหิต

การวิจัยในสัตว์ทดลอง พบว่า มีฤทธิ์ลดความดันโลหิตได้ เมื่อให้ saponin จากโสม แก่ผู้ป่วยนาน 1 เดือน พบว่า ความดันโลหิตลดลง

6. ฤทธิ์ต่อระบบประสาท

สารสกัดสามารถลดความเครียดที่เหนียวนำด้วยความร้อนหรือความเย็นได้

7. ฤทธิ์ต่อระบบภูมิคุ้มกัน

สาร saponin และ polysaccharide จากรากโสม จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันทั้งในสัตว์ปกติ สัตว์ที่ติดเชื้อแบคทีเรียและคนไข้โรคมะเร็ง และพบว่า กระตุ้นให้มีการสร้าง interferon เมื่อทดลองในหลอดทดลอง

8. ฤทธิ์ต้านรังสี

เมื่อฉีดน้ำสกัดจากโสมเข้าช่องท้องหรือหลอดเลือดของหนูถีบจักร ทำให้หนูรอดตายจากการฉายรังสีมากขึ้น

9. ฤทธิ์ในการชะลอความแก่

สาร sapogenin ในรากโสมยับยั้งการสร้าง lipid peroxide ในเซลล์ จึงเชื่อว่าช่วยชะลอความแก่ได้

10. ช่วยบำรุงและเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และผู้ที่ใช้กำลัง

การศึกษาโดยให้ผู้สูงอายุรับประทานสารสกัดโสมเป็นเวลา 12 สัปดาห์ แล้ววัดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความทรงจำ ความตั้งใจในการทำงานและการหลับนอน พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น (วันดี กฤษณพันธ์, 2539)

สารสกัดด้วยน้ำ มี peptide ซึ่งแสดงฤทธิ์ antilipolytic activity เมื่อทำให้บริสุทธ์ พบว่า ประกอบด้วยกรดอะมิโน 14 ชนิด เช่น aspartic acid แต่ไม่พบ glutamic acid, basic amino acid, phenylalanine และ tyrosine นอกจากนี้ยังพบว่า สาร saponin มีผลยับยั้ง adrenal atrophy, thymus atrophy และการลดระดับโพแทสเซียมในเลือด เนื่องจาก cortisone acetate ใน unilateral adrenalectomized rats (Tanizawa, et al., 1981) เมื่อฉีดสาร saponin ในขนาด 100 mg/kg แก่หนูถีบจักร พบว่า มีผลลดระดับน้ำตาลในเลือด แต่กลไกในการออกฤทธิ์ยังไม่แน่ชัด (Bao, 1981) สารซึ่งทำการสกัดด้วยน้ำ พบว่าประกอบด้วย glycans อยู่ 5 ชนิด คือ panaxans Q, R, S, T และ U ซึ่งมีฤทธิ์ลดระดับน้ำตาลในเลือดทั้งหนูปกติ และหนูที่มีระดับน้ำตาลในเลือดสูงเนื่องจาก alloxan (Konno, et al., 1985) สาร panaxans I, J, K และ L (Oshima, et al., 1985) และสาร panaxans M, N, O และ P (Konno and Hikino, 1987) ก็มีฤทธิ์ลดระดับน้ำตาลในเลือดได้เช่นเดียวกัน สารสกัดยังให้ผลกระตุ้นการนำกลูโคสเข้าเซลล์เม็ดเลือดแดงของแกะ (Hasegawa, et al., 1994)

การศึกษาฤทธิ์ด้านการอักเสบของสารสกัด chloroform ซึ่งประกอบด้วยสาร panaxynol และ linoleic acid เป็นสารประกอบหลัก พบว่ามีฤทธิ์ยับยั้งการเกิด granulation tissue (Otsuka, et al., 1981)

สาร ginsenosides ซึ่งสกัดได้จากใบและต้น มีผลในการเพิ่มน้ำหนักตัวของหนูถีบจักรและหนูขาว เมื่อให้ทางปากหรือฉีดเข้าช่องท้อง เนื่องจากมีผลต่อการสังเคราะห์ RNA และโปรตีนโดยตรง (Wang, et al.,

1982) สาร Shengmai San มีผลต่อการสังเคราะห์ DNA และ RNA ของเซลล์ตับในหลอดทดลอง และที่ความเข้มข้นต่างๆกันมีผลต่อการ incorporation ของ CH_3 - 3H -thymidine และ 5 - 3H -uracil แตกต่างกัน (Xu and Wang, 1986) นอกจากนี้ยังพบว่าสาร saponins ช่วยกระตุ้นการสังเคราะห์ DNA ของ cultured heart cells ของหนูแรกเกิดและยังป้องกันการทำลายเซลล์อีกด้วย (Gong and Xu, 1987) peptides ซึ่งประกอบไปด้วย glycine, arginine, glucine และ valanine ในอัตราส่วน 1:1:1:1 มีผลต่อการเพิ่มจำนวนเซลล์ของ Baby hamster kidney-21 cells (BHK-21 cells) 20% ที่ความเข้มข้น $3.40 \mu M$ (Yagi, et al., 1994)

การศึกษาวิจัย พบว่า สารสกัดมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง metabolic pattern ของ benzo(a) pyrene ในหนูขาว ซึ่งผลนี้จะช่วยป้องกันการก่อกลายพันธุ์และการเกิดมะเร็งเนื่องจากสาร benzo(a)pyrene และสารจำพวก polycyclic aromatic hydrocarbon (Lee, et al., 1987) มีการศึกษาเปรียบเทียบฤทธิ์ฆ่าเซลล์ของสาร panaxynol และ panaxytriol จากรากโสมกับยา panaxydol ต่อ L_{1210} cells (Ahn and Kim, 1988) สาร panaxyne epoxide แสดงฤทธิ์ cytotoxicity ต่อ L_{1210} cells (Kim, et al., 1989) สารสกัดด้วย petroleum ether และสารสกัดด้วย ethyl acetate มีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญเติบโตของ murine leukemia L_{5178} Y cells และ murine sarcoma 180 cells ในหลอดทดลอง ในการรักษาหนูถีบจักรที่เป็น sarcoma 180 ด้วย ginsenoside Rg, ในขนาด 50 mg/kg เป็นระยะเวลา 7 วัน พบว่า มีผลยับยั้งเนื้องอกได้ 52% สาร ginsenoside Rh₂ ความเข้มข้น 5 - $15 \mu M$ มีผลยับยั้งการเจริญเติบโตของ B16 melanoma cells ส่วนสาร 20(S)-ginsenoside Rh₁ และ 20(R)-ginsenoside Rh₁ ไม่มีผลดังกล่าว นอกจากนี้สาร ginsenoside ยังสามารถทำให้เกิดการ reverse transformation ของ Morris hepatoma cells

การศึกษาดูฤทธิ์ด้านการเกาะกลุ่มของเกล็ดเลือด พบว่า สาร saponins (ginsenoside Rg, เท่านั้น) ที่สามารถยับยั้ง adrenaline และ thrombin ที่เหนี่ยวนำให้เกิดการเกาะกลุ่มของเกล็ดเลือด และการหลั่งของ serotonin จะขึ้นอยู่กับความเข้มข้นที่ 5 - $500 \mu g/ml$ (Kimura, et al., 1988) ส่วนสารสกัดที่เป็น nonsaponin fraction จากราก ยับยั้งการเกาะกลุ่มของเกล็ดเลือดในคนได้ตามขนาดที่ให้ ซึ่งผลนี้อาจเนื่องมาจากการควบคุมระดับ cGMP และ thrombin A₂ (Park, et al., 1995)

นอกจากนี้แล้วยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับฤทธิ์อื่นของโสมอีก พบว่า สาร saponin จากราก ทำให้เกิด neurite extention และป้องกันการเกิด distortion เนื่องจาก cytochalasin-B ใน rat cerebral cortex (Sagaya, et al., 1988) เมื่อฉีดสารสกัดเข้าช่องท้องหนูถีบจักรขนาด 0.02 , 0.2 และ 2 mg/kg พบว่า มีผลทำให้เกิดการสะสมของ neutrophil ตามความเข้มข้น (Toda, et al., 1990) สาร GRA-4 มีฤทธิ์ป้องกันการเกิดพยาธิสภาพในกระเพาะอาหารเนื่องจาก hydrochloric acid/ethanol และ absolute ethanol ในหนูถีบจักร (Sun, et al., 1991) เมื่อให้สารสกัดทางหลอดเลือดดำระยะยาว ไม่มีผลต่อออสซิลโลกราฟีและการเปลี่ยนแปลงทางเคมีของฮอร์โมนจาก posterior pituitary gland (Zierer, 1991) สารสกัดรากมีผลยับยั้ง calcium channels ใน sensory neurons ของหนู โดยการลด voltage-gated ลงอย่างรวดเร็วและเป็นแบบย้อนกลับได้ (Nah and McCleskey, 1994)

ชื่อ : หงอนไก่

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กระพากลาก (ตราด); กะลิงปริงป่า (ราชบุรี); มะตายนากลาก, นมาตายนไม่ต้องลาก (ชลบุรี); มะตายนวาย, มะล็กหลาด (ลำปาง); หงอนไก่, หงอนไก่ป่า (กลาง); หงอนไก่อหนวย, นมาแดง, นมาตายนซาก, มะแดง, ลาวทอย, นนามแดง (ใต้)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Cnestis palala* (Lour.) Merr.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Connaraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มเลื้อย ยาว 10 ม. กิ่งอ่อนมีขนหนาแน่น เมื่อแก่ขนน้อยลง ใบประกอบ ใบย่อย 15-30 ใบ เรียงสลับ รูปรีหรือรูปหอก ปลายใบแหลมหู โคนใบ กลม เนื้อใบหนาค่อนข้าง กว้าง 1-3 ซม. ยาว 3.5-9 ซม. เนื้อใบหนาค่อนข้าง ดอกออกเป็นช่อสั้นๆ ตามง่ามใบ มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ รูปหอก มีขน กลีบดอก 5 กลีบ สีขาวหรือแดง ผลรูปเดี่ยว มีจอย ขนเรียบสีส้ม เมล็ดสีดำมีเนื้อหุ้มสีแดง

สรรพคุณ :

ผล (สด) : ใช้เบื่อสุนัข.

ราก : แก้งูเกาะปะกัต

วิธีใช้ : ใช้เมล็ดในปริมาณพอสมควรตำผสมอาหารให้สุนัขกิน

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ : ราก, ต้น, เมล็ด : Protein (Murakoshi I , et al., 1993)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ส่วนเนื้อดินแห้ง (อินเดีย)

- สารสกัดด้วยเอธานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ต้านแบคทีเรีย *Pseudomonas aeruginosa*, ยีสต์ *Candida albicans*, *Cryptococcus neoformans* และ *Aspergillus fumigatus* โปรโตซัว *Entamoeba histolytica* ไวรัส *Ranikhet virus* และ *Vaccinia virus* ลดอุณหภูมิ เมื่อให้ทางกระเพาะอาหาร ในหนู, แก้ปวด เมื่อให้โดยตรงทางกระเพาะอาหาร ในหนู, ด้านการชัก เมื่อให้ทางช่องท้อง ในหนู, ขับปัสสาวะ เมื่อโดยตรงทางกระเพาะอาหาร ในหนู, เป็นพิษต่อเซลล์ CA-Nasopharyngeal (Bhakuni DS, et al., 1988)

รากแห้ง (ประเทศไทย)

- สารสกัดด้วยเอธานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ลดความดันโลหิต เมื่อให้ทางหลอดเลือดดำ ในสุนัข, ลดการบีบเกร็งของลำไส้ส่วน ileum ในหนูตะเภา, ด้านฮีสตามีนที่ลำไส้ส่วน ileum ในหนูตะเภา และแสดงความเป็นพิษ เมื่อฉีดเข้าผิวหนัง ของหนู (Mokkhasmit M , et al., 1971)

เมล็ดสด (ประเทศไทย)

- เมล็ดสด เป็นพิษต่อสุนัข และมนุษย์เมื่อให้ทางปาก (Murakoshi I , et al., 1993)
- ผงของเมล็ด เป็นพิษ เมื่อฉีดเข้ากระเพาะอาหารของสุนัข (Murakoshi I , et al., 1993)

ชื่อ : หญ้าขัดมอญตัวผู้

ชื่อท้องถิ่นอื่น : หญ้าข้อ (เหนือ); ยุงกวาด, ยุงบัต (กลาง); หญ้าขัดมอญใบยาว (ทั่วไป)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Sida acuta* Burm. f.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Malvaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นไม้ล้มลุก ลำต้นตั้งตรง สูง 30-100 ซม.

ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนานแกมใบหอก ขอบใบหยักฟันเลื่อยแกมซี่ฟัน ท้องใบผิวเรียบหรือมีขนสั้นๆ

ดอก : ดอกเดี่ยวออกที่ซอกใบ กลีบดอกสีเหลืองอ่อน

ผล : เป็นผลแห้งแตกที่ปลายเป็น 5-6 ฝา

สรรพคุณ :

ราก ขับนิ่วไต

ราก ขับปัสสาวะ

ราก แก้กินของผิด

ทั้งต้น รักษาแกมโรค

ลำต้น รักษาอัมพาต

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : หญ้าตีนนก

ชื่อท้องถิ่นอื่น : หญ้าปากกล้วย (สิงห์บุรี); หญ้าปากควาย (กลาง)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Dactyloctenium aegyptium* (L.) P.Beauv

(*Dactyloctenium aegytiacum* Willd.)

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Gramineae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

พืชพวงหญ้า สูงประมาณ 12 นิ้ว ใบ ออกรอบต้น มีกาบใบหุ้มลำต้น รูปใบเล็กเรียวปลาย ใบแหลม โคนใบสอบแล้วเป็นกาบหุ้มลำต้น ดอก ช่อออกที่ปลาย เป็นช่อย่อยเรียงอยู่บนก้านช่อดอกอัดแน่น มี 4-5 ก้าน เมื่อแก่ดอกจะหลุดออก

สรรพคุณ :

ทั้งต้น (แห้ง) : แก้ไข้ทับระดู

วิธีใช้ : ผสมลำต้นแห้งต้น, ลำต้นแห้งดี, ก้านสะเดา, แก่นจันทร์อย่างละเท่าๆ กัน ต้มด้วย 3 ส่วน เอา 1 ส่วน ทานครั้งละครึ่งแก้ว วันละ 2 เวลา ก่อนอาหาร เข้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

ใบแห้ง (อินเดีย)

สารสกัดด้วยคลอโรฟอร์ม มีฤทธิ์ยับยั้งการงอกของต้นขมหนาม (*Amranthus spinosus* L.) ได้ 3% (Rizvi SJH, et al., 1980)

เมล็ดแห้ง (อินเดีย)

- สารสกัดด้วยคลอโรฟอร์ม มีฤทธิ์ยับยั้งการงอกของต้นผักขมหนาม (*Amranthus spinosus* L.) ได้ 11%

สารเคมีที่พบ :

ทั้งต้น : Protein ; Aspartic acid, Cysteine, Glutamic acid, Histidine, Tyrosine Carbohydrate ; Fructose, Glucose, Maltose (Kumar A, et al., 1980)

ส่วนเหนือดิน : Non alkaloid N-heterocycle ; Chlorophyll A, Chlorophyll B (Garg SP, et al., 1980)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : หญ้าไต่ใบ (1)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : มะขามป้อมดิน (ภาคเหนือ) ; หมากไร่หลัง (เลย) ; ไฟเดือนห้า (ชลบุรี)

ชื่อสามัญ :

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Phyllanthus amarus* Schum (Thonn.

ชื่อพ้อง : *P. niruri* Linn., *P. kirganella* Blanco.

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

สรรพคุณ :

ลำต้น : ใช้ลำต้นสดประมาณ 30-60 g (แห้ง 15-30 g) นำมาต้มหรือคั้นเอาน้ำกิน เป็นยาแก้บิดถ่ายเป็นมูก เลือด ตับอักเสบ แก้ไข้ นิ้ว ขับปัสสาวะ ลำไส้อักเสบ ไตอักเสบบวมนี้ โรคติดต่อในทางเดินปัสสาวะ ต้อตาและเป็นโรคตาแดง หรือใช้ภายนอกโดยการตำพอก แผลที่บวมอักเสบบริเวณริมฝีปากและ สิว (วิทย์ เทียงบุรณธรรม, 2539) ต้ม เป็นยาบำรุง ขับระดู แก้ไข้ เนื่องจากมีธาตุโพแทสเซียมสูง จึงใช้เป็นยาขับปัสสาวะในโรคหนองในและโรคเกี่ยวกับทางเดินปัสสาวะ แก้อาการบวมนี้ สาร phyllantin ใช้เบื่อปลาได้ (นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ดันดีวัฒน์, 2541)

ทั้งต้น : แก้ไข้ ขับปัสสาวะ น้ำสกัดลดน้ำตาลในเลือดของกระต่ายปกติและกระต่ายเบาหวาน (รุ่งระวี เต็มศิริ ฤกษ์กุล, 2536)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบและฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

พบธาตุโพแทสเซียมและสารรสขมชื่อ phyllantin (นิงคิรี เรืองรังษี และ พยอม ตันติวัฒน์, 2541)

ศึกษาผลต่อผู้ป่วยที่เป็นพาหะของ Hepatitis B virus 60 คน โดยให้ขนาด 600 mg/day เป็นเวลา 30 วัน ไม่พบว่าสามารถรักษา HBV infection ได้ ไม่มีการสูญเสีย HbsAg ไม่ปรากฏ HbeAg ในผู้ป่วย 1 คน และ 2 คนในกลุ่มที่รักษาและกลุ่มควบคุม ตามลำดับ เปรียบเทียบระดับ HBV DNA ของทั้งสองกลุ่ม ไม่พบว่าลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

เมื่อฉีดสารสกัดน้ำเข้าช่องท้องหนู พบว่ามีฤทธิ์ต้านการอักเสบจาก Carrageenin-induced inflammation และป้องกันอาการที่เกิดจาก acetic acid สารสกัดยังทำให้อุณหภูมิที่สูงขึ้นจากการฉีดวัคซีนไทพอยด์ต่ำลงได้ ยับยั้งการจับกันระหว่าง HbsAg และ HBs antibody พบฤทธิ์ต้านการก่อกลายพันธุ์ของ *Salmonella typhimurium* strains TA98,100 และ *E. coli* WP2 uvr/PKM101 นอกจากนี้ยังป้องกันการแตกของ DNA เนื่องจาก dimethylnitrosamine (DMN) ใน hamster liver (ปราณี ใจอาจ และคณะ, 2541)

น้ำต้มที่สกัดจากลำต้นมีฤทธิ์แรงที่สุดในการยับยั้งการเจริญของเชื้อ *Bacillus subtilis* และในพืชชนิดนี้ยังมีสาร phenolic compounds เช่น ellagic tannin ที่มีฤทธิ์ในการเจริญของแบคทีเรีย

การทดลองรักษาคนป่วยที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้ากัด จำนวน 6 ราย โดยใช้ลำต้นสดประมาณ 4-6 ต้น นำมาต้มเอาน้ำรับประทาน ผลพบว่าผู้ป่วยปลอดภัยทั้งหมด

การทดลองรักษาคนป่วยโรคบิด ท้องเสีย จำนวน 36 ราย ใช้ลำต้นสดประมาณ 60-90 g ใส่น้ำ 500 ml ต้มให้เหลือ 200 ml แล้วแบ่งให้คนป่วยกิน เข้าและเย็น พบว่ามีผู้ป่วย 23 รายที่หายหมด อาการดีขึ้น 13 ราย ที่เหลืออีก 1 ราย มีอาการไม่ดีขึ้นเลย (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

สาร geraninin ซึ่งได้จากลูกใต้ใบ มีฤทธิ์ต้าน Angiotensin-converting enzyme ผลของยาขงในสัตว์ทดลอง พบว่ามีฤทธิ์ลดความร้อนของร่างกาย ขับปัสสาวะ ลดความดันโลหิตและกระตุ้นการหายใจเล็กน้อย

เมื่อให้สารสกัดแอลกอฮอล์ขนาด 10 mg/kg แก่หนูแก่หนูถีบจักร หรือเทียบได้กับ 1,000 เท่าของขนาดในตำรับยาแก้ไข้ที่ใช้กับคนได้ผล ปรากฏว่าไม่พบความผิดปกติ (อาหาร ژیวโปบูลย์, 2533)

ชื่อ : หน้ใต้ใบ (2)

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ไฟเดือนห้า (ชลบุรี) ; มะขามป้อมดิน (เหนือ) ; หมากไซ่หลัง (เลย)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Phyllanthus urinaria* L.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก สูง 25-50 ซม. ทุกส่วนมีรสขม ใบเดี่ยว เรียงสลับอยู่ในระนาบเดียวกัน รูปขอบขนาน กว้าง 3-5 มม. ยาว 4-16 มม. ขอบใบสีม่วงแกมน้ำตาล ดอก ออกที่ซอกใบ แยกเพศ อยู่บนต้นเดียวกัน เพศเมียเป็นดอกเดี่ยว เพศผู้ออกเป็นกระจุก สีน้ำตาล ผลเป็นผลแห้ง แตกได้ ผิวขรุขระ

สรรพคุณ :

ทั้งต้น (สด) : แก้กษามะเร็ง

วิธีใช้ : ใช้ประมาณ 1 กำมือ ต้มน้ำดื่ม

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

Callus tissue (เวเนซุเอลา)

- สารสกัดด้วยน้ำ มีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ DNA Polymerase ของไวรัสตับอักเสบบี woodchuck โดยมีค่า IC50 เป็น 437.0 mcg/ml (Unander DW, 1991)

ผล (ฝรั่งเศส)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน ทดลองใน อาหารเลี้ยงเชื้อโดยไม่เจือจางความเข้มข้น พบว่ามีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียในระยะ 18.6 mm จากจุดกลาง โดยเฉพาะไวต่อเชื้อ *Bacillus subtilis* (Haicour R, 1789)

ใบ (ฝรั่งเศส)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน ทดลองใน อาหารเลี้ยงเชื้อโดยไม่เจือจางความเข้มข้น พบว่ามีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียในระยะ 23 mm จากจุดกลาง โดยเฉพาะต่อเชื้อ *Bacillus subtilis*

ราก (ฝรั่งเศส)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน ทดลองใน อาหารเลี้ยงเชื้อโดยใช้ความเข้มข้นที่ไม่เจือจาง พบว่ามีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียในระยะ 11 mm จากจุดกลาง โดยเฉพาะเชื้อ *Bacillus subtilis* (Haicour R, 1789)

ลำต้น (ฝรั่งเศส)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน ทดลองใน อาหารเลี้ยงเชื้อโดยใช้ความเข้มข้นที่ไม่เจือจาง พบว่ามีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียในระยะ 13 mm จากจุดกลาง โดยเฉพาะต่อเชื้อ *Bacillus subtilis* (Haicour R, 1789)

ส่วนเหนือดินแห้ง (เปรู)

- สารสกัดด้วยเอธิลอะซิเตด มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย แต่ไม่ไวต่อเชื้อ *Escherichia coli* และ *Staphylococcus aureus* ต้านยีสต์ แต่ไม่ไวต่อเชื้อ *Candida albicans* และ *Saccharomyces cerevisiae* ในอาหารเลี้ยงเชื้อโดยใช้ความเข้มข้น 1.0 mg/disc มีฤทธิ์ต้านเชื้อรา โดยเฉพาะไวต่อเชื้อ *Microsporium* และ *Microsporium fulvum* ในอาหารเลี้ยงเชื้อโดยใช้ความเข้มข้น 0.25 mg/ml
- (Macrae WD, et al., 1988)

ทั้งต้นแห้ง

(บราซิล)

- สารสกัดด้วย hexane หรือ ไดคลอโรมีเทน ทดลองใน อาหารเลี้ยงเชื้อโดยใช้ความเข้มข้น 1.0 mg/disc พบว่ามีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย *Escherichia coli* และ *Proteus vulgaris* (CRUZ AB, et al., 1994)

(อินเดีย)

- สารสกัดด้วยน้ำเกลือ ฉีดเข้าช่องท้องหนูทั้ง 2 เพศ โดยใช้ความเข้มข้น 200.0 mg/kg พบว่ามีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ glutamate-oxaloacetate-transaminase (Satyan KS, et al., 1995)

(อิตาลี)

- สารสกัดด้วยเอธานอล-น้ำ(1:1) ทดลองในหนูตะเภา cell culture โดยใช้ความเข้มข้น 2.0 mg/ml พบว่ามีฤทธิ์กระตุ้นกล้ามเนื้อเรียบที่กระเพาะปัสสาวะ (Dias MA, et al., 1995)

(ไต้หวัน)

- สารสกัดด้วย เอธานอล-น้ำ(1:1) ทดลองในหนูตะเภา cell culture โดยใช้ความเข้มข้น 1.0 mg/ml พบว่ามีฤทธิ์ยับยั้ง glutamate-pyruvate-transaminase (Yanfg LI, et al., 1987)

(ไทย)

- สารสกัดจากใบและลำต้นแห้งด้วยเมธานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ลดน้ำตาลในเลือดเมื่อฉีดเข้าช่องท้องหนู โดยใช้ขนาด 30.0 mg/Kg (Higashio HD, et al., 1992)

สารเคมีที่พบ :

ทั้งต้น : Triterpene ; Alphaamyrin (Agarwal T and Tiwari JS, 1991), Betaamyrin (Satyan KS, et al., 1995), Lupeol (Li RS , et al., 1995), Lupeol acetate (Li RS , et al., 1995)
 Coumarin ;Brevifolin-8-carboxylic acid methyl ester(Yao QQ and Zuo CX, 193),
 Dehydrochebulic acid trimethyl ester,
 Ellagic acid
 Steroid ; Daucosterol (Yao QQ and Zuo CX, 193), Beta-sitosterol (Yao QQ and Zuo CX, 193), Stigmasterol-3-o-beta-d-glucoside
 Lipid ; Dotriacontanoic acid (Li RS , et al., 1995), Hexacosanoic acid, Montanoic acid methyl ester (Satyan KS, et al., 1995)
 Benzenoid ; Gallic acid (Yao QQ and Zuo CX, 193), Phyllester(Satyan KS, et al., 1995)
 Flavonoid ; Kaempferol (Yao QQ and Zuo CX, 193), Quercetin (Nara TK, et al., 1977), Rutin (Nara TK, et al., 1977)
 Alkane ; N-octadecane(Yao QQ and Zuo CX, 193), Succinic acid (Li RS , et al., 1995), 32-methyl-triacontan-1-ol (Agarwal T and Tiwari JS, 1991)
 Misc lactone, Phyllanthurinolactone (Satyan KS, et al., 1995),

Tannin ; Tannin. (Yao QQ and Zuo CX, 193)

ใบ : Vitamin ; Ascorbic acid (Agarwal T and Tiwari JS, 1991)

Flavonoid ; Astragalin, Quercetin, Quercitrin, Isoquercitrin, Rutin (Nara TK, et al., 1977)

ลำต้น : Flavonoid ; Astragalin, Quercetin, Quercitrin, Isoquercitrin, Rutin (Nara TK, et al., 1977)

ผลและราก : Saponins, Flavonoids (Sinha SKP and Dogra JVV, 1985)

หน่อ : Alkaloids, Flavonoids (Sinha SKP and Dogra JVV, 1985)

ชื่อ : หญ้าปากควาย

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Dactyloctenium aegyptiacum Willd.*

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Gramineae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นหญ้าที่มีอายุฤดูเดียว ลำต้นตรงสูง 30-50 ซม. มีไหลแตกออกจากโคนต้น ข้อที่ติดกับพื้นดินจะงอกรากและแตกยอดเป็นต้นใหม่ พบในที่แห้งทั่วไป

ดอก : ช่อดอกแตกเป็นแฉกจากจุดเดียว มีตั้งแต่ 3-5 แฉก แต่ละแฉกยาวประมาณ 3 ซม. ออกดอกตลอดปี

สรรพคุณ :

ทั้งต้น : รักษาโรคกระเพาะ

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : หญ้าแฝกบ้าน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : แฝกหอม , แฝก , หญ้าแฝกหอม , แงงหอม , แคมหอม

ชื่อสามัญ : Cuc-cus grass, Vetiver

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Vetiveria zizanioides Nash*

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Gramineae

สรรพคุณ :

ราก : แก้ไข้ แก้ไข้พิษ แก้ไข้ภัยภูฏาน แก้ไข้อันเกิดแต่ขาง โลหิต ตีและคุดทะราด บำรุงดวงจิตให้ชุ่มชื้น
ขับลมในลำไส้ ทำให้เย็น บำรุงโลหิต แก้โรคประสาท

หัว : ขับลมในลำไส้ ขับปัสสาวะ แก้ท้องเดิน แก้ร้อนใน แก้ไข้หวัด แก้ปวดเมื่อย

ใบ : แก้วไข่ แก้วไข่พิษ

ดอก : แก้วไข่โลหิตอันเน่าให้ตกเสีย แก้วไข่ต่างๆ แก้วไข่พิษ

ต้น : แก้วไข่สันนิบาต แก้วไข่ต่างๆ แก้วไข่พิษ

ไม่วะนุส่วนที่ใช้ :

แก้วไข่เพื่อเสมหะและโลหิต บำรุงหัวใจ แก้วปดท้องจุกเสียด แก้วท้องอืด แก้วไข่เพื่อลม ขับปัสสาวะ ทำให้เย็น (นันทวัน นฤณะประภัสร์ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

(+)-bicyclo-(4.4.0)-dec-6-en-one,1-(s)-10-(r)-dimethyl; *m*-cresol; *O*-cresol; *p*-cresol; eremophil-1-one,10- β -11-epoxy-4 β -H-7 α -H; eremophil-1-ene,4 β -(H); 10 β -11-epoxy; eremophila-1-11-diene,4 β -(H); 7- β -10- β -epoxy; eremophila-1-11-diene,7 β ,10 β -epoxy-4 β -(H); eudesm-cis-6,11-dien-3-ol; eudesm-cis-6-en-11-ol; eudesm-cis-6-en-11-one,13-nor; eudesm-cis-6-en-12-al; eudesm-cis-6-en-8-one,13-nor; eudesm-6-11-diene,4(-)(H)-5(-)(H)-cis; eugenol; cis-eugenol,iso; trans-eugenol,iso; guaicol,4-vinyl; khusenilic acid; khusenilic acid,epi; khusimol; khusimol,iso; khusimone; khusinoloxide,iso; phenol,4-vinyl; phenol,methoxy; spiroax-4-ene,6(-12-epoxy-7(-H)-10(-H)-11(-H); spiroax-4-ene ,7(-)(H)-10(-)(H)-11(-)(H):6(-12-epoxy; spirovet-2-ene,4(,7-epoxy-11-methoxy-10(-H); spirovetiva-2,11-diene,10(-)(H):4(,7-epoxy; spirovetiva-2,11-diene,4(-7-epoxy-10(-H); valencenol,iso; vanillin; vetivenol; vetivenol vetivenate; (-vetivone; (-vetivone; zizanal; zizanal,epi; zizanoic acid

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ยับยั้งเชื้อรา ต้านยีสต์ ไล้แมลง จับกับ Vasopressin receptor V, ซ้ำเห็บโค ต้านมาลาเรีย

ชื่อ : หญ้าพังกราบ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ขี้ไพนกุ่ม (เลย) ; คิงไพนกุ่ม (ชัยภูมิ) ; เคยโป้, หญ้าไทนกุ่ม, หญ้าปราบ, หญ้าสามสิบสองหาบ, หนาดผา (ใต้) ; ใต้ไม่รู้ล้ม (กลาง), ตะชีโกวะ (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) ; หญ้าไพนกุ่ม นกุ่มหนาดผา หนาดผา (กะเหรี่ยง) ; หนาดมีแคลน (สุราษฎร์ธานี)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Elephantopus scaber* L.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Compositae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก ลำต้นแข็ง ตั้งตรง สูง 15-50 ซม. แตกกิ่งก้าน รากอวบ ใบ ออกที่โคนเรียงรอบ โกล้ผิวดิน รูปไข่กลับ แกมขอบขนาน กว้าง 2-5 ซม. ยาว 8-20 ซม. ปลายใบมน, หรือแหลม โคนใบสอบแคบ ขอบใบจักเป็นฟันเลื่อย

มีขนยาวประปรายทั้งสองด้าน ก้านใบยาว 1-2 ซม. ใบบนๆ ไม่มีก้านใบ โคนใบค่อนข้างโอบลำต้น ดอก เป็นกระจุก สีม่วงแดง หรือ สีขาว ก้านดอกยาว แข็ง และแตกเป็นสองข้างเท่าๆ กัน ที่โคนกระจุกดอกมีใบประดับ 3 ใบ รูปไข่กว้าง แข็งปลายแหลมวงนอกสุดเกลี้ยง หรือมีขนกระจาย วงในสุดมีขนนุ่ม กลีบดอก โคนเชื่อมติดกัน เป็นท่อ ส่วนปลายจักเป็นแฉกรูปหอกแคบ ผลแห้ง รูปขอบขนานแคบ มีระยางเป็นขน แข็ง สีขาว

สรรพคุณ :

ทั้งต้น (สด) : แก่ร้อนในวิธีใช้ : ใช้ประมาณ 1 กำมือผสมกับสมุนไพรอื่นต้มน้ำอาบ

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

ทั้งต้น : Phenylpropanoid ; Isochlorogenic acid A, Isochlorogenic acid b

Alkane ; Dotriacontan-1-ol, Triacontan-1-ol

Sesquiterpene ; 11-13-dihydro-elephantopin, Deoxy-elephantopin, Iso-deoxy-elephantopin, Scabertopin

Triterpene ; Epi-friedelanol, Epi-friedelinol

ราก : Sesquiterpene ; Crepisidee, Deacyl-cynaropicrin, Vernoflexuoside

Steroid ; Stigmasterol-3-O-beta-D-glucoside

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ใบ (บราซิล)

- สารสกัดด้วยน้ำ มีฤทธิ์ฆ่าสัตว์จำพวกปู ขนาดที่ทำให้ตายครั้งหนึ่งคือ 25.4 mg/L

(อินโดนีเซีย)

- สารสกัดด้วยน้ำ มีฤทธิ์ ยับยั้งเอนไซม์ รีเวอส์ทรานสคริปเทส ในเซลล์ Virus-Avian myeloblastosis และเซลล์ Virus-Avian myeloblastosis มีค่า IC 50 ที่ 10 mcg/mL
- สารสกัดด้วยเมธานอล แสดงความเป็นพิษต่อเซลล์ Cells-MT-4 100% เมื่อใช้ความเข้มข้น >7 mcg/mL

(ญี่ปุ่น)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน มีฤทธิ์ต้านเชื้อไวรัส Poliovirus I และ Measles virus ในอาหารเลี้ยงเชื้อ ความเข้มข้นที่ใช้คือ 0.1 และ 0.5 mg/mL ตามลำดับ

รากแห้ง (เนปาล)

- สารสกัดด้วยเมธานอล มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย *Bacillus subtilis*, *Staphylococcus aureus* และ *Mycobacterium phlei* เชื้อรา *Trichophyton mentagrophytes* และ *Microsporum gypseum* ในอาหารเลี้ยงเชื้อ เมื่อใช้ในความเข้มข้น 40 mcg/mL เชื้อไวรัส Sindbis virus, Poliovirus I ในอาหารเลี้ยงเชื้อ เมื่อใช้ในความเข้มข้น 200 mcg/mL

ส่วนที่เหนือดิน (ญี่ปุ่น)

- สารสกัดด้วยเมธานอล มีฤทธิ์ในการป้องกันไขกระดูกจากรังสีอย่างอ่อน เมื่อฉีดเข้าทางช่องท้อง หนูเพศผู้ในขนาด 200 mg/Kg

(ไต้หวัน)

- น้ำต้ม มีฤทธิ์ต้านแบคทีเรีย *Streptococcus mutans* ในอาหารเลี้ยงเชื้อ ความเข้มข้นต่ำสุดที่ออกฤทธิ์คือ 7.8 mg/mL
- สารสกัดด้วยเมธานอล มีฤทธิ์ต้านความเป็นพิษของตับ เมื่อฉีดเข้าทางผิวหนังของหนูทั้งสองเพศในขนาด 200-300 mg/Kg

ทั้งต้นแห้ง (บราซิล)

- สารสกัดด้วย เอทานอล-น้ำ(1:1) มีฤทธิ์ลดความดันโลหิต เมื่อให้ทางหลอดเลือดดำหนูขนาด 50 mg/Kg, กระตุ้นการเคลื่อนไหวของลำไส้เล็กในหนู, ลดการเคลื่อนไหวของลำไส้เล็กในหนู เมื่อป้อนเข้าสู่กระเพาะอาหารหนู ในขนาด 300 และ 600 mg/Kg ตามลำดับ, ลดไข้เมื่อฉีดเข้าท้องหนูขนาด 300 mg/Kg (ใช้ยีสต์ชกน้ำให้มีไข้) และ แสดงความเป็นพิษเมื่อฉีดเข้าทางช่องหู มีค่า ED 50 > 2 g/Kg
- น้ำต้ม มีฤทธิ์กระตุ้น การเคลื่อนไหวของลำไส้เล็กหนู เมื่อป้อนเข้าสู่กระเพาะอาหารหนูในขนาด 300 mg/mg, ลดความดันโลหิต เมื่อให้ทางหลอดเลือดดำหนูขนาด 200 mg/mg, ลดไข้เมื่อฉีดเข้าทางช่องท้องหนูขนาด 300 mg/Kg (ใช้ยีสต์ชกน้ำให้มีไข้) และแสดงความเป็นพิษเมื่อฉีดเข้าทางช่องท้องหนูมีค่า ED 50 > 2 g/Kg

(ไต้หวัน)

- สารสกัดด้วยน้ำร้อน มีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์กลูตาเมตออกซาลิอะซีเตดทรานสมีเนส เมื่อให้ทางช่องท้องหนูขนาด 1 g/Kg, รักษาความเป็นพิษของตับ เมื่อให้ทางช่องท้องหนูขนาด 1 g/Kg
- น้ำต้มทั้งต้นแห้งมีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย *Bordetella bronchiseptica*, *Staphylococcus epidermidis* และ *Staphylococcus aureus* ในอาหารเลี้ยงเชื้อความเข้มข้นต่ำสุดที่ใช้คือ 3.91 mg/mL เชื้อ *Proteus vulgaris* *Micrococcus flavus* และ *Salmonella typhi* type 2 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ ความเข้มข้นต่ำสุดที่ใช้คือ 7.81 mg/mL เชื้อ *Bacillus cereus*, *Bacillus subtilis*, *Pseudomonas aeruginosa*, *Sarcina lutea*, *Klebsiella pneumoniae* และ *Esherichia coli* อย่างอ่อนในอาหารเลี้ยงเชื้อ ความเข้มข้นต่ำสุดที่ใช้คือ 15.63 mg/mL

(ประเทศไทย)

- สารสกัดจากทั้งต้นแห้ง มีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์อัลโดสรีดักเตส เมื่อใช้ในความเข้มข้น 4 mcg/mL

ใบสด (บราซิล)

- น้ำแช่ใบสด มีฤทธิ์แก้ปวดเมื่อให้ทางกระเพาะอาหารหนู, ด้านการชักเสบอย่างอ่อน เมื่อให้ทางกระเพาะอาหารหนู ขนาด 1 g/Kg

ชื่อ : หนุ่่าลิ่งง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : -

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุกคล้ายหญ้า สูงประมาณ 30 ซม. ลำต้นเกลี้ยงมีเหลี่ยมเล็กน้อย ใบ เดี่ยวออกเป็นคู่ๆ สลับ
 หว่างกัน กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 3-4 ซม. มีหูใบ ดอกช่อ ออกที่ปลายยอด กลีบดอกขนาดเล็ก สีขาวเชื่อมติดกัน
 ปลายแยก กลีบเลี้ยงเชื่อมติดคล้ายถ้วย

สรรพคุณ :

ทั้งต้น (สด หรือแห้ง) : แก้ปวดเมื่อย เข้ายามะเร็ง

วิธีใช้ : ใช้ประมาณ 1 กำมือ ต้มพองเดือด ต้มครั้งละ 1 แก้ว วันละ 3 ครั้งหลังอาหาร เข้า-กลางวัน-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : หนามปลาตุก

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Canthium berberidifolium* Geddes.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : ไม้พุ่มขนาดเล็ก แตกกิ่งก้านสาขา มีหนามตรง ยาว แหลม

ใบ : ใบประกอบขนาดเล็ก ทรงกลม ผิวเรียบ มีขน ขอบใบเรียบ ลักษณะคล้ายใบส้มมาก ทรงพุ่มก็คล้ายกัน
 มากด้วย

สรรพคุณ :

ราก : แก้ช้ำหนองในเด็ก

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : หนวดเดือนห้า

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Myxopyrum smilacifolium* Bl.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Oleaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นไม้พุ่มหรือเลื้อยขนาดใหญ่ ข้อสังเกตที่ชัดเจนคือ กิ่งแห้งจะมองดูพุ่มคล้ายพองน้ำบริเวณแก่นเถา

ใบ : ใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ ผิวมัน ขอบใบเรียบ ขนาดยาวประมาณ 8-12 ซม. ใบออกตามกิ่งหรือเถา

สรรพคุณ :

ราก แก้ไข้หนักไม้

ลำต้น รักษาอาการแสบร้อน

ลำต้น แก้ปวด ตัวร้อน

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : หมักหม้อ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Randia wittii Craib.*

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ ลำต้นมีสีน้ำตาลแดง แตกเป็นสะเก็ดเล็กๆ

ใบ : ออกเป็นแบบ opposite

ผล : ออกตามซอกใบ มีสีเขียว ลักษณะคล้ายมะเดื่อ เส้นผ่านศูนย์กลาง 4-5 ซม. ผลสุกมีสีดำรับประทานได้

สรรพคุณ :

แก่น : ขับน้ำนม

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : หมาก

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : Areca palm, Betal nut palm

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Areca catechu* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Palmae

สรรพคุณ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบและฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

สารสกัด Dimethylsulfoxide (DMSO) จากหมาก (Betal-nut) ทดสอบผลยับยั้งการเจริญเติบโตและการสร้างกรดของเชื้อ *Streptococcus mutans* พบว่า สารสกัดมากกว่า 0.65 mg % สามารถยับยั้งการสร้างกรดของเชื้อที่เจริญในกลูโคสได้ 100 % และพบว่าความเข้มข้นที่ยับยั้งการเจริญของเชื้อที่ 50% เป็น 0.625, 0.075 และ 0.5 g% ของสารสกัดหมาก แทนนิน และสาร arecoline ตามลำดับ และยังพบว่าสารสกัดหมากและแทนนิน 0.05 g% ยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ Dehydrogenase ของเชื้อได้ 38.9 % และ 32.9 % ตามลำดับ จากผลนี้การยับยั้งการสร้างกรดที่ทำให้เกิดฟันผุอาจเกิดจากการยับยั้งเอนไซม์ Dehydrogenase ของเชื้อ *S. mutans*. (ปราณี ใจอาจ และคณะ, 2541)

หมากจะเหนียวนำไปโครโมโซมมีรูปร่างผิดปกติ โดยทำให้ DNA มีรูปแบบที่ผิดปกติและมีผลต่อเซลล์ไข่กระดูก เมื่อให้หนูกินในการทดลอง ผลคือ cytotoxic potential (Sen S, et al., 1991)

การเคี้ยวผลหมากสามารถแก้พิษของ methanol ที่มีผลต่อตาได้ โดยผู้ที่ได้รับพิษของ methanol จะทำให้การมองเห็นเสียไป เมื่อเคี้ยวผลหมากจะค่อยๆ มองเห็นได้อีกครั้ง (Scrimgeour EM, et al., 1982)

การเคี้ยวผลของหมากจะทำให้น้ำลายหลังเพิ่มขึ้น และสามารถลดความดันเลือดได้ (Douglas JS, 1971)

มีรายงานความเป็นพิษของเมล็ด ทำให้เกิดการก่อกลายฟันผุ เนื้อออก และมะเร็ง ซึ่งคาดว่าเกิดจากสารแทนนิน โดยพบว่าคนที่กินหมากเสี่ยงต่อการเกิดโรคมะเร็งในช่องปาก เมล็ดยังมีสาร procyanidins ซึ่งยับยั้งการเจริญของเชื้อที่ทำให้เกิดโรคฟันผุ และสาร arecatannin B1 ซึ่งยับยั้งเอนไซม์ที่มีความจำเป็นต่อเชื้อโรคเอดส์ ควรทำการศึกษาวิจัยต่อไป (วงศ์สถิต จั๋วกุล และคณะ, 2539)

ชื่อ : หมากแผลน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : ว่านพังพอน (กลาง) ; เนียมฤาษี (เชียงใหม่) ; ม่านแผลน, ว่านนางครวญ (นครศรีธรรมราช); ตะมากอดุดตอ, อีโก้เราะ (มาเล-ปัตตานี) ; โกบีอี (กะเหรี่ยง, แม่ฮ่องสอน)

ชื่อสามัญ : Black Lily

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Tacca integrifolia* Ker-Gawl.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Taccaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน สูง 40-60 ซม. ใบเดี่ยว เรียงเป็นกระจุกบริเวณผิวดิน รูปขอบขนานหรือรูปใบหอก กว้าง 6-15 ซม. ยาว 20-45 ซม. ดอกช่อ ออกที่ปลายยอด กลีบรวมสีเขียวหรือม่วงเข้ม ใบประดับสีเขียวอ่อนหรือม่วงเข้ม ผลสด รูปนกเหยี่ยว

สรรพคุณ :

เหง้า (แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง

วิธีใช้ : ผสมสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กัน แช่เหล้าดื่ม ครั้งละ ครั้งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น
การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : หมากเข่าขาว

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Jatropha curcas* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นไม้พุ่มสูง 15-20 ฟุต มียางเหนียวสีเหลือง

ใบ : เป็นใบเดี่ยว มี 3-5 หยัก กว้าง 5-8 นิ้ว ก้านใบยาว สีเขียว

ดอก : ออกเป็นช่อเล็ก สีเหลืองอมเขียว

ผล : ยาวประมาณ 1 นิ้ว ผิวเรียบ เปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีเหลืองแล้วเป็นสีน้ำตาลดำ แตกเป็น 3 พู แต่ ละพูมี 1 เมล็ด ผลมีพิษไม่สามารถรับประทานได้

สรรพคุณ :

แก่น : รักษากรมโรค

วิธีใช้ : -

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : หมาน้อย

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กรุงเขมา , ขงเขมา , เปล้าเลือด , พระพาย , สีพัน

ชื่อสามัญ : Icevine, Pareira barva

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Cissampelos pareira* Linn. var *hirsuta* (Buch ex. DC.) Forman

ชื่อพืช : -

ชื่อวงศ์ : Menispermaceae

สรรพคุณ :

ต้น : ดับพิษไข้ทุกชนิด บำรุงโลหิตสตรีให้สมบูรณ์ แก่ระดูพิการ

เปลือกและแก่น : บำรุงโลหิตสตรีให้สมบูรณ์ แก้ไข้ แก่ระดูพิการ

เนื้อไม้ : รักษาโรคปอดและโรคโลหิตจาง

ใบ : แก้หืด พอกแผล มี แผลมะเร็ง

ราก : เป็นยาอายุวัฒนะ แก้โรคตา แก้ไอ แก้ท้องร่วง บำรุงธาตุ ดับพิษไข้ทุกชนิด เสมหะ บำรุงหัวใจ แก้
อ่อนเพลีย แก้กำเดา แก้โลหิต แก้ลม แก้คลื่น ตีร้ว ดีซ่าน แก้ไข้ที่มีพิษร้อน แก้ไข้เนื่องจากการอักเสบ
(นันทวัน บุญยะประกศกร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม 1) แก้ไข้ ขับปัสสาวะ ยาระบาย แก้
อาการบวมน้ำและอาการผิดปกติของทางเดินปัสสาวะ เช่น กระเพาะปัสสาวะอักเสบ hyatine มี
ฤทธิ์เท่ากับ d-tubercuarine (นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ตันติวัฒน์, 2541)

ไม้ระบูนส่วนที่ใช้ :

แก้โรคตา แก้ไข้ แก้ตีร้ว ดีซ่าน เป็นยาอายุวัฒนะ แก้ตีพิการ แก้ถุงน้ำดีพิการ แก้โลหิต กำเดา แก้ลม
(นันทวัน บุญยะประกศกร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม 1)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

รากมีปริมาณแอลคาลอยด์สูง ที่พบมี hyatine, hyatinine, sepurine, beburine, cissampeline และ
pelosine นอกจากนี้ยังพบ quercitol และ sterol อีกด้วย (นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ตันติวัฒน์, 2541)

สารเคมีที่พบ :

arachidic acid; chondodendrine,iso; DL-beberine; (+)-curine; (-)-curine; (+)-chondodendrine,iso;
DL-curine; curine,4"-O-methyl:(+,+); cyclanoline; cycleanine; dicentrine; dicentrine,dehydro;
grandirubrine; imeluteine,nor; insularine; linoleic acid; merubrine,iso; pareirubrine; pareirubrine A;
pareirubrine B; D-quercitol; ruffscine,nor; stearic acid; (+)-tetrandrine; tetrandrinium,dimethyl

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ต้านเชื้อวัณโรค ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านเชื้อรา ต้านเชื้อยีสต์ ต้านมาลาเรีย ลดความดันโลหิต คลาย
กล้ามเนื้อเรียบ คลายกล้ามเนื้อหลอด ทำให้กล้ามเนื้อหลอดบีบตัว ฤทธิ์เหมือน curare ฆ่าแมลง ขับปัสสาวะ
ลดน้ำตาลในเลือด ทำให้หัวใจเต้นช้าลง กดรระบบทางเดินหายใจ ต้าน histamine ยับยั้งการหดเกร็งของกล้ามเนื้อ
เนื้อ ต้านการชัก เพิ่มความดันโลหิต เพิ่มน้ำลาย ม่านตาขยาย กดรระบบประสาทส่วนกลาง กดรระบบทางเดิน
หายใจ บำรุงหัวใจ

เมื่อฉีดสารสกัดใบและกิ่งด้วยน้ำหรือแอลกอฮอล์เข้าช่องท้องหนูถีบจักร ขนาดต่ำสุดที่เป็นพิษคือ
1 ml./ตัว และเมื่อฉีดสารสกัดรากด้วยแอลกอฮอล์ : น้ำ (1:1) เข้าช่องท้องหรือใต้ผิวหนัง พบว่า ขนาด 10
g/kg ไม่พบพิษ เมื่อฉีดสารสกัดแอลคาลอยด์เข้าหลอดเลือดหนูถีบจักร ขนาดที่สัตว์ทดลองทนได้คือ 50
mg/kg ส่วนพิษในกระต่ายพบว่าเมื่อฉีดสารสกัดด้วยน้ำเข้าหลอดเลือดขนาด 0.4 g/ตัว ไม่พบพิษ (นันทวัน
บุญยะประกศกร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2539, เล่ม 1)

ชื่อ : หยิกบ่ดอง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : แสพันชั้น ,ตุลลอ ,หยิกบ่ดอง ,หยิกไม้ถึง ,ตริงบาดาล(บัตตานี) ;เพียก(ภาคเหนือ); ไหล
เมือก ,กรุงบาดาล(สุราษฎร์);คะนาง ,ชะนาง(ตราด) ;เฮียนคอง(อีสาน)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Eurycoma longifolia* Jack.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Simaroubaceae

สรรพคุณ :

เปลือกลำต้น :

แก้ไข้พิษ แก้ไข้จับสั่น แก้ไข้เหือดหืด แก้ไข้กาฬกนางแอ่น แก้ไข้สันนิบาต แก้ใช้ทรพิษและแก้เบา
พิการ

ราก : ด่ายพิษทุกชนิด แก้วัณโรค ขับเหงื่อ ขับพยาธิ แก้ไข้มาลาเรีย แก้ต่อมทอนซิลอักเสบ แก้เจ็บคอ แก้
กาฬโรค รักษาความดันเลือดสูง รักษาโรคอัมพาต ขับถ่ายน้ำเหลือง แก้ท้องผูก (วิทย์ เทียงบูรณ
ธรรม, 2539)

เปลือกราก : แก้ไข้

เปลือก : แก้ไข้มาลาเรีย แก้ไข้เนื่องจากการอักเสบ

ผล : แก้บิด (นันทวัน นุณยะประภัสร์ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2541, เล่ม 2)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

1,4-benzoquinone,2,6-dimethoxy; biphenyl ether,2,2'-dimethoxy-4-(3-hydroxy-1-propenyl)-4'-(1,2,3-
trihydroxy-propyl); biphenyl ether,iso-2,2'-dimethoxy-4-(3-hydroxy-1-propenyl)-4'-(1,2,3-trihydroxy-
propyl); biphenyl,2-hydroxy-2',3,6'-trimethoxy-4'-(2,3-epoxy-1-hydroxypropyl)-5-(3-hydroxy-1-
propenyl); biphenyl,2-hydroxy-2',3-dimethoxy-4'-(2,3-epoxy-1-hydroxypropyl)-5-(3-hydroxy-1-
propenyl); bourjolinalone A; campesterol; canthin-5,6-dione,9-methoxy-3-methyl; canthin-6-one;
canthin-6-one,10-hydroxy-9-methoxy; canthin-6-one,10-hydroxy; canthin-6-one,11-hydroxy-10-
methoxy; canthin-6-one,11-hydroxy; canthin-6-one,5,9-dimethoxy; canthin-6-one,9,10-dimethoxy;
canthin-6-one,9-hydroxy; canthin-6-one,N-oxide,9-hydroxy; canthin-6-one,9-methoxy; canthin-6-
one-3-N-oxide,9-methoxy; canthin-6-one-N-oxide,9-methoxy; canthin-6-one-3-N-oxide; β -
carboline,1-methoxy-methyl; β -carboline,1-propionic acid; eurycoma quassinoid 2; eurycoma
quassinoid 3; eurycoma quassinoid 4; eurycomalactone; eurycomalactone,5,6-dehydro;
eurycomalactone,6 α -hydroxy; eurycomalactone,7 α -hydroxy; eurycomanol; eurycomanol-2-O- β -
D-glucoside; eurycomanone; eurycomanine,12,15-diacetyl-13 α -epoxy;eurycomanone,13,21-
dihydro; eurycomanone,12-acetyl-13,21-dihydro;eurycomanone,13 β ,21-dihydroxy; eurylactone;
eurylactone A; eurylactone B; eurylene; eurylene,14-deacetyl; hispidone; klaineanone,11-
dehydro;klaineanone,6 α -acetoxyl-14,15 β -dihydro;klaineanone,14,15 β -acetyl-14-hydroxy;

ฤทธิ์ต้านมาลาเรีย จากการสกัดด้วยแอลกอฮอล์ในปริมาณ 10 g/kg ฉีดเข้าผิวหนังและช่องท้อง ปรากฏพิษต่อหนูถีบจักร คือ เกิดอาการชักกระตุก หายใจถี่และหัวใจหยุดเต้นในท่าบับตัว ขนาดที่ใช้ทดลอง ในปริมาณ 1,786 เท่าของขนาดที่ใช้ในตำรับยา

ฤทธิ์ต้านการแพ้ จากการสกัดด้วยแอลกอฮอล์ 50% ของรากสด ในความเข้มข้น 0.01 g/cc ทดลอง ในลำไส้ของหนูตะเภาที่ตัดแยกจากลำตัวแล้ว พบว่าทำให้กล้ามเนื้อเรียบคลายตัวและสามารถต้านฤทธิ์ของ histamine ได้

ฤทธิ์ลดไข้ จากการสกัดด้วยแอลกอฮอล์ 50% ใช้สารสกัดผ่านสายยางเข้าช่องท้องกระต่ายที่กระตุ้น ด้วยยีสต์ให้เป็นไข้ พบว่าไม่มีผลลดไข้

ฤทธิ์ลดความดันเลือด จากการสกัดด้วยแอลกอฮอล์ 50% ของราก ฉีดเข้าหลอดเลือดของสุนัข พบว่าไม่มีผลลดความดันเลือด

ฤทธิ์ต้านมาลาเรีย จากการสกัดด้วยแอลกอฮอล์ 50% ของเปลือกรากแห้ง พบว่ามีฤทธิ์ยับยั้งการ เจริญเติบโตของเชื้อมาลาเรีย *Plasmodium falciparum* ได้ดีเช่นเดียวกับการสกัดด้วยน้ำ (วิทย เทียงบูรณ ธรรม,2539)

ชื่อ : หลงกาบ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Psychotria pubescens* Criab

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงได้ถึง 10 ม. ใบเดี่ยวออกเรียงสลับ แผ่นใบคล้ายรูปหอก ปลายเรียวแหลม โคนใบมน กว้าง 6-8 ซม. ยาว 15-20 ซม. ดอกช่อออกที่ปลายกิ่ง ดอกมีขนาดเล็กสีขาวปนเขียว

สรรพคุณ :

ใบ (สด) : แก้วร้อนเด็ก

วิธีใช้ : ผลสมกับสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กัน หรือใช้เดี่ยวก็ได้ตำใส่น้ำอบเด็ก

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : หวาย

ชื่อท้องถิ่นอื่น : หวายเล็ก (นครศรีธรรมราช)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Calamus javensis* Blume.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Palmae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

พืชพวกปาล์ม ขึ้นรวมกันเป็นกอ ใบ ประกอบรูปขนนก กว้าง 30-50 ซม. ยาว 100-150 ซม. ใบย่อย 12-15 เรียงสลับ แผ่นใบย่อยรูปหอก ยาว 20-30 ซม. กว้าง 5-10 ซม. ก้านใบและกาบใบมีหนามแหลม

สรรพคุณ :

เหง้า (สด) : แก้ชักในเด็ก

วิธีใช้ : เอาหัวมาแขวนข้อมือ คอ

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : หวายลิง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : หวายเย็บจาก, หวายลิง (ใต้) ; หวายลี (สงขลา)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Flagellaria indica* L.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Flagellariaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้เถา ยาวได้ถึง 20 ม. โคนต้นเนื้อแข็ง เหนือขึ้นไปเป็นเนื้ออ่อน ใบ เดี่ยว ออกเวียนสลับรูปใบหอก กว้าง 1-6 ซม. ยาว 5-30 ซม. ปลายใบเรียวแหลม ปลายสุดม้วนเป็นมือพันยาวตั้งแต่ 3-10 ซม. กาบใบยาว 2-6 ซม. มีเส้นตามยาว มีติ่ง 2 ตั้งอยู่ที่ปลาย ก้านใบสั้น หรือไม่มีดอก ออกเป็นช่อกระจายดอกย่อยไม่มีก้านดอก ออกเดี่ยวๆ หรือติดเป็นกระจุก มีใบประดับคล้ายเกล็ดล้อมอยู่ กลีบดอกมี 6 กลีบ เรียงเป็น 2 ชั้น สีขาวแกมเนื้อ เกสรตัวผู้มี 6 อัน ก้านเกสรไม่ติดกัน รังไข่แคบ ภายในมี 3 ช่อง มีไข่ช่องละ 1 เมล็ด เกสรตัวเมียปลายแยกเป็น 3 แฉก โผล่พ้นกลีบดอก ผลสีน้ำตาลคล้ายรูปกระสวย ขนาดเล็ก

สรรพคุณ :

ใบ (สด) : ช่วยเจริญอาหารในเด็ก

วิธีใช้ : ใ้ช่อดอ่อนตำผสมกะปิย่างให้เด็กกินก่อนนอน

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

ตาใบ (वानาตุ)

- สารสกัดด้วยน้ำ มีฤทธิ์ต้านการปฏิสนธิในผู้หญิงเมื่อให้ทางปาก
ราก(มาเลเซีย)

- น้ำรากต้ม มีฤทธิ์ต้านเชื้อไวรัส เมื่อให้ทางปากในคน

ชื่อ : หัวลิง

ชื่อท้องถิ่นอื่น : บูลิง, แพนน้ำ

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Hymenocardia punctata* Wall. ex Lindl.

ชื่อพ้อง : *H. wallichii* Tul.

ชื่อวงศ์ : Hymenocardiaceae

สรรพคุณ :

เนื้อไม้ : แก่ปูดเมื่อยตามร่างกาย แก่ปูดหลังปวดเอว ขับปัสสาวะ แก้กษัย

दानไม้ : แก้พิษทั้งปวง แก้ไข้เชิงงู

ไม้ระบุส่วนที่ใช้ : ราชอาณาจักรอินเดีย (นันทวัน บุญยะประกฤษ และอรนุช โชคชัยเจริญพร, 2542, เล่ม 3)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ : พบสารพวกแอลคาลอยด์

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : หางกวงผู้

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Gomphia serrata* (Gaertn) Kanis.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Ochnaceae

ลักษณะทั่วไป :

ต้น : ไม้ยืนต้นสูงได้ถึง 25 เมตร

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่ กว้าง 2-6 ซม. ยาว 6-20 ซม.

ดอก ดอกช่อออกที่ปลายกิ่งหรือซอกใบ กลีบดอกสีเหลือง

ผล ผลสดรูปไข่กลม เมื่อสุกมีสีม่วงหรือดำ

สรรพคุณ :

ลำต้น : รักษาตกขาว

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : หูหมี

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Thottea tomentosa* (Blume) Ding Hou

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Aristolochiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงประมาณ 30 ซม. มีขนละเอียดทุกส่วนของต้น ใบเดี่ยว เรียงสลับ

รูปวงรี รูปขอบขนาน รูปไข่หรือรูปไข่กว้าง กว้าง 7-11 ซม. ยาว 9-14 ซม. ดอกช่อ ออกที่กิ่งก้านบริเวณโคนต้น กลีบรวมเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ด้านในสีน้ำตาลแกมม่วง ด้านนอกสีน้ำตาลแกมเหลือง ผลแห้งแตกได้ รูปรีวงรี ยาวบิดเป็นเกลียวสีน้ำตาล

สรรพคุณ :

ใบ (สด) : รักษาโรคผิวหนังสุนัข

วิธีใช้ : ใช้ประมาณ 1 กำมือ ตำคั้นน้ำทาบริเวณที่เป็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : เหงือกปลาหมอ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : จะเกร็ง , ฮีเกร็ง (ทั่วไป) ; แก้มหมอ (กระบี่)

ชื่อสามัญ : Sea holly

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Acanthus ebracteatus* Vahl., *A. ilicifolius* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Acanthaceae

สรรพคุณ :

ลำต้น : แก้มผื่นคัน

ใบ : แก้ไข้ ลมพิษผื่น แก้มผื่น ราก แผลถูกกัด พอกฝี และแผลอักเสบ

เมล็ด : เข้าตำรับยาขับเลือด แก้ผื่น

ราก : ต้มน้ำกินแก้โรคงูสวัด

(วิทย์ เที่ยงบูรณธรรม, 2539)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : -

สารเคมีที่พบ :

แยกสาร 2-benzoxazolinone ได้จากส่วนใบ (Murty MS, et al., 1984)

แยกสาร octacosyl alcohol(octacosanol), stigmasterol, 2-benzoxazolinone(benzoxazolinone-2-one) และ stigmasteryl- β -D-glucopyranoside(stigmasterol glucoside) ได้จากรากของเหิงือกปลาหมอ (Kokpol U, et al.,1986)

สาร 2-benzoxazolinone ซึ่งแยกได้จากใบ พบว่า มีฤทธิ์ leishmanicidal ชัดเจนเมื่อทดสอบใน *in vitro* (Kapil A, et al., 1994)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : เห็ดหลินจือ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : เห็ดหมื่นปี, เห็ดอมตะ, เห็ดจวงกู

ชื่อสามัญ : Holy mushroom, Lacquered mushroom

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Ganoderma lucidum*

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Polyporaceae

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

β -D-glucan, ganoderic acid, adenosine, ganodosterone, Ling-Zhi 8 (วันดี กฤษณพันธ์,2539) ganodermanondiol, ganodermanontriol (Fujita,et al.,1986) ganodermenonol, ganodermediol และ ganodermatrionol (Arisawa, et al., 1986)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

จากการทดลองในหนูโดยการฉีดสารสกัดเข้าท้อง พบว่า สามารถยับยั้งเนื้องอกได้ แต่เมื่อให้โดยการป้อนเข้าทางปาก พบว่าไม่ได้ผล พบฤทธิ์ลดโคเลสเตอรอลรวมในพลาสมา แต่ระดับtriglyceride และ phospholipid ไม่แตกต่างกันกับหนูปกติที่เลี้ยงด้วยอาหารปกติ ganoderic acid ยับยั้งการสังเคราะห์โคเลสเตอรอลได้ด้วย สารสกัดน้ำและแอลกอฮอล์ระดับน้ำตาลในเลือดของหนูถีบจักรปกติและหนูที่ทำให้เกิดเบาหวานด้วย alloxan สารที่ออกฤทธิ์คือ ganoderan A, B, C ซึ่งเป็นสารประกอบจำพวก glycans สารสกัดแอลกอฮอล์เพิ่มเลือดไปเลี้ยงหัวใจโดยขยายหลอดเลือดในหนูถีบจักร มีรายงานว่าสารสกัดไกลโคโพลีแซคคาไรด์และไกลโคโปรตีนบางชนิดมีฤทธิ์ช่วยให้ร่างกายมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านพิษที่เกิดจากการฉายรังสีแต่ต้องรอผลการศึกษาวิจัยในคนเพิ่มเติม

สารสกัดน้ำยับยั้งการเกาะกลุ่มของเกล็ดเลือด สารสกัดแอลกอฮอล์ป้องกันพิษ CCl_4 ต่อตับหนูถีบจักร สารสกัดน้ำและแอลกอฮอล์ทำให้อัตราการเต้นของหัวใจช้าลงแต่แรงขึ้น

จากการวิจัยพบว่า ganoderic acid ยับยั้งการหลั่งฮิสตามีนจาก mast cell ได้ LZ-8 มีฤทธิ์ป้องกันการแพ้ที่รุนแรง การวิจัยในหนูขาวพบว่าสาร ganoderic acid F มีฤทธิ์ลดความดันโลหิต โดยเชื่อว่าไปยับยั้งการทำงานของ ACE การวิจัยทางคลินิกพบว่าเมื่อให้ผู้ป่วยรับประทานยาเม็ดสารสกัดวันละ 240 mg เป็นเวลา 6 เดือน พบว่ามีผลลดความดันโลหิตในผู้ป่วยที่มีความดันโลหิตสูงแต่ไม่มีผลในกลุ่มผู้ป่วยที่มีความดันปกติหรือความดันโลหิตสูงเล็กน้อย นอกจากนี้ยังลดความดันในผู้ป่วยที่มีไขมันในเลือดสูงและเกิดการอุดตันของหลอดเลือดและลดความเหนียวของโลหิตลงได้ (วันดี กฤษณพันธ์, 2539)

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : Lingzhi พบว่า สามารถเพิ่มปริมาณ cortisol ในพลาสมา และต้าน ventricular arrhythmia induced by barium chloride (Peng and Wang, 1986)

Morigiwa และคณะ รายงานว่า สารสกัดเมทานอล 70% ลดความดันโลหิตในหนูขาว เข้าใจว่ากลไกการออกฤทธิ์เช่นเดียวกับยา captopril และ enalapril

การศึกษาด้านพิษวิทยาในหนูถีบจักรพบว่า สารสกัดด้วยน้ำและสารสกัดที่เป็นโพลีแซคคาไรด์ ค่อนข้างปลอดภัย ในขนาดที่ให้ปริมาณสูงครั้งเดียวไม่ทำให้หนูตาย สารสกัดด้วยน้ำขนาด 5 g/kg นาน 30 วัน ไม่พบความผิดปกติใดๆ (รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล, 2536)

ชื่อ : แห้วหนู

ชื่อท้องถิ่นอื่น : หญ้าขานหนู (เหนือ-แม่ฮ่องสอน)

ชื่อสามัญ : Nut grass

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Cyperus rotundus* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Cyperaceae

สรรพคุณ :

ลำต้นใต้ดิน (หัว) :

หัวสดประมาณ 15 g ทบให้แตก ต้มน้ำกิน แก้อาการปวดแน่นหน้าอก แก้ปวดท้องขับปัสสาวะ ขับเหงื่อ แก้ปวดประจำเดือน อาเจียน แก้อาการท้องร่วง บำรุงทารกในครรภ์ ขับลมในลำไส้ แก้อาการปวดท้องเนื่องจากท้องอืด หรือใช้หัวสดตำให้ละเอียด เป็นยาพอกฝีดูหนองและใช้แก้อาการคันเนื่องจากโรคผิวหนัง เป็นต้น หัวแห้งและขิง นำมาตำให้ละเอียดแล้วคั้นเอาน้ำมาผสมกับน้ำมันหรือน้ำต้ม กินวันละ 3 เวลา ก่อนอาหาร แก้อาการปวดท้องและขับลม (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

ราก : บำรุงธาตุ ขับปัสสาวะ ลดไข้และเป็นยาแก้ช้ำ

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

สารเคมีที่พบ :

หัว :

alkaloids; arachidic acid; Δ -cadinene; calamenene; carbohydrates; carnaubic acid; caryophyllene; cineole; 1,8-cineole; (+)-copadiene; α -copaene; p-coumaric acid; cyperene; cyperene-I; cyperene-II; cyperenone; cyperol; cyperolone; α -cyperone α (+)-cyperone; cyperotundone; cytochrome C oxidase; β -elemene; enzymes; (+)-epoxyguaiene; essential oil; 4 α -5 α -oso-eudesm-11-en- α -ol; fats and fatty acids; ferredoxin; ferulic acid; flavonoids; D-fructose; D-fucose; D-glucose; glycerol; β -guaiene; humulene; α -humulene; p-hydroxybenzoic acid; inorganic elements; isocyperol; kobusone; iso-kobusone; lauric acid; leucocyanidin; leucocyanidin glycosides; linoleic acid; linolenic acid; linolenic acid series a and b; myristic acid; oleanolic acid; oleanolic acid-3-O-neohesperidoside; oleic acid; palmitic acid; palmitoleic acid; pectins; phenols;

α -pinene; polyphenol; polyphenol oxidase; proteins; protocatechuic acid; resins; rotundenol; α -rotundol; β -rotundol; α -rotunnol; β -rotunnol; β -santalene; α -selinene; β -selinene; β -sitosterol; starch; stearic acid; sterols; sucrose; sugeonol; sugetriol; tannin; L-tyrosine oxidase; vanillic acid; vitamin C

ลำต้น : fructose; glucose; iron; phosphorus; sucrose

ใบ : chlorophyll A; chlorophyll B; luteolin

ดอก : luteolin

ทั้งต้น : cyperenone

ไม้ระบุส่วนที่ใช้ :

anthraquinones; D-arabinose; caffeic acid; camphene; (+)-copadiene; carbohydrates; carotene; cellobiose; chlorophyll A; chlorophyll B; 1,8-cineole; *p*-coumaric acid; *p*-cymene; cyperene; cyperene epoxide; 2-(+)-cyperone; α -cyperone; β -cyperone; cyperotundone; α -cypertone; essential oils; eugenol; ferulic acid; flavonoids; D-fucose; D-galactose; D-glucose; *p*-hydroxybenzoic acid; isokobusone; kobusone; limonene; D-mannose; 6-deoxy-2,3-di-O-methyl-D-galactose; mustakone; oxalic acid; 4- α -5- α -oxidoeudesm-11-en-3- α -ol; patchoulone; pigment; β -pinene; proteins; protocatechuic acid; D-ribose; salicylic acid; selinene; steroidal saponins and saponinins; sucrose; syringic acid; vanillic acid; vitamin C; D-xylose

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

สารสกัดของหัวขนาด 670.0 mg/kg ด้านอาการพิษต่อตับของ CCl₄ ในหนูถีบจักร นอกจากนี้แล้ว สารสกัด 50% เมทานอลและสารสกัดน้ำ ก็ให้ผลเช่นเดียวกัน สารสกัดจากหัวมีผลยับยั้งเชื้อ *Sclerotinia sclerotiorum*, *Phytophthora capsici* และ *Celletotrichum chardonianum* ได้ 100% และยับยั้งเชื้อ *Aspergillus niger* ได้ 44% โดยการทดลองวิธี agar plate method

สารสกัดแอลกอฮอล์ มีฤทธิ์ต้านเชื้อรา *Trichophyton rubrum*, *Epidermophyton floccosum* และ *Microsporum gypseum* ส่วนสารสกัดน้ำจากหัวไม่มีผลในการต้านเชื้อ *Candida albicans* สารสกัด 1% เมทานอลมีฤทธิ์ต้านเชื้อ *Staphylococcus aureus* เล็กน้อย และไม่มีผลต่อเชื้อ *Escherichia coli* สารสกัดน้ำไม่มีฤทธิ์ในการต้านเชื้อ *Shigella dysenteriae*, *Sh. flexneri*, *Sh. sonnei*, *Sh. boydii*, *S. aureus*, *B. subtilis*, *E. choli* และ *S. typhi* ส่วนสารสกัดเอทานอล มีฤทธิ์ต้านเชื้อ *S. aureus*, β -Streptococcus gr. A และ B. รวมทั้งเชื้อ *aeruginosa* แต่ไม่มีผลต่อเชื้อ *K. pneumoniae*, *Sh. dysenteriae*, *Sh. flexneri*, *Sh. sonnei* และ *Sh. boydii* แต่สารสกัดอีเทอร์ไม่มีผลต่อเชื้อ *Shigella* ทั้ง 4 species

การทดลองฤทธิ์ในการต้านมาลาเรียของสารสกัดเอทานอล ในผู้ป่วยพบว่าให้ผล 41.6% สารสกัด dichloromethane, petroleum ether และ methanol จากส่วนหัว มีฤทธิ์ต้านเชื้อ *P. falciparum* strain K1 โดยมีค่า IC₅₀ เท่ากับ 5-9 g/ml สำหรับสารสกัด dichloromethane และ 10-49 สำหรับสารสกัด petroleum ether หรือ methanol

สารสกัดเอทานอลที่ทำการสกัดเอาไขมันออกด้วย petroleum ether แล้ว พบว่า ไม่มีผลต่อการเจริญเติบโตของ sarcoma 80 (ASC) และ leuk-SN36 ในหนูถีบจักรที่ได้รับสารสกัดขนาด 500 mg/kg ฉีดเข้าทางช่องท้อง แต่สารสกัดนี้ให้ผลในการยับยั้งการเจริญเติบโตของ Ehrlich-ascites carcinoma ได้ถึง 31% ในขนาดที่ให้เดียวกันนี้ และมีค่า ED_{50} 32.0 μ g/ml ต่อ Hela cell (Farnsworth and Nuntavan Bunyapraphatsara, 1992)

สารสกัดหัวด้วยแอลกอฮอล์ทำให้ความดันโลหิตในสุนัขและแมวลดลง และการทดลองใช้ยาขง 1:10 ส่วนทำให้ความดันลดลงเช่นเดียวกัน ฉีดน้ำสกัดเข้าทางผิวหนังทำให้หัวใจบีบตัวและหยุดเต้น เมื่อให้ความเข้มข้นต่ำลงทำให้หัวใจบ กระต่ายและแมวบีบตัวแรงขึ้น แต่ความถี่ในการบีบตัวไม่เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังทำให้หลอดเลือดโคโลนาเรียขยายตัว เมื่อฉีดสารสกัดปิโตรเลียมอีเทอร์เข้าท้องหนูที่ใช้เพราะยีสต์ขนาด 5 mg/kg ให้ผลลดไข้และลดความเจ็บปวดแต่ให้สารสกัดน้ำร้อนและเอทานอล 95% ขนาด 12.7 g/kg โดยการกินหรือฉีด ไม่ลดความเจ็บปวด

การทดลองพบว่า สารสกัดเอทานอล 70% มีฤทธิ์ด้านการชัก สารสกัดเมทานอล สามารถลดระยะเวลาการนอนหลับที่เกิดจากยาบาร์บิทูเรตและให้ผลสงบระงับทั้งในหนูถีบจักรและหนูขาว

การทดลองทางพิษวิทยาพบว่า น้ำสกัดไม่มีพิษ สารสกัดเอทานอล 0.5 g/kg ที่เอาไขมันออกแล้วทำให้สัตว์ทดลองตายครั้งหนึ่ง (รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล, 2536)

ศึกษาฤทธิ์ด้านการเกาะตัวของเกล็ดเลือดโดยใช้ *Cyperus rotundus*, *Ligusticum chuanxiong* และ *Paeonia lactiflora* รวมกับ *Astragalus membranaceus* และ *Angelica sinensis* ในหนู พบว่า มีฤทธิ์ด้านการเกาะตัวของเกล็ดเลือดได้ (Xue JX, et al., 1994)

การศึกษาฤทธิ์ของสาร β -sitosterol ในแห้วหมู พบว่า มีฤทธิ์ด้านการชักเสบและลดไข้ในหนูได้ แต่ไม่มีฤทธิ์แก้ปวดในหนู (Gupta MB, et al., 1980)

ชื่อ : อ้อนก

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กะเจาเนก (ระนอง)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Alocasia longiloba* Miq.

ชื่อวงศ์ : Gesneriaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก ลำต้นสั้น มีหัวใต้ดิน ใบ เดี่ยว แทงออกจากหัวใต้ดิน รูปหัวใจคร โคนใบเว้าปลายใบแหลม ก้านใบยาวประมาณ 60 ซม. มีลายสีน้ำตาลแกมม่วง

สรรพคุณ :

รก (สด) : เข้ายารักษาโรคผิวหนัง

วิธีใช้ : ผสมสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กัน ต้มน้ำดื่ม ครั้งละ 1 แก้ว วันละ 2 ครั้ง เข้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : อ้อยดำ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : อ้อยแดง ,อ้อยชมพู ,กะทิง(กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน); อ่าโป(เขมร) ;กำเจ็ย ชูเจ็ย(จีน)

ชื่อสามัญ : Sugar Cane

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Saccharum officinarum* Linn.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Gramineae

สรรพคุณ :

ทั้งต้น : ใช้รักษาปัสสาวะพิการ รักษาขัดเบา รักษาอาการไข้รุ่ม รักษาโรคนี้่ว อาการไอ นอกจากนี้ยังใช้ผสมในตำรับยาร่วมกับสมุนไพรอื่นๆ เป็นยารักษาโรค ดังนี้ ทำให้เจริญอาหาร บำรุงเลือดกระดูกให้งาม บำรุงกำลัง บำรุงร่างกาย ช่วยให้มีบุตร รักษาอาการอ่อนเพลีย รักษาอาการผอมแห้งเหี่ยวหงายแรงมิได้ รักษาเลือดลม และรักษาได้สารพัดโรคต่างๆ

ราก : ใช้รักษาไข้ใหญ่แตกพิการ ทำให้วงเวียนหน้ามืด ตาลาย ทำให้เจ็บหลังเจ็บเอว ทำให้ขัดดอกเสียดสีข้าง ทำให้หนาวเรอ ทำให้ไอเสลดขึ้นคอ ท้องขึ้น ร้อนท้อง ทำให้ตกลูกตกลูกหนอง บำรุงกำลัง บำรุงโลหิตกระดูกให้งาม ช่วยให้มีบุตร รักษาอาการอ่อนเพลีย และรักษาเลือดลม

เปลือก : ใช้สำหรับภายนอกโดยการเผาเป็นเถ้าบดผงให้ละเอียด ใช้โรยหรือผสมทา รักษาโรคปากเป็นแผล เนื่องจากขาดธาตุอาหาร แผลบวมเป็นตุ่ม และแผลกดทับ

ต้น : ใช้รักษาอาการไข้ อาการคอแห้ง กระหายน้ำ ปัสสาวะขัด นำต้นอ้อยแล้วปอกเปลือกเคี้ยวเอาแต่น้ำกิน ถ้าเจ็บปากก็คั้นเอาแต่น้ำกิน หรือให้รักษาอาการโรคไตชนิด เป็นยาบำรุงหัวใจ รักษาอาการไข้ล้มประชวร รักษาไข้จับโน ช่วยทำให้ชุ่มชื้นในลำคอ ไนอก รักษาอาการเสมหะเหนียว นอกจากนี้ยังใช้ผสมกันร่วมกับสมุนไพรอื่นรักษาโรค ดังนี้ รักษาปัสสาวะวิปลาตเป็นสีเหลือง แดง รักษาไข้ผาระดู ใช้ตัวร้อน ดับพิษตานซาง ดับพิษเลือดระดู รักษาอาการขัดหนักขัดเบา มุตกิตมุตมาต รักษาอาการคลั่งเพื่อ รักษาอุจจาระเป็นเสมหะโลหิต รักษาอาการท้องเดิน ถ่ายท้อง ท้องขึ้น และรักษาระดูแห้ง

ข้อ : ตัดจากต้นให้สด ในข้อนั้นจะมีวิตามินบีหกมากที่ข้ออ่อน และวิตามินซีด้วย

น้ำอ้อย : จะมีรสหวานชุ่ม ใช้รักษาอาการร้อน บำรุงกระเพาะ อาการคอแห้ง คลื่นไส้อาเจียน อาการเมาค้าง ขับปัสสาวะ อาการไอ อาการท้องผูก รักษาโรคนี้่ว บำรุงกำลัง ทำให้เจริญอาหาร เจริญธาตุนอกจากนี้ น้ำอ้อยยังผสมกับสมุนไพรอื่นรักษาโรคดังนี้ รักษาตามีตดาฟาง รักษากำเดา อาการอ่อนเพลีย ผายธาตุรักษาฝีดูดหนอง

ชานอ้อย : ใช้สำหรับภายนอก โดยการนำไปเผาให้เป็นเถ้าหรือบดเป็นผง ใช้โรยหรือผสมทา รักษาฝีอักเสบ และเป็นแผลได้ผิวหนังเรื้อรัง

ข้อห้ามใช้ : ถ้ากินอ้อยในปริมาณมากและบ่อยเกินไป จะทำให้มีเสมหะมาก

(วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2539)

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา :

1. ไม่มีฤทธิ์ในการทำให้เกิดมะเร็ง เมื่อฉีดสารสกัดด้วยน้ำเข้าใต้ผิวหนังหนู ไม่พบว่าหนูเป็นมะเร็ง
2. ความเป็นพิษต่อเซลล์ ใช้น้ำอ้อยกับเซลล์ Macrophage พบว่าเป็นพิษต่อเซลล์ที่ทดลอง
3. มีฤทธิ์ช่วยกระตุ้นการสร้างภูมิคุ้มกันต้านทาน เมื่อฉีดสารที่สกัดจากต้นแห้งด้วยน้ำเข้าทางช่องท้องหนูถีบจักร พบว่ามีผลทำให้น้ำหนักม้ามเพิ่มขึ้น และต่อต้านฤทธิ์กดการสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานของ prednisolone และ Cyclophosphamide ได้ ช่วยทำให้ยีสต์อายุสัตว์ที่ถูกรังสี ลดพิษต่อตับของ คาร์บอนเตตระคลอไรด์ นอกจากอ้อยซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่ให้น้ำตาลแล้ว ยังมีผลต่อการต้านมะเร็งได้ ทั้งยังกระตุ้นให้มีการสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานด้วย
4. มีฤทธิ์ต้านมะเร็ง น้ำที่คั้นสดจากต้นอ้อยจะมีฤทธิ์ยับยั้งมะเร็ง ส่วนสารที่สกัดได้จากชานอ้อยและน้ำอ้อยจะมีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญของเนื้องอก โดยมีผลต่อ Ehrlich carcimoma และ sarcoma 180 ในหนูถีบจักร (วิทยุ เทียงวิบุรณธรรม, 2539)

ชื่อ : อ้อหลบ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : -

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Aglaonema* sp.

ชื่อวงศ์ : Araceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุกลำต้นสั้น มีหัวใต้ดิน ใบ เดี่ยว แทงออกจากหัวใต้ดิน รูปใบหอก ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ยาวได้ถึง 60 ซม. ก้านใบยาว 15-60 ซม.

สรรพคุณ :

ลำต้น (สด) : แก้วดีสีดวงทวาร

วิธีใช้ : ผลผสมุนไพรอื่นอย่างละเท่าๆ กัน ต้มน้ำดื่ม ครั้งละ 1 แก้ว วันละ 2 ครั้ง เช้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : อุดพิษป่า

ชื่อท้องถิ่นอื่น : คุดดิน (นครศรีธรรมราช) ; บุกฤาษี (ตรัง)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Tacca palmata* Blume

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Taccaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน สูง 40-60 ซม. ใบเดี่ยว เรียงเป็นประจุกบริเวณผิวดิน รูปขอบขนานกว้างหรือรูปกลม กว้าง 6-15 ซม. ยาว 20-45 ซม. ใบแยกเป็นแฉก ดอก ช่อ ออกจากโคนก้านช่อดอกยาว กลีบรวมสีเขียวหรือม่วงเข้ม ใบประดับสีเขียวอ่อนหรือม่วงเข้ม ดอกแยกเพศ

สรรพคุณ :

เหง้า (สด) : เข้ายาแก้ริดสีดวงทวาร

วิธีใช้ : ผสมกับสมุนไพรรื่น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง : ไม่พบรายงาน

สารเคมีที่พบ : ไม่พบรายงาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา : ไม่พบรายงาน

ชื่อ : เอียนดอน

ชื่อท้องถิ่นอื่น : กรุงบาดาล (สุราษฎร์ธานี) ; คนาง, ฆะนาง, ตริงบาดาล (ปัตตานี) ; ตุงสอ, แฝพันชั้น (เหนือ) ; เพี้ยก (ใต้) ; หยิกบ่ตอง, หยิกไม้ถึง, เอียนดอน (อิสาน) ; โหลเผือก (ตรัง) ; ตูวเบาะมิง, ตูวอุมิง (มาเลย์-นราธิวาส)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : *Eurycoma longifolia* Jack

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Simaroubaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ไม้ยืนต้น สูง 4-6 เมตร ลำต้นตรง ไม้ค้อยแตกกิ่งก้าน ใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับออกเป็นประจุกบริเวณปลายกิ่ง ใบย่อยรูปไข่แกมวงรี กว้าง 1.5-3 ซม. ยาว 5-7 ซม. สีเขียวเข้มยอดและใบอ่อนมีขนสีน้ำตาลแดง ดอกช่อ ออกที่ซอกใบ ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกสีม่วงแดง ผลเป็นผลสดรูปยาวรี

สรรพคุณ :

ราก (แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง

ราก : แก้ไข้หามกไม้ ไข้อกตุ่ม

ลำต้น : ยาระบาย

วิธีใช้ : ผสมสมุนไพรรื่นอย่างละเท่าๆ กัน แห่แห้งต้ม ครั้งละ ครั้งแก้ว วันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร เข้า-เย็น

การศึกษาวิจัย ตำราที่เกี่ยวข้อง :

ราก (มาเลเซีย)

- สารสกัดด้วยเมธานอล, คลอโรฟอร์ม, เบนซีน, น้ำ และส่วน Chromatographic มีฤทธิ์ต้านเชื้อมาลาเรีย *Plasmodium falciparum* (KL) ในอาหารเลี้ยงเชื้อ (Mahyar UW, et al., 1991)

รากแห้ง (อินโดนีเซีย)

- สารสกัด มีฤทธิ์ต้านเชื้อมาลาเรีย *Plasmodium falciparum* D-6 มีค่า LD50 47.7 ng/mL แสดงความเป็นพิษต่อเซลล์เม็ดเลือดขาว P388, เซลล์มะเร็ง CA-9KB, เซลล์เนื้องอกที่มีเส้นใย,

เซลล์มะเร็งปอด, เซลล์มะเร็งเต้านม, เซลล์มะเร็งลำไส้ใหญ่ มีค่า LD50 1.3, 0.33, 3.5, 3.8, 2.5, 1.2 mcg/mL ตามลำดับ (Mahyar UW, et al., 1991)

- สารสกัดด้วย 95% เอทานอล มีฤทธิ์ต้านเนื้องอก Sarcoma 180 เมื่อให้ทางช่องท้องหนูขนาด 30 mg/Kg (Mahyar UW, et al., 1991)

(มาเลเซีย)

- สารสกัดส่วน chromatographic มีฤทธิ์ต้านมาลาเรีย *Plasmodium falciparum* (Chloroquine resistant) มีค่า LD 50 เป็น 5 mcg/mL (Chan KL, et al., 1986)
- สารสกัดด้วยคลอโรฟอร์ม, เมทานอล, บิวทานอล, เพ็ต อีเธอร์ มีฤทธิ์กระตุ้นกำหนด เมื่อให้ทางกระเพาะอาหารหนูเพศผู้ ขนาด 0.5 g/Kg (Chan KL, et al., 1986)
- สารสกัด มีฤทธิ์ลดความดันโลหิตเมื่อให้ทางหลอดเลือดดำในหนูขนาด 0.05 mL และต้านเชื้อมาลาเรีย *Plasmodium falciparum* ST179, *Plasmodium falciparum* ST148, *Plasmodium falciparum* ST168, *Plasmodium falciparum*, ST85, *Plasmodium falciparum* ST197, *Plasmodium falciparum* ST9, *Plasmodium falciparum* Gombak C, *Plasmodium falciparum* Gombak A และ *Plasmodium falciparum* ST12 LD50 เป็น 1.231, 1.591, 2.146, 2.389, 2.420, 2.483, 3.818, 3.532 และ 4.899 micromols ตามลำดับ (Mahyar UW, et al., 1991)

(ประเทศไทย)

- สารสกัดด้วยเอทานอล-น้ำ (1:1) มีฤทธิ์ต้านฮีสตามีนอย่างอ่อน เมื่อทดสอบโดยลำไส้ส่วน ileum ของหนูในขนาด 0.01 g/mL (Avirutnant W and Pongpan A , 1983)

เนื้อไม้แห้ง (อินโดนีเซีย)

- สารสกัดจากเนื้อไม้แห้ง แสดงความเป็นพิษต่อเซลล์เม็ดเลือดขาว P388, Hamsterchinese-V79 และเซลล์มะเร็ง CA-9KB ขนาดที่ทำให้เซลล์ตายครั้งหนึ่งคือ 0.25, 2.4 และ 5.3 mcg/mL (Mahyar UW, et al., 1991)

สารเคมีที่พบ :

เปลือก : Quinoid ; 2-6-Dimethoxy-1-4-benzoquinone (Le - Van - Thoi and Nguyen - Ngoc - Suong, 1970)

Indole alkaloid ; Canthin-6-one (Mitsunaga K, et al., 1994), 5-9-Dimethoxy-Canthin-6-one (Mitsunaga K, et al., 1994), 9-10-Dimethoxy-Canthin-6-one, 1-Methoxy-methyl-betacarboline, 1-Propionic acid-betacarboline

เนื้อไม้ : Lignin ; 2-2'-Dimethyl-4-(-3hydroxy-1-propenyl)-4'-(1-2-3-trihydroxy-propyl)-biphenyl ether (Morita H, et al., 1992), Iso-2-2'-dimethyl-4-(-3hydroxy-1-propenyl)-4'-(1-2-3-trihydroxy-propyl)-biphenyl ether (Morita H, et al., 1992), 2-Hydroxy-2'-3-6'-trimethoxy-4'-(2-3-epoxy-1-hydroxy propyl) trihydroxy-propyl)-5-(3-hydroxy-1-propenyl)-biphenyl (Morita H, et al., 1992), 2-hydroxy-2'-3-dimethoxy-4'-(2-3-epoxy-1-hydroxy-propyl)-5-(3-hydroxy-1-propenyl)-biphenyl (Morita H, et al., 1992)

Triterpene ; Bourjotinolone A (Itokawa H , et al., 1992), Eurycoma quassinoid (Chan KL, et al., 1992) 4, 5-6-Dehydroeurycomalactone (Chan KL, et al., 1992), 6-Alpha-hydroxy-eurycomalactone (Chan KL, et al., 1992), Eurylactone A (Itokawa H , et al., 1992), Eurylactone B (Itokawa H , et al., 1992), Hispidone (Morita H, et al., 1990), 11-dehydro-klaineaneone (Morita H, et al., 1990),

Indole alkaloid ; 9-Methoxy-3-methyl-canthin-5-6-dione (Morita H, et al., 1990), 11-Hydroxy-canthin-6-one, 11-Hydroxy-10-methoxy-canthin-6-one (Morita H, et al., 1990), 3-N-oxide-9-methoxy-canthin-6-one (Morita H, et al., 1990),

ราก : Steroid ; Campesterol, Stigmasterol (Oei – koch A and Kraus L, 1978)

Indole alkaloid ; 10-hydroxy-canthin-6-one (Chan KL, et al., 1986), 9—hydroxy-canthin-6-one (Chan KL, et al., 1986), N-oxide-9-hydroxy-canthin-6-one (Chan KL, et al., 1986), 9-methoxy-canthin-6-one, 1-Propionic acid-7-methoxy-betacarboline (Oei – koch A and Kraus L, 1978)

Triterpene ; Eurycomalactone, Eurycomanol, Eurycomanol-2-O-beta-D-glucoside, 13-Beta-18-dihydro-Eurycomanol, Eurycomanol-2-O-beta-D-glucopyranoside, Eurycomanone, 13-Beta-21-dihydroxy-eurycomanone (Chan KL, et al., 1991), 14-15-Beta-dihydroxy-klaineaneone (Darise M, et al., 1982)

ทั้งต้น :

Triterpene ; Eurycoma quassinoid 3 (Chan KL, et al., 1991), Eurycoma quassinoid 2 (Chan KL, et al., 1991), Eurylactone (Chan KL, et al., 1991)

ใบ :

Triterpene ; 7-Alpha-hydroxy-eurycomalactone, 12-15-Diacetyl-13-alpha(21)-epoxy-eurycomanone, 13-Alpha(21)-epoxy-eurycomanone, 15-Acetyl-13-alpha(-21-epoxy)-eurycomanone, 6-Alpha-acetoxy-14-15-beta-dihydro-klaineaneone (Darise M, et al., 1982)

ชื่อ : ฮุนไฮ

ชื่อท้องถิ่นอื่น : หุ่นไห่ (กลาง); ไทรทอง (กลาง)

ชื่อสามัญ : -

ชื่อพฤกษศาสตร์ : Erythroxylum cuneatum Kurz.

ชื่อพ้อง : -

ชื่อวงศ์ : Erythroxylaceae

ลักษณะทั่วไป :

ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก พบตามป่าเต็งรังทั่วไป

ใบ : มีลักษณะเรียวยาวแหลมเล็กน้อย เป็นลักษณะ oblanceolate ใบเป็นมัน

ด้านบน : ท้องใบสีขาว ใบอ่อนสีเขียวอ่อน

พืชสมุนไพรที่ไม่สามารถจำแนกหาชื่อวิทยาศาสตร์ได้

พืชสมุนไพรที่ไม่สามารถตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ได้มีจำนวน 28 ชนิดดังนี้

ลำดับที่	ชื่อพืช	ลำดับที่	ชื่อพืช	ลำดับที่	ชื่อพืช
1.	กกแก้มอัน	11.	ตีนเบ็ดน้อย	20.	สบือแร่้ง
2.	กกขาว	12.	บงม้ง	21.	หญ้าหัวชุก
3.	กกฝ้ายน้ำ	13.	ประดงขาว	22.	หญ้ามาดพระอินทร์
4.	กระจายแดง	14.	ปอลมโปม	23.	หม้อใหญ่
5.	กาฝากมะยม	15.	พญาดอนพิษ	24.	หมุ่นขึ้น
6.	ซีโคลอู่น้ำ	16.	พญาไฟ	25.	หัวกระรอก
7.	เครือจู้จี้	17.	เครือลิ้นแฮด	26.	เห็ดตอแดง
8.	เครือชูด	18.	ว่านงู	27.	แฮนจาง
9.	เครือบุงกระต่าย	19.	สตัน	28.	แฮนนำทาน
10.	ตันโคน				

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย

การสำรวจและรวบรวมพืชสมุนไพรของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นการศึกษาการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคของหมอยาพื้นบ้าน และการสำรวจลักษณะพรรณไม้ที่มีในป่าในเขตจังหวัดอุบลราชธานี โดยการสัมภาษณ์หมอยาพื้นบ้านจำนวน 42 คน (รายชื่อหมอยาพื้นบ้านที่ให้ข้อมูลแสดงไว้ใน ภาคผนวก ก) ร่วมกับการออกเดินป่าเพื่อเก็บพืชสมุนไพรที่หมอยาพื้นบ้านใช้ในการรักษาโรค พืชสมุนไพรที่เก็บได้ทั้งหมดมี 221 ชนิด ถูกนำมาทำเป็นพรรณไม้แห้งและทำการตรวจสอบลักษณะทางอนุกรมวิธานโดยรูปวิธานเปรียบเทียบกับพรรณไม้แห้งที่หอพรรณไม้ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สามารถหาชื่อวิทยาศาสตร์ของพรรณไม้และหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลต่างๆได้ 193 ชนิดคิดเป็น 87.27 เปอร์เซ็นต์ ส่วนพืชสมุนไพรอีก 28 ชนิดไม่สามารถจำแนกเพื่อหาชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชสมุนไพรได้เนื่องจากไม่สามารถเก็บพันธุ์ไม้แห้งได้ครบทั้งส่วน ดอก ผล และ ใบ และลักษณะของพืชสมุนไพรที่ไม่สามารถจำแนกเพื่อหาชื่อวิทยาศาสตร์ได้โดยส่วนใหญ่จะเป็น กาฝาก ว่าน เกาวัลย์ สาหร่าย และ เห็ดรา ซึ่งการติดของดอก และผล จะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางธรรมชาติเช่น สภาพความชื้นและความแห้งแล้ง สภาพของความอุดมสมบูรณ์ของดิน มากกว่าการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล

ในการสำรวจพืชสมุนไพร และเก็บตัวอย่างพรรณไม้แห้งของพืชสมุนไพรได้ทั้งหมด 193 ชนิด ดังที่แสดงอยู่ในตารางที่ 2 จำแนกเป็นพืชใบเลี้ยงคู่ 167 ชนิด พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 22 ชนิด เห็ด-รา 2 ชนิด เป็นพืชที่จัดอยู่ใน 88 วงศ์ วงศ์พืชสมุนไพรที่มีมากที่สุดสามอันดับแรกคือ Euphorbiaceae มี 18 ชนิด รองลงมาคือ Rubiaceae มีทั้งหมด 14 ชนิด Leguminosae 11 ชนิด Minispermaceae Zingiberaceae และ Moraceae มีวงศ์ละ 7 ชนิด (ตารางที่ 1)

พืชสมุนไพรที่สำรวจได้มีประโยชน์ในการรักษาโรคหรือบรรเทาอาการต่างๆ ชนิดอาการโรค 45 โดยอาการโรคที่มีพืชใช้รักษาโรคมากที่สุด 10 อาการแรกคือ แก้ไข้ บำรุงโลหิต ขับปัสสาวะ แก้ซางในเด็ก ขับพยาธิ รักษาโรคกามโรคและหนองใน ช่วยระบาย แก้ปวดเมื่อย(แก้ประดง) รักษาโรคผิวหนัง แก้พิษงู เมื่อจำแนกอาการต่างๆทั้งหมด เป็นอาการโรคกลุ่มใหญ่ ๆ จะได้กลุ่มอาการโรคที่ใช้พืชสมุนไพรในการรักษามากที่สุด 3 อันดับแรกคือ อาการไข้ โรคระบบทางเดินอาหาร และ โรคระบบทางเดินปัสสาวะและระบบสืบพันธุ์ (ตารางที่ 3)

เมื่อนำข้อมูลในส่วนของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หมอยาพื้นบ้านถึงสรรพคุณของพืชสมุนไพร วิธีการใช้ และส่วนของพืชสมุนไพร เปรียบเทียบกับการศึกษาวิจัยพบว่าพืชสมุนไพรจำนวน 84 ชนิดเท่านั้นที่มีการนำไปทดสอบฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา พบว่าฤทธิ์ส่วนใหญ่ที่มีการศึกษาคือ ฤทธิ์ที่มีการศึกษาคือ ฤทธิ์ด้านจุลชีพ ผลต่อความดันโลหิต ลดน้ำตาลในเลือดต้านมาลาเรีย ต้านเนื้องอกและมะเร็ง ด้านการอักเสบและบวม ลดไขมันในเลือด ผลต่อกล้ามเนื้อเรียบ และพบว่าส่วนน้อยที่มีการศึกษาถึงฤทธิ์การขับปัสสาวะของมีผลต่อระบบประสาทส่วนกลาง ลดไข้แก้ปวด ด้านพิษต่อตับ ร่าเมลงและพยาธิ ยับยั้งเอนไซม์ reverse transcriptase ด้านอนุมูลอิสระ กระตุ้นภูมิคุ้มกัน ยับยั้งการปฏิสนธิ ผลต่อการแข็งตัวของเลือด ลดอัตราการเต้นของหัวใจ ตกตะกอนเม็ดเลือดแดง ขับลม

เป็นยาระบายและยาชาเฉพาะที่ (ตารางที่ 4) อีกทั้งพบว่ามีพืชสมุนไพรอีกจำนวน 109 ชนิดยังไม่ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับฤทธิ์ในการรักษาและยังขาดข้อมูลทางวิทยาศาสตร์

จะเห็นได้ว่ามีพืชสมุนไพรไทยที่มีการใช้รักษาจริงจากหมอยาพื้นบ้านอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่ถูกนำไปวิจัยและทดสอบฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา อาจกล่าวได้ว่าเป็นความได้เปรียบจากความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณพืชเนื่องจากที่ตั้งของประเทศและภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สั่งสมจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้พืชสมุนไพรไทยมีศักยภาพที่โดดเด่นและเป็นแหล่งที่สำคัญของการพัฒนายาของประเทศ ประกอบกับในปัจจุบันยาแผนปัจจุบันไม่สามารถตอบสนองหรือมีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการรักษาโรคบางชนิด เช่น โรคมะเร็ง และ โรคเอดส์ ทำให้สมุนไพรเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการรักษาโรคของคนในสังคมปัจจุบัน การใช้สมุนไพรในการรักษาโรคของหมอยาพื้นบ้านที่สืบทอดความรู้กันมาเป็นเวลายาวนานเป็นสิ่งที่ยังคงยืนยันประสิทธิผลของในการรักษาโรคของสมุนไพร รวมทั้งการหายจากอาการป่วยไข้ของผู้ที่ทำมาทำการรักษา ความเชื่อมโยงของการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคของหมอยาพื้นบ้านอีสานกับตำราทางการแพทย์แผนไทย น่าจะเป็นสิ่งยืนยันความน่าเชื่อถือของสมุนไพรในการรักษาโรคได้ระดับหนึ่ง

ตารางที่ 1 จำนวนพืชสมุนไพรที่สำรวจได้ทั้งหมด

รายการ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
พืชสมุนไพรที่สำรวจทั้งหมด	221	100
พืชสมุนไพรที่สามารถตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ได้	193	87.27
พืชสมุนไพรที่ไม่สามารถตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ได้	28	12.73
พืชสมุนไพรที่มีการทดสอบฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา	84	38.01
พืชสมุนไพรที่ยังไม่มีการทดสอบฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา	109	61.99

ตารางที่ 2 จำนวนพืชสมุนไพรที่สำรวจพบแยกตามวงศ์

ชื่อวงศ์	จำนวนพืช (ชนิด)
Euphorbiaceae	18
Rubiaceae	14
Leguminosae	11
Minispermaceae, Moraceae, Zingiberaceae,	7
Apocynaceae, Graminae	6
Anonaceae	5
Acanthaceae, Palmae, Rutaceae, Solanaceae, Lauraceae	4
Compositae, Orchidaceae, Fabaceae(Mimosaceae)	3
Capparidaceae, Celatraceae, Cyperaceae, Combretaceae, Liliaceae, Malvaceae, Meliaceae, Myrtaceae, Oleaceae, Plamae, Piperaceae, Rhamnaceae, Scrophuliaceae, Taccanaceae, Theaceae, Verbenaceae	2
Anacardiaceae, Ancistroaladaceae, Apotasiaceae, Araceae, Araliaceae, Aristolochiaceae, Asclepiaceae, Asteraceae, Caricaceae, Convolvulaceae, Caranaraceae, Cucurbitaceae, Dilleniaceae, Dioscoreaceae, Dipterocapaceae, Dracaenaceae, Erytroxylaceae, Flagellariaceae, Gesnexiaceae, Gnetaceae, Hymencadiaceae, Icacinaceae, Iridaceae, Labiatae, Leeaceae, Loganaceae, Magnoliaceae, Malastaceae, Marantaceae, Mavalliaceae, Moringaceae, Musaceae, Myrinaceae, Myristicaceae, Ochanaceae, Oenoplia, Pedanaceae, Phormiaceae, Pandanaceae, Pittosporaceae, Plumbaginaceae, Polypordiaceae, Polyporaceae, Potaliaceae, Punicaceae, Rhizophoraceae, Rosaceae, Sapindaceae, Simaraobaceae, Smilacaceae, Sterculiaceae, Strychnonaceae, Theaceae, Thunbergiaceae, Vitaceae	1

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
1	กกสังกา	หญ้าตีนกา	-	<i>Cyperus diffusus</i> Valh.	Cyperaceae	รากแห้ง : บำรุงเลือด	
2	กระตอม	-	-	<i>Gymnopetalum cochinchinensis</i> Kurz.	Cucurbitaceae	ราก : แก้ไข้บำรุงธาตุ เถา : บำรุงน้ำดี ใบ : แก้ตาแดงตาเจ็บ เมล็ด-มีพิษ	ยับยั้งการจับตัวของเกร็ดเลือด
3	กระถินเทศ	ส้มป่อย	-	<i>Acacia farnesiana</i> Willd.	Leguminosae	-	-
4	กระแตไต่ไม้	-	-	<i>Drinaria quincifolia</i> (L.) J.Sm.	Polypodiaceae	เหง้าแห้ง : แก้ร้อนใน	-
5	กล้วย	-	-	<i>Musa sapientum</i>	Musaceae	ราก : แก้ขัดเบา	ลดคอเลสเตอรอล, ต้าน แบคทีเรีย
6	กะปูล	ต้อไข่	-	<i>Allophylus cobbe</i> (Linn.) Raeush.	Sapidaeae	ราก : ขับปัสสาวะ ใบ : แก้คัดจมูก	-
7	กะยอม	พะยอมตง	-	<i>Shorea roxburghii</i> G. Don	Dipterocarpaceae	ดอก : แก้ลม บำรุงหัวใจ	ต้านแบคทีเรีย
8	ก้างปลาแดง	ก้างปลา	Barinerin, Dene	<i>Securinega virosa</i> (Roxb.ex Willd) Baill.	Euphorbiaceae	ใบ : แก้ก้างปลาติดคอ กก: ขับพิษไข้ แก้ตานขมิ้น	คลายกล้ามเนื้อ ลดความดันโลหิต ต้านเชื้อจุลินทรีย์

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
9	ก้านตง	ผักหวานบ้าน	-	<i>Sauropus androgynus</i> (Linn) Merr.	Euphorbiaceae	ราก : แก้ไข้ ดอก : ขับโลหิต	ยับยั้ง enzyme reverse transcriptase
10	การบูร	อบเชยญวน	Camphor tree	<i>Cinnamomum camphora</i> (L) Presl.	Lauraceae	เปลือกและราก : แก้ปวด	ฆ่าเชื้อรา
11	กานพลัด	เคลา, สุ่มต้น		<i>Pittosporum ferrugineum</i> Ait.	Pittosporaceae	ใบเทศลาด : ใช้แก้ไข้เด็กตัวร้อน	-
12	กำแหงเพชรเจ็ด ชั้น	ม่วงย, เมื่อย	-	<i>Gnetum macrostachyum</i> Hook.f.	Gnetaceae	เถา(แห้ง) : เข้ายาบารุงกำลัง	-
13	กำสังคายนี		-	<i>Smilax blumi</i> A. DC.	Smilacaceae	ราก : เข้ายาบารุงกำลัง	-
14	กำสังหนุมน	กำสังหนุนหาร	-	<i>Dracaena conferta</i> Ridl.S	Dracaenaceae	ราก : เข้ายาบารุงกำลัง	-
15	เกล็ดปล้อง		-	<i>Freycinetia javanica</i> Blume.	Padanaceae	ต้น : เข้ายาบารุงเลือด	-
16	ขมุนป่า	หาดขมุน	-	<i>Artocarpus lakoocha</i> Roxb.	Moraceae	-	ลดความดัน ฆ่าเชื้อแบคทีเรียและไวรัส
17	ขมิ้นเครือ	กำแหงเจ็ดชั้น	-	<i>Aracgelisia flava</i> (Linn.) Merr.	Menispermaceae	ลำต้น : ขับปัสสาวะราก ต้มอยู่ไฟ ลำต้น : แก้ท้องอืด/จุกเสียด ขับนิ่ว ในกระเพาะปัสสาวะและนิ่วในไต	ต้านเชื้อจุลินทรีย์ ลดการเป็นพิษต่อตับ ลดความดันโลหิต

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
18	ขมิ้นชัน	-	Tumeric	<i>Curcuma longa</i> Linn.	Zingiberaceae	ราก : ขมิ้นชัน แก้อาการ เหงื่อ: รักษาอาการผื่นคัน แก้ท้อง ร่วง ขับลม	ต้านเชื้อจุลินทรีย์ รักษาแผลในกระเพาะอาหาร ลดการรวม กระดูกสันหลังที่ติดกัน
19	ขอมนางแดง	ขอมตัวงเดา, ตะก้อง ตากวาง, ตากวาง	-	<i>Salacia verrucosa</i> Wight.	Celastraceae	ลำต้น : บำรุงเลือด	-
20	ขันทอง	-	-	-	Pandanaceae	ราก : แก้ เป็นยาบำรุงกำลัง	-
21	ข้าวโพด	ข้าวแช่, ข้าวสาลี	Corn, Maize	<i>Zea mays</i> Linn.	Gramineae	ราก: ขับปัสสาวะ ลำต้น: ขับนิ่ว ใบ: ขับนิ่ว ดอกและเมล็ดและรัง: ขับปัสสาวะ ผล: รักษาโรคทางเดินปัสสาวะ	เหนียว นำการตกไข่ ทำให้กล้ามเนื้อตึงตัว คลายกล้ามเนื้อ

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
22	ขี้มันเครือ	กำแพงเจ็ดชั้น	-	<i>Fibraurea tinctoria</i> Lour.	Menispermaceae	เถา: บำรุงกำลัง ราก: ขับลมขับพิกฤษ์ ต้น: ขับเสมหะ เนื้อไม้: บำรุงโลหิต ดอก: รักษาบิด	ต้านเชื้อ <i>Mycobacterium</i>
23	ตีเห็น	คมขวาน ฝรั่งโคก, ขี้เห็น, บลู, ไซเนา	-	<i>Vitex glabrata</i> R.Br.	Verbenaceae	เปลือกต้น: แก้ท้องเสีย ขับพยาธิ ไล่เดือน ราก: ขับพยาธิไล่เดือน ผล: รักษาโรคเบาหวาน, แก้ ตานขโมย	-
24	เตี	กรักขี้, แกก้อง แกด, ไม้เหลือง, เหลือง, แหว แกแด	-	<i>Maclura cochinchinensis</i> (Lour.) Corner.	Moraceae	แก่น: รักษาอาการพุพอง ต้น: บำรุงโลหิต ดอก: ขับเสมหะ	ต้านมะเร็ง
25	เข็มขาว	เข็มดูดหมา, เข็ม พูดหมา, เข็มน้ำ	-	<i>Ixora affinis</i> Wall ex G. Don.	Rubiaceae	ราก(สด): แก้พิษงู	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
26	เจียงวู	มะลีย่าน, เจียงวูเล็ก, มะลิสไต้ไก่, แส่วตง	-	<i>Jasminum nervosum</i> Lour.	Oleaceae	ใบ : แก้พิษงู, รักษาโรคผิวหนัง ราก : ขับปัสสาวะ แก้ไข้ ลูก : ยาระบาย เมล็ด : แก้พิษสัตว์กัดต่อย	-
27	คนทีดิน	หนูท้องขาว	-	<i>Desmodium heterocarpon</i> (L.) DC., Var. <i>heterocarpon</i>	Leguminosae (Fabaceae)- Papilionoideae	ส่วนเหนือดิน : สดไข้	-
28	คลุ้ม	คลุ้ม	-	<i>Donax grandis</i> Ridl.	Marantaceae	เหง้าสด : แก้ร้อนใน	-
29	ค้อนตีหมา	กระม่า, ค้อนหมาขาว, คันทรง, ลิ่นกวาง	-	<i>Ancistrocladus tectorius</i> Merr.	Ancistrocladaceae	ใบ : แก้คัน ราก : แก้ริดสีดวง ต้น : รักษาอาการขึ้นต้น ใบและเมล็ดสกัด : รักษาอาการ บวมจากโรคไต	ด้านเชื่อมลาเรีย
30	คิงโคต้น	เทพาไร่, จวงหอม	-	<i>Litsea cubeba</i> Pers.	Lauraceae	แก่น : รักษาโรคมาลาเรีย	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
31	คิมโพนคุ่ม	โตไม้ผู้ล้ม	Elephant's Foot, Prickly Leaved	<i>Elephantopus scaber</i> Linn.	Asteraceae	ทั้งต้น : แก้เส้นเอ็น	-
32	เครือขุ่นแปร	เถาคัน, เถาคันขาว, เถาคันแดง	-	<i>Parthenocissus</i> sp.	Vitaceae	ทั้งต้น : รักษาเมะเร็งเต้านม	-
33	จอมปูน	ม. ยุก, นิกแดง	-	<i>Wrightia dubia</i> (Sims) Spreng. (<i>Wrightia cambodiensis</i> Pierre ex Pitard)	Apocynaceae	ใบเทศลาด(สด) : รักษาอาการร้อน ใน มีไข้	-
34	จันทน์หอม	จันทน์ จันทน์ขาว, จันทน์ พม่า, จันทน์ ชะมด	-	<i>Mansonia gagei</i> Drumm.	Sterculiaceae	ต้น: ขับลม เนื้อไม้และแก่น: แก้ลมวิงเวียน บำรุงหัวใจ ใบ: บำรุงประสาท ทั้งต้น: ขับลม	ยับยั้งการหดเกร็งของกล้ามเนื้อ เนื้อเยื่อที่ลำไส้ ลดอัตราการเต้นของหัวใจ

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
35	จางจืด	กำลังข้างเผือก เครือเขาเขียว, รางจืด	-	<i>Thunbergia laurifolia</i> L.	Thunbergiaceae	ใบ(สด):รักษาอาการร้อนใน ลดไข้ ในเด็ก	ต้านพิษ กันชัก
36	จำปีขาว	ป้ายหลานฮั่ว, แปะหลังย้วย	White champaka	<i>Michelia alba</i> DC.	Magnoliaceae	ใบ: ขับระดูขาว รมบับโ คอก: แก้ลมแก้ไข บำรุงหัวใจ	-
37	เจตมูลเพลิงแดง	ไฟใต้ดิน ,ศุขวู	Official leadwort, Rose coloured leadwort, Rosy leadwort	<i>Plumbago indica</i> Linn.	Plumbaginaceae	ราก : บำรุงธาตุ,เจริญอาหาร ต้น : ขับโลหิต เปลือก : ฆ่าแมงดาเรืองเข้าหู แก่น : แก้ไข้เรื้อนกวาง ชี้เรื้อนน้ำเต้า ใบและดอก : แก้พิษปิดต- ตมูฐาน ลูก : แก้โรคพยาธิผิวหนัง แก้ฝี	ต้านเชื้อจุลชีพ ยับยั้งเซลล์มะเร็ง ต้านมาลาเรีย
38	จึงดอกเดียว	-	-	<i>Goniothalamus kunstleri</i> King.	Annonaceae	ลำต้น(แห้ง) : ยาบ่ารุงกำลัง	-
39	ชาตินุ้ย	เข็มช้อ , เข็มทอง	-	<i>Ixora javanica</i> (Blume) DC. (<i>Ixora amoena</i> Wall.)	Rubiaceae	ราก(สด) : แก้พิษงู	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพจนานุกรมศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
40	ขายู้เคว้อ	-	-	<i>Capparis</i> sp.	Capparidaceae	เกาะ: รักษาเมะเร็งเต้านม ,คางคูน	-
41	ขายู้ตัน	พญาจอมปลวก, แสมชอ, จิงโจ้	-	<i>Capparis micracantha</i> Dc.	Capparidaceae	ลำต้น : รักษาเมะเร็งเต้านม ราก : แก้ไข้ , แก้ปวดเมื่อย	-
42	ขุมเห็ดรีควาย	ขุมเห็ดไทย, ขุมเห็ดควาย,	Foetid cassia	<i>Senna tora</i> (L.) Roxb. (<i>Cassia tora</i> Linn.)	Leguminosae (Fabaceae)- Caesalpinioideae	เมล็ด : ช่วยให้นอนหลับดี	ต้านเชื้อจุลินทรีย์ ต้านอนุมูลอิสระ ต้านการกลายพันธุ์
43	เซียด	-	-	<i>Cinnamomum</i> sp.	Lauraceae	ราก : ใช้เป็นยาบำรุงกำลัง	-
44	โหลเดนม	ทรายเด่น, สะบันงาป่า, พญารากดำ	-	<i>Polyalthia cerasoides</i> (Roxb.) Benth. ex Bedd.	Annonaceae	ราก : แก้พิษ	-
45	ดูกโก่ขาว	ตะโหล	-	<i>Prismatomeris tetrandra</i> (Roxb.) K. Schum. ssp <i>malayana</i> (Ridl.) J.T.	Rubiaceae	พื้งต้น(แห้ง) : รักษาอาการร้อนใน	-
46	ดูกโก่ดำ	จันทน์คันทนา พุดน้ำ	-	<i>Psychotria adenophylla</i> Wall.	Rubiaceae	พื้งต้น(แห้ง) : รักษาอาการร้อนใน	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
47	ตุ๊กไต (1)	หมากตุ๊กหิน, ขามดง	-	<i>Suregada multiflorum</i> Bail.	Euphorbiaceae	ลำต้น: แก้ท้องผูกและยาระบาย, รักษาโรคผิวหนังทวาร ราก: แก้ปวดท้องและท้องมีลม	-
48	ตุ๊กไต (2)	ชันทองพญาบาท กะตุ๊ก	-	<i>Gelonium multiflorum</i> A. Juss.	Euphorbiaceae	ราก: แก้ลม แก้ปวด เปลือก: แก้โรคผิวหนัง เนื้อไม้: แก้ไข้ แก้โรคผิวหนัง	ต้านไวรัส รักษาโรคมะเร็งในเม็ดเลือด เพิ่มความดันโลหิต
49	ตุ้ง	-	-	<i>Pterocarpus macrocarpus</i>	Leguminosae	ราก: แก้ไข้หนักไม้	-
50	เตี้ยเกียง	กูแซ, เตี้ยน้ำ, มะเตี้ยอุ้มพร	Country fig tree	<i>Ficus racemosa</i> Linn.	Moraceae	ราก : แก้ไข้ ต้นและเปลือก : แก้ท้องร่วง สมาน บาดแผล ผล: ขับลม ยาง: แก้สุ่วค-เริม	ลดน้ำตาล ต้านเชื้อบิดมีตัว ลดความดันโลหิต ต้านเชื้อจุลชีพ
51	เตี้ยบิต	เตี้ยเครือ, เตี้ยดิน โมกเครือ	-	<i>Aganosma marginata</i> (Roxb.) G. Don	Apocynaceae	ใบ(สด) : รักษาอาการท้องร่วง	-
52	แดง	กำร้อม, ควาย ไคว	-	<i>Xylia xylocarpa</i>	Fabaceae หรือ Mimosaceae	เปลือก : แก้ท้องร่วง แก่น : บำรุงโลหิต แก้ท้องร่วง ดอก : แก้ไข้ บำรุงหัวใจ	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
53	ต้นแค้	มะค่าแต้	Sepelir	<i>Sindora siamensis</i> Teijsm Ex Miq.	Leguminosae	ทั้งต้น(ส่วนทั้ง 5) : รักษาวัณโรค	-
54	ต๋องแ่ง	นมน้อย, น้ำต๋องแ่ง	-	<i>Polyalthia evecta</i> (Pierre) Finet & Gagnep	Annonaceae	ราก : ต้มอยู่ไฟ รักษาบาดแผลห่อน ขันน้าม	-
55	ต๋อมต๋อก	ต๋อมต๋อก, นาทอมต๋อก	Poisonous cape gooseberry, Winter cherry	<i>Physalis angulata</i> L.	Solanaceae	ใบสด : แก้คัน	ต้านไวรัส ยับยั้งเอนไซม์ proteasa, reversetranscriptase
56	ตั่งตุ่น	ชะจุด, จุด	-	<i>Alyxia reinwardtii</i> Bl, var lucida Markgr.	Apocynaceae	เนื้อไม้ : บำรุงหัวใจ รักษาสมและ ขับลม เปลือกชั้นใน: บำรุงกำลัง ใบและดอกและผลและราก : รักษาอาการไข้	ต้านเชื้อมาลาเรีย

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
57	ตาไก่	กำแพงเจ็ดตัว, หูลุมบก	-	<i>Salacia chinensis</i> Linn.	Celastraceae	ลำต้น: ขับนิ่วในไต ขับปัสสาวะ ยา ระบาย รากและลำต้นและใบ: รักษาเบา หวาน แก้ไข้	-
58	ตานย่าน	งูกำมัลลิ่ง, สังแดง	-	<i>Psychotria serpens</i> L.	Rubiaceae	ทั้งต้นสด: แก้ตาชนิมย ตานชางใน เด็ก	-
59	ตาลโตนด	ตะนอด ตาลโตนด	Sugar palm, African fan palm	<i>Borassus flabellifer</i> Linn.	Palmae	วงตาล: เครื่องดื่ม ขับพยาธิ เนื้อ: แต่งสีอาหาร เมล็ด: อาหาร ราก: แก้ไข้ร้อน กระหายน้ำ ขับ ปัสสาวะ	ด้านเชื้อแบคทีเรีย
60	ตีนเป็ดขาว		-	<i>Alstonia rostrata</i> Fischer.	Apocynaceae	ใบและก้านใบ: แก้ปากเปื่อย บิด น้ำจากผล: บำรุงกำลัง	-
61	ตุ้มพระ	กรวย, กรวยน้ำ	-	<i>Horsfieldia irya</i> Warb	Myristicaceae	ราก: บำรุงกำลัง ผล: แก้หืด	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
62	ตุ้มตัง	พญายา, พุดโหระ	-	<i>Naringi crenulata</i> (Roxb.) Nicolson	Rutaceae	ใบและผล : รักษาโรคลมบ้าหมู ผลแห้ง : ยาบ่ารุง แก้ไข้ รักษา อาการท้องอืด เนื้อไม้และรากและใบ : แก้ไข้ เปลือก : แก้ไข้ ทำให้เจริญอาหาร	ด้านเชื้อจุลชีพ ลดน้ำตาลในเลือด กกระบบประสาทส่วนกลาง
63	เต่าร้าง	เขื่องหมู, เต่าร้างแดง	Fish Tail Palm, Wart Fish Palm	<i>Caryota mitis</i> Lour.	Palmae	ยอดอ่อนข้างใน (สด): ถ่ายพยาธิใน เด็ก	-
64	ถ่อมเลือด	-	-	<i>Stephania</i> sp.	Menispermaceae	เถา: แก้ตกเลือด	-
65	ทองพันชั่ง	พันชั่ง, ทองคันทันชั่ง, พญ่ามันไก่	-	<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz	Acanthaceae	ราก : รักษาโรคผิวหนัง กลากเกล็ด ต้น : รักษาความดันโลหิตสูง ใบ : ขับปัสสาวะ ทั้งต้น : รักษาเมะเร็งเต้านมหรือ มดลูก	ด้านเชื้อจุลชีพ เพิ่ม-ลดความดันโลหิต ยับยั้งเบาหวาน ขับลม เป็นยาระบาย ลดไข้

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
66	หุ้งฟ้า	กระทุ้งฟ้าให้, หุ้งฟ้าไก่	-	<i>Alstonia macrophylla</i> Wall.	Apocynaceae	ลำต้น และราก (แห้ง) : เป็นยอบำรุงกำลัง	ด้านเชื่อมมาลาเรีย
67	เพี้ยายม่อม	พญารากเดียว, ไม้เท้าฤาษี	One Root Plant	<i>Clerodendrum petasites</i> S. Moure.	Verbenaceae	ราก : แก้ไข้ แก้อาการปวดเมื่อย	-
68	นมเมีย	ลิ้นควาย	-	<i>Hoya diversifolia</i> Blume	Asclepiadaceae	ใบ : แก้บิดในท้อง	-
69	นมหว่า	กาสะท้อน มะกัลลาคาข้าง	-	<i>Archidendron clypearia</i> (Jack) I. Nielsen ssp. sessiliflora (Merr.) I. Nielsen	Leguminosae (Fabaceae)-Mimosoideae	เปลือก(สด) : ใช้ล้างแผล	-
70	น้อยหน่า	บักเขียน, ลานนัง	Sugar apple, Sweet sop, custard apple	<i>Annona squamosa</i> Linn.	Annonaceae	ผล : แก้พิษงู แก้ไข้ในคอ กลาก เกลื่อน เมล็ด : สำพยาธิตัวจิ๊ด ซ้ำ เทาและแก้บวม ราก: ยาระบาย ใบ : ขับพยาธิไส้สำเหา แก้หิด แก้กลากเกลื้อนและแก้ฟกบวม เปลือกต้น: ผ่าดสมาน	บรรเทาอาการอักเสบ ด้านเชื้อแบคทีเรีย เชื้อรา กระตุ้นการบีบตัวของมดลูก กดระบบประสาทส่วนกลาง

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
71	น้ำมันราชสีห์	ผักโขมแดง, หญ้าน้ำหมึก	-	<i>Euphorbia hirta</i> L.	Euphorbiaceae	ทั้งต้น(แห้ง) : แก้เชื้อราที่องคชาติ แก้ซางแดง-ซางขาว	ต้านการอักเสบ ต้านเชื้อแบคทีเรีย
72	นูดพระ	ขี้ดั่ง, หงอนไก่	-	<i>Flemingia macrophylla</i> (Willd.) Ktze. ex Prain.	Leguminosae (Fabaceae)- Papilionoideae	ใบ(สด) : รักษาแผลมีหนองในสัตว์	-
73	บอระเพ็ด	เครือเขาหยอ จุ่งจิ่ง เจตมูลหนาม	-	<i>Tinospora crispa</i> (L.) Miers ex Hook. f. et Thoms.	Menispermaceae	เถา-ราก : แก้ไข้ เจริญอาหาร ต้นและเถา : แก้ไข้ ใบ : พอกฝี แก้ฟกช้ำ ขับพยาธิ ดอก : ขับพยาธิ	ลดน้ำตาลในเลือด ลดการอักเสบ ลดไข้
74	บอระเพ็ดพุงช้าง	กึ่งกลางดง, โกฐหัวบัว	-	<i>Stephania pierreii</i> Diels	Menispermaceae	ทั้งต้นบนดิน (สด) : เป็นยาบำรุง กำลัง	ขับลม ขับเสมหะ เป็นยาบำรุงกำลัง
75	บึงบาย	กะตังใบ, คະนางใบ	-	<i>Leea indica</i> Merr.	Leeaceae	ใบ(สด) : แก้พิษงูทุกชนิด	ลดน้ำตาลในเลือด

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
76	ปด	เถากระปโตใบ เลื่อม, บอระคน, รสสุคนธ์	-	<i>Tetracera loureiri</i> Pierre (Finet & Gagnep.) Craib	Dilleniaceae	ทั้งต้น(สด) : ขับนิ่ว	-
77	ปอจ	ปอจ, ปอสามเต้า, เป็ด	-	<i>Hibiscus macrophyllus</i> Roxb.	Malvaceae	ราก(สด) : แก้พิษงูที่ฟกบวม	-
78	ปากกาเล็ก	จิงจ้อ, ขูปากกา	-	<i>Thunbergia fragrans</i> Roxb. Var. <i>vestita</i> Nees	Acanthaceae	ใบ(สด) : แก้ร้อน ลดไข้ในเด็ก	-
79	เปล้าซ่า	-	-	<i>Croton</i> sp.	Euphorbiaceae	ลำต้น(แห้ง) : เข้ายาบ่างูเสียด	-
80	ฝักหวาน	ฝักหวานช้าง	-	<i>Claoxylon longifolium</i> (Blume) Endl. ex Hassk.	Euphorbiaceae	ราก (สด หรือแห้ง) : แก้พิษงู	-
81	ฝักหวานนกเขา	ก้านตง ฝักหวาน ฝักหวานบ้าน	-	<i>Sauropus androgynus</i> (L.) Merr.	Euphorbiaceae	ใบ(สด) : แก้เด็กตัวร้อน	ต้านเนื้องอก ยับยั้ง reverse transcriptase

ตารางที่ 3. สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
82	ผักอีโสม	ผักอีสุ่ม, มะค้อนก้อม, บงค้อนก้อม, มะขุม	Hors Radish Tree Drumstick Tree	<i>Moringa oleifera</i> Lamk.	Moringaceae	ใบ : แก้โรคเลือดออกตามไรฟัน ยาระบาย ขับปัสสาวะ แก้ไข้ ดอก : เป็นยาบำรุง ขับปัสสาวะ แก้ ไข้ ราก : บำรุงหัวใจ เมล็ด : แก้ไข้ ทาแก้ปวด แก้ปวดตาม ข้อ ผล : บำรุงกำลัง น้ำมันจากเมล็ด : ทาแก้ปวดตามข้อ แก้ปวด	ต้านเนื้องอก ยับยั้ง reverse transcriptase
83	แผ่นดินเย็น	-	-	<i>Nervilia crispata</i> (Bl.) Schltr.	Orchidaceae	หัว : แก้คางทูม	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
84	ไผ่ป่า	ไผ่หนาม, ไผ่รวก	-	<i>Bambusa arundinacea</i> Willd.	Gramineae	ราก: ขับปัสสาวะ ขุยไม้: แก้ทางเดินปัสสาวะ แก้ไข้ แก้ปวด แก้โรคตาแดง ใบ: ขับโลหิต ผล: แก้หืด -ไอ แก้โรคตา แก้ไข้ หน่อไม้: แก้ริดสีดวงทวารหนัก บำรุงร่างกาย หนาม: แก้พิษฝีต่างๆ	ลดน้ำตาล ต้านแบคทีเรีย ลดโคเลสเตอรอล
85	ฝิ่นแสนห้า	ขมมะแขวง จางตง, อบเชย	-	<i>Cinnamomum</i> sp. <i>Cinnamomum bejolghota</i>	Lauraceae	ราก(แห้ง) : เข้ายาบ่ารุงกำลัง	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
86	ฝรั่ง	มะก้วย, มะมัน มะเสีตา, สีดา	Guava	<i>Psidium guajava</i> Linn.	Myrtaceae	ใบ : แก้โรคท้องเดิน แก้โรคบิด แก้ปวดแสบปวดผล : แก้อาการท้องเดิน ยาชงจากรากและใบและเปลือก : เป็นยาแผลสดมาน ผลแก่ : บ่อยกันและรักษาโรคเลือดออกตามไรฟัน ใบ : ระงับกลิ่นปาก	ต้านเชื้อจุลินทรีย์ ลดอาการบวม ลดอาการอักเสบ คลายกล้ามเนื้อเรียบ
87	พญามือเหล็ก	พญามูเหล็ก , ย่ามือเหล็ก	Sant ignatus been	<i>Strychnos krabeinsis</i> A. W. Hill	Strychnonaceae	ใบ : รักษาอาการพทวม เนื้อไม้ : รักษาอาการไข้จับสั่น รักษาอาการคันศีรษะ เมล็ดและเปลือก : รักษา อหิวาตกโรค ราก : แก้ไข้เรื้อรัง แก้ไข้มาลาเรีย แก่น : แก้ไข้ เมล็ด : เป็นยาเบื่อหนู สุนัข กระตุ่น ความรู้สึกลงทางเพศ	ทำให้ชัก ลดความดันโลหิต ต้านมาลาเรีย ต้านแบคทีเรีย

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
88	พญาจอ	พญาปล้องคำ ลิ้นมังกร	-	<i>Clinnacanthus nutans</i> (Burm.f.) Lindau.	Acanthaceae	ทั้งต้นและใบ : รักษาพิษแมลงสัตว์ กัดต่อย รักษาสูงสัตว์ ใบสด : รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อน ลวก รักษาอาการอักเสบจากเริ่มใน ปาก	รักษาโรคงูสวัด ต้านการอักเสบและลดอาการ ปวด
89	พระเจ้าห้าพระ องค์	-	-	<i>Dracontomelum mangiferum</i> Bl.	Anacardiaceae	แก่น : แก้พิษงู	-
90	พริ้วานกุ่ม	-	-	<i>Peltosanthus violacea</i> Wall.	Liliaceae	ราก(แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง	-
91	พริกนก	-	-	<i>Piper</i> sp.	Piperaceae	ผล (แห้ง) : เข้ายาบำรุงเลือด	-
92	พอก	หมากพอก	-	<i>Parinari anamense</i> Harce.	Rosaceae	แก่น : รักษาอาการที่ชัน แก่ปวด กระดูก	-
93	หังคี	-	-	<i>Croton crassifolius</i> Giesel.	Euphorbiaceae	ราก: แก้ปวดท้อง ขับลม รักษาดี ชัน ลำต้น : ขับลม แก้ท้องเสีย	-
94	พานิหมตัน	ตตหนู	-	<i>Saprosma longicalyx</i> Craib	Rubiaceae	ทั้งต้น(แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง	-
95	พานิหมย่าน	ย่านพานิหม หังโหม	-	<i>Paederia</i> sp . <i>Paederia</i> Linn.	Rubiaceae	ทั้งต้น(แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
96	พืมนั่นต้น	-	Patchouli	<i>Pogostemon cablin</i> (Blanco) Benth.	Labiatae	ราก : ขับพิษ ดอนพิษไข้ ใช้ แก้กิดสีดวง จุมูก ใบ : แก้ไข้ เนื้อไม้ : ขับลม กระตุ้นหัวใจ	ต้านเชื้อรา ยับยั้งการแพ้ ต้านออกซิเดชั่น
97	พืลึงกาสา	กระดุกไม้, ก้างปลา	-	<i>Ardisia colorata</i> Roxb.	Myrsinaceae	ผล(แห้ง) : เข้ายาบำรุงเลือดแก้ ประจำเดือนไม่ปกติ	ต้านเชื้อแบคทีเรีย
98	พืลา	ทับทิม, เขียะลิว พืลาขาว	Pomegranate	<i>Punica granatum</i> Linn.	Punicaceae	ราก : ขับพยาธิในท้องในลำไส้ เปลือก แก้กษาว ต้น : ขับพยาธิตัวดี ขับพยาธิ ไส้เดือน เปลือกต้น : รักษาโรคลักปิดลักเปิด ดอก : ใช้ห้ามเลือด เปลือกผล : ฝาดสมาน เมล็ด : แก้กโรคลักปิดลักเปิด	ต้านเชื้อจุลชีพ ขับพยาธิ ลดความดันโลหิต มีฤทธิ์เหมือนเอสโตรเจน

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
99	โพธิ์	ปู่สะหลี่, ส.ศ. ศรีมหาโพธิ์	Bo-tree, Peepul tree, Pipal tree	<i>Ficus religiosa</i> Linn.	Moraceae	ลำต้นอ่อนและใบ : เป็นยาถ่าย น้ำบดโรคริดสีดวง เปลือกต้น : สมานบาดแผล ผลและเมล็ด : เป็นยาระบายอ่อนๆ ยาง : แก้ไข้เป็นพยาธิ	ต้านเชื้อแบคทีเรีย ยับยั้งไวรัส
100	ไพล	ปู่เตย, มันสะล่าง, ว่านไฟ	-	<i>Zingiber cassumunar</i> Roxb.	Zingiberaceae	เหง้า : ขับลม แก้คลื่นขั้ดยอก ทา กันบู่ง ราก และดอก : ขับโลหิต ใบ : แก้ไข้ ทั้งต้น : แก้ร้อนใน กระหายน้ำ	ต้านเชื้อ ต้านเชื้อแบคทีเรีย ลดการอักเสบ

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
101	มะขาม	จำเป็ยต. มะขาม กะตาน	Tamarind	<i>Tamarindus indica</i> Linn.	Leguminosae (Caesalpinaceae)	ใบ : รักษาอาการตาอักเสบ ขับ เสมหะ ขับลม แก้ไอ ฝัก : บำรุงเลือด เมล็ด : แก้ตานขโมย บำรุงกำลัง เปลือกฝัก : แก้ท้องเสีย เปลือกเมล็ด : สมานบาดแผล แก่น : กล่อมเสมหะ กล่อมโลหิต ใบอ่อนและดอก : เป็นอาหาร เนื้อในผล(มะขามเปียก) : แก้อาการ ท้องผูก ระบาย แก้ไอ ขับเสมหะ เมล็ดแก่ : ถ่ายพยาธิได้เดือน	ต้านไวรัส ต้านเชื้อรา ต้านเชื้อแบคทีเรีย

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
102	มะขามป้อม	กำพวด, กัมโตด	Maiacca tree	<i>Phyllanthus emblica</i>	Euphorbiaceae	เปลือกลำต้น : แก้ปวดแผลเลือดออก แผลฟกช้ำ แก้โรคบิด ใบ : รักษาอาการบวม น้ำ แก้มีวหนังสือ เป็นผื่นคัน ปมที่ก้าน : แก้ปวดเมื่อยกระดูก ผลสด : แก้กระหายน้ำ แก้ไอ ผลแห้ง : แก้โรคหนองใน เมล็ด : แก้ไข้ ราก : แก้ร้อนใน	ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านเชื้อรา ต้านยีสต์ รักษาอาการดีซ่าน ลดระดับน้ำตาลและไขมันในเลือด ลดกรดในกระเพาะอาหาร ลดความดันโลหิต
103	มะเขือต้น	-	-	<i>Solanum aculeatissimum</i> Jacq.	Solanaceae	ราก และ ผล : ขับเสมหะ แก้ไอ	ทำให้เกิดการสะสมแคลเซียม มีฤทธิ์ต้านการอักเสบ
104	มะเขือบ้า	ลำโพงขาว กาสลัก	Thorn apple	<i>Datura metel</i> L.	Solanaceae	ใบ : พอกกลากเกลื้อน เมล็ด : บรรเทาอาการปวด ทั้งต้น : ระงับอาการเจ็บปวด	มีผลต่อเอ็นไซม์ในสมองหลายชนิด

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
105	มะเขือพวง	มะแต้วงูลา, หมากแต้ว, มะเว้ง	Plate brush, Terongan	<i>Solanum torvum</i> Sw.	Solanaceae	ลำต้น: ขับปัสสาวะ ขับเสมหะ ใบ: ห้ามเลือด ผล: แก้ไอ ขับเสมหะ ราก: พอกแก้ที่แตกเป็นแผล ทั้งต้น: รักษาอาการท้องเสีย แก้หืด	ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านไวรัส ลดความดันโลหิต
106	มะตูม	กะพินตาเถร ตุ้มตัง	Bengal quince	<i>Aegle marmelos</i> Corr.	Rutaceae	ใบและผล: บำรุงธาตุ ช่วยเจริญ อาหาร ราก: แก้พิษฝี แก้พิษไข้ เปลือกรากและเปลือกต้น: แก้ไข้ จับสั้น แก่น: แก้จุกเสียด ผล: ขับลม ขับเสมหะ หนาม: แก้พิษฝี แก้ไข้	ต้านเชื้อจุลินทรีย์ ต้านเชื้อมาลาเรีย ลดระดับน้ำตาล-ไขมัน ใน เลือด

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
107	มะนาว	มะลิ่ว	Common lime	<i>Citrus aurantifolia</i> Swing.	Rutaceae	ใบ : แก้ไอ ละลายเสมหะ ขับลม ผล : แก้กระหายน้ำ แก้ร้อนใน ขับ เสมหะ เปลือกผล : แก้จุกเสียดแน่นท้อง ราก : แก้ฟกช้ำ เปลือกกราก และ เปลือกต้น : แก้ไข้	ต้านเชื้อแบคทีเรียต้านเชื้อรา ลดระดับน้ำตาลในเลือด ลดระดับโคเลสเตอรอลในเลือด
108	มะไฟตัวผู้	มะไฟบ้าน, มะไฟเกี้ยง	-	<i>Baccaurea ramiflora</i> Lour.	Euphorbiaceae	รากหรือผล : ต้มน้ำดื่ม บำรุงร่าง กาย แก้ไอ แก้ปวดท้อง ใบ : ขับพยาธิ รักษากลากเกลื้อน	ลดความดันโลหิต

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
109	มะตะกอกตัวผู้	กล้วยตา, แดงต้น, บักขุง	Papaya, Melon tree	<i>Carica papaya</i> Linn.	Caricaceae	ราก: ขับปัสสาวะ ต้น: ขับระดูขาว ก้าน: ขับปัสสาวะ แก้หนองใน ใบ: พอกแผลมีหนอง กลาก ผล: ช่วยย่อยอาหาร เมล็ด: ขับพยาธิ ยาง: แก้กลางเกลื่อน แก้พยาธิ ทำให้น้ำเนื้ออ่อนนุ่ม	ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านเชื้อรา ต้านมะเร็ง แก้พยาธิได้เดือน
110	มังคุด	กรรโชก, การโช้, สารปีป่า	Chilaune, Nagavedi	<i>Schima wallichii</i> Korth.	Theaceae	ใบเพสลาดและยอดอ่อน (สด): แก้เด็กเป็นตาน เบื่อข พุงอุง	ต้านอาการอักเสบ ขับปัสสาวะ
111	ม้ากอนหลัก	ตานเมย	-	<i>Apostasia wallichii</i> R. Br.	Apostasiaceae	ราก(แห้ง): ขับยาบำรุงกำลัง	-
112	มุยแดง	จงกาขาว, ตะลุงพุกแดง	-	<i>Gardenia erythroclada</i> Kurz.	Rubiaceae	ราก: เป็นยาถ่าย ไม่ระบุส่วนที่ใช้: แก้ไข้	ลดความดันโลหิต
113	เม็กเตย	-	-	<i>Syzygium gratum</i> (Wight) S.N.	Myrtaceae	ราก: ต้มอยู่ไฟ	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
114	ไมยราบ	กระเทียมยอด, กะพั้ง, ก้านทอง	Sensitive plant	<i>Mimosa pudica</i> Linn. var. <i>hispida</i> Bren.	Leguminosae	ราก : แก้ไอ ขับเสมหะ ต้น : ขับปัสสาวะ ใบ : แก้เริ่ม งูสวัด ทั้งต้น : ขับปัสสาวะ	ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านไวรัส ขับปัสสาวะ
115	ยอป่า	คุ. คุย, สลักป่า	-	<i>Morinda coreia</i> Ham.	Rubiaceae	ใบ(สด) : ดุดหนอง	-
116	ย่านน้ำดับไฟ	จะลิดจืดจจ, น้ำดับไฟ	-	<i>Gouania javanica</i> Miq.	Rhamnaceae	ใบสด : แก้พิษคัน แผลงัดตัวกัดต่อย	-
117	ย่านเอ็น		-	<i>Argyreia</i> sp.	Convolvulaceae	ทั้งต้นบนดิน (สด) : แก้ปวดเส้นเอ็น ในผู้หญิงอยู่ไฟ	-
118	ย่านาง	เถาย่านาง, เถาว์ลยี่เดียว	-	<i>Tiliacora triandra</i> Diels	Menispermaceae	ทั้งต้น : แก้ไข้กลับ ใบ : ถอนพิษ แก้ไข้ ราก : แก้เมือเมา	-
119	ยาหนูต้น	หอมแดง, หญ้าหนูต้น	-	<i>Dianella ensifolia</i> (L.) DC.	Phormiaceae	ราก(แห้ง): เข้ายาแก้เลือดสตรี	ต้านเชื้อมาลาเรีย
120	รากห่มหัว	ว่านหนามหัววัว ผี, ว่านงาณี	-	<i>Zingiber</i> sp.	Zingiberaceae	เหง้า : รักษาอาการโรค	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
121	รางจืด	กระเพาะผี, หมากหงษ์	-	<i>Crotalaria verrucosa</i> L.	Leguminosae (Fabaceae)-Papillo noideae	เปลือก(สด) : ใช้ล้างแผล	ขับปัสสาวะ รักษาโรคบิด
122	ลาห่อง (1)	โหลง	-	<i>Adenosma hirsutum</i> (Miq.) Kurz.	Scrophulariaceae	ทั้งต้นบนดิน และราก(สด) : เข้ายา แก้ระดูทับไข้	-
123	ลาห่อง (2)	กรตนา, มะไฟเดือมห้า, ขี้มอขนเทศ	Amarga, Anisillo	<i>Scoparia dulcis</i> L.	Scrophulariaceae	ทั้งต้นบนดิน (แห้ง) : แก้ตานขวางใน เด็ก	ต้านเชื้อจุลชีพ ลดน้ำตาลในเลือด เพิ่มความดันโลหิต
124	ลำเพ็ง	บ้านเหลือง, คำเกี้ยวต้น	-	<i>Gonocaryum lobbianum</i> (Miers.) Kurz	Icacinaceae	ทั้งต้น(แห้ง) : เข้ายาแก้ร้อน ลดไข้	-
125	เล็บแมว	เล็บเหยี่ยว, หนามเล็บแมว	-	<i>Zizyphus oenoplia</i> Mill.	Rhamnaceae	เปลือก และราก : รักษาฝี ราก : แก้ไข้หนักไม้	-
126	เล็บเหยี่ยว (1)	-	-	<i>Marumia dimorpha</i> Craib	Malastomataceae	หนาม : แก้ฝีประจำรอย	-
127	เล็บเหยี่ยว (2)	พุทราขอ มะต้นขอ	-	<i>Zizyphus oenoplia</i> (Linn.) Mill. Var. <i>oenoplia</i>	Oenoplia	หนาม แก้ฝีประจำรอย	ตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
128	เลี่ยน (1)	ข้าง	-	<i>Ficus cuperba</i> Miq. Var. <i>japonica</i> Miq.	Moraceae	รักษาโรคเบาหวาน	-
129	เลี่ยน (2)	-	-	<i>Ficus lacor</i> Buch.	Moraceae	รักษาโรคเบาหวาน	ยับยั้งการเกิดมะเร็ง
130	โศตพะนง	ข้าวเข็นเนิม, ตูเนี้ย	-	<i>Trigonostemon reidoides</i> (Kurz) Craib Euphorbiaceae	Euphorbiaceae	ราก : ทำให้อาเจียน ตอนพืชเมื่อเมา แก้หอบหืด เป็นยาระบาย	ขับเสมหะ
131	ว่านกับแตร	กับมัทม, กับแตร	-	<i>Angiopteris evecata</i> (Fosst.) Hoffm.	Marattiaceae	เหง้า(แห้ง) : เข้ายาแก้ซางเด็ก	-
132	ว่านชักมดลูก	-	-	<i>Curcuma xanthorrhiza</i> Roxb.	Zingiberaceae	ราก : แก้ท้องอืดเฟ้อ หัว : ทำให้มดลูกเข้าสู่เร็วขึ้น ช่วยย่อยอาหาร แก้ริดสีดวงทวาร	ลดโคเลสเตอรอล
133	ว่านตูบหมูป	-	-	<i>Keamperia fallax</i> Gagnep.	Zingiberaceae	หัว : รักษาโรคกระเพาะ	-
134	ว่านธรณีสาร	กระเทียมถน, ก้างปลา	-	<i>Phyllanthus pulcher</i> Wall.	Euphorbiaceae	ราก : แก้ไข้ตัวร้อน ต้น : แก้เด็กตัวร้อน ขับลมในลำไส้ หัว : แก้เด็กตัวร้อน แก้ตามซางในเด็ก ขับลมในลำไส้ แก้ปวดท้อง	ฆ่าไรทะเล เป็นพิษต่อเซลล์

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
135	ว่านหมกคุ่ม	ว่านทรหด, ว่านนางกวัก	-	<i>Alocasia cucullata</i> Schott.	Moraceae	ทั้งต้น : ระบายเคืองต่อผิวหนัง	-
136	ว่านนางคำ	-	-	<i>Curcuma aromatica</i> Salisb.	Zingiberaceae	ราก : ขับเสมหะ เป็นยาสมาน แก้ โรคหนองในเรื้อรัง หัว : ขับลมในลำไส้ แก้เมืดผื่นคัน แก้ฟกช้ำ แก้ปวดท้อง	-
137	ว่านพระจิม (1)	ข้าวคำ	-	<i>Euphorbia sessiliflora</i> Roxb.	Euphorbiaceae	หัว : แก้ฟกบวม แก้จุดพระราด แก้ พยาธิ ยาง : ยาระบาย รักษาโรคริดสีดวง ทวาร ทั้งต้น : รักษาอาการน้ำร้อนลวก ไฟลวก	-
138	ว่านพระจิม (2)	มันกะทาด มันขมิ้น	Trant	<i>Dioscorea bulbifera</i> Linn.	Dioscoreaceae	ไม่ปรากฏสรรพคุณในการใช้เป็น สมุนไพรเดี่ยว	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
139	ว่านเพชรหึง	กล้วยกา, ว่านงูเห่า, ว่านหางช้าง	Letter plant	<i>Grammatophyllum speciosum</i> Blume	Orchidaceae	ราก-ลำต้น : ถอนพิษสัตว์มีพิษกัด ตอย หัว: ขับพยาธิ แก้พิษงู เถา: ขับลม	-
140	ว่านมหากาฬ(1)	ผักกาดบ., ผักกาดนกเขา	-	<i>Gynura pseudochina</i> DC. Var <i>hispidula</i> Thw.	Compositae	ใบ : พอกฝี รักษาอาการปวดแสบ ปวดร้อน หัว : ขับพิษกาฬ พิษร้อน รักษาพิษอักเสบ	-
141	ว่านมหากาฬ(2)	ดาวเรือง	-	<i>Gynura hispidula</i> Thw.	Compositae	หัว : ขับพิษกาฬ แก้พิษอักเสบ แก้ พิษแมลงสัตว์กัดต่อย ใบ : ถอนพิษ ฝี ละลอก แก้ปวดแสบ ปวดร้อน แก้พิษต่าง ๆ	-
142	ว่านร้อนทอง(1)	-	-	<i>Ludisia discolor</i> (Ker Gawler) A. Rich.	Orchidaceae	หัว : แก้พิษสัตว์มีพิษกัดต่อย รักษาอาการบิด แก้พิษไข้	-
143	ว่านร้อนทอง(2)	-	-	<i>Globba</i> sp.	Zingiberaceae	หัว : แก้พิษสัตว์มีพิษกัดต่อย รักษา อาการบิด แก้พิษไข้	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
144	ว่านหางจระเข้	-	Aloe	<i>Aloe barbadensis</i> Mill.	Liliaceae	นำยางจากใบและราก : กินรักษาโรคหนองใน ใบ : ยาคัดเป็นยาระบาย หัว : รักษาแผลไฟไหม้ การอักเสบของผิวหนัง	ต้านมะเร็ง ต้านไวรัส ต้านแบคทีเรีย ต้านการอักเสบ ต้านการกลายพันธุ์
145	ว่านหางช้าง	ว่านมีดยับ	Black berry lily, Leopard flower	<i>Belamcanda chinensis</i> DC.	Iridaceae	ใบ : ต้มใช้เป็นยาระบาย เหง้า : รักษาโรคคางทูม ขับปัสสาวะ แก้ไข้	กระตุ้นการหลั่งน้ำลาย ยับยั้งเชื้อกลาก
146	ว่านน้ำ	ตะเคียนเต่า, ห่มบก	-	<i>Fagraea racemosa</i> Jack.	Potaliaceae	ลำต้น(สด) : เข้ายาแก้ริดสีดวง	ต้านเชื้อมาลาเรีย ขับปัสสาวะ คลายการหดตัวของหลอดเลือด aorta ยาชาเฉพาะที่
147	ส้มกบ	-	-	<i>Hymenodictyon excelsum</i>	Rubiaceae	-	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
148	ส้มตม	-	-	<i>Aganonerion polymorphum</i> Pierre ex Spire.	Apocynaceae		-
149	สมอไทย	สมอฮั้พญา, มะมะ	Chebulic Myrobalan sMyrobalan n wood	<i>Terminalia chebula</i> Re	Combretaceae	ทั้งต้น : ขับเสมหะ แก้ไอเฉียน ดอก : รักษาโรคบิด ผล : ระบายเร็วแรง เป็นยาระบาย ฝาดสมาน ขับลม เปลือก : บำรุงหัวใจ ขับน้ำเหลือง เสีย ขับปัสสาวะ เนื้อหุ้มเมล็ด : แก้บิด แก้ท้องผูก เนื่อหุ้มเมล็ด : แก้บิด แก้ท้องผูก	-
150	สมอพิเภก	สมอแทนแทน ต้น	Beleric Myrobalan, Ink nut	<i>Terminalia bellerica</i> Roxb.	Combretaceae	ผล : ผลโตเต็มที่มีหรือ ผลแก่ เป็นยา ระบาย เปลือกผล : แก้ท้องเดิน	-
151	ส้มจันทน์			<i>Carallia branchiata</i> Merr.	Rhizophoraceae	ลำต้น : แก้ไข้ยูไฟ แก้ไข้มาลาเรีย	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
152	ส้มคันท้อย	-	-	-	-	ราก : แก้ไข้ แก้ปวดท้อง ขับลม รากและลำต้น : แก้ไข้มาลาเรีย ลำต้น : แก้ท้องเสีย	-
153	สองฟ้า	ใบฝรั่ง, เหม็น	-	<i>Clausena harmandiana</i> (Pierre) Pierre ex. Guill.	Rutaceae	ราก : แก้ไข้ แก้ปวดท้อง ขับลม ลำต้น : แก้ท้องเสีย	-
154	สะค้าน	ตะค้านเล็ก, ตะค้านหยวก	-	<i>Piper sp.</i> Piper ribesiods Wall.	Piperaceae	ผลแห้ง : บำรุงเลือด	-
155	สะเดา	คิมิน, คีนิน	Nim, Margosa	<i>Azadirachta indica</i> A. Juss.	Meliaceae	ก้านใบ : แก้ไข้มาลาเรียหรือแก้ไข้ ผล : ถ่ายพยาธิ เปลือก : แก้ไข้ ช่วยเจริญอาหาร เมล็ด : รักษาโรคผิวหนัง ราก : ฆ่าพยาธิวน แก้ไข้	ยับยั้งการปฏิสนธิ ต้านมาลาเรีย ลดระดับน้ำตาลในเลือด ฆ่าแมลง
156	ตะมัต	เหี้ยฟาน, หมอน้อย, แสนโตก	-	<i>Clausena excavata</i> Burm. f.	Rutaceae	-	ต้านเชื้อแบคทีเรีย ยับยั้งการจับตัวของเกล็ดเลือด

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
157	สายเตน	-	-	<i>Polyalthia sp.</i>	Annonaceae	ลำต้น : ยาระบาย แก่น : แก้ท้องอืด จุกเสียด	-
158	เดียน้อย	ตะไคร้หางนาค, ตะไคร้หางสิงห์	-	<i>Phyllanthus taxodifolius</i> Belle.	Euphorbiaceae	ราก : ขับปัสสาวะ แก้ไข้ แก้เลือด ออกตามไรฟัน ต้น : แก้กษัย บำรุงไต	-
159	แสง	แสงใจ , ดีหมี	Snake Wood, Poison Nut	<i>Strychnos nux-vomica</i> Linn.	Loganiaceae	ลำต้น : แก้ท้องอืด ราก : แก้ไข้หนักไม้ เมล็ด : แก้ไข้หนาวสัน	ทำให้เกิดการชัก
160	แสงคำ	กราย, หางกราย, แสงคำ	-	<i>Terminalia triptera</i> Stapf	Meliaceae	เปลือก : ขับเสมหะ ขับปัสสาวะ บำรุงหัวใจ รักษาโรคบิด ผล : รักษาอาการบิด หรืออาการ ท้องร่วงอย่างแรง	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
161	โสมจีน	โสมคน โสมเกาหลี	Ginseng, Panax	<i>Panax ginseng</i> C.A. Meyer.	Araliaceae	ราก : เป็นยาระงับหัวใจและสมอง	มีฤทธิ์ต่อเซลล์มะเร็ง รักษาแผลในกระเพาะอาหาร ลดน้ำตาลในเลือด ลดไขมันในเลือด ลดความดันโลหิต
162	หงอนไก่	กระพากลา, กะลิงปริงป่า	-	<i>Cnestis palata</i> (Lour.) Merr.	Connaraceae	ผล(สด) : ใช้เมื่อสุนัข ราก : แก้กะปะกัด	ต้านเชื้อแบคทีเรีย ลดความดันโลหิต
163	หญ้าขี้ฉะ, ญอญตัวผู้	หญ้าขี้ฉะ, ญอญกวาด	-	<i>Sida acuta</i> Burm. f.	Malvaceae	ราก : ขับนิ่วในไต ขับปัสสาวะ ทั้งต้น : รักษาอาการโรค ลำต้น : รักษาขี้มพาด	-
164	หญ้าตีนนก	หญ้าปากกัลลวย, หญ้าปากควาย	-	<i>Dactyloctenium aegyptium</i> (L.) P.Beauv	Gramineae	ทั้งต้น(แห้ง) : แก้ไข้ที่ระดู	ยับยั้งการงอกของต้นผักกม หนาม
165	หญ้าไต่ใบ (1)	มะขามบ่อผดิน, หนามไก่หลัง	-	<i>Phyllanthus amarus</i> Schum (Thonn.)	Euphorbiaceae	ลำต้น(สด) : รักษาอาการบิด แก้ไข้ ขับนิ่ว ขับปัสสาวะ ทั้งต้น : แก้ไข้ ขับปัสสาวะ	ลดการอักเสบ ด้านเชื้อแบคทีเรีย ด้านการกลายพันธุ์ รักษาโรคตับอักเสบ

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
166	หญ้าไต้ใบ (2)	ไฟเดือนห้า, มะขามป้อมดิน	-	<i>Phyllanthus urinaria</i> L.	Euphorbiaceae	ทั้งต้น(สด) : แก้ซางเด็ก	ต้านไวรัส ต้านเชื้อแบคทีเรีย
167	หญ้าปากควาย	-	-	<i>Dactyloctenium aegyptiacum</i> Willd.	Gramineae	ทั้งต้น : รักษาโรคกระเพาะ	-
168	หญ้าเผกบ้าน	เผกหอม, เผก	Cuc-cus grass, Vetiver	<i>Veiveria zizanioides</i> Nash	Gramineae	ราก : แก้ไข้ แก้ไข้พิษ หัว : ขับลมในลำไส้ ขับปัสสาวะ ใบและดอกและต้น : แก้ไข้	ยับยั้งเชื้อรา ต้านยีสต์ ไลเมลง ต้านมาลาเรีย
169	หญ้าพังกราบ	จีไพนกุ่ม, คิงไพนกุ่ม	-	<i>Elephantopus scaber</i> L.	Compositae	แก้ร้อนใน	ต้านเชื้อไวรัส ต้านเชื้อแบคทีเรีย ลดความดันโลหิต
170	หญ้าลิ้นงู	-	-	-	Rubiaceae	ทั้งต้น(สดหรือแห้ง) : แก้ปวดเมื่อย เข้ายามะเร็ง	-
171	หนามปลาตูก	-	-	<i>Canthium berberidifolium</i> Geddes.	Rubiaceae	ราก : แก้ซางหนองในเด็ก	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
172	หนาวเดือนห้า	-	-	<i>Myxopyrum smilacifolium</i> Bl.	Oleaceae	ราก: แก้เจ็บมากไม้ ตัวร้อน	-
173	หมักหม้อ	-	-	<i>Randia wittii</i> Craib.	Rubiaceae	แก่น : ขับน้ำนม	-
174	หมาก	-	Areca palm, Betel nut palm	<i>Areca catechu</i> Linn.	Palmae	-	ต้านเชื้อแบคทีเรีย มีพิษต่อตา ลดความดันเลือด
175	หมากแสด	บ้านพังพอน, เนียมภาษี	Black Lily	<i>Tacca integrifolia</i> Ker-Gawl.	Taccaceae	เหง้า(แห้ง) : เข้ายาบำรุงกำลัง	-
176	หมากเขาวัว	-	-	<i>Jatropha curcas</i> Linn.	Euphorbiaceae	แก่น : รักษาการโรค	ทำให้อึกเสบ

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
177	หนาน้อย	กุงขมา, เป็กเสียด	Icevine, Paireira barva	<i>Cissampelos pareira</i> Linn. var <i>hirsuta</i> (Buch ex. DC.) Forman.	Menispermaceae	ต้น : ดับพิษไข้ บำรุงโลหิต เปลือกและ แก่น : บำรุงโลหิต เนื้อไม้ : รักษาโรคปอดและโรค โลหิตจาง ใบ : แก้หืด พอกแผล ราก : เป็นยาอายุวัฒนะ แก้โรคตา แก้ไอ	ต้านเชื้อวัณโรค ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านเชื้อรา ลดความดันโลหิต
178	หยิกบอง	เขพันธ์, ตุงสง, เพี้ยก	-	<i>Eurycoma longifolia</i> Jack	Simaroubaceae	เปลือกลำต้น : แก้ไข้พิษ แก้ไข้ จับสั้น ราก : แก้วัณโรค ขับเหงื่อ ขับพยาธิ เปลือกราก : แก้ไข้ เปลือก : แก้ไข้มาลาเรีย แก้ไข้เนื่อง จากการอักเสบ ผล: แก้บิด	ต้านเชื้อมาลาเรีย ต้านเชื้อแบคทีเรีย ยับยั้งเนื้องอก ลดความดันโลหิต
179	หลงกาบ	-	-	<i>Psychotria pubescens</i> Criab	Rubiaceae	ใบ(สด) : แก้ร้อนเด็ก	-
180	หวาย	หวายเล็ก	-	<i>Calamus javensis</i> Blume	Palmae	เหง้า(สด) : แก้ชักในเด็ก	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
181	หวายลิง	หวายเียบจาก, หวายลิง	-	<i>Flagellaria indica</i> L.	Flagellariaceae	ใบ(สด) : ช่วยเจริญอาหารในเด็ก	มีฤทธิ์ต้านภาวะปฏิสนธิในผู้หญิง มีฤทธิ์ต้านเชื้อไวรัส
182	หัวลิง	บุลิง,แพบน้ำ	-	<i>Hymenocardia punctata</i> Wall. ex Lindl.	Hymenocardiaceae	เนื้อไม้ : แก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย แก่นไม้ : แก้พิษทั้งปวง แก้ไข้เชิง ซึม	-
183	หางกวางผู้	-	-	<i>Gomphia serrata</i> (Gaertn)	Ochnaceae	ลำต้น : รักษาตกราก	-
184	พุน้ำ	-	-	<i>Thottea tomentosa</i> (Blume) Ding Hou	Aristolochiaceae	ใบ(สด) : รักษาโรคผิวหนังในสุนัข	-
185	เม็จอกปลาหมอ	จะเก็ง, อีเก็ง	Sea holly	<i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl., <i>A. illicifolius</i> Linn.	Acanthaceae	ลำต้น : แก้ผดผื่นคัน ใบ : แก้ไข้ ลมพิษมี เมล็ด : ขับเลือด แก้ฝี ราก : รักษาถุงสัตว์	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
186	เห็ดหินเงินจืด	เห็ดหินมีนมี, เห็ดคอมตะ	Holy mushroom, Lacquered mushroom	<i>Ganoderma lucidum</i>	Polyporaceae	-	ลดความดันโลหิต ต้านเนื้องอก กระตุ่นภูมิคุ้มกัน
187	แห้วหมู	หญ้าขนหนู	Nut grass	<i>Cyperus rotundus</i> Linn.	Cyperaceae	ลำต้นใต้ดิน (หัว) : ขับปัสสาวะ ขับ เหงื่อ ราก : บำรุงธาตุ ขับปัสสาวะ ลดไข้	ต้านอาการพิษต่อตับ ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านเชื้อรา
188	ข้อมาก	กะเจาะนาก	-	<i>Alocasia longiloba</i> Miq.	Gesneriaceae	รก(สด): เฝ้ายาพิษกำจัดดวงทวาร	-

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
189	ช้อยดำ	ช้อยแดง, ช้อยขม	Sugar Cane	<i>Saccharum officinarum</i> Linn.	Gramineae	ทั้งต้น : ขับปัสสาวะ รักษาโรคผิวหนัง รักษาอาการไอ เปลือก : รักษาโรคปากเป็นแผล เนื่องจากขาดสารอาหาร ต้น : ใช้รักษาอาการไข้ อากาศ กระหายน้ำ บัสสาวะขัด ข้อ : มีวิตามินบีหก และวิตามินซี น้ำตาล : รักษาอาการร้อน บำรุง กระเพาะ อากาศคอแห้ง ชาน้อย : รักษาฝีอักเสบ และเป็น แผลได้ผิวหนังเรื้อรัง	กระตุ้นการสร้างภูมิคุ้มกัน ต้านมะเร็ง
190	ช้อยลบ	-	-	<i>Aglaonema</i> sp.	Araceae	ลำต้น(สด) : แก้ริดสีดวงทวาร	-
191	จุดพิษป่า	คุดดิน, บุกฤาษี	-	<i>Tacca palmata</i> Blume	Taccaceae	เหง้า(สด) : แก้ริดสีดวงทวาร	-
192	เขียนดอน	กุงบาดาล, คenang, ไหลเมือก	-	<i>Eurycoma longifolia</i> Jack	Simaroubaceae	ราก(แห้ง) : เข้ายบบำรุงกำลัง ลำต้น : ยาระบาย	มีฤทธิ์ต้านเชื้อมาลาเรีย ต้านมะเร็ง ลดความดันโลหิต

ตารางที่ 3 สรุปรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับ	ชื่ออีสาน	ชื่ออื่น	ชื่อสามัญ	ชื่อพฤษศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์
193	ขุนเฒ	ขุ่นเฒ, ไกรทอง	-	<i>Erythroxylum cuneatum</i> Kurz.	Erythroxylaceae	ราก : แก้ช้ำหนองในเด็ก แก้หญิง หลังคลอดกินของมิด ลำต้น : ต้มอยู่ไฟ	

ตารางที่ 4 ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาของพืชสมุนไพรที่สำรวจได้

พืชสมุนไพร	จำนวน (ชนิด)
ฤทธิ์ด้านจุลชีพ	62
ผลต่อความดันโลหิต	21
ลดน้ำตาลในเลือด	12
ด้านมาลาเรีย, ด้านเนื้องอกและมะเร็ง, ด้านการอักเสบและลดบวม	7
ลดไขมันในเลือด, ผลต่อกล้ามเนื้อเรียบ, ขับปัสสาวะ, ผลต่อระบบประสาทส่วนกลาง, ลดไข้-แก้ปวด, ด้านพิษต่อตับ	4
รักษาแผล, ฆ่าพยาธิ, ฆ่าแมลง, ยับยั้งเอนไซม์ reverse transcriptase	3
ด้านอนุมูลอิสระ, กระตุ้นระบบภูมิคุ้มกัน, ยับยั้งการปฏิสนธิ, มีผลต่อเกร็ดเลือด	2
ลดการเต้นของหัวใจ, ด้านพิษ, ตกตะกอนเม็ดเลือดแดง, ขับลม เป็นยาระบาย, ยาชาเฉพาะที่	1

บทที่ 6

วิจารณ์และข้อเสนอแนะ

ผลจากการสำรวจและศึกษาพรรณพืชสมุนไพรตามโครงการอนุรักษ์และรวบรวมพืชสมุนไพรที่สำคัญและหายากของจังหวัดอุบลราชธานี ทำให้สามารถมองเห็นภาพการกระจายของพรรณพืชสมุนไพรในจังหวัดอุบลราชธานี ได้ชัดเจนขึ้น รวมทั้งได้เก็บรวบรวมพันธุ์ไม้แห้งของและหาชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชสมุนไพรที่หมอยาพื้นบ้านจำนวน 42 คนใช้ในการรักษาโรคได้จำนวน 192 ชนิด พบว่าพืชสมุนไพรที่หมอยาพื้นบ้านใช้ในการรักษาโรคนั้นส่วนใหญ่จะเป็นสมุนไพรที่ขึ้นในท้องถิ่น สามารถหาได้ในป่าเขาหรือในเขตป่าชุมชนที่หมอยาพื้นบ้านอาศัย บางชนิดหาได้ค่อนข้างยาก ทำให้สมุนไพรเหล่านี้ยังไม่ถูกนำไปศึกษาวิจัย ทั้งที่มีการใช้สมุนไพรเหล่านั้นในการรักษาโรคโดยหมอยาพื้นบ้านมาเป็นระยะเวลานานแล้ว ทำให้ขาดข้อมูลทางวิทยาศาสตร์เช่น ข้อมูลทางเภสัชวิทยา และข้อมูลทางด้านพิษวิทยา ที่สนับสนุนประสิทธิภาพในการรักษาโรคของสมุนไพร ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือในการใช้สมุนไพรรักษาโรคในปัจจุบัน แต่หากพิจารณาในอีกแง่หนึ่งทำให้เห็นว่ายังมีสมุนไพรไทยอีกจำนวนมากที่มีฤทธิ์ในการรักษาโรคที่ยังไม่ได้ถูกศึกษาวิจัย ดังนั้นสมุนไพรเหล่านี้จะเป็นอีกแหล่งทางเลือกหนึ่งสำหรับนักวิจัยในการพัฒนายาใหม่

เมื่อเปรียบเทียบสรรพคุณของสมุนไพรที่สามารถหาชื่อวิทยาศาสตร์ได้แล้วกับข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า เช่น การทดสอบฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาของสมุนไพรต่อสัตว์ทดลอง การตรวจสอบฤทธิ์ทางชีวภาพในหลอดทดลอง การทดสอบฤทธิ์ต้านมะเร็งในเนื้อเยื่อเพาะเลี้ยง ฯลฯ พบว่าสรรพคุณของสมุนไพรบางชนิดกับผลการทดลองทางวิทยาศาสตร์ที่ได้มีความสัมพันธ์กันและน่าเชื่อถือ แต่หากยังมีสมุนไพรอีกจำนวนหนึ่งมีความสามารถในการรักษาโรคในทางปฏิบัติแต่ไม่พบการรายงานฤทธิ์ทางชีวภาพที่สัมพันธ์กัน อาจเกิดจากลักษณะการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคของหมอยาพื้นบ้านนั้นไม่ได้ใช้สมุนไพรตัวเดียวในการรักษาโรค แต่จะมีการใช้สมุนไพรหลายชนิดมาประกอบเป็นตำรับยา จึงมีความเป็นไปได้ที่สารออกฤทธิ์ในสมุนไพรหลายตัวในตำรับมีการเสริมฤทธิ์กัน หากใช้สมุนไพรเดี่ยว ๆ กลับไม่ได้ผล หรือมีรายงานการเกิดพิษในสมุนไพรเดี่ยว แต่เมื่อหมอยาพื้นบ้านนำสมุนไพรชนิดนั้นมาผสมกับสมุนไพรอื่น ๆ กลับไม่เกิดอาการพิษต่อผู้ใช้ อาจเกิดการหักล้างพิษของสมุนไพรในตำรับได้ ดังนั้นจึงเป็นข้อควรระวังสำหรับการนำพืชสมุนไพรไปทดสอบฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา หรือฤทธิ์ทางชีวภาพ ควรให้ความสำคัญกับสมุนไพรทุกชนิดในตำรับ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถหาชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชสมุนไพรจำนวน 28 ชนิด เนื่องจากไม่สามารถเก็บตัวอย่างพืชที่มีส่วนประกอบครบทั้ง ดอก ใบ ผล จึงทำให้ไม่สามารถตรวจรูปร่างเพื่อจำแนกพืชตามอนุกรมวิธาน เนื่องจากไม่สามารถเก็บพันธุ์ไม้ตัวอย่างได้ครบทุกส่วน ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการจำแนกชื่อวิทยาศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้สืบถามข้อมูลจากผู้รู้และนักพฤกษศาสตร์ที่มีความเชี่ยวชาญและทำวิจัยเกี่ยวกับพืชวงศ์นั้น ๆ ให้ช่วยในการจำแนกพรรณไม้แห้ง นอกจากนี้พบว่าในสภาพป่าเต็งรังที่มีความชื้นและความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำจะทำให้พืชบางชนิดไม่ผลิดอก หรือมีลักษณะดอกและผลที่ผิดปกติไปจากสายพันธุ์เดิมทำให้เกิดความสับสนในการจำแนกพืชในระดับ species ถึงแม้จะมีการนำตัวอย่างพรรณไม้แห้งที่เก็บได้ไปเทียบกับพรรณไม้แห้งที่หอพรรณไม้ ของกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์แล้วก็ตาม จะเห็นได้ว่าการเก็บพรรณไม้แห้งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการวิจัย หากพรรณไม้แห้งที่เก็บได้ไม่มี

ความสมบูรณ์หรือมีลักษณะผิดปกติไปจากธรรมชาติ จะทำให้เกิดอุปสรรคในการจำแนกพืช มาซึ่งเชื่อมโยงไปสู่การได้ชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชสมุนไพรที่คลาดเคลื่อน พบว่าพืชบางตระกูลมีความแตกต่างระหว่าง species เพียงเล็กน้อย เช่นพืชตระกูล *Strychnos* จะสามารถสังเกตเห็นความแตกต่างของแต่ละ species ในพืชสด ที่มีส่วนประกอบครบเท่านั้น เมื่อนำพืชตระกูลนี้มาทำเป็นพรรณไม้แห้งจะสังเกตเห็นความแตกต่างได้น้อย ดังนั้นจึงควรตรวจสอบลักษณะทางจุลภาค (microscopic identification) ร่วมกับการตรวจสอบพรรณไม้แห้งจึงจะสามารถระบุชื่อวิทยาศาสตร์ได้ถูกต้อง ซึ่งการระบุชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชชนิดพลาดจะส่งผลให้เกิดการสับสนข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพืชชนิดพลาดได้

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดการรวบรวมสมุนไพรและพรรณพืชที่มีคุณค่าในป่าเต็งรังของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศ และมีการเชื่อมโยงองค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรของหมอชาพื้นบ้าน ซึ่งเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันมีที่สั่งสมสืบทอดกันมานาน เข้ากับองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ที่ยอมรับเป็นสากล โดยการรวบรวมข้อมูลทั้งสองส่วนเข้าไว้ในงานวิจัย เพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับนักวิจัยในการเลือกสมุนไพรมาวิจัยและพัฒนาต่อไป และเป็นข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจเลือกใช้สมุนไพรอย่างสมเหตุผลและมีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

ในปัจจุบันการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์โดยมีชาติตะวันตกเป็นแม่แบบทำให้เกิดการละทิ้งและหลงลืมภูมิปัญญาของไทยซึ่งเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะการแพทย์พื้นบ้านของไทยซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมานับร้อยนับพันปี นับตั้งแต่เริ่มมีการขยายตัวของการแพทย์ตะวันตกในสมัยรัชการที่ 5 การแพทย์พื้นบ้านจึงมีการเสื่อมลงตามลำดับ อาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบันการแพทย์ตะวันตกได้เข้ามาแทนที่การแพทย์แผนไทยอย่างสิ้นเชิง อีกทั้งการขาดแคลนข้อมูลการวิจัยทางวิทยาศาสตร์สนับสนุนความน่าเชื่อถือของการแพทย์แผนไทย ทำให้การแพทย์พื้นบ้านและการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคได้ลดความนิยมลงไป โดยเฉพาะในสังคมเมืองแทบจะไม่ปรากฏหลงเหลืออยู่เลย แม้ว่าจะมีการสืบทอดความรู้ทางการแพทย์พื้นบ้านในสังคมชนบทอยู่บ้างก็นับว่าน้อยมาก อาจทำให้มรดกทางวัฒนธรรมนี้สูญหายไปในอนาคตอันสั้นนี้ งานวิจัยนี้เป็นตัวอย่างของการเชื่อมโยงความรู้ของหมอชาพื้นบ้านซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เข้ากับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในสังคมปัจจุบัน ทำให้เกิดการผสมผสานขององค์ความรู้ทั้งสองให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยหวังว่าจะทำให้เกิดการศึกษาและวิจัยสมุนไพรไทยเพื่อใช้ประโยชน์ทางยามากขึ้น อีกทั้งเป็นการระลอกการสูญหายของมรดกทางวัฒนธรรมนี้ให้ช้าลง และพบว่ายังมีพื้นที่ป่าเต็งรังในอีกหลายจังหวัดรอบๆ จังหวัดอุบลราชธานี เช่น จังหวัดยโสธร อำนาจเจริญ มุกดาหาร และสุรินทร์ ที่ยังคงมีความสมบูรณ์ของป่าและมีหมอชาพื้นบ้านที่มีความรู้สูงที่ยังคงให้การรักษาโรคกับประชาชนในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ดังนั้นพื้นที่เหล่านี้จึงเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจในการทำงานวิจัยในลักษณะนี้ต่อไปในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพรรณไม้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำเป็นฐานข้อมูล เพื่อเป็นประโยชน์ในการใช้ข้อมูลในฐานข้อมูลมาพัฒนาจากสมุนไพรและเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาสืบทอดให้ลูกหลานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ก่องกานดา ชยามฤต. สมุนไพรไทยตอนที่ 4 . กรุงเทพมหานคร: ชูติมาการพิมพ์, 2528.
- ก่องกานดา ชยามฤต. สมุนไพรไทยตอนที่ 6. กรุงเทพมหานคร: ไดมอนด์ พรินต์ติ้ง จำกัด, 2540.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. "ระบบการแพทย์พื้นบ้านในชนบท" พฤติกรรมสุขภาพ. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล . นครปฐม : 2533.
- คณะอนุกรรมการประสานงานวิจัยและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้และไม้โตเร็ว – อเนกประสงค์. ไม้อเนกประสงค์กินได้. พิมพ์ครั้งที่ 1. 500 เล่ม. กรุงเทพมหานคร : เพ็ญฟ้า พรินต์ติ้ง, สิงหาคม 2540.
- คณิต สุวรรณบริรักษ์, ชำนาญ ภัทรพานิช, รพีพล ภโวาท, นพมาศ สรรพคุณ. งานเสนอผลงานวิจัยทางเภสัชศาสตร์ครั้งที่ 12 (6 ธันวาคม 2538). กรุงเทพมหานคร: คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- คณิตดา เลขะกุล. ไม้ดอกไม้ประดับ. 17,800 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, 2536.
- จรัส พัทธราชศักดิ์. อีสาน ปัญหาหมอกกลางบ้าน โหระจารย์พื้นเมือง. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์, 2539.
- จีระเดช มโนสร้อย, อริญญา มโนสร้อย. เภสัชกรรมล้านนา: ตำรับสมุนไพรล้านนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2537.
- ชวลิต นิยมธรรม, จำลอง เพ็งคล้าย, วิวัฒน์ เอื้อจิรกาล. พรรไม้อปาพรจังหวัดนราธิวาส : โครงการศูนย์การศึกษาการพัฒนาพิภพทองอินทร์เนื่องจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส (งานป่าไม้). กรุงเทพมหานคร : ส.สมบุญณ์ การพิมพ์ , 2534 ; 5 – 8 .
- เต็ม สมิตินันท์. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย (ชื่อพฤกษศาสตร์-ชื่อพื้นเมือง). กรุงเทพมหานคร : กรมป่าไม้, 2523.
- เต็ม วิชาคย์พจนกิจ. ประวัติศาสตร์อีสาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.
- ธวัชชัย รัตน์ขเลศ และ เจมส์ เอฟ แมกซ์เวล. รายชื่อพืชที่มีรายงานพบในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : เวิร์ดเพรส, 2540.
- ธวัชชัย รัตน์ขเลศ และ เจมส์ เอฟ แมกซ์เวล. รายชื่อพืชที่มีรายงานพบในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่ : ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มิถุนายน 2535.
- ธวัชชัย สันติสุข. พรรณพฤกษชาติของประเทศไทย:อดีต ปัจจุบันและอนาคต ในการสัมมนาชีววิทยา ครั้งที่ 7 เรื่องความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย, 16 – 17 ตุลาคม, 2532. เชียงใหม่ ; 91 – 90 .
- ธิดา สาระยา. เมืองอุบล ชุดเมืองประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร. ศรีบุญอุตสาหกรรมการพิมพ์. 2536.
- ธิดิมา เพ็งสุภาพ, เปสทูโต เจเอ็ม, คอร์เดล จีเอ. งานเสนอผลงานวิจัยทางเภสัชศาสตร์ครั้งที่ 12 (6 ธันวาคม 2538). กรุงเทพมหานคร: คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- นันทวัน บุญยประเสริฐ และเสริมศิริ วิณิชฉัยกุล. ศัพท์แพทย์ไทย. กรุงเทพมหานคร : หน่วยข้อมูลสมุนไพร มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535.

- นันทวัน บุญยะประกฤษ, อรณัฐ โชคชัยเจริญพร, บรรณารักษ์การ. สมุนไพรไม้พื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประชาชน จำกัด, 2539.
- นันทวัน บุญยะประกฤษ, อรณัฐ โชคชัยเจริญพร, บรรณารักษ์การ. สมุนไพรไม้พื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประชาชน จำกัด, 2541.
- นันทวัน บุญยะประกฤษ, อรณัฐ โชคชัยเจริญพร, บรรณารักษ์การ. สมุนไพรไม้พื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประชาชน จำกัด, 2542.
- นิจศิริ เรืองรังษี, พยอม ตันติวัฒน์. พืชสมุนไพร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- บังอร ศรีพานิชกุลชัย อัญชลี ตัดตะอะศาสตร์ พิสมัย เหล่าภัทรเกษม อารมณี ตัดตะอะศาสตร์ และกิตติศักดิ์ ศรีพานิชกุลชัย ฤทธิ์ด้านการกลายพันธุ์ของสมุนไพรไทย 8 ชนิด วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 6(1) : มค.-มีค. , 2544 (รอเผยแพร่)
- บังอร ศรีพานิชกุลชัย, พิมพ์ ฅ นคร, วิริมา วงศ์พานิชย์ และพรรณวิภา อัญญาคุปต์ การศึกษาพฤติกรรมการใช้สมุนไพรรักษาอาการปัสสาวะขัดในเขต อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 5 (1): มค.-มีย.2543 : 4-10
- บุศบรรณ ฅ สงขลา. สมุนไพรไทยตอนที่ 1. กรุงเทพมหานคร: นิเวศมรรดาการพิมพ์, 2519.
- ประนอม จันทร์โทย. พฤษานุกรมวิธาน ตอนพืชใบเลี้ยงคู่. ขอนแก่น : ภาควิชา-ชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2538. (เอกสารการสอน)
- ประนอม จันทร์โทย. พฤษานุกรมวิธาน ตอนพืชใบเลี้ยงเดี่ยว. ขอนแก่น : ภาควิชา-ชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2538. (เอกสารการสอน)
- ประไพ วงศ์สินคังมัน. ยาบำบัดโรคมะเร็งเต้านมและอนุพันธ์. สารตำรายา 2537; 2: 35-39.
- ปราณี ไจอาจ, ยูวดี วงศ์กระจ่าง, บุญเทียม คงศักดิ์ตระกูล, รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล. หนังสือรวบรวมผลการวิจัยสมุนไพรและผลิตภัณฑ์เสริมอาหารปี 2535-2540 และความรู้ในด้านกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
- ฝ่ายพฤกษศาสตร์ กองบำรุง กรมป่าไม้. ไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจของไทย ตอนที่ 3. 2,000 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, พฤษภาคม 2536.
- พจนีย์ สุริยะวงศ์. ความก้าวหน้าของยาและสมุนไพรด้านจุลชีพ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2537.
- พร้อมจิต ศรีลัมภ์ และคณะ. สมุนไพรสวนสิริรุกชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, กรกฎาคม 2539.
- พระพิศาลพัฒน์นาทร. สมุนไพรวัดป่าศรีดาวร เฉลิมพระเกียรติ 50 ปี ครองราชย์. กรุงเทพมหานคร : สวิชาญการพิมพ์, 2539.
- พวงเพ็ญ ศิริรักษ์. การสำรวจ พืชวงศ์ชิงในบริเวณภาคใต้ของไทย.สงขลา : ภาควิชาชีววิทยา, คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ , 2532

- พิมพ์วรรณ ทัญทุพพิจารณ์ และคณะ. การศึกษาความเป็นพิษเฉียบพลันของหญ้าปักกิ่งในหนูขาว. ใน หนังสือรวบรวมผลงานวิจัยโครงการพัฒนาการใช้สมุนไพรและยาไทยทางคลินิก ปี 2525-2536. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายการพิมพ์ สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, 2536.
- มหาวิทยาลัยมหิดล คณะเภสัชศาสตร์ ภาควิชาเภสัชวินิจฉัย. ยาและผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร, 2535
- มานิช วามานนท์, เพ็ญภา ทัญทุพพิจารณ์, บรรณาธิการ. ยาสมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2537.
- มาลิน จุลศิริ. วารสารเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. ปีที่ 22. ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2538).
กรุงเทพมหานคร :
คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2538. หน้า 13 - 13.
- รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล. สมุนไพรรักษาโรคเรื้อรังบางชนิด. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2536.
- ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์ และธวัชชัย วงศ์ประเสริฐ. สมุนไพรไทยตอนที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ชุดิมาการพิมพ์, 2530.
- ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์. สมุนไพรไทยตอนที่ 2. กรุงเทพมหานคร: นิเวศธรรมดาการพิมพ์, 2522.
- ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์. สมุนไพรไทยตอนที่ 3. กรุงเทพมหานคร: พันธุ์พิสัยซิง, 2525.
- วงศ์สถิตย์ ชั่วกุล, นพมาศ สุนทรเจริญนนท์. สมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (1) วารสารสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล , 2540; 4(2) : 29 - 61.
- วงศ์สถิตย์ ชั่วกุล, พร้อมจิต ศรีลัมภ์, รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล และคณะ, บรรณาธิการ. สมุนไพรสวนสิริรุกษชาติ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน), 2538.
- วงศ์สถิตย์ ชั่วกุล, พร้อมจิต ศรีลัมภ์, รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล และคณะ, บรรณาธิการ. สมุนไพรพื้นบ้านล้านนา. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2539.
- วงศ์สถิตย์ ชั่วกุล, ขวี่วรรณ ใจแก้ว. สมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี(3). วารสารสมุนไพร 2541; 5: 28-56.
- วงศ์สถิตย์ ชั่วกุล, นพมาศ สุนทรเจริญนนท์. สมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี(1). วารสารสมุนไพร 2540; 4: 29-61.
- วงศ์สถิตย์ ชั่วกุล, พร้อมจิต ศรีลัมภ์. สมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี(2). วารสารสมุนไพร 2541; 5: 21-52.
- วงศ์สถิตย์ ชั่วกุล, วิจิต เปานิล, รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล, นพมาศ สุนทรเจริญนนท์, พร้อมจิต ศรีลัมภ์. สมุนไพรพื้นบ้านล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาเภสัชพิษวิทยาและเภสัชศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.
- วราภรณ์ ปัตถนวลดี และคณะ. การสำรวจการใช้สมุนไพรของชาวเขาและการใช้สมุนไพรของชาวอีโก้ จังหวัด เชียงราย. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ดาว , 2538
- วันดี กฤษณพันธ์. สมุนไพรสารพัดประโยชน์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาเภสัชวินิจฉัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2538.
- วันดี กฤษณพันธ์. สมุนไพรน่ารู้. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

- วันดี กฤษณพันธ์. สมุนไพรสารพัดประโยชน์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาเภสัชวินิจฉัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.
- วิทย์ เทียงบูรณธรรม. พจนานุกรมสมุนไพร. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์, 2531.
- วิทย์ เทียงบูรณธรรม. พจนานุกรมสมุนไพรไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ประชุมทองการพิมพ์, 2539.
- วุฒิ วุฒิธรรมเวช. สมุนไพร 1. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์, 2537.
- วุฒิ วุฒิธรรมเวช. สมุนไพร 2. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์, 2538.
- วุฒิ วุฒิธรรมเวช. เภสัชกรรมไทย รวมสมุนไพร ฉบับปรับปรุงใหม่. 1,000 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์, 2540.
- วุฒิชัย นุตกุล และคณะ. Antimalarial principle from *Brucea javanica* (L.) Merr. โครงการศูนย์ข้อมูลสมุนไพร มหาวิทยาลัยมหิดล 2528; 2: 10.
- ศรัชัย หล่ออารีย์สุวรรณ. ดนัย บุนนาค, ตระหนักจิต หนะรินสุต. ตำราอายุรศาสตร์เขตร้อน. กรุงเทพมหานคร: บริษัทรวมพรรคณ์ จำกัด, 2533.
- สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. ชุมนุมแพทย์แผน-ไทยและสมุนไพรแห่งชาติ ครั้งที่ 2. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สยามการพิมพ์, 2540.
- สมจิตร พงศ์พันธ์ และสุเทพ ภูประเสริฐ. พืชกินได้และพืชมีพิษในป่าเมืองไทย. 6,000 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์, 2531.
- สมพร (ภูதியานันต์) ทรัพย์รามเดช , J.F. Maxwell. การสำรวจและเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้สมุนไพรบริเวณดอยสุเทพ - ดอยปุย. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2534.
- สมพร ภ. ทรัพย์รามเดช. ตำราสมุนไพรใกล้ตัว เล่ม 6 ว่าด้วยสมุนไพรที่เป็นพิษ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมสารบัญฑนหารเรือ, พฤษภาคม 2535.
- สมพร ภ. ทรัพย์รามเดช. พจนานุกรมชื่อพืชสมุนไพร. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่ : ศูนย์พิมพ์คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เมษายน 2539.
- สมพร (ภูதியานันต์) ทรัพย์รามเดช , J.F. Maxwell. การสำรวจและเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้สมุนไพรบริเวณดอยเชียงดาว. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2535.
- สมภพ ประธานธรรารักษ์. อนุกรมวิธานพืชสมุนไพร. เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2539.
- สมาคมโรงเรียนแพทย์แผนโบราณสำนักวัดเชตุพนฯ ประมวลสรรพคุณยาไทย (ภาคสอง) ว่าด้วยพฤกษชาติ วัตถุประสงค์ และสัตว์วัตถุ. กรุงเทพมหานคร: ไทศาลศิลป์การพิมพ์, 2507.
- สมาคมโรงเรียนแพทย์แผนโบราณสำนักวัดเชตุพนฯ ประมวลสรรพคุณยาไทย (ภาคสาม) ว่าด้วยพฤกษชาติ วัตถุประสงค์ และสัตว์วัตถุ. กรุงเทพมหานคร: ไทศาลศิลป์การพิมพ์, 2507.
- สมาคมโรงเรียนแพทย์แผนโบราณสำนักวัดพระเชตุพนฯ ประมวลสรรพคุณไทย (ภาคหนึ่ง) ว่าด้วยพฤกษชาติ วัตถุประสงค์ และสัตว์วัตถุ. กรุงเทพมหานคร: ไทศาลศิลป์การพิมพ์, 2507.
- สายัณห์ สดุดิ. การสำรวจพืชเครื่องเทศในภาคใต้. สงขลา : ภาควิชาเภสัชเวทและเภสัชพฤกษศาสตร์, คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2523; 4 - 9.

สำนักงานป่าไม้เขตอุบลราชธานีและศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก. การประชุมสัมมนาเชิง-ปฏิบัติการเรื่องพฤกษศาสตร์พื้นบ้านและการใช้ประโยชน์พรรณพืชอย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ วัดถ้ำอมรวิสุทธาราม ต. พุงนาเมือง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี : กรกฎาคม 2541. (เอกสารประกอบการสัมมนา)

สุรินทร์ มัจฉาชีพและ สมสุข มัจฉาชีพ. สารานุกรมพืชและสัตว์ เล่ม 3. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์- แพรววิทยา, 2533.

เสงี่ยม พงษ์บุญรอด. ไม้เมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: เกษมบรรณกิจ, 2522.

เสาวภา พรศิริพงษ์. สถานภาพและทิศทางการวิจัยการแพทย์แผนไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2539.

อาทร จิวโพบูลย์กุล. หลักการใช้สมุนไพร และสมุนไพรที่ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทและกล้ามเนื้อ. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2533.

ภาษาอังกฤษ

Abatan MO, Makinde MJ. Screening *Azadirachta indica* and *Pisum sativum* for possible antimalarial activities. J. Ethnopharmacol. 1986; 17: 85-93.

Abdel-Aziz A, Brain K, Bashir Ak. Screening of Sudanese Plants for Molluscicidal Activity and Identification of Leaves of *Tacca Leontopetaloides* (L.) O Ktze (Taccaceae) as A Potentilal New Exploitable Resource. Phytother Res 1990; 4 (2): 62-65.

Abe F, Yamauchi T , Padolina WG. Indole Alkaloids from the leaves of *Alstonia maccrophylla* in the Philippines. Phytochemistry 1994;35(1):253-257.

Abe F, Yamauchi T , Santisuk T. Indole Alkaloids from leaves of *Alstonia maccrophylla* inThailand. Phytochemistry 1994;35(1):249-252.

Abu-Mustafa Ea, Bedour Ms, Boulos L. et al. Constituents of Local Plants XXIII. Test Results of 350 Accessions in A Phytochemical Screening Program of Egyptian Plants. J Ass Adv Agr Sci Afr 1977; 4:61-76.

Acharya T, Chatterjee Ib. Isolation of Chrysophanic Acid-9-Anthrone, The Major Antifungal Principle of *Cassia tora*. Lillydia 1975; 38 (3): 218.

Agarwal T, Tiwari JS, A Note of The Flavanoid and Other Constituents of *Phyllanthus* Genus. J Indian Chem Soc 1991; 68 (8): 479-480.

Ahn BZ, Kim SI. Relation between structure and cytotoxic activity of panaxydol analogs against L₁₂₁₀ cells. Arch. Pharm. Weinheim. Ger. 1988; 321: 61-63.

- Ajabnoor MA. Effect of aloes on blood glucose levels in normal and alloxan diabetic mice. *J. Ethnopharmacol.* 1990; 28: 215-220.
- Ali Am, Aimi N, Kitajima M, Takayama H, Lajis Nh. Anthraquinones from *MoRinda Elliptica*. *Phytochemistry* 1997; 45 (8): 1723-1725.
- Ali BH. Toxicity of *Azadirachta indica* leaves in goats and guinea pigs. *Vet. Hum. Toxicol.* 1987; 29: 16-19.
- Alkaloid-Bearing Plants and Their Contained Alkaloids;1957-1968.
- Anwar K, Ghani A. Alkaloids of the roots of *Datura metel* L. var. *fastuosa* grown in Bangladesh. *Bangladesh. Pharm. J.* 1973; 2: 25-27.
- Ara I, Siddiqui BS, Faizi S, Siddiqui S. Tricyclic diterpenoids from the stem bark of *Azadirachta indica*. *J. Nat. Prod.* 1988; 51: 1054-1061.
- Ara I, Siddiqui BS, Faizi S, Siddiqui S. Two new terpenoids from root bark of *Azadirachta indica*. *J. Nat. Prod.* 1989; 52: 1209-1213.
- Arisawa M, Fujita A, Saga M, et al. Three new lanostanoids from *Ganoderma lucidum*. *J. Nat. Prod.* 1986; 49: 621-625.
- Arisawa M. Cell growth inhibition of KB cells by plant extracts. *Nat Med* 1994; 48 (4): 338-347.
- Arora Js, Sandhu Rs, Kamboj Ss, Chopra Sk. Occurrence and Charaterization of Lympho-Agglutinins in Indian Plants. *Vox Sang* 1987; 52 (1/2): 134-137.
- Atta-Ur-Rahman, Ahmed G, Choudhary MI, Habib-Ur-Rehman, De Silva Kt. Alkaloids from *Alstonia macrophylla*. *Phytochemistry* 1988;27(11):3653-3655.
- Atta-Ur-Rahman, Alvi KA, De Silva KTD, Silva WSJ. NB-Demethylalstophylline Oxindole, An Oxindole Alkaloid from the leaves of *Alstonia macrophylla*. *Phytochemistry* 1987;26(23):865-868.
- Atta-Ur-Rahman, Nighat F, Choudhary MI. Alkaloids from the leaves of *Alstonia macrophylla*. *Heterocycles* 1988;27(4):961-965.
- Atta-Ur-Rahman, Qureshi MM, Muzaffar A. Isolation and Structural Studies on the Alkaloids of *Alstonia macrophylla*. *Heterocycles* 1988; 27(23):725-732.
- Avirutnant W, Pongpan A. The antimicrobial activity of some thai flowers and plants. *Mahidol Univ J Pharm Scu* 1983; 10 (3): 81-86.
- Ayensu ES. Medicinal plants of the west indies. Unpublished Manuscript, 1978.
- Backer CA, Bakhuizen Van Den Brink Jr RC, eds. *Flor of Java*, Vol. 1. Groningen: NVP Noordhoff, 1963.
- Backer CA, Bakhuizen Van Den Brink Jr RC, eds. *Flor of Java*, Vol. 2. Groningen: NVP Noordhoff, 1965.

- Backer CA, Bakhuizen Van Den Brink Jr RC, eds. Flor of Java, Vol. 3. Groningen: NVP Noordhoff, 1968.
- Banerji N, Maiti M, Sem S, Datta PC. Pharmacognosy of *Aegle marmelos* (L.) Correa. Seed. New protein source. Acta. Pharm. Hung. 1982; 52: 97-101.
- Bao T. Effect of total saponin of *Panax ginseng* on alloxan diabetes in mice. Acta. Pharm. Sinica. 1981; 16: 618-620.
- Bashir AK, Hassan ESS, Amiri MH, Abdalla AA, Wasfi IA. Antimicrobial activity of certain plants used in the folk-medicine of United Arab Emirates. Fitoterapia 1992; 63 (4): 371-375.
- Bedi S. Ethnobotany of The Ratan Mahal Hills, Gujarat, India. Econ Bot 1978; 32: 278-284.
- Belkin M, Fitzgerald DB. Tumor-damaging capacity of plantmaterials 1. Plants used as cathartics. J Nat Cancer 1952; 13: 129-155
- Bhakuni DS, Goel AK, Jain S, Mehrotra BN, Patnaik GK, Prakash V. Screening of indian plants for biological activity: Part XII. Indian J Exp Biol 1988; 26(11): 883RY-904.
- Bhakuni Os, Dhar Mi, Dhar Mm, Dhawan Bn, Mehrotra Bn, Mehrotra Bn. Screening of Indian Plants for Biological Activity. Part II. Indian J Exp Biol 1969; 7: 250-262.
- Bhakuni OS, Dhar ML, Dhar MM, Dhawan BN, Mehrotra BN. Screening of Indian Plants for Biological Activity. Part II. Indian J Exp Biol 1969; 7: 250-262.
- Blanc P, Bertrand P, Saqui-Sannes GD. Flavonoids of *Euphorbia hirta* L. Plant Med Phytochemistry 1972; 106-109.
- Bringmann G, Kinzinger L, Busse H, Zhao C. Isolation Structure Elucidation and total Synthesis of Ancistrocline, an Alkaloid of *Ancistrocladus tectorius*. Planta Med Suppl 1993.
- Burkill IH. Dictionary of the economic products of the Malay Peninsula. Ministry of Agriculture and
- Caceres A, Cabrera O, Morales O, Mollinedo P, Mendia P. Pharmacological properties of *Moringa oleifera*, Part 1. Preliminary screening for antimicrobial activity. J. Ethnopharmacol. 1991; 33: 213-216.
- Caceres A, Saravia A, Rizzo S, et al. Pharmacologic properties of *Moringa oleifera*. Part 2. Screening for antispasmodic, anti-inflammatory and diuretic activity. J. Ethnopharmacol. 1992; 36: 233-237.
- Catutani AT, Lourenco EJ. *Papaya pectinesterase*: activity and extraction condition in the ripening. An. Farm. Quim. Sao. Paulo. 1982; 22: 3-10.
- Chaichantipyuth C, Pummangura S, Naowsaran K, et al. Two new bioactive carbazole alkaloids from the root bark of *Clausena harmandiana*. J. Nat. Prod. 1988; 51: 1285-1288.

- Chakrabarty K, Chawla Hm. 3,5,8'3'.4',5'-Hexahydroxyflavone from *Cassia tora* Leaves. Indian J Pharm Sci 1983; 45 (6): 251-252.
- Chan KL, Lee SP, Sam TW, Tan SC, Noguchi H, Sankawa U. 13-Beta, 18-dihydroeurycomanol, a quassinoid from *Eurycoma longifolia* 1991; 30 (9): 3138-3141.
- Chan KL, Litaka Y, Hoguchi H, Sugiyama H, Saito I, Sankawa U. 6-Aalpha-hydroxeurycomalactone. A quassinoid from *Eurycoma longifolia*. Phytochemistry 1992; 31 (12): 4295-4298.
- Chan KL, O'Neill MJ, Phillipson JD, Warhurst DC. Plants as sources of antimalarial drugs. Part 3-1 *Eurycoma longifolia*. Planta Med 1986; 2: 105-107.
- Chan KL, O'Neill MJ, Philipson JD, Warhurst DC. Plants as sources of antimalarial drugs. Part 3-1 *Eurycoma longifolia*. Planta Med 1986; 2L 105-107.
- Chandel RS, Rastog RP. Saponins of *Schima wallichii*. Indian J Chem 1980; 19B: 283-289.
- Chen Cp, Lin Cc, Namba T. Screening of Taiwanese Crude Drugs for Antibacterial activity against *Streptococcus mutans*. J Ethnopharmacol 1989; 27 (3): 285-295.
- Chen CX, Ye HY, Shen YL, Hao XJ. The Chemical Constituents from *Schima wallichii*. Yun-Nan Chih Yen Chiu 1997; 19 (2): 201-206.
- Choi Js, Lee Hj, Park Ky, Jung Go. In Vitro Antinutagenic Effects of Alaternin and Isorubrofusarin Gentiobioside from Roasted *Cassia tora*. Nat Prod Sci 1998; 4 (2): 100-104.
- Chu Jh, Chen Rq, Fang Sd, The Chemical Constituents of Huang-Teng, *Fibraurea tinctoria* Lour. Hua Hsueh Hsueh Pao 1962; 28: 89-95.
- Chung CS, Gen SY, eds. The Gardens' Bulletin Singapore 1994; 46: 42 - 45.
- Coe Fg, Anderson Gj. Ethnobotany of The Garifuna of Eastern Nicaragua. Econ Bot 1996; 50 (1): 71-107.
- Collier WA, Van DE, Piji L. The Antibiotic Action of Plants, Especially The Higher Plants. With Results With Indonesian Plants. Chron Nat 1949; 105: 8.
- Comley Jcw. New Macrolaricidal Leads from Plants. Trop Med Parasitol 1990; 41 (1): 1-9. cooperatives, Kuala Lumpur, Malaysia. Vol.II., 1966.
- CRUZ AB, Moretto E, Filho VC, Niero R, Montanaria JI, Yunes Ra. Antibacterial Activity of *Phyllanthus urinaria*. Fitoterapia 1994; 65 (5): 461-462.
- Dan S, Dan SS. Phytochemical Study of *Adansonia Digitata*, *Coccoloba Excoriata*, *Psychotria Adenophylla* and *Schleichera Oleosa*. Fitoterapia 1986;57 (6): 445-446.
- Dassanayake MD, Fosberg FR, eds. A revised handbook to the Flora of Ceylon, Vol. 3. New Delhi: Amerind Publishing Co. PVT.Ltd., 1981.

- Dassanayake MD, Fosberg FR, eds. A revised handbook to the Flora of Ceylon, Vol. 4. New Delhi: Amerind Publishing Co. PVT.Ltd., 1983.
- Dassanayake MD, Fosberg FR, eds. A revised handbook to the Flora of Ceylon, Vol. 5. Rotterdam: A.A.Balkema, 1985.
- Dassanayake MD, Fosberg FR, eds. A revised handbook to the Flora of Ceylon, Vol. 6. New Delhi: Amerind Publishing Co. PVT.Ltd., 1987.
- Dassanayake MD, Fosberg FR, eds. A revised handbook to the Flora of Ceylon, Vol. 8. New Delhi: Amerind Publishing Co. PVT.Ltd., 1994.
- Dassanayake MD, Fosberg FR, eds. A revised handbook to the Flora of Ceylon, Vol. 9. New Delhi: Amerind Publishing Co. PVT.Ltd., 1995.
- Dassanayake MD, Fosberg FR, eds. A revised handbook to the Flora of Ceylon, Vol. 1. New Delhi: Oxford & Publishing Co., 1980.
- Dassanayake MD, Fosberg FR, eds. A revised handbook to the Flora of Ceylon, Vol. 2. Rotterdam: A.A.Balkema, 1981.
- Dassanayake MD, Fosberg FR, eds. A revised handbook to the Flora of Ceylon, Vol. 7. New Delhi: Oxford & IBH Publishing Co., 1991.
- Dassanayake MD, Fosberg FR, eds. A revised handbook to the Flora of Ceylon, Vol. 10. Rotterdam: A.A.Balkema, 1996.
- Dassanayake MD, Fosberg FR, eds. A revised handbook to the Flora of Ceylon, Vol. 11. Rotterdam: A.A.Balkema, 1997.
- Dassanayake MD, Fosberg FR, eds. A revised handbook to the Flora of Ceylon, Vol. 12. Rotterdam: A.A.Balkema, 1998.
- Dassanayake MD, Fosberg FR, eds. A revised handbook to the Flora of Ceylon, Vol. 13. Rotterdam: A.A.Balkema, 1999.
- Daulatabad CD, Ankalagi RF. Minor Seed Oils, 1. Component Fatty Acids of Some Seed Oils. J Food Sci Technol 1982;19: 112-113.
- De Amorim A, Borba HR, Da Silva LM. Anthelmintic action of plants. Part 8. Influence of the extracts from *Carica papaya* L. on oxyurids and *Vampirolepis nana* in mice. Rev. Brass. Farm. 1993; 74: 85-86.
- Desai Hb, Shukla Pc. Note on Chrysophanic Acid in *Cassia Tora* Seeds and Its Removal by Different Treatments. Gujarat Agr Univ Res J 1978; 4 (1): 60.
- Dhar ML, Dhar MM, Dhawan BSN, Mehrotra BN, Ray C. Screening of indian plants for biological activity: Part I. Indian J Exp Biol 1968; 6: 232-247.

- Dhar ML, Dhar MN, Dhawan BN, Mehrotra BN, Srimal RG, Tandon JS. Screening of Indian Plants for Biological Activity. Part IV. Indian J Exp Biol 1973; 11: 43-54.
- Dhumma-Upakorn P, Ruangsi N, Ruangrunsi N, Pasupat S, Ketkosol C. Spasmolytic Activity of Ancistrotoetorine. Asian J Pharm 1986; 8:88-92
- Dias MA, Campos AH, Filho VC, Yunes RA, Calixto JB. Analysis of The Machanisms Underling The Conractile Response Indused by The Hydroalchholic Extract of Phyllanthus urinaria in The Guinea-Pig Urinary Bladder in- Vitro. J Pharm Pharmacol 1995; 47 (10) 846-856.
- Dickinson EC, Smitinand T. The Natural History Bulletin Of the Siam Soceity Vol.23. Bangkok: Prachadra Printing Press, 1969.
- Dixit VP, Sinha R, Tank R. Effect of neem seed oil on the blood glucose concentration of normal and alloxan diabetic rats. J. Ethnopharmacol. 1986; 17: 95-98.
- Douglas JS. Masticatories: their origin, purpose and derivation. Flavour. Ind. 1971; 2: 152-154.
- Dragendorff G. Die heilpflanzen der verschiedenen volker und zeiten F. Enke, Stuttgart. Book 1898; 885PP.
- Ductu Et Consilio, Hill A.W. Index Kewensis Suppletum IX. Grata Britain, The University Press Oxford, 1958.
- Dweck A, Black P. Natural ingredients-substantiating the claims. Soap. Perfum. Cosmet. 1996; 69: 45-46.
- Eilert U, Wolters B, Nahrstedt A. Antibiotic principle of seeds of *Moringa oleifera* and *Moringa stenopetala*. Planta. Med. 1981; 42: 55-61.
- El-Naggar L, Beal JI, Parks LM, Saiman KN, Patil P, Schwarting AE. A note on the isolation and identification of two Pharmacologically active constituents of *Euhorbia hirta* L. Lloydia 1978;41 (1):73.
- Estrada H. A studies of *Euphorbia hirta* L., *Pedilantus calcaratus* and *Pedollantus tehuacanus*. Bol Inst Quim Univ Nacl Auyon Mex 1959; 11: 15-21.
- Faizi S, Siddiqui BS, Saleem R, et al. Isolation and structure elucidation of new nitrile and mustard oil glycosides from *Moringa oleifera* and their effect on blood pressure. J. Nat. Prod. 1994; 57: 1256-1261.
- Farnswort NR, Bunyapraphatsara N, eds. Thai medicinal plants recommened for primary health care system. Bangkok: Prachachon Co., Ltd., 1992.
- Figueiredo JN, Babara R, Urs S. Novel quinone methides from *Salacia kraussii* with *in vitro* antimalarial activity. Jour. Nat. Prod. 1998: 718-723.

- Foucher JP, Pousset JL, Cave A, Paris RR. Chimiotaxonomie Des Ancistrocladacees.II. Sur Les Alcaloides De L'*Ancistrocladus tectorius*, Du Laos. Plant Med Suppl 1993.
- Francois G, Timperman G, Haller RD, Bar S, Isahakia MA, Roberson SA. Eds. Growth Inhibition of A Sexual Erythrocytic Forms of *Plasmodium faciparum* and *P. berghei* in Vitro by Naphthylisoquinoline Alkaloid containing extracts of *Ancistrocladus* and *Triphyophyllum* sp. INT J Pharmacog 35 1. Belgium; 1997: 55-59
- Francois G, Steenackers T, Timperman G. eds. Retraded Development of Exoerythrocytic stages of the Rodent Malaria Parasite *Plasmodium berghei* in Human Hepatoma cells by extract from *Dioncophyllaceae* and *Ancistrocladaceae* sepcies. INT J Parasitol 1997 ;27(1):29-32
- Freiburghaus F, Ogwal EN, Knunya MHH, Kaminsky R, Brun R. In Vitro Antitrypanosomal Activity of African Plants Used in Traditional Medicine in Uganda to Treat Sleeping Sickness. Trop Med Int Health 1996; 1 (6): 765-771.
- Freire SMDF, Emim JADS, Torres LMB. Analgesic and antiinflammation properties of *Scoparia dulcis* L. extracts and glutinol in rodents. Phytither Res 1993; 7 (6): 408-414.
- Freire SMDF, Torres LMB, Souccar C, Lapa AJ. Sympathomimetic effects of *Scoparia dulcis* L. and catecholamines isolation from plant extracts. J Pharm Pharmacol 1996; 48 (6): 624-628.
- Fujita A, Arisawa M, Saga M, Hayashi T, Morita N. Two new lanostanoides from *Ganoderma lucidum*. J. Nat. Prod. 1986; 49: 1122-1125.
- Galvez J, Zarzuelo A, Crespo ME, Lorente MD, Ocete MA, Jimenez J. Antidiarrheic activity of *Euphorbia hirta* L. extract and isolation of an active flavonoid constituent. Planta Med 1993; 59 (4) : 333-336.
- Gandhi M, Lal R, Sankaranarayanan A, Banerjee CK, Sharma PL. Acute toxicity study of the oil from *Azadirachta indica* seed(neem oil). J. Ethnopharmacol. 1988; 23: 39-51.
- Garg S, Talwar GP, Upadhyay SN. Comparison of extraction procedures on the immunocontraceptive activity of neem seed extracts. J. Ethnopharmacol. 1994; 44: 87-92.
- Goel CL, Jain PP, Dobhal NP, Pal R, Ayyar KS. Chemical Characterization of *Schima wallichii* Choisy seed oil. Indian J For 1992; 15 (4): 351-352.
- Gong JL, Xu HM. Effects of saponins extracted from Rhizoma *Panax ginseng* on the primary culture heart cells of neonatal rat. Bull. Chin. Mater. Med. 1987; 12: 175-177.
- Gottlieb HE, Kuma S, Sahai M, Ray AB. Ethyl Brevifolin Carboxylate from *Flueggea Microcarpa*. Phytochemistry 1991;30 (7): 2435-2438.
- Griffiths LA. On the distribution of gentisic acid in green plants. J Exp biol 1959; 10: 437.

- Guardarrama I, Hernandez M, Olivera A, Martin L. *Aloe barbadensis*: its clinical use as an antiasthmatic. Rev. Farm. Buenos Aires. 1994; 136: 9-15.
- Gupta A, Wambebe CO, Parsons DL. Central and cardiovascular effects of the alcoholic extract of the leaves of *Carica papaya*. Int. J. Crude. Drug. Res. 1990; 28: 257-266.
- Gupta MB, Nath R, Srivastava N, et al. Anti-inflammatory and antipyretic activities of beta-sitosterol. Planta. Med. 1980; 39: 157-163.
- Haicour R. First Elements of The Biochemical Identification of Antibacterial Substances in The Extracts of *Phyllanthus Urinaria*. CR Acad Sci Sre D 1975; 280:1789.
- Hasegawa H, Matsumiya S, Murakami C, et al. Interactions of ginseng extract, ginseng separated fractions, and some triterpenoid saponins with glucose transporters in sheep erythrocytes. Planta. Med. 1994; 60: 153-157.
- Hazleton LW, Helleman RC. Studies on the pharmacology of *Euphorbia hirta* L. J Amer Pharm Ass Sci 1948;37:491.
- Hazleton LW, Helleman RC. Studies on the pharmacology of *Euphorbia pilulifera*. J Amer Pharm Ass Sci 1948; 37: 491.
- He Zp. On the production of useful Natural Compounds by Plant Tissue Culture Zhiwu Shenglixue Tongxun 1983; 4: 8-13.
- Hedberg I, Hedberg O, Madati PJ, Mshigeni KE, Mshiu EE, Samuelsson G. Inventory of Plants Used in Traditional Medicine in Tanzania. II. Plants of The Families Dilleniaceae-Opoliaceae. J Ethnopharmacol 1983; 9 (1): 105-127.
- Hiermann A, Bucar F. Influence of some traditional medicinal plants of Senegal on prostaglandin biosynthesis. J Ethnopharmacol 1994; 42 (2): 111-116.
- Higashi S, Abe M, Yokota K, Iwagawa T, Hase T. Antifungal Substance in the Bark of Iju (*Schima wallichii*). Kogoshima Daigaku Rigakubu Kiyo Chigaku Setbutsugaku 1977; 10: 97.
- Higashio HD, Suzuki AT, Tanaka YS, Pootakham K. Hypoglycemic Effects of Siamese *Momordica charantia* and *phyllanthus urinaria* Extracts in Streptozotocin-Induced Diabetic Rats. Folia Pharmacol Jap 1992;100: 415-421.
- Hoppo DC, Zeng L, Gu Z, McLaughlin JL. Squamotacin: an annonaceous acetogenin with cytotoxic selectivity for the human prostate tumor cell line (PC-3). J. Nat. Prod. 1996; 59: 97-99.
- Hui WH, Li MM, Lee YC. Triterpenoids from Two Hong Kong Euphorbiaceae Species. Phytochemistry 1977;16: 607-608.
- Hussain HSN, Deeni YY. Plants in Kano ehomedicine; Screening for antimicrobial activity and alkaloids. Int J Pharmacog 1991; 29 (1): 51-56.

- Hutter JA, Salman M, Stavinoha WB, et al. Anti-inflammatory C-glucosyl chromone from *Aloe barbadensis*. J. Nat. Prod. 1996; 59: 541-543.
- Ibrahim IA, Khalid SA, Omer SA, Adam SE. On the toxicology of *Azadirachta indica* leaves. J. Ethnopharmacol. 1992; 35: 267-273.
- Imbabi ES, Abu AL, Futuh IM. Investigation of the molluscicidal activity of *Tamarindus indica*. Int. J. Pharmacogn. 1992; 30: 157-160.
- Ito K, Ota N. Effects of Vegetable Drugs on Pathogenic Fungi. I. Effects of Anthraquinone-Glycoside Containing Crude Drugs Upon The Growth of Pathogenic Fungi. Bull Pharm Research Inst Japan 1951; 2: 23-29.
- Itokawa H, Kishi E, Morita H, Takeya K. Cytotoxic quassinoids and tirucalline-type triterpenes from the wood of *Eurycoma longifolia*. Chem Pharm Bull 1992; 40 (4): 1053-1055.
- Jain Sp, Singh Sc, Puri Hs. Medicinal plants of Neterhat Bihar India. Int J Pharmacog 1994; 32 (1):
- John D. One Hundred Useful Raw Drugs of The Kani Tribes of Trivandrum Forest Division. Kerala, India. Int J Crude Drug Res 1984; 22 (1): 17-39.
- Kalkman C, Kirkup DW, Nootboom HP, Stevrens PF, De WJJO, eds. Flora Malesiana, Ser 1, Vol. 12 Part 2. Leden: P. Noordhoff Ltd., 1996.
- Kalkman C, Kirkup DW, Nootboom HP, Stevrens PF, De WJJO, eds. Flora Malesiana, Ser 2, Vol. 3. Leden: P. Noordhoff Ltd., 1998.
- Kamperdick C, Lien TP, Sung Tv, Adam G. 2-Hydroxy-2-H-1, 4-benzoxazin-3-one form *Scoparia dulcis* L. Pharmazie 1997; 52 (12): 965-966.
- Kapil A, Sharma S, Wahidulla S. Leishmanicidal activity of 2-benzoxazolinone from *Acanthus ilicifolius* *in vitro*. Planta. Med. 1994; 60: 187-188.
- Kardono LBS, Angerhofer CK, Tsauri S, Padmawinata K, Pezzuto JM, Kinghorn AD. Cytotoxic and antimalarial constituents of the roots of *Eurycoma longifolia*. J Nat Prod 1991; 54 (5): 1360-1367.
- Karnick CR, Saxena MD. Variability of alkaloid production in *Datura species*. Planta. Med. 1970; 18: 266-269.
- Karunanayake EH, Wellihinda J, Sirimanne SR, Sinnadorai G. Oral hypoglycemic activity of some medicinal plants of Sri Lanka. J. Ethnopharmacol. 1984; 11: 223-231.
- Keng H. The Concise Flora of Singapore Gymnosperms and Dicotyledons. Singapore: Jin Jin Printing Industry TTE.Ltd., 1990.
- Khalid SA, Duddeck H, Gonzalez Sierra M. Isolation and characterization of an antimalarial agent of the neem tree *Azadirachta indica*. J. Nat. Prod. 1989; 52: 922-926.

- Khan RH. Investigating the amino acid content of the exudate from the leaves of *Aloe barbadensis*. *Erde. Int.* 1983; 1: 19-25.
- Kigodi PG, Blasko G, Thebtar Anonth Y, Pezzuto JM, Cordell GA. Spectroscopic and biological investigation of nimbolide and 28-deoxonimbolide from *Azadirachta indica*. *J. Nat. Prod.* 1989; 52: 1246-1251.
- Kim SI, Kang KS, Lee YH. Panaxyne epoxide, a new cytotoxic polyene from *Panax ginseng* root against L_{1210} cells. *Arch. Pharmacol. Res.* 1989; 12: 48-51.
- Kim SK, Sakamoto I, Morimoto K, et al. Seasonal variation of saponins, sucrose and monosaccharides in cultivated Ginseng roots. *Planta. Med.* 1981; 42: 181-186.
- Kimura Y, Okuda H, Arichi S. Effects of various ginseng saponins on 5-hydroxytryptamine release and aggregation in human platelets. *J. Pharm. Pharmacol.* 1988; 40: 838-843.
- Kitanaka S, Nakazima J, Takido M. Analysis of Various Components in *Cassia tora* by High Performance Liquid Chromatography. *Nat Med* 1995; 49 (2): 181-186.
- Kitanaka S, Takido M. Bitetrahydroanthracenes from Flowers of *Cassia Tora*. *Chem Pharm Bull* 1994; 42 (12): 2588-2590.
- Kodama O, Ichikawa H, Akatsuka T, et al. Isolation and identification of an antifungal naphthopyran derivative from *Rhinacanthus nasutus*. *J. Nat. prod.* 1993; 56: 292-294.
- Kokpol U, Chittawong V, Miles DH. Chemical constituents of the roots of *Acanthus ilicifolius*. *J. Nat. prod.* 1986; 49: 355-356.
- Kokpol U, Thebpatiphat S, Boonyaratavej S, et al. Structure of trigonostemone, a new phenanthrenone from the Thai plant *Trigonostemon reidioides*. *J. Nat. Prod.* 1990; 53: 1148-1151.
- Konno C, Hikino H. Isolation and hypoglycemic activity of panaxans M, N, O, and P, glycans of *Panax ginseng* roots. *Int. J. Crude Drug Res.* 1987; 25: 53-56.
- Konno C, Murakami M, Oshima Y, Hikino H. . Isolation and hypoglycemic activity of panaxans Q, R, S, T and U, glycans of *Panax ginseng* roots. *J. Ethnopharmacol.* 1985; 14: 69-74.
- Koshioka M, Hotta N, Ishii Y, Takino Y. Studies on The Evaluation of Crude Drug. III. Quantitative Estimation of Fatty Acids in Cassia Seeds. *Shoyakugaku Zasshi* 1978; 32: 173.
- Krishma Rao RV, Satyanarayana T. Occurrence of kaurenoic acid in *Annona squamosa*. *Indian. J. Nat. Prod.* 1986; 2: 8-9
- Kumar A, Shamsery AP, Kumar P. A Study of Dry Matter Production and Plant Pigments in Three Grasses. *Comp Physiol Ecol* 1980; 5 (2): 98-100.
- Kumar S, Sahai M, Ray AB. Chemical Constituents of The Leaves of *Flueggea Microcarpa*. *Planta Med* 1985; 5: 466.

- Kusumoto IT, Kakiuchi N, Hattori M, Namba T, Sutardjo S, Shimotohno K. Screening of some Indonesian medicinal plants for inhibitory effects on HIV-1 protease. *Shoyakugaku Zasshi* 1992; 46 (2): 190-193.
- L. Kawasaki M, Hayashi T, Arisawa M, Morita N, Berganza Lh. 8-Hydroxytricetin- 7- glucuronide, A beta-glucuronidase inhibitor from *Scoparia dulcis* L. *Phytochemistry* 1988; 27 (11): 3709-3711.
- L.Blanc P, Bertrand P, Saqui-Sannes GD, Lescure R. Galactogenic properties of the african flora: *Sersalisia Djalonensis* and *Euphorbia hirta*. *Ann Biol Clin (Paris)* 1963;21:829-840.
- Lange M, ed. *Nordic journal of botany*. Vol.1. Denmark: Aio Print as Odense, 1981.
- Lanhers MC, Lfeurentin J, Dorfman P, Misslin R, Mortier F. Neurophysiological effects of *Euphorbia hirta* L. (EUPHORBIACEAE). *Phytother Res* 1996; 10 (8): 670-676.
- Laurens A, Mboup S, Tignokpa M, Sylla O, Masquelier J. Antimicrobial activity of some medicinal species of dakar markets. *Pharmazine* 1985; 40 (7): 482-485.
- Laurens A, Mboup S, Tignokps M, Sylla O, Masquelier J. Antimicrobial activity of some medicinal species of dark markets. *Pharmazine* 1985; 40 (7): 482-485.
- Leaman Dj, Amason Jt, Yusul R, et al. Malaria Remedies of The Kenyah of The Apo Kayan, East Kalimantan, Indonesian Borneo: A Quantitative Assessment of Logal Consensus as An Indicator of Biological Efficacy. *J Ethnopharmacol* 1995; 49 (1): 1-16.
- Leboeuf M, Cave A, Touche A, Povost J, Forgacs P. Isolation of higenamine from parts of *Annona squamosa*: interest of absorbent macromolecular resins in extractive phytochemistry. *J. Nat. Prod.* 1981; 44: 53-60
- Lee FC, Park JK, Ko JH, et al. Effects of the *Panax ginseng* extract on the benzo(a)pyrene metabolizing enzyme system. *Drug Chem. Toxicol.* 1987; 10: 227-236.
- Le-Van-Thoi, Nguyen-Ngoc-Suong. Constituents of *Eurycoma longifolia*. *J Org Chem* 1970; 35: 1104.
- Li RS, Wang SY, Zhang WH. Chemical components of common leaf-flower (*Phyllanthus urinaria*). *Chung Ts'ao Yao* 1995; 26 (6): 231-232.
- Li XH, Hui YH, Rupprecht JK, et al. Bullatacin, bullatacinone and squamone, a new bioactive acetogenin, from the bark of *Annona squamosa*. *J. Nat. Prod.* 1990; 53: 81-86.
- Lohiya NK, Goyal RB, Jayaprakash D, Sharma S, Ansari AS. Induction of reversible antifertility with a crude ethanol extract of *Carica papaya* seeds in albino male rats. *Int. J. pharmacogn.* 1992; 30: 308-320.
- Lojanapiwatna V, Chancharoen K, Sakarin K, Wiriyachitra P. Chemical Constituents of *Dianella Ensifolia* Redoute. *J Sci Soc Thailand* 1982; 8: 95-102.

- Lojanapiwatna V, Chanchaen K, Sakarin K, Wiriyachitra P. Chemical Constituents of *Dianella Ensifolia* Redoute. Nrcr-Jsps Rattanakosin Bicentennial Joint Seminar on Chemistry of Natural Products, 2-6 August, 1982, Bangkok, Thailand 1982: 39.
- Lopez-Abraham AM, Jimenez-Misas CA, Rojas-Hernandez NM. Biological activity of extracts of plants growing in Cuba. Part 1. Rev. Cubana. Farm. 1980; 14: 259-265.
- Lopez-Abraham AM, Jimenez-Misas CA, Rojas-Hernandez NM. Biological activity of extracts of plants growing in Cuba. Part 3. Rev. Cubana. Farm. 1980; 14: 35-42.
- Luanratana O, Pongpan A, Ruaeruin U. Antimicrobial Activity of Extracts from *Ardisia colorata* Roxb. Asian J Pharm Suppl 1986; 6 (8): 136-137.
- Luanratana O, Rungruang S. Rapanone: as A New Antileprotic Agent. Asian J Pharm Suppl 1986; 6 (8): 134-135.
- Lutterodt GD, Maleque A. Effects on mice locomotor activity of narcotic-like principle from *Psidium guajava* leaves. J. Ethnopharmacol. 1988; 24: 219-231.
- Lutterodt GD. Inhibition of gastrointestinal release of acetylcholine by quercetin as a possible mode of action of *Psidium guajava* leaf extracts in the treatment of acute diarrheal disease. J. Ethnopharmacol. 1989; 25: 235-247.
- Lutterodt GD. Inhibition of Microlax-induced experimental diarrhea with narcotic-like extracts of *Psidium guajava* leaf in rats. J. Ethnopharmacol. 1992; 37: 151-157.
- M.H.Lecomte, F.Gagnepain. Flora Generale De L'INDO-CHIN, Fasc. 1. Paris: Masson ET C^{ie}, 1907.
- M.H.Lecomte, F.Gagnepain. Flora Generale De L'INDO-CHIN, Fasc. 1. Paris: Masson ET C^{ie}, 1923.
- M.R.Henderson. Malayan Wild Flowers Dicotyledons. Kuala Lumpur: Caxton Press Ltd., 1959.
- Macrae WD, Hudson JB, Towers GHN. Studies on The Pharmacological Activity of Amazonian EUPHORBIACEAE. J Ethnopharmacol 1988;22 (2): 143-172.
- Magadan Figueroa R, Franco Estevez JP, Estevez Nieto A, Marquina Rodriguez G. Experimental antitumor activity of the leaf exudate of *Aloe barbadensis*, Mill. Rev. Cubana. Farm. 1985; 19: 11-17.
- Mahato SB, Das MC, Sahu NP. Triterpenoids of *Scoparia dulcis* L. Phytochemistry 1981; 20: 171-173.
- Mahyar UW, Burley JS, Gyllenhaal C, Soejarto DD. Medicinal plants of Seberida (Riau Province, Sumatra, Indonesia). J Ethnopharmacol 1991; 31 (2): 217-237.
- Maiti Tk, Mandal Sc, Mukherjee Pk, et al. Evaluation of Hepatoprotective Potential of *Cassia Tora* Leaf Extract. Nat Prod Sci 1997; 3 (2): 122-126.
- Martinez C, Guardarrama I, Arcas E. Preclinical and clinical evaluation of the cicatrizant effects of *Aloe barbadensis*. Rev. Farm. Buenos. Aires. 1993; 135: 101-106.

- Maurya SK, Pandey DP, Singh JP, Pandey VB. Constituents of *Ziziphus oenoplia*. *Pharmazie* 1995; 50: 372.
- Meksuriyen D, Cordell AGA Ruangrungsi N, Tantivatana P, Cordell GA. NMR Spectroscopic Analysis of Ancistrocladine. *Phytochemistry* 29. Program Collab Res Pharm Sci Coll Pharmacy Univ Illinois at Chicago; 1990
- Meksuriyen D, Cordell AGA Ruangrungsri N, Wongpanich V, Tantivatana P. Complete Carbon-13 NMR Analysis of Ancistrocladidine using Simple and Sensitive One-Dimensional NMR Techniques. ABSTR 27th Annual Meeting American Society of Pharmacognosy 1986;27-30.
- Mishra AK, Dwivedi SK, Kishore N, Dubey NK. Fungistatic properties of essential oil of *Cinnamomum camphora*. *Int. J. pharmacogn.* 1991; 29: 259-262.
- Mitsunaga K, Koike K, Tanaka T, et al. Canthin-6-one alkaloids from *Eurycoma longifolia*. *Phytochemistry* 1994; 35 (3): 799-802.
- Mokkhasmit M, Swatdimongkol K, Satrawaha P. Syudy on toxicity of thai medicinal plants. *Bull Dept Med Sci* 1971; 12(2/4):36-65.
- Montagnac A, Hadi AHA, Remy F, Pais M. Isoquinoline Alkaloids from *Ancistrocladus tectorius*. *Phytochemistry* 1995;39(3):701-704
- Morita H, Kishi E, Takeya K, Itokawa H, Tanaka O. New Quassinoids from the roots of *Eurycome longifolia*... *Chem Lett* 1990; 5: 749-752.
- Morita H, Kishi E, Takeya K, Itokawa H. Biphenylneolignans from wood of *Eurycoma longifolia*. *Phytochemistry* 1992; 31 (11): 3993-3995.
- Murakami A, Kondo A, Nakamura Y, Ohigashi H, Kohimizu K. Possible Anti-Tumor Promoting Properties of Edible Plants from Thailand, and Identification of an Active Constituent, Cardamonin, of *Boesenbergia pandurata*. *Biosci Biotech Biochem* 1993; 57 (11): 1971-1973.
- Murakoshi I, Sekine T, Maeshima K. Absolute configuration of L-methionine sulfoximine as a toxic principle in *Cnestis palala*(Lour.) Merr. *Chem Pharm Bull* 1993;41(2) :388-390.
- Murthy YLN, Jairaj MA. Crystalline Constituents of *Flueggea Microcarpa* Blume. *J Indian Chem Soc* 1988;65 (10): 738-739.
- Murty MS, Solimabi, Kamat SY. Isolation of 2-benzoxazolinone from *Acanthus ilicifolius*. *Indian. J. Pharm. Sci.* 1984; 46: 218-219.
- Nah SY, McCleskey EW. Ginseng root extract inhibits calcium channels in rat sensory neurons through a similar path, but different receptor, as mu-type opioides. *J. Ethnopharmacol.* 1994; 42: 45-51.

- Nara TK, Gleye J, De Cervel EL, Stanislas E. Flavonodes De *Phyllanthus urinaria* L. *Phyllanthus Orbiculatus* L. C. Rich. *Plant Med Phytother* 1977; 11 (2): 82-86.
- Nguyen Td, Pham Dt, Le Mh, Nguyen Hk, Hoang Vp, Pham Hn, Chu Dk. Isolation of 7, 8-Dehydrocolumbin and Fibraurin from Vietnamese *Fibraurea tinctoria*. *Hoa Hoc Cong Nghiep Hoa Chat* 1996; 6: 31-32.
- Noor H, Ashcroft SJ. Antidiabetic effects of *Tinospora crispa* in rats. *J. Ethnopharmacol.* 1989; 27: 149-161.
- Oei-Koch A, Kraus L. Constituents of *Eurycoma longifolia*. Sterols and saponins. *Planta Med* 1978; 34: 339.
- Ogvide On, Parvez M. Identification of The Flavonoids in Papilionaceae Flowers Using Paper Chromatography. *J Liq Chromatogr* 1992; 15 (17): 2989-2996.
- Okpanyi SN, Ezeukwu GC. Anti-inflammatory and antipyretic activities of *Azadirachta indica*. *Planta. Med.* 1981; 41: 34-39.
- Oshima Y, Konno C, Hikino H. Isolation and hypoglycemic activity of panaxans I, J, K and L, glycans of *Panax ginseng* roots. *J. Ethnopharmacol.* 1985; 14: 255-259.
- Otsuka H, Komiya T, Fujioka S, et al. Studies on anti-inflammatory agents. Part 4. Anti-inflammatory constituents from roots of *Panax ginseng* C.A. Meyer. *J. Pharm. Soc. Jap.* 1981; 101: 1113-1117.
- Pachaly P, Adnan AZ. Tinocrisporide, a new bitter furanoditerpene glycoside from *Tinospora crispa* Miers. *Arch. Pharm. Weinheim. Ger.* 1992; 325: 705-708.
- Pachaly P, Khosravian H. New Bisbenzylisoquinoline Alkaloids from *Tiliacora triandra*. *Planta Med* 1988; 54 (5): 433-437.
- Pachaly P, Tan Tj. Alkaloids from *Tiliacora Triandra* Diels (Menispermaceae), III: Tiliagine, A New Bisbenzylisoquinoline Alkaloid. *Arch Pharm(Weinheim)* 1986; 319 (10): 872-877.
- Park HJ, Rhee MH, Park KM, Nam KY, Park KH. Effect of nonsaponin fraction from *Panax ginseng* on cGMP and thromboxane A₂ in human platelet aggregation. *J. Ethnopharmacol.* 1995; 49: 157-162.
- Park Kh, Park Jd, Hyun Kh, Nakayama M, Yakota T. Brassinosteroids and Monoglycerides in Immature Seeds of *Cassia Tora* as The Active Principles in The Rice Lamina Inclination Bioassay. *Biosci Biotech Biochem* 1994; 58 (7): 1343-1344.
- Patra A, Montgomery Ct, Freyer Aj, et al. The Protoberberine Alkaloids of *Stephania suberosa*. *Phytochemistry* 1987; 26 (2): 547-549.

- Patre A. Promorphinane and Hasubanane Alkaloids of *Stephania suberosa*. *Phytochemistry* 1987; 26 (8): 2391-2395.
- Peng HM, Wang LJ. Studies on pharmacology effect of lingzhi (*Ganoderma lucidum*). *Chin. Tradit. Herb. Drugs.* 1986; 17: 165-169.
- Petelot A. Les Plantes Medicinales Du Cambodge, Du Vietnam. Vols 1-4. *Archives Des Recherches Agronomiques Et Pastorales Au Vietnam* 1954;23-44.
- Pezzuto JM. Plant derived anticancer agents. *Biochemical Pharmacology* 1997; 53: 121-133.
- Phana DOUK. Medicinal Plants from Cambodia Especially *Garcinia* and *Vitex pubescens*. *Trav Lab Matiere Med Pharm Galenique Fac Pharm Paris* 1966; 1965 (50): 266PP.
- Pillai NR, Santhakumari G. Anti-arthritis and anti-inflammatory actions of nimbidin. *Planta. Med.* 1981; 43: 59-63.
- Pinheiro DE Sousa M, Rouguayrol MZ. Molluscicidal activity of plants from northeast Brazil. *Rev Brazil Resq Med Biol* 1974; 7 (4): 389-394.
- Power FB, Browning JR H. Chemical examination of *Euphorbia hirta* L. *Pharm J* 1914; 90: 506-510.
- Prakash AO, Tewari RK, Mathur R. Non-hormonal post-coital contraceptive action of neem oil in rats. *J. Ethnopharmacol.* 1988; 23: 53-59.
- Prithviraj B, Singh UP, Manickam M, Srivastava JS, Ray AB. Antifungal Activity of Bergenin, A Constituent of *Flueggea Microcarpa*. *Plant Pathol* 1997;46 (2): 224-228.
- Quisumbing E. Medicinal Plants of the Philippines. *Tech Bull 16, Rep Philippines, Dept Agr Nat Resoures, Manila; 1951.*
- R.E.Holtum. *Flora of Malaya, VI.2. Ferns of Malaya*. Singapore: Government Printing Office, 1954.
- Raghunathan K, Hariharan V, Rangaswami S. Chrysophanol-1-Beta-Gentiobioside, A New Anthraquinone Glycoside from *Cassia tora*. *Indian J Chem* 1974; 12: 1251.
- Ramesh P, Nair AgR, Subramanian SS. Flavonoids of *Scoparia dulcis* L. and *Stemodia viscosa*. *Curr Sci* 1979; 48: 67.
- Rao Jvs, Rama Mohan Rao K, Murthy Ss. Allelopathic Effect of Some Weeds of vegetable Crops on The Germination and Early Seedling Growth of Bajra. *Trop Ecol* 1979; 20 (1): 5-8.
- Rao PS, Asheervadam Y, Khaleelullah M, Subba-Rao N, Murray RD. Hymexelsin, an apiose-containing scopoletin glycoside from the stem bark of *Hymenodictyon excelsum*. *J. Nat. Prod.* 1988; 51: 959-961.
- Ratnayake CK, Arambewela LSR, De Silva KTD, Atta-Ur-Rahman, Alvi KA. Alkaloids of *Alistonia macrophylla*. *Phytochemistry* 1987;26:868-870.

- Reddy MK, Chari N, Kokate CK, Sathaiah G. Mitodepressive and clastogenic activity of crude drug combinations on the somatic cells of *Foeniculum vulgare* Mill. Part 1. East. Pharm. 1984; 27: 125-127.
- Reddy MK, Ravi A, Kokate CK, Chari N. Effect of some crude drug combinations on estrous cycle in albino rats. East. Pharm. 1984; 27: 139-140.
- Reisch J, Hussain RA, Adesina SK. Chemosystematics in the Rutaceae: constituents of *Feronia limonia* and *Aegle marmelos* Fruit pericarps. Part 98. Natural product chemistry. Pharmazie. 1985; 40: 503-504.
- Ridley HN, ed. The Flora of the Malay Peninsula Vol.1. Holland: A.Asherr & Co (amsterdam), 1967.
- Ridley HN, ed. The Flora of the Malay Peninsula Vol.2. Holland: A.Asherr & Co (amsterdam), 1967.
- Ridley HN, ed. The Flora of the Malay Peninsula Vol.3. Holland: A.Asherr & Co (amsterdam), 1967.
- Ridley HN, ed. The Flora of the Malay Peninsula Vol.4. Holland: A.Asherr & Co (amsterdam), 1967.
- Ridley HN, ed. The Flora of the Malay Peninsula Vol.5. Holland: A.Asherr & Co (amsterdam), 1967.
- Rizvi SJH, Mukerji D, Mathur SN. A New Report of Possible Source of Natural Herbicide. Indian J Exp Biol 1980;18: 777-781.
- Rojas NM, Acosta S. Potential antitumor agents in aqueous extracts of Cuban plants. Part 1. Rev. Cubana. Farm. 1980; 14: 69-73.
- Santisuk T, Lasen K, eds. Flora of Thailand, Vol 6. Part 3. Bangkok: Dimond Printing Co.Ltd., 1997.
- Santisuk T, Lasen K, eds. Flora of Thailand, Vol 6. Part 4. Bangkok: Dimond Printing Co.Ltd., 1998.
- Santisuk T, Lasen K, eds. Flora of Thailand, Vol 7. Part 1. Bangkok: Dimond Printing Co.Ltd., 1999.
- Santisuk T, Lasen K, eds. Flora of Thailand, Vol 7. Part 2. Bangkok: (อยู่ในช่วงตีพิมพ์)
- Saorith Sk. Some Medicinal Plants of Laos: *Cyclea Barbata* and *Tiliacora triandra*. Trav Lab Matière Med Pharm Galenique Fac Pharm (Paris) 1967; 52: 1.
- Satayavivad J, Soonthornchareonnon N, Somanabadhu A, Thebtaranonth Y. Toxicological and antimalarial activity of eurycomalactone and *Eurycoma longifolia* Jack extracts in mice. Thai Journal of Phytopharmacy 1998; 5: 14-27.
- Satrija F, Nansen P, Murtini S, He S. Anthelmintic activity of papaya latex against patent *Heligmosomoides polygyrus* infections in mice. J. Ethnopharmacol. 1995; 48: 161-164.
- Satyan KS, Prakash A, Singh RP, Srivastava RS. Phthalic Acid Bis-Ester and Other Phytoconstituents of *Phyllanthus urinaria*. Planta Med 1995; 61(3): 293-294.
- Satyan KS, Prakash A, Singh RP, Srivastava RS. Phthalic Acid Bis-Ester and Other Phytoconstituents of *Phyllanthus urinaria*. Planta Med 1995; 61 (3): 293-294.

- Satynarayans K. Chemical examination of *Scoparia dulcis*.L. J Indian Chem Soc 1969; 46 (8): 765-766.
- Sawhney AN, Khan MR, Ndaalio G, Nkunya MHH, Wevers H. Studies on The Ratioale of African Traditional Medicine. Part III. Preliminary Screening of Medicinal Plants for Antifungal Activity. Pak J Sci Ind Res 1978;21: 193-196.
- Scrimgeour EM, Dethlefs RF, Kevau I. Delayed recovery of vision after blindness caused by methanol poisoning. Med. J. Aust. 1982; 2: 481-483.
- Sen S, Talukder G, Sharma A. Betel cytotoxicity: further evidence from mouse bone marrow cells. Int. J. pharmacogn. 1991; 29: 130-140.
- Sendl A, Chen JL, Jolad SD, et al. Two new naphthoquinones with antiviral activity from *Rhinacanthus nasutus*. J. Nat. Prod. 1996; 59: 808-811.
- Sharma BR, Sharma P. Constituents of *Aegle marmelos*. Part 2. Alkaloids and coumarin from fruits. Planta. Med. 1981; 43: 102-103.
- Shin Nh, Lee Ks, Kang Sh, Min KR, Lee Sh, Kim Ys. Inhibitory Effects of Herbal Extracts on Dora Oxidase Activity of Tyrosinase. Nat Prod Sci 1997; 3 (2): 111-121.
- Shukla S, Mathur R, Prakash AO. Antifertility profile of the aqueous extract of *Moringa oleifera* roots. J. Ethnopharmacol. 1988; 22: 51-62.
- Shukla S, Mathur R, Prakash AO. Anti-implantation efficacy of *Moringa oleifera* Lam. and *Moringa concanensis* Nimmo in rats. Int. J. Crude. Drug. Res. 1988; 26: 29-32.
- Shukla S, Mathur R, Prakash AO. Effect of aqueous extract of *Moringa oleifera* Lam. On the periodicity of estrous cycle in adult intact rats. Idian. J. Pharm. Sci. 1987; 49: 218-219.
- Siddiqui S, Sultana N, Ahmed SS, Haider SI. Isolation and structure of a new alkaloid datumetine from the leaves of *Datura metel*. J. Nat. Prod. 1986; 49: 511-513.
- Siddqui S, Siddiqui BS, Faizi S, Mahmood T. Tetracyclic triterpenoids and their derivatives from *Azadirachta indica*. J. Nat. Prod. 1988; 51: 30-43.
- Singh G, Srivastava P, Mallavrapu GR, Ramesh S, Rao GP. Chemical and fungitoxic investigations on the essential oil of *Aegle marmelos* L. Corr. Parfuem. Kosmet. 1993; 74: 686,714,716,719-720.
- Singh MP, Malla SB, Rajbhandari SB, Mananbhar A. Medicinal Plants of Nepal Retrospects and Prospects. Econ Bot 1979; 33 (2): 185-198.
- Sinha SKP, Dogra JWV. A Survey of The plants of Bhagalpur and Santhal Pargana for Saponins, Flavonoids and Alkaloids. Int J Crude Drug Res 1985; 23 (2): 77-86.
- Smittinand T, Larsen K, eds. Flora of Thailand, Vol.2. Part 1. Bangkok: The ASRCT Press, 1970.
- Smittinand T, Larsen K, eds. Flora of Thailand, Vol.2. Part 2. Bangkok: The ASRCT Press, 1972.

- Smittinand T, Larsen K, eds. Flora of Thailand, Vol.2. Part 3. Bangkok: The ASRCT Press, 1975.
- Smittinand T, Larsen K, eds. Flora of Thailand, Vol.2. Part 4. Bangkok: The TISTR Press, 1981.
- Smittinand T, Larsen K, eds. Flora of Thailand, Vol.3. Part 2. Bangkok: PhonPhan Printing Company Ltd., 1985.
- Smittinand T, Larsen K, eds. Flora of Thailand, Vol.3. Part 4. Bangkok: The Chutima Press, 1989.
- Smittinand T, Larsen K, eds. Flora of Thailand, Vol.4. Part 1. Bangkok: The TISTR Press, 1984.
- Smittinand T, Larsen K, eds. Flora of Thailand, Vol.4. Part 2. Bangkok: The TISTR Press, 1985.
- Smittinand T, Larsen K, eds. Flora of Thailand, Vol.5. Part 1. Bangkok: The Chutima Press, 1987.
- Smittinand T, Larsen K, eds. Flora of Thailand, Vol.5. Part 2. Bangkok: The Chutima Press, 1990.
- Smittinand T, Larsen K, eds. Flora of Thailand, Vol.5. Part 3. Bangkok: The Chutima Press, 1991.
- Smittinand T, Larsen K, eds. Flora of Thailand, Vol.6. Part 1. Bangkok: The Ramthai Press, Co.Ltd., 1993.
- Smittinand T, Larsen K, eds. Flora of Thailand, Vol.6. Part 2. Bangkok: Dimond Printing Co.Ltd., 1972.
- Somanabandhu A, Suntorncharoenon N. Alkaloids of *Datura species* endemic to Thailand. Mahidol. Univ. J. Pharm. Sci. Varasarn. Paesachasarthara. 1980; 7: 53-56.
- Spyker D, Love LA, Brooks SM. An Outbreak of Pulmonary Poisoning. Clin Toxicol 1996; 34 (1) 15-20.
- Sripanidkulchai B., Tattawasart U., leupatarakasem P., Vinitketkummneum U., Sripanidkulchai K., Furikata C., and Mastushima T., Antiantagenic and anticarcinogenic effects of *Phyllanthus amarus*. Phytomedicine, 2001 (submitted)
- Sripanidkulchai B., Wongpanich V., Laupatarakasem P., Suwansaksin J and Jirakulsomchok D., Diuretic effect of selected Thai indigeneous medicinal plants in rats. J. Ethnopharmacol 25(2-3) ,2001, 191-196
- Sugaya A, Yururihaya M, Tsuda T, et al. Proliferative effect of ginseng saponin on neurite extension of primary cultured neurons of the rat cerebral cortex. J. Ethnopharmacol. 1988; 22: 173-181.
- Sun XB, Matsumoto T, Kiyohara H, Hirano M, Yamada H. Cytoprotective activity of pectic polysaccharides from the root of *Panax ginseng*. J. Ethno pharmacol. 1991; 31: 101-107.
- Suri Op, Jamwal Rs, Kant R, Suri Ka, Atal Ck. Genus *Crotalaria*. XXXVII. Alkaloids of *Crotalaria verrucosa* leaves. Indian J Pharm Sci 1979; 41: 252.
- Suri Op, Sawhney Rs, Bhatia Ms, Atal Ck. Genus *Crotalaria*. Part 24 Novel Secopyrrolizidine Alkaloids from *Crotalaria Verrucosa*. Phytochemistry 1976; 15: 1061-1063.
- Svoboda Gh. Acrosin inhibitory plants. Personal Communication ; 1979.
- Tan GT, Pezzuto JM, Kinghorn AD, Hughes SH. Evaluation of Natural Products as Inhibit Rs of Human Immunodefficiency Virus Type 1 (HIV-1) Reverse Transcriptase. J Nat Prod 1991; 54 (1): 143-154.

- Tang W, Eisenbrand G. Chinese drugs of plant origin. Berlin: Springer-Verlag, 1992.
- Tanizawa H, Numano H, Odani T, et al. Study of the saponin of *Panax ginseng* C.A. Meyer. Part 1. Inhibitory effect on adrenal atrophy, thymus atrophy and the decrease of serum potassium concentration induced by cortisone acetate in unilateral adrenalectomized rats. J. Pharm. Soc. Jap. 1981; 101: 169-173.
- Tatematsy H, Mori M, Yang TH, Chang JJ, Lee TTY, Lee KH. Cytotoxic Principles of *Securinega Virosa* : Virosecurinine and Viroallosecurinnne and Related Derivatives. J Pharm Sci 1991; 80 (4): 325-327.
- Thompson EB, Anderson CC. Cardiovascular effects of *Azadirachta indica* extract. J. Pharm. Sci. 1978; 67: 1476-1478.
- Toda S, Kimura M, Ohnishi M. Induction of neutrophil accumulation by red ginseng. J. Ethnopharmacol. 1990; 30: 315-318.
- Tu DJ, Pang Zh, Bi Nj. Studies on Constituents of *Prismatomeris Tetrandra*(Roxb) K. Schum. Yao Hsueh Hsueh Pao 1981; 16: 631-634.
- Unander DW. Callus induction in *Phyllanthus* species and inhibition of viral DNA polymerase and reverse transcriptase by callus extracts. Plant Cell Rep 1991;10 (9): 461-466.
- Van Steenis C.G.G.J. , W.J.J.O. De Wilde. Flora Malesiana Vol.10. Leyden: Kluwer Academic Publishers, 1989.
- Van Steenis C.G.G.J. Flora Malasina Vol.11. Leyden: P.Noordhoff Ltd., 1992.
- Van Steenis C.G.G.J. Flora Malasina Vol.3: Leyden: P.Noordhoff Ltd., 1950.
- Van Steenis C.G.G.J. Flora Malasina Vol.4. Leyden: P.Noordhoff Ltd., 1954.
- Van Steenis C.G.G.J. Flora Malasina Vol.5. Leyden: P.Noordhoff Ltd., 1958.
- Van Steenis C.G.G.J. Flora Malasina Vol.6. Leyden: P.Noordhoff Ltd., 1960.
- Van Steenis C.G.G.J. Flora Malasina Vol.7. Leyden: P.Noordhoff Ltd., 1976.
- Van Steenis C.G.G.J. Flora Malasina Vol.9. The Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1983.
- Verpoorte R, Siwon J, Van Essen GFA, Tieken M, Baerheim Svendsen A. Studies of Indonesian medicinal plants. Part7. Alkaloids of *Arcangelisia flava*. J. Nat. Prod. 1982; 45: 582-584.
- Vlietinck AJ, Van Hoof L, Totte J, et al. Screening of hundred rwandese medicinal plants for antimicrobial and antiviral properties. J Ethnopharmacol 1995; 46 (1): 31-47.
- Wagner H, Reiter M, Fersil W. New drugs with cardiotoxic activity. Part 1. Chemistry and pharmacology of the cardiotoxic active principle of *Annona squamosa* L. Planta. Med. 1980; 40: 77-85.
- Wang BX, Cui JC, Liu AJ. Action of ginsenosides extracted from the stems and leaves of *Panax ginseng* in promoting animal growth. Acta. Pharm. Sinica. 1982; 17: 899-904.

- Wangboonskul JD, Pummangura S, Chaichantipyuth C. Five coumarins and a carbazole alkaloid from the root bark of *Clausena harmandiana*. J. Nat. Prod. 1984; 47: 1058-1059.
- Wamaar F. Aromatic and Fatty Acids of Triterpene Esters and Rubber Content of Hoya Latexes and Their Taxonomic Significance. Phytochemistry 1984;43(5):1049-1053.
- Willaman JJ, Schubert BG. Alkaloid Bearing Plants and Their Contained Alkaloids. Ars, Usda, Tech Bull 1234, Supt Documents, Govt Print Off, Washington DC; 1961.
- Wimalasena S, Karunawansa E. Characterization of A New Aryl Alkanone and Other Compounds Present in *Horsfieldia irya* Seeds. J Natl Sci Council Sri Lanka 1994; 22 (3): 301-304.
- Wiryachitra P, Phuriyakorn B. Alkaloids of *Tiliacora triandra*. Aust J Chem 1981; 34 (9): 2001-2004.
- Wong Sm, Wong Mm, Seligmann O, Wagner H. Anthraquinone Glycosides from The Seeds of *Cassia tora*. Phytochemistry 1989; 28 (1): 211-214.
- Wong WH, Lim PB, Chuah CH. Oxindole Alkaloids from *Alstonia macrophylla*. Phytochemistry 1966;41(1):313-315.
- Wu TS, Furukawa H. Biological and phytochemical investigation of *Clausena excavata*. J. Nat. Prod. 1982; 45: 718-720.
- Wu YC, Hung YC, Chang FR, et al. Identification of ent-16beta,17-dihydroxykauran-19-oic acid as anti-HIV principle and isolation of the new diterpenoids annosquamosins A and B from *Annona squamosa*. J. Nat. Prod. 1996; 59: 635-637.
- Xu CH, Wang M. Effect of Shengmai San on CH3-3H-Thymidine, 5-3H-Uracil incorporation into cultured liver cells *in vitro*. Bull. Chin. Mater. Med. 1986; 11: 175-176.
- Xue JX, Jiang Y, Yan YQ. Effect and mechanism of antiplatelet aggregation of *Cyperus rotundus*, *Ligusticum chuanxiong* and *Paonia lactiflora* in combination with *Astragalus membranaceus* and *Angelica sinensis*. J. China. Pharm. Univ. Zhonggno. Yaoke. Daxue. Xuebao. 1994; 25: 39-43.
- Yadava Rn, Mathews Sr. Analysis of The Fixed Oil from The Stem of *Crotalaria verrucosa*. Asian J Chem 1993; 5 (1): 237-240.
- Yagi A, Akita K, Ueda T, Okamura N, Itoh H. Effect of peptide from *Panax ginseng* on the proliferation of baby hamster kidney-21 cells. Planta. Med. 1994; 60: 171-174.
- Yanfg Li, Yen Ky, Kiso Y, Kikino H. Antihepatotoxic Actions of Formosan Plant Drugs. J Ethnopharmacol 1987; 19 (1): 103-110.
- Yanfg LI, Yen KY, Kiso Y, Kikino H. Antihepatotoxic Actions of Formosan Plant Drugs. J Ethnopharmacol 1987; 19 (1): 103-110.

- Yao QQ, Zuo CX. Chemical Studies on The Constituents of *Phyllanthus urinaria* L. Yao Hsueh Hsueh Pao 1993; 28 (11): 829-835.
- Yeoh Hh, Wee Yc, Watson L. Taxonomic Variation in Total Leaf Protein Amino Acid Compositions of Monocotyledonous Plants. Biochem Syst Ecol 1986; 14 (1): 91-96.
- Yoshida T, Chen L, Shingu T, Okuda T. Tannins and related polyphenols of Euphorbiaceous plants IV. Euphorbins A and B, Novel dimeric dehydroellagitannins from *Euphorbia hirta* L. Chem Pharm Bull 1988;36 (8): 2940-2949.
- Yoshida T, Chou T, Nitta A, Okuda T. Tannins and Related Polyphenols of Theaceous Plants. IV. Monomeric and Dimeric Hydrolyzable Tannins Having A Dilactonized Valoneoyl group from *Schima wallichii* Korth. Chem Pharm BunL 1991; 39 9: 2247-2251.
- Zafra-Polo MC, Gonzalez MC, Tormo JR, Estornell E, Cortes D. Polyalthidin: new phenylated benzopyran inhibitor of the mammalian mitochondrial respiratory chain. J. Nat. Prod. 1996; 59: 913-916.
- Zhang J, Zhan BY, Yao XJ, Gao YX. Antiviral activity of tannin from the pericarp of *Punica granatum* L. against genital herpes virus *in vitro*. J. Chin. Mater. Med. 1995; 20: 556-558.
- Zhao YQ, Yuan CL, Lu HR. Isolation and identification of 20(R)-ginsenoside-Rh: (an anti-cancer constituent) from the fruits of *Panax ginseng* C.A. Meyer. J. Chin. Mater. Med. 1991; 16: 678-679.
- Zierer R. Prolonged infusion of *Panax ginseng* saponins into the rats does not alter the chemical and kinetic profile of hormones from the posterior pituitary. J. Ethnopharmacol. 1991; 34: 269-274.

ภาคผนวก

1. ภาคผนวก ก รายชื่อและที่อยู่ของหมอยาพื้นบ้านที่ร่วมสำรวจสมุนไพร
ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี
2. ภาคผนวก ข คณะผู้ดำเนินการวิจัย

1 ภาคผนวก ก

รายชื่อและที่อยู่ของหมอยาพื้นบ้านที่ร่วมสำรวจสมุนไพรในเขตจังหวัด
อุบลราชธานี

ตารางที่ 5 แสดงรายชื่อและที่อยู่ของหมอยาพื้นบ้านที่ร่วมสำรวจสมุนไพรในเขตจังหวัดอุบลราชธานี

ลำดับที่	รายชื่อหมอยาพื้นบ้าน	ที่อยู่
1	นาย กมล ทองพวน	1 ม. 8 บ. บัวคำ ต.ขามใหญ่ อ.เมือง
2	นาย กอง มังดา	299 ม.5 บ.นาจาน ต.นาเยี่ย กิ่ง อ. นาเยี่ย
3	นาย แก่น ทองศรี	146 ม. 10 บ.โนนพัฒนา ต.นาเยี่ย กิ่งนาเยี่ย
4	นาย คำ ชาลีรัตน์	316 ม.12 บ.หนองหว่า ต.หนองผือ อ.เขมราฐ
5	นาย คำ บุญไชย	26 ม.5 ต.โนนสมบูรณ์ อ.เดชอุดม
6	นาย คำฟู คูหา	57 ม.6 บ.รุ่งแสงจันทร์ ต.ตาเถา กิ่ง อ. น้ำขุ่น
7	นาย จันทอน ชันทอง	4 ม.8 บ. จอมปลวกสูง ต.สองคอน อ.โพธิ์ไทร
8	นาย ชู จำปาสี	40 ม.3 บ. หนองไผ่ ต.ดอนจิก อ.พิบูลมังสาหาร
9	นาย ดา ภัฏญายสาย	37 ม.1 บ. หุ่นเจริญ ต. หุ่นเหิง กิ่ง อ. หุ่นศรีอุดม
10	นาย ดี วงษ์มา	63 ม.6 บ.หินदान ต.โพธิ์ไทร อ.โพธิ์ไทร
11	นาย ดา เกศาทันท์	32 ม.9 บ.วังเสือ ต.โพธิ์ชัย กิ่ง อ.น้ำขุ่น
12	นาย ทอง กิ่งคำ	5 ม.8 บ.หนองเรือ ต.คอแลน อ.บุณฑริก
13	นาย ทอง สุขวงศ์	149 ม.11 บ.คำรุ่งเรือง ต.ยางใหญ่ อ.น้ำยืน
14	นาย ทองพูล อารมณ	17 ม.5 บ.โนนแดง ต.โพธิ์ใหญ่ อ.วารินชำราบ
15	นาย นา สุทนต์	16 ม.3 บ.แก้งเรือ ต.นาจะหลวย อ.นาจะหลวย
16	นาย บิน เหล่าไถ่	29 ม.7 บ.เหล่าแต ต.เหล่าเสือโก้ก อ.เหล่าเสือโก้ก
17	นาย บุญพันธ์ ผลพูน	12 ม.13 บ.ฟ้าฮ่วน ต.นาคำ อ.ศรีเมืองใหม่
18	นาย บุญมา แสนสร้อย	38 ม.3 บ.ค้อกระบือ ต.คูเมือง อ.วารินชำราบ
19	นาย บุญมี บุญล้อม	177 ม.2 บ.โพธิ์ไทร ต.โพธิ์ไทร อ.พิบูลมังสาหาร
20	นาย บุรินทร์ ราวิกิจ	168 ม.1 บ.โคกสะอาด ต.โคกสะอาด กิ่ง อ. น้ำขุ่น
21	นาย ไบ เคนดี	36 ม. 5 บ.นากลาง ต.นาตาล กิ่ง อ.นาตาล
22	นาย ประสิทธิ์ สายตรง	124 ม.8 บ.เป้า ต.เหล่าเสือโก้ก อ.เหล่าเสือโก้ก
23	นาย ปุ่น บุญสร้าง	58 ม.2 บ.หนองไหล ต.หนองซอน อ.เมือง
24	นาย พันธุ์ หอมหวาน	51 ม.8 บ.เทพา ต.ม่วงสามสิบ อ.ม่วงสามสิบ
25	นาย มา ถมนาม	17 ม.6 บ.ตบหุ ต.ตบหุ อ.เดชอุดม
26	นาย มี เต็มทอง	4 ม.5 บ.เขือโตม ต.โพธิ์ไทร อ.พิบูลมังสาหาร
27	นาย ยงศักดิ์ ยืนสุข	55 ม.7 บ.ห้วยขาม ต.แก้งโตม กิ่ง อ.สว่างวีระวงศ์

ตารางที่ 5 แสดงรายชื่อและที่อยู่ของหมอยาพื้นบ้านที่ร่วมสำรวจสมุนไพรในเขตจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับที่	รายชื่อหมอยาพื้นบ้าน	ที่อยู่
28	นาย ลา ถมหิรันต์	80 ม.3 บ.ศรีโค่นอก ต.เมืองศรีโค อ.วารินชำราบ
29	นาย สอน ชนะกุล	บ.ค้อกระบือ ต.คูเมือง อ.วารินชำราบ
30	นาย สอน โภคชาติ	137 ม.7 บ.มหาชัย ต.ยางใหญ่ อ.น้ำยืน
31	นาย ลิม สุราษฎร์	38 ม.7 บ.มหาชัย ต.ยางใหญ่ อ.น้ำยืน
32	นาย เสย การะกุล	40 ม. 6 บ.หนองซอน ต.หนองซอน อ.เมือง
33	นาย เสาวรัตน์ อินทะมาต	42 ม.8 บ.แสงทอง ต.บุ่งมะแลง กิ่ง อ.สว่างวีระวงศ์
34	นาย หน่วง บัวลา	33 ม.5 บ. นาชุม ต.อ่างศิลา อ.พิบูลมังสาหาร
35	นาย หนัน พุ่มจันทร์	243 ม. 3 บ.คำบอน ต.บ้านตูม อ.นาจะหลวย
36	นาย หนูกัน เกษียร	250 ม. 2 บ.ศรีเมืองใหม่ ต.นาคำ อ.ศรีเมืองใหม่
37	นาย เจริญ ลุนผง	56 ม.11 บ.ท่าลาด ต.เหล่าแดง อ.ดอนมดแดง
38	นาย แผลว พัฒนพันธ์	40 ม.9 บ.ส่องกอ ต.โพธิ์ใหญ่ อ.วารินชำราบ
39	นาย อ่อน พรธรรม	99 ม. 3 บ.แก่งศรีโคตร ต.โนนก่อ อ.ศรีนคร
40	นาย อำนวย วีระคุณ	9 ม.2 บ.ก้อ ต.หนองไข่นก อ.ม่วงสามสิบ
41	พระ มา พุทธโสม	บ. ลาดยาว ต.สารภี อ.โพธิ์ไทร
42	ร.ต.ต. คำมี ดอกไม้แก้ว	51 ม.9 บ.สนามชัย ต.โพธิ์ไทร อ.พิบูลมังสาหาร

2. ภาคผนวก ข

คณะผู้ดำเนินการวิจัย

คณะผู้ดำเนินการวิจัย

หัวหน้าโครงการ

นางบงอร	ศรีพานิชกุลชัย	ภ.บ. (เกียรตินิยม, เจริญทอง) , วท.ม. (ชีวเคมี) Ph.D. (cell Biology) รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 ภาควิชาชีวเคมี คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
---------	----------------	--

ผู้ร่วมวิจัย

นางสาวนิธิตา	สุทธิพันธุ์	ภ.บ. , ภ.ม. (เภสัชเวท) อาจารย์ ระดับ 5 กลุ่มวิชาเภสัชเคมีและ เทคโนโลยีเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
นางสุดารัตน์	หอมหวล	ภ.บ. , วท.ม. (เภสัชเวท) อาจารย์ ระดับ 5 ภาควิชาเภสัชเคมีและ เทคโนโลยีเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
นายอารี	วังมณีรัตน์	ภ.บ. , MSc. (Pharmacognosy) อาจารย์ ระดับ 5 กลุ่มวิชาเภสัชเคมีและ เทคโนโลยีเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
นางสาววิวิธวรรณ	แก้วอมตวงศ์	ภ.บ. (เกียรตินิยม) , ภ.ม. (เภสัชเวท) อาจารย์ ระดับ 5 กลุ่มวิชาเภสัชเคมีและ เทคโนโลยีเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
นางสาววิษฎา	ศิลาอ่อน	ภ.บ. , ภ.ม. (เภสัชอุตสาหกรรม) อาจารย์ ระดับ 6 กลุ่มวิชาเภสัชเคมีและ เทคโนโลยีเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี